

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

GÜMÜŞHANE HALKEVLERİ

Yüksek Lisans Tezi

**Öğrencinin Adı
Nazım FIÇICI**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Erkan CEVİZLİLER**

Erzurum-2013

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ
ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd.Doç.Dr.Erkan CEVİZLİLER danışmanlığında,Nazım FIÇICI tarafından hazırlanan bu çalışma 25 / 10 / 2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Yrd.Doç. Dr. Erkan CEVİZLİLER

İmza:

Jüri Üyesi :Prof. Dr. Besim ÖZCAN

İmza:

Jüri Üyesi :Prof. Dr. Serpil SÜRMELİ (Yerine)
Doç. Dr. Feriye AYDOĞAN

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 25 / 10 / 2013

Prof. Dr. S. Esin DAYI
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın amacı; 1933 yılında kurulan ve faaliyette bulunduğu dönemde büyük işler başarmış olan Gümüşhane Halkevi'nin ve daha sonraki yıllarda kurulan İlçe Halkevlerinin önemini ortaya koymaktır.

Bu eser ile dönemin şartları içerisinde hem halk hem de devlet için hizmet etmiş olan Gümüşhane Halkevlerinin yaptığı faaliyetler ve halk eğitimindeki rolü ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Gümüşhane Halkevlerinin şubeleri ve faaliyetleri aracılığıyla, Cumhuriyet modernleşmesinin Gümüşhane İlindeki insanların yaşama biçimi, düşünce yapıları üzerinde yaptığı etkiler incelenmiştir. Ayrıca Gümüşhane Halkevi'nin Gümüşhane insanının gündelik yaşamında tuttuğu yer, onların sosyal, kültürel ve ekonomik alanlardaki ihtiyaçlarına bulmaya çalıştığı çözümler araştırılmıştır. Sonuçta; Gümüşhane Halkevlerinin hem eğitim açısından hem de toplumu bütünleştirme ve demokratikleşme açısından önemli hizmetlerde bulunduğu tespit edilmiştir.

Gümüşhane Halkevleri çeşitli kaynaklardan yararlanılarak incelenmiştir. Faydalanılan lisansüstü tezler, araştırma eserler ve makalelerin yanı sıra Gümüşhane Halkevleriyle ilgili asıl bilgiler, Halkevleri tarafından basılan dergi ve kitaplardan elde edildi. Ancak Gümüşhane Halkevi'nin bu konuda bir dergisi olmadığından oldukça zorluk çekilmiş olsa da vilayet bünyesinde o dönemde çıkarılan Gümüşeli Gazetesi bu konudaki kaygılarımızın üstesinden gelmemize yardımcı oldu. Gümüşhane İl Halk Kütüphanesi doküman açısından çok zayıf konumdadır. Gümüşhane Halkevi ile ilgili araştırma yapmadaki bir diğer güçlük ise konuyla ilgili akademik araştırmaların olmayışıdır. Gümüşhane Halkevi hakkında akademik ve bilimsel özellik taşımayan eser dahi bulunmamaktadır. Gümüşhane ilinde basılan Gümüşeli Gazetesi'nin ise ancak 1934-1950 yılları arasındaki nüshaları bulunabilmiş, öncesi ve sonrasının durumuyla ilgili bir bilgiye ulaşılammıştır. Var olan bu nüshalar İstanbul Üniversitesi Beyazıt Kütüphanesinden elde edilmiştir. Konuyla ilgili ana kaynaklar Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinden elde edilen Gümüşhane Halkevleri, Bayburt Halkevi ile ilgili dosyalar ile Gümüşhane milletvekillerinin ve dönemin Gümüşhane müfettişlerinin vermiş oldukları raporlardan elde edilmiştir. Bu kaynakların yanı sıra Gümüşhane İl Özel İdare Arşivi'nden yararlanıldığı gibi dönemi hatırlayan (pek azı hayatta kalmış olsa da), Halkevi tecrübesi bulunan kişilerle yapılan röportajlar bu eserin ortaya çıkmasını sağladı.

Araştırmamızın giriş bölümünde Halkevleri öncesi durum, Halkevleri hakkında genel bilgiler; Halkevlerinin kuruluşu, gelişimi, amacı, fonksiyonları ve kapatılması sırası ile ele alınmıştır.

Birinci bölümde; Gümüşhane Halkevi'nin açılışı, idari ve teşkilat yapısı, mali durumu, binası, sorunları ve kapatılması konuları üzerine durulmuştur.

İkinci bölümde; Gümüşhane Halkevi'nin şubeleri ve Halkevinin faaliyetleri incelenmiştir. Bu şubeler: Dil, Edebiyat Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Temsil Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Kütüphane Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Köycülük Şubesi, Müze ve Sergi Şubesi, Spor Şubesi'dir. Bu şubelerin kronolojik olarak faaliyetleri incelendikten sonra, Gümüşhane Halkevi faaliyetleri ve Halkevi Şubelerinin faaliyetleri, şehirdeki etkinlikler hakkında örnekler ve istatistikî bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise; ilçe halkevleri olan Bayburt, Kelkit, Şiran ve Torul Halkevlerinin faaliyetleriyle Gümüşhane bünyesinde kurulan Halkodaları irdelenmeye çalışılmıştır. Ancak ilçelerde kurulan halkevleri doküman açısından zayıf olduğu için elde edilebilen müfettiş raporları dahilinde incelenebilmiş, konu hakkında ayrıntılı bilgi verilememiştir.

Bu çalışma, Gümüşhane ilinin özelinde, bir dönem gençliğinin gayretleriyle, Gümüşhane Halkevlerinin uygulamalarını, Halkevinin şehrin gündelik yaşamındaki yerini belirleme amacıyla ele alınmıştır. Bütün eksiklerine rağmen bu çalışmanın ilim açısından Gümüşhane Halkevlerini inceleyen ilk eser olması nedeniyle Halkevi dönemindeki sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi yapısını ortaya koyması bakımından kendisinden sonraki bilimsel çalışmalara öncülük yapacağını ummaktayız.

Çalışma sırasında faydalandığım, yapmış olduğum röportajlarda ve uzun sohbetlerimizde Halkevi dönemini ince ayrıntılarıyla aktaran Yılmaz ÖRKMEZ ve İbrahim AYKAÇ'a teşekkür eder, kendilerine Cumhuriyet aydınlığı içerisinde uzun bir ömür dilerim. Ayrıca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen Gümüşhane Belediye Başkanı Sn. Mustafa CANLI ve Av. Rafet ATAÇ Beylere teşekkürler ederim.

Çalışmayı yaparken yolumu aydınlatan, akademik bir disiplin içerisinde eserin ortaya çıkmasını sağlayan danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Erkan CEVİZLİLER'e, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsünde bulunan değerli hocalarım başta Enstitü Müdürümüz Prof. Dr. S. Esin DAYI olmak üzere Prof. Dr. Serpil SERMELİ, Doç. Dr. Erdal AYDOĞAN, Doç. Dr. İsmail EYÜPOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Asuman DEMİRCİOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Tolga BAŞAK'a ve arkadaşlarım, değerli ağabeylerim

III

Arş. Gör. Orhan TURAN, Emin SOLAK ve Kadir AKPINAR’a en derin minnetlerimi ve teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca eğitim hayatım boyunca her zaman yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen aileme minnet ve teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Nazım FIÇICI

ERZURUM 2013

ÖZET

Halkevleri, Cumhuriyet Dönemi'nde ulusal bilinci sağlayarak, Cumhuriyet'in temel ilkelerini ve Atatürk İnkılâplarını halkla bütünleştirmek amacıyla kurulmuştur. Bu kurumlar Cumhuriyet Türkiye'sinin en önemli kültür kurumları olmuştur.

Gümüşhane Halkevi, 24 Şubat 1933'de kurulmuştur. Bu tarihten itibaren Gümüşhane Halkevi, Halkevlerinin genel amaçlarına uygun olarak katkılarda bulunmaya başlamıştır. Ülkemizdeki diğer Halkevleri gibi Gümüşhane Halkevi de 1951'de kapatılmış ve faaliyetlerine son verilmiştir.

Gümüşhane Halkevi'nde zamanla Halkevlerinin çoğunda olduğu gibi dokuz şubenin tamamı kurulmuştur. Gümüşhane Halkevi çalıştığı dönem sürecinde her şube kendi görev sorumluluğunda konferanslar, temsiller verilmesi, köy gezileri tertiplenmesi, film gösterimleri sunulması, kurslar düzenlenmesi gibi çalışmalar yapmıştır. Halkevi ve Şubeleri Halkevlerinin kuruluş amaçları doğrultusunda halka aydınlanma ışığının götürülmesinde araç olmuştur. Gümüşhane Halkevi, faaliyette bulunduğu on sekiz yıl içinde Gümüşhane kentinin sosyal-kültürel yaşamında derin izler bırakmıştır.

Gümüşhane Halkevi, kurulduğu dönem öncesi eğitim, kültür ve sosyal şartları göz önünde bulundurularak yetişkinlerin eğitiminde etkin rol oynamaya çalışmıştır. Halkevi, genel amaçlarını gerçekleştirmede bazı imkânsızlıklardan ve çevre şartlarından dolayı pek çok zorluklarla karşılaşsa da, daha önceki dönemleriyle kıyaslandığında 1933-51 yılları arasında Gümüşhane'nin sosyokültürel hayatına önemli katkılar sağladığı açıkça görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Halkevi, Gümüşhane, Gümüşhane Halkevi, Halk Eğitimi, Bayburt Halkevi, Kelkit Halkevi, Torul Halkevi, Şiran Halkevi

ABSTRACT

People's Houses were established in order to integrate the principles of the republic and Atatürk's revolutions with the people through realizing national awareness. They became the most important cultural institutions of Turkey of the Republic.

Gümüşhane People's House established in 24 February 1933. From that day Gümüşhane People's House started to contribute the People's Houses general aims appropriately. Like other people's house, Gümüşhane People's House was also closed down and its activities were banned in 1951.

In time nine branches of People's House were founded in Gümüşhane People's House. Every branch had duties like holding seminars, performing plays, organizing trips to the villages presenting film and giving courses. This People's House and its branches were the tools of enlightenment for the people on the basis of foundation purposes. Gümüşhane People's House deeply affected Gümüşhane's people and cultural and social life of the city itself through the time carried on its activities for 18 years.

Gümüşhane People's House put great importance to adult education regarding the educational, cultural social circumstances before it was polished. Although it had many obstacles like lack of resources or some environmental effects in the way to accomplish its overall aims, it is obvious that Gümüşhane People's House had great effect on social and cultural life of the city between 1933-51 when compared to the date before the People's House period.

Key Word: People's House, Gümüşhane People's House, Bayburt People's House, Kelkit People's House, Torul People's House, Şiran People's House.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR.....	IX
KAYNAKÇA.....	X

GİRİŞ

HALKEVLERİ

A- HALKEVLERİNİN KURULUŞU, İDEOLOJİSİ VE TEŞKİLAT YAPISI	1
B- HALKEVLERİNİN KAPATILMASI	10

1. BÖLÜM

GÜMÜŞHANE HALKEVİ'NİN İDARİ VE TEŞKİLAT YAPISI

A- CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA GÜMÜŞHANE	13
B- GÜMÜŞHANE HALKEVİ'NİN AÇILIŞI, YAPISI VE SORUNLARI	15
I - Gümüşhane Halkevi'nin Açılışı	15
II - Gümüşhane Halkevi'nin İdari Yapısı	17
III- Gümüşhane Halkevi'nin Teşkilat Yapısı	21
IV- Gümüşhane Halkevi'nin Mali Durumu	26
V - Gümüşhane Halkevi Binası.....	28
1- Gümüşhane Halkevi Binası'nın Sorunları	34
a- Altyapı Sorunları	34
b- Mefruşat Sorunu	34
C- GÜMÜŞHANE HALKEVİ'NİN KAPATILMASI	36

II. BÖLÜM

GÜMÜŞHANE HALKEVİ'NİN ŞUBELERİ VE HALKEVİ'NİN
FAALİYETLERİ

A- GÜMÜŞHANE HALKEVİ'NİN ŞUBELERİ

I- Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, İdari Yapısı ve Faaliyetleri	37
II- Güzel Sanatlar (Ar) Şubesi , İdari Yapısı ve Faaliyetleri	44
III- Temsil Şubesi , İdari Yapısı ve Faaliyetleri	49
IV-İçtimai Yardım Şubesi , İdari Yapısı ve Faaliyetleri	54
V- Kütüphane ve Yayın Şubesi , İdari Yapısı ve Faaliyetleri	60
1- Gümüşhane Halkevi Kütüphanesi.....	60
2- Gümüşhane Halkevi Neşriyatları.....	67
3- Halkevi Radyosu	68
• Vilayet Gazetesi Olan Gümüşeli'nin Durumu	69
VI- Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi , İdari Yapısı ve Faaliyetleri	69
VII- Müze ve Sergi Şubesi , İdari Yapısı ve Faaliyetleri	73
VIII- Köycülük Şubesi , İdari Yapısı ve Faaliyetleri	74
IX- Spor Şubesi , İdari Yapısı ve Faaliyetleri	77

B- GÜMÜŞHANE HALKEVİ'NİN FAALİYETLERİ

I- Gümüşhane Halkevi'nin Düzenlediği Tören ve Kutlamalar	82
1- Halkevlerinin Kuruluş Yıldönümü Kutlamaları.....	82
2- Lozan Antlaşması ve Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin Yıldönümü Kutlamaları.....	83
3- Dil Bayramı Kutlamaları	85
4- 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları	85
II- Halkevi Gazinosu.....	87
III- Gümüşhane Halkevi Gezileri	88
IV- Gümüşhane Halkevi'nde Kadın ve Kadına Verilen Önem	89

III. BÖLÜM**İLÇE HALKEVLERİ VE HALKODALARI**

A- BAYBURT HALKEVİ	91
I- Bayburt Halkevi'nin İdari ve Teşkilat Yapısı	91
II- Bayburt Halkevi Şubelerinin Faaliyetleri	95
III- Bayburt Halkevi Binası	101
B- KELKİT, ŞİRAN VE TORUL HALKEVLERİNİN GENEL DURUMU	103
C- KELKİT HALKEVİ	105
D- ŞİRAN HALKEVİ	106
E- TORUL HALKEVİ	108
F- HALKODALARI	109
I- Merkez Halkodaları	110
II- İlçe Halkodaları	111
SONUÇ	114
EKLER.....	119
BELGELER	120
FOTOĞRAF VE RESİMLER	140

KISALTMALAR

ATAM	: Atatürk Araştırma Merkezi
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Bkz.	: Bakınız
B. Kanun	: Birinci Kanun (Kanun-u Evvel)
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
D.baş.	: Demirbaş
Der.	: Dergi
Dr.	: Doktor
DP	: Demokrat Parti
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
No.	: Numara
SCF	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
vb.	: ve benzeri
vs.	: ve sair
Yay.	: Yayın
ZC	: Zabıt Ceridesi

KAYNAKÇA

ARŞİVLER

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

Gümüşhane İl Özel İdare Arşivi

SÜRELİ YAYINLAR

Resmi Rapor ve Zabıtlar

Gümüşhane 1967 İl Yıllığı, Balkanoğlu Matbaası, Ankara, 1968.

Gümüşhane 1973 İl Yıllığı, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1974.

CHP 1939'da Halkevleri, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1939.

CHP Halkevleri Halkodaları 1940, Ankara, 1941.

CHP Halkevleri ve Odaları'nın 1942 Çalışmaları, Ankara, 1943.

Gümüşhane Halkevi, Onuncu Yıl Broşürü, Vilayet Matbaası, Gümüşhane, 1933.

Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, Ulus Basımevi, Ankara, 1935.

Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, Ulus Basımevi, Ankara, 1936.

Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, Zerbamat, Ankara, 1940.

Hava Ve Zehirli Gaz Tehlikelerine Karşı Korunma Çareleri, Gümüşhane İl Baylığı Hava Tehlikelerinden Korunma Komisyonu Neşriyat Şubesi, Gümüşhane Vilayet Matbaası, Gümüşhane, 1938.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Dönem: IX, Cilt: 9, TBMM Basımevi, Ankara, 1951.

TAĞUDAR İ. Namık, **Gümüşhane Vilayeti Coğrafi, Tarihi, İctimai Ve İktisadi Durumunu Gösterir Broşür**, Gümüşhane Vilayet Basımevi, Gümüşhane, 19 Ağustos 1936.

Gazeteler

- 1- Akşam
- 2- Cumhuriyet
- 3- Gümüşeli
- 4- T.C. Resmi Gazete

Dergiler

- 1- Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi
- 2- Atatürk Dergisi
- 3- Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi
- 4- Atatürk Yolu Dergisi
- 5- Ayın Tarihi
- 6- Bayburt Dergisi
- 7- Belgelerle Türk Tarihi Dergisi
- 8- Belleten
- 9- Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları
- 10- Ülkü Halkevleri Dergisi

ARAŞTIRMA ESERLERİ

Lisansüstü Tezler

ERGEN Sinan, **Türkiye’de Halkevleri ve Elazığ Örneği**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2007.

KARAKUZUOĞLU Gülsün, **Kastamonu Halkevleri**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Aydın, 2008.

ODABAŞI Ali, **Muğla Halkevi**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Muğla, 2003.

TEMİZHAN Oğuz, **Halkevleri ve Halkevlerinin 1932-1940 Arası Eğitim Faaliyetleri**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2001.

TÜRK Yemliha, **1951-1955 Dönemi Türk Basımında Laiklik Karşısı Hareketler Tepkileri**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 2001.

YİĞİT Resul, **Mersin Halkevi**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Mersin, 2001.

Kitaplar

- BERKES Niyazi, **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1973.
- Cumhuriyetin 75. Yılında Gümüşhane**, Gümüşhane Valiliği, Gümüşhane, 1999.
- ÇEÇEN Anıl, Atatürk’ün Kültür Kurumu Halkevleri, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2000.**
- ÇEÇEN Anıl, Halkevleri, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990.**
- DERİNGİL Selim, Denge Oyunu, II. Dünya Savaşında Türkiye’nin Dış politikası, İstanbul, 1994.**
- DEVELİOĞLU Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara, 1997.
- İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1996.
- GÖNLÜBOL Mehmet, SAR Cem, **Olaylarla Türk Dış Politikası**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1987.
- HASAN Taner, **Halkevleri Bibliyografyası**, R. Ulusoglu Matbaası, Ankara, 1944.
- İĞDEMİR Uluğ, **Halkevi Kütüphaneleri İçin Rehber**, Tisa Matbaası, Ankara, 1941.
- KARACAN Ali Naci, **Lozan Konferansı ve İsmet Paşa**, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1943.
- KARADAĞ Nurhan, Halkevleri Tiyatro Çalışmaları (1932-1951), T.C Kültür Bakanlığı, Ankara, 1988.**
- KARAYALÇIN Yaşar, **Kütüphanelerimize Umumi Bir Bakış**, Güney Matbaacılık, Ankara, 1952.
- KONGAR Emre, **Atatürk ve Devrim Kurumları**, İş Bankası Yayınları, Ankara, 1981.
- KUNTER Halim Baki, **Kuruluşlarının 32. Yıl Dönümlerinde Halkevleri**, Ankara, 1964.
- KÜÇÜKUĞURLU Murat, OKUR Mehmet, **Tek Parti Döneminde Erzurum Halkevleri**, Derya Kitapevi, Trabzon, 2007.
- KOÇAK Cemil, **Geçmişiniz İtinayla Temizlenir**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.
- OKAY Vehbi, **Cumhuriyetin 15 inci Yılında Gümüşhane**, Ulus Basımevi, İstanbul, 1938.
- ÖLÇEN Ali Nejat, Halkevlerinin Yok Edilişi, Ankara, 1988.**
- ÖZACUN Orhan, **CHP Halkevleri Yayınları Bibliyografyası 1932-1951**, Ankara, 2001.
- ÖZEL Sabahattin, **Büyük Milletin Evladı ve Hizmetkarı Atatürk ve Atatürkçülük**, Derin Yayınları, İstanbul, 2006.

ŞİMŞEK Safa, **Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1950**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2002.

TOKSOY Nurcan, **Halkevleri**, Orion Yayınları, Ankara, 2007.

TURAN Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (10 Kasım 1938 – 14 Mayıs 1950)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.

YETKİN Çetin, **Karşı Devrim**, Otopsi Yayınları, İstanbul, 2003.

ZEYREK Şerafettin, **Türkiye'de Halkevleri ve Halkodaları (1932-1951)**, Anı Yayınları, Ankara, 2006.

Makaleler

AKYÜZ Kenan, "Türk Ocakları", *Belleten*, L/196, TTK, Ankara, 1986, s. 201-228.

ARIKAN Zeki, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", *Atatürk Yolu*, VI/23, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1999, s. 261-281.

ÇAVDAR Tevfik, "Halkevleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, IV, İletişim Yayınları, Ankara, 1983, s. 875-886.

EKŞİ Hilmi, "Bayburt Destanı", *Ülkü Dergisi*, 2/19, Ulus Basımevi, Ankara, Temmuz 1942, s. 12.

GEDİKOĞLU Şevket, "Halkevlerinde Köycülük ve Eğitim", *Atatürk ve Halkevleri, (Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler)*, Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı El Kitabı, 5, Ankara, 1974, s.178-169.

"Gümüşhane Halkevinde", *Ülkü Dergisi*, 3/33, Ulus Basımevi, Ankara, Eylül 1949, s. 45.

GÜNEŞ Günver, "Türkiye'de Savaş Ekonomisi Uygulamaları ve Toplumsal Yaşama Etkileri", *Türkler Ansiklopedisi*, 17, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 615-620.

"Halkevleri ve Halkodalarında", *Ülkü Dergisi*, 2/10, Ulus Basımevi, Ankara, Temmuz 1948, s. 306.

"Halkevlerinde Halkodalarında", *Ülkü Dergisi*, 2/15, Ulus Basımevi, Ankara, Mart 1948, s. 48.

"Halkevleri ve Halkodaları Çalışmaları", *Ülkü Dergisi*, XVII/100, Ulus Basımevi, Ankara, Haziran 1941, s. 367.

"Halkevlerimizde", *Ülkü Dergisi*, 10/100, Ulus Basımevi, Ankara, 1 Nisan 1940, s. 43.

"Halkevleri ve Halkodaları Çalışmaları", *Ülkü Dergisi*, XVII/100, Ulus Basımevi,

Ankara, Haziran 1941, s. 367.

İĞDEMİR Uluğ, “Halkevleri ve Halkodaları”, **Atatürk ve Halkevleri, (Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler), Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı El Kitabı**, 5, Ankara, 1974, s. 112-130.

KAYA Şükrü, “Halkevlerinin Milli Bünyedeki Geniş Rolü”, **Cumhuriyet**, 21 Şubat 1937, Sayı: 4590, s. 3.

KAYA Şükrü, “Halkevlerinin Altıncı Yıldönümü Nutku”, **Ayın Tarihi**, Sayı: 51, Ankara, 1-28 Şubat 1938, s. 32-41.

KAYRA Osman Kemal, “Birinci Türk Dili Kurultayı’ndaki Tezler - Müzakere Zabıtlarına Genel Bir Bakış”, **V Uluslar arası Türk Dili Kurultayı**, Ankara, 20-26 Eylül 2004, s. 102-108.

ORAL Mustafa, “Halkevlerinin Toplumsal ve Kültürel İşlevleri”, **ATAM Dergisi**, 53/XVIII, Ankara, 2002, s. 55-68.

ORKUN Yalçın, “Halkevleri ve Halkodaları”, **Ülkü Dergisi**, 1/11, Ulus Basımevi, Ankara, Kasım 1947, s. 39-41.

ÖĞRETMEK İltan, “Gümüşhane’de Sporun ve Spor Teşkilatının Tarihçesi ve Gelişimi”, **Geçmişte ve Günümüzde Gümüşhane Sempozyumu**, Ankara, 1991, s. 693-706.

ÖZDEMİR Yavuz, AKTAŞ Elif, “Halkevleri 1932’den 1951’e”, **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, 45, Erzurum, 2011, s. 235-262.

ÖZDEN Şinasi, “Gümüşhane”, **Ülkü Dergisi**, 6/72, Ulus Basımevi, Ankara, Eylül 1944, s. 12-16.

ÖZDEN Şinasi, “Gümüşhane Mektubu”, **Ülkü Dergisi**, 4/47, Ulus Basımevi, Ankara, Eylül 1943.

TUNCEL Metin, “ Gümüşhane”, **İslam Ansiklopedisi**, XIV, T. Diyanet Vakfı, İstanbul, 1996, s. 273-275.

TURAN Şerafettin, “Etkin Bir Eğitim, Kültür ve Sosyal Dayanışma Kurumu Olarak Halkevleri”, **Bilanço 1923-1998 I, Türkiye Cumhuriyeti’nin 75. Yılına Toplu Bakış Uluslararası Kongresi, Uluslararası İlişkiler, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 205-217.**

TUZER Fikri, “Halkevlerinin Kuruluşunun 10. Yıldönümü Nutku”, **Ayın Tarihi**, Sayı: 99, Ankara, 1-28 Şubat 1942, s. 24-28.

“Ülkü Niçin Çıkıyor”, **Ülkü Dergisi**, 1/1, Ulus Basımevi, Ankara, Şubat 1933, s. 5-8.

YEŞİLKAYA Neşe G., "Halkevleri", *Modern Türkiye 'de Siyasi Düşünce* *Kemalizm*, 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s. 110-123.

RÖPORTAJLAR

01 Ekim 1935 Gümüşhane doğumlu Ahmet oğlu Sy. Yılmaz ÖRKMEZ ile 24 Nisan 2012 tarihinde Gümüşhane’de yapılan röportaj.

07 Mayıs 1936 Gümüşhane doğumlu Yusuf oğlu Sy. İbrahim AYKAÇ ile 24 Nisan 2012.tarihinde Gümüşhane’de yapılan röportaj.

GİRİŞ

HALKEVLERİ

A- HALKEVLERİNİN KURULUŞU, İDEOLOJİSİ VE TEŞKİLAT

YAPISI

19 Şubat 1932'de Mustafa Kemal Paşa'nın direktifiyle açılan Halkevleri, kısa zamanda Türkiye'nin dört bir yanına yayılmıştır. Bu kurum, 1932-1951 yılları arasında Türkiye'nin toplumsal ve kültürel tarihinde önemli roller oynamıştır. Halkevleri, örgün eğitim dışında kalmış yetişkin halka, yeni kurulan Türkiye'nin hedeflediği çağdaş medeniyetler seviyesine ulaştırma amacına uygun eğitim vermeye çalışan, halk eğitim kurumu görevini de üstlenmiştir.

20. yüzyılın başlarına gelindiğinde, her ülke kendi gereksinimlerine göre, halkın eğitilmesine ve yetiştirilmesine yönelik olan örgütlenmelere başlamıştır. Genç Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin okuma yazma oranının düşüklüğü ve geniş kesimlerin eğitimden yoksun kalmış olmasından dolayı, halkın eğitime ve yetiştirilmesine yönelik çalışmalara ihtiyaç duyulması, Halkevlerine doğru gidişin sebeplerini oluşturmuştur.

Ülkelerin kalkınma dereceleri ile eğitim kültür seviyeleri arasında doğru bir bağlantı bulunduğu bilinen bir gerçektir. Ulusal bir bilinç ile çağdaş devlet düzeni kurmuş olan Türkiye Devleti, ülke içerisinde yakalamış olduğu bu ulusal bilinçle ülkenin kalkınması için, Atatürk ilke ve inkılâplarını halk tabanına yaymak ve ülkenin en ücra köşelerine götürmek istiyordu.¹ Bu nedenle genç Türkiye Devleti, o dönemde dünyanın birçok yerinde uygulanmakta olan ve ülkelerin yerel koşullarına göre değişik özellikler gösteren, halk eğitimi formülünü denemeye karar vermişti.²

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, yerleştirmek istediği yeni rejimi, sağlam temellere oturtmak için inkılâbın gereği kültürel kurumlar kurmuştur. Bu kurumlar arasında, Millet Mektepleri, Cumhuriyet Halk Fırkası Hatipler Teşkilatı, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu, Halkevleri, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi³ yer almaktadır. Birbiri ardına gelen inkılâpları, başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere devletin önde gelen kişileri, gezdikleri yerlerde halka anlatmaya çalışsalar da yeterli

¹ Anıl Çeçen, **Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2000, s. 79-81.

² Anıl Çeçen, **Halkevleri**, Gündoğan Yayınevi, Ankara 1990, s. 90.

³ Ali Odabaşı, **Muğla Halkevi**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Muğla, 2003, s. 1.

olmamıştır. Yapılan değişiklikler karşısında, kültürel olarak geri kalmış halk ile aydınlar arasında bir kopukluk yaşanmaya başlanmıştır. Böyle bir zamanda çok yönlü çalışmalarla halkçı, halkı aydınlatacak güçlü bir hamleye ihtiyaç duyulması, Halkevlerinin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Halkevlerinden önce halk eğitim kuruluşları olarak, Halk Eğitimi Şubesi, Halk Derslikleri (1927), Halk Okuma Odaları (1930) kurulmuş ve önemli faaliyetlerde bulunmuşlardır.⁴

Halkevleri, her türlü kültürel ve sanat etkinlikleri yanında, sosyal dayanışmayı da içerecek birer kitle eğitim kurumları olarak düşünülmüştür. Bu alandaki çalışmaları daha önceki dönemlerde "Türk Ocakları" yapmaktaydı. Türk Ocakları, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde "Osmanlıcılık" akımının etkisini kaybetmesiyle birlikte canlanmaya başlayan "Türkçülük" akımının temsilcisi olarak 1911 yılında kurulmuştu.⁵

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın (CHF) bir kültür kolu olmakla beraber zaman zaman siyasi çalışmalar da yürüten Türk Ocakları, bazı açılardan CHF ile ters düşüyordu. Bir kısım Türk Ocağı şubeleri ve üyelerinin Serbest Cumhuriyet Fırkası'na (SCF) geçmesi, bazı şubelerde ise doğrudan Halk Fırkası aleyhine çalışmalar yapılması CHF yöneticilerinde Türk Ocakları aleyhinde bir düşüncenin gelişmesine sebep olmuştu. Hatta Türk Ocağı teşkilatının bulunduğu yerlerde CHF'nin teşkilat kuramaz hale geldiğini belirten CHF müfettişleri raporlarında; "*Türk Ocakları bu gidişlerinde bırakılacak olursa, çok daha kötü sonuçlar doğabileceğini*" söylemeye başlamışlardı.⁶

Türk Ocakları'nın kapatılmasını hazırlayan birçok neden bulunmaktadır. Örneğin Prof Dr. Zeki Arıkan Türk Ocakları'nın bazı inkılâplara karşı ilgisiz kaldığının üzerinde durmaktadır. Arıkan, buna örnek olarak Harf İnkılâbı'nın uygulama aşamasında İzmir Türk Ocağı'nın pek etkin bir rol oynamamasını, Türk Ocakları'nın inkılâplara karşıt bir hareketin odak noktalarına dönüşme tehlikesi olduğunu belirtmektedir. Buna bağlı olarak Arıkan, Serbest Fırka'nın kurulmasıyla Türk Ocakları'nın ülkenin her yanında, Atatürk İnkılâplarına karşı bir hareketin "*Türkiye'deki yuvaları biçimine*" dönüşmesinin Mustafa Kemal Atatürk'ü son derece rahatsız ettiğini dile getirmektedir. Türk Ocakları'nın özellikle yurt dışına yönelik milliyetçilik

⁴ Gülsün Karakuzuoglu, **Kastamonu Halkevleri**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Aydın, 2008, s. 2.

⁵ Resul Yiğit, **Mersin Halkevi**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Mersin, 2001, s. 5; Şerafettin Turan, "Etkin Bir Eğitim, Kültür ve Sosyal Dayanışma Kurumu Olarak Halkevleri", **Bilanço 1923-1998 I, Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılına Toplu Bakış Uluslararası Kongresi, Uluslararası İlişkiler**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 205.

⁶ Kenan Akyüz, "Türk Ocakları", **Belleten**, L/196, TTK, Ankara, Nisan 1986, s. 214.

girişimleri, ülkenin izlemiş olduğu barışçı dış politikasına uymuyordu. Türk milliyetçiliği ülküsü; Misak-i Milli sınırlarında toplanmıştı.⁷

Türk Ocakları Mustafa Kemal Paşa'nın da isteğiyle 24 Mart 1931'de yetkilerini CHF'ye bırakmış, böylece Halkevlerinin kurulması için zemin oluşmuştur. CHF, partinin eğitim ve kültür faaliyetlerini doğrudan yapmayıp yeni bir kuruluşa gitmiş bunun sonucunda Halkevlerinin eğitim ve kültür yuvası olarak açılma çalışmaları başlamıştır.⁸

Halkevlerinin açılmasında o dönemin ekonomik durumunun da etkisi olmuştur. Bilindiği gibi dünyada 1930 yılında ekonomik bir bunalım yaşamaya başlamıştır. Bu bunalım, Türkiye'ye de olumsuz olarak yansımıştır. Bürokrat kesimle halk arasında var olan ayrılık, ülkede vergi ve benzeri yollarla ekonominin yükünü yoksul halkın sırtına yükleyen politikalar sonucu, daha da artmıştır. Devlet, bu sorunlar karşısında özellikle "Serbest Cumhuriyet Fırkası" denemesinin de olumsuzlukla sonuçlanmasıyla, çok partili hayata geçiş denemelerinin umut kırıcı sonuçları sonrası Cumhuriyet'in ilk yıllarına göre daha sert rejim uygulamaya başlamıştır. Bütün bunları aşmak için yavaş yavaş ideolojik bir yapılanmaya gitmiştir.⁹

Cumhuriyet yönetimi, ümmetçilik ilkesine karşı millet fikrine dayalı siyasi bir yönetim şekli kurmaya çalışmıştır. Bundan dolayı yerleştirmek istediği Atatürkçü düşünce, halkçı ve milliyetçidir. Bu yüzden kurulacak olan Halkevleri, ulus devletin oluşumunda etkin rol alacaktır. Halkevleri, aynı zamanda halkın irticadan uzaklaşması, hurafe ve yanlış inançlardan uzak tutulması konusunda da önemli rol oynayarak laikliğin yerleşmesini sağlayacaktır.¹⁰ Böylece Halkevleri, Osmanlılardan kalma "dinsel" yapıdan "laik" yapıya geçişin bir aşamasını oluşturacaktır.

Halkevlerinin açılma nedenleri derinlemesine incelendiğinde görülecektir ki; halk içerisinde bazı kesimler çok partili rejim denemeleri sırasında, Türk İnkılâbı'nı gerçekleştiren CHF'nin karşısındaki muhalefet partisin yanında yer alarak, Şeyh Sait İsyanı ve Menemen'deki Kubilay olaylarının kötü sonuçlanmasına neden olmuştur. Bu olumsuz sonuç, Türk İnkılâbı'nın toplumsal tabanda tam olarak yerleştirilemediği gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Bu durum karşısında, millî ve çağdaş değerlerin hızla yaygınlaştırılması gerektiği anlaşılmıştır. Bunun için de sadece teorik olarak değil, fiilen

⁷ Zeki Arıkan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", **Atatürk Yolu**, VI/23, Ankara, 1999, s. 264.

⁸ G. Karakuzuoglu, **Kastamonu Halkevleri**, s. 4.

⁹ Tevfik Çavdar, "Halkevleri", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, IV, İletişim Yayınları, Ankara, 1983, s. 879.

¹⁰ Neşe G. Yeşilkaya, "Halkevleri", **Modern Türkiye 'de Siyasi Düşünce Kemalizm**, II, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 114.

yurdun ilçelerine, bucak ve köylerine kadar ulaşır, halkla doğrudan doğruya kaynaşacak, onlara devletin yaptığı yenilikleri anlatacak kuruluşlara ihtiyacın varlığı hissedilmişti.¹¹

1929 yılında ortaya çıkan dünya iktisat buhranı ve 1930 yılındaki çok partili siyasi hayat deneyiminin, Türkiye'yi yeni arayışlara yönelttiği ve Halkevlerinin kuruluşu üzerinde etkilerde bulunmuş olduğu görülmektedir. Mustafa Kemal Paşa, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapandığı gün (17 Kasım 1930) üç aylık bir yurt gezisine çıkmış ve bu geziden ülkenin içinde bulunduğu iktisadi ve toplumsal bunalımdan çıkabilmesine yönelik bazı çözüm yollarıyla başkente dönmüş, Halkevlerinin kurulacağını da bu gezi sırasında kamuoyuna duyurmuştu. Mustafa Kemal Paşa, 2 Ocak 1931'de İstanbul'da gazetecilere "Halkevlerinin" kurulacağı haberini vermişti. Bununla birlikte Halkevlerinin resmen kurulma kararı, 10-18 Mayıs 1931 tarihleri arasında yapılan CHF Kurultayı'nda alınmıştır.¹²

Halkevleri düşüncesinin ortaya çıkmasıyla birlikte bu düşünceye uygun dünyadaki örnekler incelenmiştir. Cumhuriyet yönetiminin Avrupa'ya eğitime gönderdiği gençlerden Vildan Aşir Savaşır, bütün Avrupa ülkelerini gezip buralarda incelemeler de bulunmuş, özellikle halk eğitimi üzerine özel çalışmalar yapmıştı. Çekoslovakya'da bu düşünceye uygun başarılı bir örnek olan Sokollar, Vildan Aşir'in Avrupa'daki incelemelerinde dikkatini çekmişti. Yıl boyunca düzenli kitle çalışması yapan Sokollar, ayrıca yılın belli zamanlarında, düzenledikleri şenliklerle bütün Çekoslovakyalılara ulusal bir bayram havası yaşıtıyordu. Ülke çapında bir dernek olarak örgütlenen Sokolların, her kent ya da kasabada merkezi lokali bulunuyordu.¹³ Vildan Aşir Çekoslovakya'daki Sokol adlı kuruluşları anlatan bir konferansında, Türkiye'de Halkevleri ya da Halkevleri adıyla onlara benzeyen örgütlenmeye gidilebileceği üzerinde durmuştu. Vildan Aşir belirtilen konuşmasını şöyle bitirmişti.¹⁴

"... Bu ev halkın evi ve Halkevi olmalıydı. Halkevi bir mektep olmayacaktı. Ama öğretecekti. Bilimi, kültürü, sanatı, sporu ve halkın olan halktan olan ve bir milleti uygar yapan değerlerdir. Bağnazların hiç bir türünün yeri olmayacaktı. "

Vildan Aşir'in bu sözleri, Mustafa Kemal Paşa'nın ilgisini çekmişti. Bir süre sonra Maarif Vekaleti'ne geçecek olan Dr. Reşit Galip, Halkevlerini kurma görevini

¹¹ T. Çavdar, "Halkevleri", s. 879.

¹² Mustafa Oral, "Halkevlerinin Toplumsal ve Kültürel İşlevleri", **ATAM Dergisi**, XVIII/53, Ankara, Temmuz 2002, s. 56.

¹³ A. Çeçen, **Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri**, s. 93.

¹⁴ Z. Arıkan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", s. 267-268.

üstlenmişti. Reşit Galip'in çağrısıyla dönemin önde gelen aydınları, Ankara Türk Ocağı binasında yapılan toplantıda buluşmuştu. Toplantıya çağrılanlar arasında Şevket Süreyya Aydemir, Recep Peker, Hasan Cemil Çambel, Cevdet Nasuhi, İsmail Hüsrev ve Vildan Aşir Savaşır vardı. Toplantıda Dr. Reşit Galip, kurulması tasarlanan Halkevlerinin kuruluş hazırlıklarının başlayacağını belirtmiş ve sorun geniş ölçüde toplantıda ele alınarak tartışılmıştı. Kurulan komisyon, Halkevlerinin ana tüzüğünü hazırlamakla görevlendirilmiş, 1932 yılı başında hazırlıklar tamamlanarak CHP Genel Sekreteri Recep Peker tarafından Halkevlerinin kuruluşu duyurulmuştu.¹⁵

Halkevleri çalışma biçimi açısından Türk Ocaklarını örnek almıştı. Aynı Türk Ocakları gibi dokuz etkinlik koluna ayrılmış ve çalışmalarını bu kollarda sürdürmüştü. Ancak, Halkevlerini Türk Ocaklarından ayıran temel öge milliyetçilik anlayışıydı. Türk Ocakları özellikle son dönemlerinde diğer ülkelerde yaşayan Türkleri de kapsayan birleştirici bir milliyetçilik anlayışı gütmüştü. Mustafa Kemal Paşa Türkiye'nin henüz genç oluşundan dolayı zarar görmemesi için sınırlar ötesinde girişilebilecek çekişmelerden uzak kalmaya özen göstermiş, milliyetçiliği de ulusal sınırlar içinde yaşayan tüm halkı kapsayan bir anlayış içerisinde ele almıştı. Halkevlerinin milliyetçilik anlayışı da buydu.¹⁶

1930'da hazırlıkları düşünülen, daha sonrasında açılış için çalışmaların hızlandırıldığı Halkevlerinin ilki 19 Şubat 1932'de Ankara'da açılmıştı. O gün Ankara Halkevi'nin salonları daha sabahtan dolmuş, açılış yapılacak 14 Halkevi, tören için radyo ile Ankara'ya bağlanmıştı.¹⁷ Ankara Halkevi ile beraber açılışları yapılan diğer Halkevleri arasında; Adana, Afyon, Aydın, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Konya, Samsun ve Van'daki Halkevleri yer almaktaydı.¹⁸ Halkevlerinin kurulmasıyla birlikte buraya üye olanların toplam sayısı 15 bini bulmuştu.¹⁹ 1933'e gelindiğinde ise 2.629'u kadın ve 31.912'si erkek olmak üzere toplam 35.541 üyesi vardı. Ayrıca çeşitli vesilelerle Halkevlerinden 500.569 kişi yararlanmıştı.²⁰

Halkevleri Talimatnâmesi'nde kuruluş amacı şöyle belirtilmiştir:

"Fırkamızın Program temelleri Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik, İnkılâpçılıktır. Programımızın bu ana temel prensiplerinin

¹⁵ Z. Arıkan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", s. 268.

¹⁶ Oğuz Temizhan, **Halkevleri ve Halkevlerinin 1932-1940 Arası Eğitim Faaliyetleri**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2001, s. 34.

¹⁷ **Akşam**, 21 Şubat 1932, Sayı: 4801, s. 1.

¹⁸ Nurcan Toksoy, **Halkevleri**, Orion Yayınları, Ankara, 2007, s. 42.

¹⁹ **Akşam**, 19 Şubat 1932, Sayı: 4799, s. 1.

²⁰ **Cumhuriyet**, 21 Şubat 1937, Sayı: 4590, s. 1, 4.

hâkimiyeti ve ebedileşmesi için bu vasıflarda kuvvetli vatandaşlar yetiştirilmesini, milli şecerinin Türk Tarihinin ilham ettiği derecelere çıkmasını, güzel sanatların yükselmesini, milli kültürün ve ilmi harekât ve faaliyetlerin kuvvetlendirilmesini ehemmiyetli vasıtalar olarak tespit ve işaret eder. Bu esas ve vasıtaların hepsi birden medeniyet yolunda Türklüğün kaybettiği uzun yıllar cesur, atılgan ve yorulmaz hamlelerle kazanacak nesiller yetiştirilmeyi medeniyet sahasında Türk'ün tabii meziyet ve kabiliyetleriyle mütenasip şeref mevkiine tekrar almasını istihdaf eyler. Halkevlerinin gayesi bu uğurda çalışacak mefkûreci vatandaşlar için toplayıcı ve birleştirici yurtlar olacaktır.”²¹

Açılış konuşmasını yapan CHP Genel Sekreteri Recep Peker konuşmasında;

"Bir ulusun yetişip geleceğe hazırlanması için kurulan kuruluşlar okullardır. Fakat çağdaş uluslar, ulusal bir varlık olarak yetişip örgütlenmek için okulların yalnız yöntemler, düzenlemeler altında açılmasını yeterli görmüyorlar. Bu yüzyılda uluslaşmak için okul eğitiminin yanında ve ondan sonra mutlaka bir halk eğitimi yapmak, halkı bir arada çalıştırmak esası kurulmalıdır.”²² sözleriyle en önemli amacın "halk eğitimi" ve "milli birlik" olduğunu vurgulamaktaydı.

Dâhiliye Vekili ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya'ya göre ise Halkevlerinin kuruluş amacı; Türk Milleti'ni layık olduğu yüksek mevkide tutmak ve Türk milletini insanlık âlemi içinde seçkin bir toplum yapmaktır.²³ Yine Şükrü Kaya Halkevlerinin 5. kuruluş yıldönümünde söylediği; “ *Türk'ün istiklâlini kuran istikbalini koruyan bu inkılâp ebediyet için kurulmuştur.*”²⁴ sözleriyle Halkevlerinin Türk milletini yaşatabilecek yegâne kurumlar olduğunu vurguluyordu.

Halkevleri ve Halkodalarının 17. açılış yıldönümü kutlamalarında konuşan Halkevleri ve Türk Dil Kurumu'nun asli, İnkılap Tarihi Enstitüsü'nün şeref üyesi Cevat Dursunoğlu, bu kuruluşların bütün vatandaşlara açık kurumlar olduğunu belirtiyordu.²⁵ Bu nedenle "Halkçılık" ilkesinin uygulama sahalarından birisi olmuştur. Halkevleri, adını ve örgütlenmesini halktan almıştır. Anıl Çeçen, Halkevleri ile Halkçılık arasındaki bağdaşmayı şöyle açıklamaktadır:

²¹ G. Karakuzuoğlu, **Kastamonu Halkevleri**, s. 5.

²² “ Ülkü Niçin Çıkıyor”, **Ülkü Dergisi**, 1/1, Ulus Basımevi, Ankara, Şubat 1933, s. 6; Ş. Turan, "Etkin Bir Eğitim, Kültür ve Sosyal Dayanışma Kurumu Olarak Halkevleri", s. 208.

²³ Şükrü Kaya, “Halkevlerinin Milli Bünyedeki Geniş Rolü”, **Cumhuriyet**, 21 Şubat 1937, Sayı: 4590, s. 3.

²⁴ **Cumhuriyet**, 21 Şubat 1949, Sayı: 8811, s. 1.

²⁵ **Cumhuriyet**, 22 Şubat 1937, Sayı: 4591, s. 1.

*"Mustafa Kemal'in Anadolu halkına dayanarak giriştiği ulusal kurtuluş savaşı temelde antiemperyalist, bağımsızlıkçı ve halkçı bir düzen kurmaya amaçlıyordu. Bu doğrultuda bir halk devrimi yapmıştı. Mustafa Kemal, Anadolu halkının öz gücünü örgütlenmenin çabası içindeydi. Sonraki aşamada Halkevleri örgütünün kurulması, Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndaki halkçı özün kültürel ve toplumsal bir tabana oturtulması amacını açık olarak gösteriyordu. "*²⁶

Recep Peker, Reşit Galip ve İsmet İnönü'nün çeşitli vesilelerle vermiş oldukları söylev ve demeçlere göre, Halkevlerinin kuruluş amaçları şu noktalar çevresinde toplanabilir:

- 1- Ulusu bilinçli, birbirini anlayan, seven ve aynı ideale bağlı halk kitlesi olarak örgütlemek,
- 2- Kültür, ülkü, amaç ve düşünce birliğini güçlendirecek bir toplum olmayı sağlamak,
- 3- Ulusal birliği oluşturan, millî ruhu biçimlendiren ve kuvvetlendiren kültür öğelerini ortaya çıkarıp geliştirmek,
- 4- Köylü ile kentli, köylü ile aydın zümreler arasındaki ilişkileri düzenleyerek bu ilişkileri artıracak köycülük çalışmalarının yapılmasını sağlamak,
- 5- Cumhuriyet Halk Fırkası'nın ilkelerini ve bu ilkelerin ülke düzeyinde nasıl uygulanacağını anlatmak için kullanılacak merkezler olarak düşünülmesi,
- 6- Toplumu çağdaşlaştırmak ve aktif yurttaş yaratmak.²⁷

Halkevlerinin getirmiş olduğu aydınlığı, yurdun en ücra köşelerine ulaştırmak amacıyla 1941'de *"Halkodası"* adıyla da daha küçük kuruluşlar oluşturulmuştu. Halkodaları ilkin 141 adet olarak açılmış, ileriki yıllarda sayıları artarak devam etmişti. Halkodalarında, Halkevlerindeki gibi çalışma kolları oluşturulmamış; ancak Halkevlerinin amacına yönelik tüm faaliyetler yapılmaya çalışılmıştı. Halkodalarının açılması ile köylerdeki halk, kültürel anlamda kendilerine açık bir kapı bulmuştur. Açılan her halkodasının bir okuma odası olması şarttır. Halkodalarında da amaç Halkevlerinde olduğu gibi Türk inkılâp prensiplerinin derinleştirilerek halk arasında yayılması olmuştur.²⁸

Halkevi faaliyetleri, zaman geçtikçe anlam kazanmaya başlamış ve halk tarafından kısa zamanda benimsenmişti. Özveriyle çalışan üyeler, tüm halkın Halkevi

²⁶ A. Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, s. 21-22.

²⁷ T. Çavdar, "Halkevleri", s. 881.

²⁸ N. Toksoy, *Halkevleri*, s.148.

faaliyetlerine katılımını sağlamak için büyük mücadele vermiştir. Halkevi sayısının her geçen yıl artması, Halkevi çalışanları için en büyük ödül olmuştur. Her Halkevi yeni açılan Halkevlerinin sevincini millî bayram gibi kutlamıştı.²⁹

Halkevlerinin, her yıl artan faaliyetleriyle, kısa zamanda kuruldukları yerin sosyal hayatının oluşmasında aktif olarak görev almışlardır. Halkevlerinin az zamanda çok şey yapmayı başardıklarını Halkevlerinin 12. yıldönümünde Genel Sekreter Memduh Şevket Esendal şu cümleleriyle ifade etmekteydi:³⁰

"Halkevlerimizin, odalarımızın, yazılan eserlerini, çıkarılan dergilerini, yapılan toplantılarını ve spor çalışmalarını, ulusun temiz duygularından doğmuş olup ta sonradan yabancı göreneklere boğulmak yüzünden unutulmuş sözlerimizi, yazılı eserlerimizi bulup toplayışlarını ve halkımızın tekçe yaşamaktan toplumca yaşamaya yaklaştığını görmek, bu evlerin çok işi az zamana sığdırmış olduklarını göstermektedir "

Halkevleri, sanat ve fikir sahasında yüzlerce genci yetiştirerek onların memlekette tanınmalarını sağlamıştır. Halkevleri, on binlerce vatandaşın muhtaç olduğu bilgiyi, onların işlerini aksatmadan, halk dersleri ve kurslarıyla öğretmişti. Halkevleri, on yıl içinde 25 bin konferans, 15 bin temsil, 8 bin konser, 4 bin ders ve kurs, 420 bin kitap, 1.300 sergi ile yurdun muhtelif köşelerinde halkın Türk İnkılâbına olan inancı ve heyecanını artırmıştı.³¹

Halkevlerinin idari ve teşkilat yapısının nasıl olacağı talimatnâmeyle belirtilmiştir. Halkevleri Talimatnâmesi, Halkevlerinin açıldığı ilde ne gibi faaliyetlerde bulunacağını halkın anlaması için okunmuştu. Bu talimatnâme, daha sonra bütün Halkevlerine gönderilmişti. Halkevleri, çalışma teşkilatı olarak dokuz şubeden oluşmaktaydı. Bunlar edebiyat-dil ve tarih, güzel sanatlar, temsil, spor, sosyal yardım, halk dersaneleri ve kurslar, köycülük, tarih ve müze kolları olarak adlandırılmıştı. Bir kültürel kalkınma modeli olarak kurulan Halkevleri, çalışmalarında dil, tarih, güzel sanatlar, spor gibi kültürün temel değerlerini esas alarak, ayrı ayrı kurumların yapacağı bu vazifeleri tek çatı altında toplamıştı. Böylece halkın istek ve yeteneklerine uygun olarak kurulan ilk önemli teşkilat, ülkede ülkü sahibi olarak çalışan ve çalışmak isteyen bütün insanların toplandığı bir yer olmuştu.³²

²⁹ N. Toksoy, **Halkevleri**, s. 93.

³⁰ **Ayın Tarihi**, 1-29 Şubat 1944, Sayı: 123, s. 10.

³¹ Fikri Tuzer, "Halkevlerinin Kuruluşunun 10. Yıldönümü Nutku", **Ayın Tarihi**, 1-28 Şubat 1942, Sayı: 99, s. 28.

³² Z. Arıkan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", s. 272-273.

Halkevleri Teşkilatnâmesine göre bir Halkevinin açılabilmesi için en az üç şube teşkilatına sahip olması gerekiyordu. Bir şubenin açılabilmesi için ise 25 azanın yer alması gerekmekteydi. Ayrıca 200 kişiyi toplayabilecek bir salonu, bir kütüphanesi bir de çalışma odasının bulunması şarttı vardı.³³

Halkevine üye olmak isteyenlerin parti üyesi olması şart değildi. Üyelik halka açık tutulmuştu. Halkevleri tamamen siyasi kurumlar olarak tahayyül edilmemişler ise de Fırka Genel Merkezi'ne bağlı oluşları kuruluşunun bir gereği idi. 1932 tarihli Halkevleri Talimatnâmesinde, Halkevlerinin Cumhuriyet Halk Fırkası'na kayıtlı olan ve olmayan bütün vatandaşlara açık olduğu, sadece Halkevi İdare Heyeti ve Şube İdare Komiteleri'ne üye olabilmek için fırkaya mensup olunması gerektiği, memurların idare heyetlerine girmesinde bir sakınca olmadığı ifade edilmişti.³⁴ Talimatnâmede; *"Halkevleri kalplerinde ve dimağlarında memleket sevgisini mukaddes ve ileri yürüten yüksek bir heyecan halinde duyanlar için toplanma ve çalışma yeridir. Bu itibarla Halkevinin kapıları fırkaya kayıtlı olan ve olmayan bütün vatandaşlara açıktır."*³⁵ ifadesi yer almaktaydı.

Halkevlerinin yönetimine bulunanlar CHF ile bağlantıları olan kişilerdi. Parti ile Halkevleri arasında her alanda olduğu gibi yönetim alanında da sıkı bir bağ vardı. Hatta Halkevlerinin en çok eleştiri aldığı ve kapatılmasında en büyük koz olarak kullanılan şey Parti ile Halkevlerinin bu yakınlığı olmuştu. İlk zamanlar CHF il başkanları aynı zamanda Halkevi başkanı olabilmekteydi. Sonrasında valiler sadece parti Vilâyet İdare Heyeti Başkanı olmakla kalmayarak, aynı zamanda Halkevi başkanı görevini de yürütmekteydi. Daha Sonrasında da bu karışık durumu önlemek amacıyla halkevi başkanlıkları için CHF il yönetiminde seçim yapılması kararlaştırılmış ve Halkevi başkanları bölgenin parti örgütü tarafından seçilmeye başlanmıştı.³⁶ Ancak Ankara Halkevi bu duruma dâhil değildi. Çünkü Ankara Halkevi merkezde yer alıyordu ve Halkevlerinin de merkezi konumundaydı. Buranın başkanı Genel İdare Heyeti tarafından seçilmekteydi. 1932 tarihli Halkevleri Talimatnâmesi'ne göre Halkevi İdare Heyeti, şube komiteleri tarafından belirlenen birer temsilciden oluşmaktaydı. İki yılda bir yapılan seçimlerde üyeler yeniden seçilebilme hakkına sahiplerdi. Halkevleri çalışma raporlarını üçer aylık periyotlarla Fırka Genel Sekreterliği'ne göndermek

³³ A. Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, s. 375-376.

³⁴ Yavuz Özdemir, Elif Aktaş, "Halkevleri 1932'den 1951'e" *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 45, Erzurum, 2011, s. 251.

³⁵ Z. Arıkan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", s. 269.

³⁶ Cemil Koçak, *Geçmişiniz İtina İle Temizlenir*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s. 116.

zorundaydılar. Milletvekilleri de Halkevlerini denetlemekle görevlendirilirdi. Halkevlerinde kararlar oy çoğunluğu ile alınır, şayet oylar eşit olur ise başkanın oy kullandığı tarafın kararı geçerli olurdu.³⁷

Nitekim Halkevleri, Türk halk kültürünün gerek araştırılması, gerekse bunların teşviki konusunda oldukça etkili olmuştur. Ancak Halkevlerinin belli bir siyasi partinin damgasının taşınması ve oradan gelen bazı tek yönlü tesirler dolayısıyla bu kuruluşlar gerektiği kadar toplayıcı olamamış, çok partili siyasi hayat geliştikçe iyice itibardan düşmüş, neticede 1932’de kurulan Halkevleri, 1951’de Demokrat Parti hükümeti tarafından, Halk Partisi yan kuruluşları olarak görülerek kapatılmıştı.

B- HALKEVLERİ'NİN KAPATILMASI

Türkiye, 1923’ten başlayarak, demokrasinin temeli olan çok partili siyasi hayata geçişin yapıldığı 1946’ya kadar iki defa çok partili hayata geçiş denemesi yapmış, yapılan iki deneme de başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Halkevlerinin, kurulduğu 1932’den sonra halka demokrasi anlayışını yerleştirmeye çalışan kurumlardan birisi olduğu şüphesizdi. 1946’da Demokrat Parti’nin (DP) kurulmasıyla, Türkiye siyasi alanda kesin demokrasiye giriş için adım atmıştır. Ancak bu adım ile ülkede çok şeyler değişmişti. Muhalefet partisinin kurulmasıyla Halkevlerinin durumunda da değişmeler olmuştu.

CHP ile Halkevleri arasında her alanda olduğu gibi yönetim alanında da sıkı bir bağ vardı. Hatta Halkevlerinin en çok eleştiri aldığı ve kapatılmasında en büyük koz olarak kullanılan şey Parti ile Halkevlerinin bu yakınlığı olmuştu. Halk, özellikle memurlar ve öğretmenler, diğer partinin seçim sonucu iktidar olabileceği düşüncesiyle, Halkevlerinden uzak durmaya başlamıştı. Bu dönemde fazla faaliyette bulunamayan Halkevleri için parasızlık sorunu da başlamıştı. Daha önce tek parti olmasından dolayı, devlet Halkevlerine istediği bütçeyi aktarabilmiş, ancak muhalefet partisinin kurulmasıyla bu bütçeye sınırlandırma getirilmişti.³⁸

Halkevlerine devlet hazinesinden, yerel yönetimlerin bütçelerinden transfer edilen paralar, CHP ile DP arasında önemli birer itilaf sorunu haline gelmişti. DP üyeleri Halkevlerine aktarılan paraların CHP üyesi olup olmadıklarına bakılmaksızın bütün vatandaşlardan toplanan vergilerden kesildiğini, bu kuruluşlardan kendi

³⁷ Şerafettin Zeyrek, *Türkiye’de Halkevleri ve Halkodaları (1932-1951)*, Anı Yayınları, Ankara, 2006, s. 30.

³⁸ A. Çeçen, *Atatürk’ün Kültür Kurumu Halkevleri*, s. 195-196.

partilerinin de yararlanabilmesi gerektiğini öne sürüyordu. CHP ise kendi partilerinden olsun ya da olmasın zaten tüm vatandaşların Halkevlerine gelebildiklerini bunun da devletten ve yerel yönetimlerden transfer edilen fonların yasal ve adil olarak kullanıldığının göstergesi olduğunu savunuyordu. Sonuç olarak bu iki parti Halkevleri ve Halkodaları konusunda uzlaşamaz hale gelmişlerdi.³⁹

1950 seçimlerinde DP'nin iktidara gelmesiyle CHP Parti Divanı'nda Halkevleri konusunda nasıl bir düzenleme yapılacağı tartışılmış ancak görüş birliği sağlanamamıştı. Üyelerin çoğu Halkevlerinin olduğu gibi elde tutulması ve elverdiği ölçüde yerel parti örgütlerince amacına uygun yönetilmesi konusunda ısrarcı olmuşlardı. Ancak o dönemdeki izlenimlere göre bu durumun, Halkevlerini bir yasa ile ulusa mal etmek isteyen DP liderlerinin işlerini kolaylaştıracağı düşüncesiyle kabul edilmemişti.⁴⁰

CHP döneminde siyasi sorunlar yaşayanlar hemen iktidardan yana tutum almıştı. Hatta Adnan Menderes'le birlikte CHP'de önceden görev yapan birçok siyasî sorumlu, kendi sorumluluklarının da bulunduğu 1923'ten 1950'ye kadar olan 27 yılı eleştirmeye ve suçlamaya başlamışlardı. Yeni iktidarın Başbakanı Adnan Menderes de ilk iş olarak Türkçe ezan yasağını kaldırmış, kültür kurumlarını kapatmaya Köy Enstitüleri'nden başlamıştı.⁴¹

Adnan Menderes Aydın Milletvekili olarak 19 Şubat 1932'de Aydın Halkevi'ni açarken, Halkevinin açılmasını bir aşama, bir tarih başlangıcı olduğunu, buna çok büyük ihtiyaç bulunduğunu vurgulamışken, iktidara geldikten sonra 7 Ağustos 1951'de TBMM'de yaptığı konuşmada, Halkevleri ve Halkodaları kurmayı, gençlik teşkilâtını ele almayı faşistvârî görüş ve düşüncelerin ürünü olarak nitelendirmişti.⁴² CHP'lilerden Maraş delegesi Dr. Kapuzoğlu'da; "*Asıl irtica bizi beş bin yıl evvelki güneş dinine... götürmek isteyenlerdir.*" demişti.⁴³

³⁹ Safa Şimşek, **Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1950**, Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi, İstanbul, 2002, s.206.

⁴⁰ Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (10 Kasım 1938-14 Mayıs 1950)**, Bilgi Yayinevi, Ankara, 1999, s. 91.

⁴¹ Yemliha Türk, **1951-1955 Dönemi Türk Basınında Laiklik Karşıtı Hareketler ve Tepkileri**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 2001, s. 5.

⁴² **Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Dönem: IX, Cilt: 9, (2 Temmuz 1951 Tarihli Doksan Yedinci Birleşimden 10 Ağustos 1951 Tarihli Yüz On Üçüncü Birleşime Kadar), TBMM Basımevi, Ankara, 1951, s. 662; Sabahattin Özel, **Büyük Milletin Evladı ve Hizmetkârı Atatürk ve Atatürkçülük**, Derin Yayınları, İstanbul, 2006, s. 69-70.

⁴³ Çetin Yetkin, **Karşı Devrim**, Otopsi Yayınları, İstanbul, 2003, s. 420.

8 Ağustos 1951'de kabul edilen 5830 sayılı yasanın⁴⁴ 11 Ağustos 1951'de Resmi Gazetede yayınlanması ile Halkevlerinin malvarlıkları ellerinden alınmış, bunların hazineye devri için bir aylık süre verilmiş⁴⁵ ancak tanınan bir aylık süre dolmadan yasanın yayınlandığı hafta içinde hükümet bütün Halkevlerinin kapılarını mühürlettirmişti.⁴⁶

Hazineye intikal eden Halkevi binalarının ne şekilde kullanılacağı hakkında İstanbul Valisi ve aynı zamanda Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay şu açıklamayı yapmıştı;

*“Bu binaları yine halkın faydasına yarar kültür hareketleri için kullanmayı düşünüyoruz. Üniversite tahsili yapma imkanı bulamayan ve aynı zamanda umumi kültürünü artırmaya çalışan vatandaşlarımız istifadeleri için bu binalarda gece dersi kursları açmayı arzu ediyoruz. Binaların bir kısmı da diğer faydalara tahsis edilebilir.”*⁴⁷Fahrettin Gökay'ın bu sözleri Halkevleri kapatıldıktan sonra binaların ne şekilde kullanılacağını göstermekteydi.

Böylece Halkevlerinin binaları ve eşyaları hazineye mal edilmiş, ülkede tutunmuş, başarılı bir şekilde hizmet yollarını ve olanaklarını bulmuş, on sekiz yıllık deneyim kazanmış ve binlerce idealisti toplamış, yetiştirmiş olan Halkevlerinin kapıları kapatılmıştır.⁴⁸

Bu olumsuz gelişmeler sonunda, varlığını devam ettirmeye çalışan Halkevlerinin mallarına DP iktidara gelince el koymuştu. Böylece Türk kültür tarihinde, çağdaş ve modernliği temsil eden, Mustafa Kemal Atatürk'ün kurduğu kurum olan Halkevlerine son verilmişti. Halkevlerinin ortadan kaldırılmasıyla insanlar büyük bir sosyal kültür müessesinden haksız bir şekilde mahrum bırakılmıştı. Türk halkının fikir ve bilgi yönünden kalkınmasına ağır bir darbe vurulmuştu.

Halkevleri sanat, siyaset, memleket sorunları hakkında çözüm üretebilen ve fikirlerini özgürce ifade edebilen vatandaş yetiştirmeyi amaçlamıştı. Halkevlerinin kapatılmasıyla demokrasi alanında meydana gelmekte olan bu gelişmesinin de önü kesilmiştir.

Halkevleri, daha sonraki yıllarda varlığını devam ettirmek için çalışmalarda bulunmuş, ancak kalıcı bir başarı sağlayamamıştır.

⁴⁴ TBMM ZC, IX/9, s. 700-707.

⁴⁵ T.C. Resmi Gazete, 11 Ağustos 1951, Sayı: 7882, s. 1781-1782.

⁴⁶ Ç. Yetkin, *Karşı Devrim*, s. 255.

⁴⁷ *Akşam*, 12 Ağustos 1951, Sayı: 11800, s. 3.

⁴⁸ Halim Baki Kunter, *Kuruluşlarının 32. Yıldönümlerinde Halkevleri*, Ankara, 1964, s. 21.

I. BÖLÜM

GÜMÜŞHANE HALKEVİ'NİN İDARİ VE TEŞKİLAT YAPISI

A- CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA GÜMÜŞHANE

Gümüşhane Halkevi'nin, vilâyetin sosyal ve kültürel yaşamına katkılarını tam olarak anlayabilmek için, Halkevinin açıldığı dönemden önceki süreci vilâyetin idari yapısı ile eğitim ve nüfus istatistikleri bakımından kısaca değerlendirmekte fayda vardır.

Gümüşhane 1840'da bugünkü Kelkit, Şiran ve Torul ilçeleri ile birlikte Trabzon Vilâyeti'ne bağlı bir sancak haline gelmiştir. 6 Aralık 1870'de Meclis-i Osmanî-i Âlî'nin kararı ile umumi teşkilatlanma sırasında Trabzon Vilâyeti'ne bağlılığı kaldırılarak bağımsız mutasarrıflık haline konmuş ve Cumhuriyet idaresine geçişle birlikte 1925'de vilâyet olmuştur. 1927'de Merkez, Kelkit, Şiran, Torul ilçelerine Bayburt İlçesi de bağlanmak suretiyle ilçe sayısı 5'e yükselmiş ve hudutları genişlemiştir.⁴⁹

Nüfus bakımından incelendiğinde, Cumhuriyetin ilk yıllarında Gümüşhane nüfusunun diğer illere göre az olduğu görülür. Vilâyet nüfusunun çoğunluğunu kırsal nüfus oluşturmaktadır. İlin 1927, 1935 ve 1940 yıllarındaki nüfus dağılımı aşağıdaki gibidir.⁵⁰

	1927			1935			1940		
İLÇELER	Toplam	Şehir	Köy	Toplam	Şehir	Köy	Toplam	Şehir	Köy
Gümüşhane (Merkez)	23.659	-	-	26.875	3.161	23.714	30.219	4.343	25.876
Bayburt	48.970	-	-	64.813	10.339	54.474	70.509	10.864	59.645
Kelkit	19.165	-	-	31.088	1.990	29.098	35.106	2.666	32.440
Şiran	12.440	-	-	17.417	638	16.779	19.779	770	19.029
Torul	17.967	-	-	22.463	1.055	21.408	25.659	1.995	23.664
Toplam	122.201	-	-	162.656	17.183	145.473	181.272	20.638	160.654

1927'de yapılan ilk sayımda merkez nüfusu 3.000'i bulmayan Gümüşhane ilk defa 1960'da 5.000'i, 1970'de de 10.000'i geçebilmiştir.⁵¹

Vilâyet kayıtlarına göre 1935'de Gümüşhane nüfusu 198.252 dir. Yapılan

⁴⁹ Gümüşhane 1973 İl Yıllığı, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1974, s. 13.

⁵⁰ Gümüşhane 1973 İl Yıllığı, s. 11.

⁵¹ Metin Tuncel, "Gümüşhane", İslam Ansiklopedisi, 14, T. Diyanet Vakfı, İstanbul, 1996, s. 274.

sayımda 162.656 kişi tespit edilmesinin nedeni, il dâhilinde ziraattan başka bir gelir kaynağı olmayanların iş bulmak amacıyla başka illere göç etmesidir. Halkın göç oranı %18'i bulmaktadır.⁵²

Vilâyet dâhilinde nüfus ve eğitim alanındaki gelişmeler paralellik göstermektedir. 1923'de vilâyette ilköğretim bazında sadece 12 ilkokul, 14 öğretmen ve 248 öğrenci bulunmaktaydı. İlde ilk defa 1928'de bir ortaokul açılmış olup, bu okulda 5 öğretmen 50 öğrenciye hizmet vermişti.⁵³ Vilâyet dâhilinde 1935'deki okul durumu ise; 46'sı 3 sınıflı, 7'si 5 sınıflı olmak üzere 53 ilkokul eğitim öğretim yapmaktaydı. Bu okullarda 82 erkek, 12 bayan olmak üzere 94 öğretmen; 3.724 erkek, 1.494 kız olmak üzere 5.218 öğrenci vardı.⁵⁴

1935 senesinde 500 küsur köyü bulunan Gümüşhane'nin ancak 40 kadar köyünde ilkokul bulunmaktaydı. Gümüşhane Vilâyetinin 1934-1935 yılları eğitim durumu aşağıdaki gibidir:⁵⁵

Ders Yılı	Öğrenciler			Öğretmenler			Okullar		
	Kız	Erkek	Top.	K.	E.	Top.	5 sınıflı	3 sınıflı	Top.
1934	137	1.607	1.744	5	44	49	30	4	34
1935	1494	3.724	5.218	12	82	94	7	46	53

1935'de Türkiye de okur yazar oranı %19.2 iken Gümüşhane de bu oran %7.6 dır. Okuryazarlık oranı erkeklerde %13.4 iken, kadınlarda %2.3 tür.⁵⁶ Bu oranlara bakıldığında kadınlarla erkekler arasında büyük bir fark olduğu görülmektedir. Bu durum Gümüşhane de kadınların sosyal hayata katılımını da olumsuz etkilemiştir.⁵⁷

Gümüşhane'de okuma yazma oranının düşük olmasından dolayı, eğitimde okuma yazmaya yönelik çalışmalara önem verilmiştir. Gerek Halkevinin açmış olduğu kurslar gerekse de Millet Mektepleri'nin bu duruma yönelik çalışmaları dikkat çekmektedir. 1928'de açılan ve her sene vaktinde derslerine başlayan Millet Mekteplerinden 1936 ders yılı sonuna kadar 1.436'sı kadın, 8.334'ü erkek olmak üzere

⁵² İ. Namık Tağudar, **Gümüşhane Vilâyeti Coğrafi, Tarihi, İctimai ve İktisadi Durumunu Gösterir Broşür**, Gümüşhane Vilâyet Basımevi, Gümüşhane, 1936, s. 12.

⁵³ **Cumhuriyetin 75. Yılında Gümüşhane**, Gümüşhane Valiliği, Gümüşhane, 1999, s. 110.

⁵⁴ İ. N. Tağudar, **Gümüşhane Vilâyeti Coğrafi, Tarihi, İctimai ve ...**, s. 13.

⁵⁵ İ. N. Tağudar, **Gümüşhane Vilâyeti Coğrafi, Tarihi, İctimai ve ...**, s. 13.

⁵⁶ **Gümüşhane 1973 İl Yıllığı**, s. 31.

⁵⁷ Halkevinin kurulduğu ilk yıllarda Halkevi faaliyetlerine katılan kadın sayısına bakıldığında kadınların oldukça az olduğu görülmektedir.

9.770 kişi mezun olmuştu.⁵⁸

Cumhuriyetin ilk yıllarında Gümüşhane Vilâyeti'nin nüfus, eğitim ve okur yazar oranları ve rakamlarından da anlaşıldığı üzere halkın bir eğitim hamlesine ihtiyacı vardı. Bu da büyük oranda halk üniversitesi vazifesi gören Halkevi olacaktı.

B- GÜMÜŞHANE HALKEVİ'NİN AÇILIŞI, YAPISI VE SORUNLARI

I- Gümüşhane Halkevi'nin Açılışı

Türkiye genelinde Halkevlerinin açılması ile ilgili düzenleme 1931'deki Cumhuriyet Halk Fırkası'nın kurultayında parti nizamnâmesine dâhil edildi ve 19 Şubat 1932'de 14 vilâyet merkezinde Halkevi açıldı.⁵⁹ Bu tarihten kısa bir süre sonra Gümüşhane Halkevi kurulmasına yönelik çalışmalar başladı ve 8 Şubat 1933'de Halk Fırkası idare heyeti toplanarak Gümüşhane Halkevi'nin kurulması konusunda talimatnâmeyle uygun olarak uzun müzakereler yapıldı.

Bu toplantıda Halkevi Başkanlığına Vilâyet Maarif Müdürü Vehbi (Okay) Bey seçilerek Halkevinin komite ve şubelerinin oluşturulması görevi kendisine verildi.⁶⁰ Vehbi Bey Halkevi heyetini toplayarak gereken şekilde ve tebligata uygun Gümüşhane Halkevi'nin ilk idari heyetini oluşturmak kaydıyla Halkevinin temellerini attı.⁶¹

Nihayet 24 Şubat 1933'de⁶² Gümüşhane Halkevi parlak ve coşkulu bir merasimle açıldı. Gümüşhane Halkevi'nin açılış merasimine diğer Halkevlerinde olduğu gibi İstiklal Marşı ile başlandı. Halkevi konser heyetinin çaldığı İstiklal Marşı halk üzerinde derin bir haz bırakarak ayakta dinlendikten sonra Cumhuriyet yemini edildi. Bu yeminin ilk kısmı Mustafa Kemal Paşa'nın ağzından gençliğe verilen öğüt ikinci kısmı da gençliğin bu öğüde dünya durdukça bağlılığını ifade eden sözleriydi. Gümüşhane gençliği Mustafa Kemal Paşa'nın kendilerine bıraktığı Cumhuriyet armağanını ve Cumhuriyeti ilelebet muhafaza ve müdafaa edeceklerini anlatan bu yemini içten gelen bir coşku ve kalben tekrarlayarak bağlıklarını ifade etmişlerdi.⁶³

Bu yeminden sonra ilk konuşmayı Halkevi Başkanı Vehbi Bey yaptı. Vehbi

⁵⁸ İ. N. Tağudar, **Gümüşhane Vilâyeti Coğrafi, Tarihi, İctimai ve ...**, s. 14.

⁵⁹ Murat Küçükugurlu, Mehmet Okur, **Tek Parti Döneminde Erzurum Halkevleri**, Derya Kitapevi, Trabzon, 2007, s. 43.

⁶⁰ **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi**, 490.01/834.294.1, s. 95.

⁶¹ **BCA**, 490.01/834.294.1, s. 95.

⁶² Vehbi Okay, **Cumhuriyetin 15 inci Yılında Gümüşhane**, Ulus Basımevi, İstanbul, 1938, s. 46; Şinasi Özden, "Gümüşhane", **Ülkü Dergisi**, 6/72, Ulus Basımevi, Ankara, 16 Eylül 1944, s. 14; N. Toksoy, **Halkevleri**, s. 42.

⁶³ **Gümüşhane Halkevi**, Onuncu Yıl Broşürü, Vilâyet Matbaası, Gümüşhane, 1933, s. 1.

Bey; Halkevlerinin ülküsünü canlı ve özlü sözlerle anlattı ve şu cümlelerle tamamladı,⁶⁴

“...Yurttaşlar; halkevleri sizleri işbaşına davet ediyor. Biz gafletleri silecek, dağınık zekâ ve istidatları ülkümüz altında toplayarak yeni devrin icap ettirdiği kurtarıcı ve yükseltici fikirleri yurda yayacağız. Biz nasıl iman etmişsek, her yurttaşa da aynı imanı vereceğiz. Hudutsuz bir sevgi ve heyecanla karşımızdakileri kendi mefkûremiz önünde eğecek, sarp ve yalçın bir irade timsali mücadele edeceğiz ve böyle bir mücadele ruhu yaratacağız. Öyle bir mücadele ruhu ki; her iyi ve güzeli alıp besleyen, her kötü ve fenayı tepeleyen bir mücadele ruhu! Bu ruh Gazi'nin ruhudur. Yüksek kurtarıcımızı, eşsiz şefimizi, ülkü birliğimizin rehberini sonsuz saygılarımızla eğilerek selamlarım.”

Vehbi Bey'in bu konuşması halkın ve Gümüşhane gençliğinin kalplerini aydınlatarak ülkü yolunda heyecan uyandırdı. Konuşmadan sonra Füzûzan isimli bir ortaokul öğrencisi Behçet Kemal Bey'in “Halkevlerine” isimli şiirini okuduktan sonra, Halkevi Başkanı Vehbi Bey tekrar kürsüye çıkarak Halkevleri Talimatnâme'sinin ana hatlarını ve yapılacak işleri izah etti.⁶⁵ Bu izahtan sonra kürsüye Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesi Başkanı Kemal Askeri Bey çıktı. “Halkevleri Faaliyetlerinin Milli ve İçtimai Kıymetleri” konusunda uzun bir konuşma yaptı. Konuşmasında; ülke genelinde açılan Halkevlerinin toplum üzerindeki faydalarını ve ülkeyi ancak bilinçli bir toplumunun ayakta tutabileceğini vurgulayarak sözlerini şu cümleyle tamamladı:⁶⁶

“...Halkevleri şahsi huzur ve zevklerini cemiyetin maksat ve gayelerine ram edenlerin milli birer mabedidir.”

Kemal Askeri Bey'in ardından kürsüye dönemin Gümüşhane Valisi İbrahim Etem Bey çıktı. Halkevinin kuruluşunun değer ve mahiyetini güzel bir Türkçeyle anlattı. Etem Bey'in anlatımındaki güzellik dinleyicileri derinden etkiledi. Etem Bey, özlü sözlerle bütün gözleri halkevlerine ve onun ülkü ışığına çevirdi. Son sözünü büyük Gazi'ye selam ve sevgi ifadesiyle bitirdi.⁶⁷ Açılış merasimi, halkevleri ve ülkü ışığı üzerine yapılan konuşmalardan sonra Güzel Sanatlar Şubesi Başkanı Öğretmen Remzi Bey'in idaresindeki musiki heyetinin hazırladığı parçalar dinlenerek sonlandırıldı.⁶⁸ Gümüşhane Halkevi heyecan ile o gün kurulmuş oldu.

⁶⁴ Gümüşhane Halkevi, s. 2.

⁶⁵ Gümüşhane Halkevi, s. 2.

⁶⁶ Gümüşhane Halkevi, s. 3.

⁶⁷ Gümüşhane Halkevi, s. 3.

⁶⁸ Gümüşhane Halkevi, s. 3.

II- Gümüşhane Halkevi'nin İdari Yapısı

Gümüşhane Halkevi'nin ilk başkanlığını, kısa süreliğinede olsa Maarif Müdürü Vehbi (Okay) Bey yürüttü.⁶⁹ Onun zamanında Halkevi Şubelerini yöneten üyeler şu isimlerden oluşmaktaydı:⁷⁰

Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi;

- 1- Öğretmen Kemal Askeri Bey
- 2- Öğretmen Fahri Bey
- 3- Öğretmen Sabri Bey

Güzel Sanatlar Şubesi;

- 1- Öğretmen Remzi Bey
- 2- Öğretmen Osman Bey
- 3- Tütün İnhisar Memuru Sabri Bey

Temsil Şubesi;

- 1- Öğretmen Namık Bey
- 2- Öğretmen Sabri Bey
- 3- Öğretmen İhsan Bey

İçtimai Yardım Şubesi;

- 1- Orman Memuru Cemal Bey
- 2- Nafia Başkâtibi Mustafa Bey
- 3- Refik oğlu Tüccar Mehmet Bey

Kütüphane ve Neşriyat Şubesi;

- 1- Öğretmen Lütfullah Bey
- 2- Maarif Başkâtibi Baha Bey
- 3- Öğretmen Tahsin Bey

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi;

- 1- Maarif Müdürü Vehbi Bey (Okay)
- 2- Öğretmen Nuri Bey
- 3- Maarif Kâtibi Fahri Bey

Köycüler Şubesi;

- 1- Öğretmen Sait Bey
- 2- Tahsil Memuru Naci Bey

⁶⁹ Gümüşhane Halkevi, s. 5.

⁷⁰ Gümüşhane Halkevi, s. 4.

3- Hüseyin Bey oğlu Hicabi Bey

Gümüşhane Halkevi'nin ilk kuruluşundaki idari heyet ise şöyleydi;⁷¹

Başkan	: Vehbi Bey (Okay)
Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Mümessili	: Kemal Askeri Bey
Güzel Sanatlar Şubesi Mümessili	: Remzi Bey
Temsil Şubesi Mümessili	: Namık Bey
İçtimai Yardım Şubesi Mümessili	: Cemal bey
Kütüphane, Yayımlar (Neşriyat) Şubesi Mümessili	: Lütfullah Bey
Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi Mümessili	: Vehbi Bey (Okay)
Köycüler Şubesi Mümessili	: Sait Bey

Halkevinin idari yapısında ve faaliyetlerinde etkili olan kişilere bakıldığında, özellikle kültür sanat şubelerinde öğretmenlerin etkinliği dikkat çekmekteydi. Öğretmenler, sahip oldukları eğitmenlik yeteneğini okul dışına çıkararak, Halkevinde halkın eğitiminde de kullanmışlardı.

Bunun yanı sıra Halkevi idari heyetinin kadrosunda, kabiliyetli şahsiyetler yer almaktaydı. Nitekim Gümüşhane Halkevi idari heyetinin ve azalarının, bu konuda oradaki en kabiliyetli kişiler olduğunu, bölgeye 1935 yılında müfettiş olarak gönderilen Parti Müfettişi Kocaeli Milletvekili Ragıp Akçan raporunda belirtmektedir. Ragıp Akçan'a göre;

*“Evin komite yönetim kurulu işlerinin ehlidir ve ödevlerini yürütüp ve yükseltebilecek bir varlıkta olup her komite kendini özel bir durumda çalışmaktadırlar. Çalışmaları bir varlık gösterecek derecededir. Evin üye sayısı 100 e yakındır üyelerin arasında 13 öğretmen ve 10 işyar (memur) vardır. Memleket içinde musiki bilen olmadığı için bu özeldir varlık gösteremediklerinden Gümüşhane iline gönderilecek öğretmenlerin hiç olmasa bir ikisinin musiki bilenlerden olmasına dikkat edilmelidir.”*⁷²

Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi'ne göre Halkevi başkanlarının Parti İdari Heyeti arasından seçilmesi lazım geldiğinden, kısa bir süre sonra Vehbi Bey Halkevi Başkanlığı görevinden istifa etmiş,⁷³ aynı yıl içerisinde bu görevi Fikri Akgün Bey⁷⁴ üstlenmişti. Ancak 1938'de de Fikri Akgün Halkevi Başkanlığı görevinden istifa etmiş onun yerine 3 Şubat 1938'de, uzun yıllar Gümüşhane Belediye Başkanlığı yapmış olan

⁷¹ **Gümüşhane Halkevi**, s. 5.

⁷² **BCA**, 490.01/657.190.1, s. 83-84, 114.

⁷³ **BCA**, 490.01/834.294.1, s. 91.

⁷⁴ **Fikri Akgün**; 1889 Gümüşhane doğumludur. Rüstiye mezunu olup asıl mesleği ticarettir. CHP nin vilâyette teşekkülünden itibaren parti üyesi olan Fikri Bey Harb-i Umumide Kafkas Cephesinde bulunmuştu. (**BCA**, 490.01/939.646.1, s. 34.)

Muhsin Ataç Bey⁷⁵ getirilmişti.⁷⁶ Bu dönemde Gümüşhane Halkevi Binası 1938 yılı içerisinde henüz ihalesi yapılmış ve inşaatı pek yakında başlanacak durumdaydı. Bu nedenle asıl mesleği tüccarlık olmasının yanı sıra müteahhitlik yapan ve halk tarafından çalışkan ve münevver bir Türk genci olarak bilinen Muhsin Ataç'ın Halkevi Başkanlığına getirilmesi isabetli bir karar gibi gözüküyordu.⁷⁷ Ancak Muhsin Ataç'ın Halkevi başkanlığı pek uzun sürmemişti.

7 Aralık 1939'da Gümüşhane Halkevi Başkanlığı'na Vilâyet İdare Heyeti azalarından Süleyman Daltaban⁷⁸ seçilmişti. Süleyman Daltaban aynı zamanda Gümüşhane Belediye Başkanı olması ve gerek belediye ve gerek diğer hususlarda işlerinin çok olması sebebiyle Halkevi işleriyle yeterince ilgilenememiştir. Halkevi işleri ile Halkevi Başkanı namına CHP Gümüşhane Merkez İlçesi Başkanı Hicabi Ataç ilgilenmişti.⁷⁹ Süleyman Daltaban 4 Şubat 1941'de Halkevi Başkanlığı'ndan istifa etmişti.⁸⁰

4 Şubat 1941'den itibaren Gümüşhane Halkevi Başkanlığı'na Hicabi Ataç⁸¹ seçilmiş ve bu tarihten 1949'a kadar Halkevi Başkanlığı görevini layıkıyla yerine getirmişti.⁸² Halkevi Başkanı Hicabi Ataç, döneminde Gümüşhane'nin sevilen bir genciydi. Onunla birlikte çalışan Halkevi üyeleri de işe değer veren, üzerlerine aldıkları ödevleri bilerek ve benimseyerek yapan, ellerindeki imkânları faydalı sonuçlar için seferber eden ve Halkevi davasına gönülden inanan kişiler olmuşlardı.⁸³ Bu sebepten Gümüşhane Halkevi en parlak ve aktif dönemini Hicabi Ataç'la geçirmiş, Gümüşhane Halkevi'nin en uzun süre başkanlığını yapan kişi olmuştu.

⁷⁵ **Muhsin Ataç:** 1898 Gümüşhane doğumludur. Lise 8-9 a kadar öğrenim gören Muhsin Bey asıl mesleği tüccarlık olmasının yanı sıra müteahhitlikte yapmaktaydı. Bir dönem Gümüşhane Belediye Başkanlığı da yapmıştı. (BCA, 490,01/939.646.1, s. 30.)

⁷⁶ **Gümüşeli,** 10 Şubat 1938, Sayı: 322, s. 1.

⁷⁷ **Gümüşeli,** 10 Şubat 1938, Sayı: 322, s. 1.

⁷⁸ **Süleyman Daltaban:** 1896 Gümüşhane doğumludur. Lise mezunu olup, asıl mesleği çiftçiliktir. 1939'da hem Halkevi hem de Belediye Başkanlığı yapmıştı. (BCA, 490,01/939.646.1, s. 25.)

⁷⁹ **BCA,** 490,01/939.646.1, s. 13.

⁸⁰ **BCA,** 490,01/939.646.1, s. 9.

⁸¹ **Hicabi Ataç:** 1326 (1910) Gümüşhane doğumlu olan Hicabi Bey, 1926'da Gümüşhane ortaokul mezunu olmuştu. Mesleği çiftçilikti. 1938 yılında CHP ye üye olmuş, 21 Eylül 1939'da merkez ilçe başkanlığına, 25 Aralık 1940'da da Vilâyet Parti İdare Heyeti azalığına seçilmişti. 4 Şubat 1941'de Gümüşhane Halkevi Başkanlığına seçilen Hicabi Bey 1949'da istifa ederek CHP İdare Heyeti Başkanlığı yapmıştı. (BCA, 490.01/939.646.1, s.12.)

⁸² **BCA,** 490.01/939.646.1, s. 9.

⁸³ Şinasi Özden, "Gümüşhane Mektubu", **Ülkü Dergisi**, 4/47, Ulus Basımevi, Ankara, 1 Eylül 1943.

Hicabi Ataç görevine başladığı ilk yıl olan 1941 de rahatsızlanarak apandisit ameliyatı olmak için İstanbul'a gitmek zorunda kalmış, Halkevi Başkanlık görevini Müzecilik Kolu Başkanı Fahri Akagün'e vekaleten bırakmıştı.⁸⁴

Hicabi Ataç döneminde Gümüşhane gençliği, Halkevinin çalışmaları doğrultusunda bilinçlenerek çevresinde olup biten haksız olaylara tepkisiz kalmamıştı. 1947'de İstanbul da çıkan Büyük Doğu Dergisi'nde Mustafa Kemal Atatürk aleyhinde yapılan yayımlar üzerine, Gümüşhane Halkevi de bir miting yaparak bu duruma tepki göstermişti.⁸⁵

Hicabi Ataç döneminde Gümüşhane'nin merkez nüfusu dört bin civarındaydı. Halkevine üye olanların sayısı ise 167 idi.⁸⁶ Merkez nüfusa oranla Halkevlerine üye olanların sayısının oldukça az olmasının en önemli nedeni, II. Dünya Savaşının toplum üzerindeki sosyo-kültürel etkileri olarak görülebilir. II. Dünya Savaşı'ndan Halkevleri de olumsuz olarak etkilenmiş olması nedeniyle, savaşın toplum üzerindeki sosyal ve ekonomik etkilerini kısaca değerlendirmekte fayda vardır.

Genç Türkiye Cumhuriyeti, II. Dünya Savaşı başladığında her alanda savaşa karşı hazırlıksızdı.⁸⁷ Savaş 1939'da başlamakla beraber, uluslararası etkilerini çok daha önceden Türkiye'de hissettirmeye başlamıştı. Devlet yatırım yapamamış, savaş nedeniyle dış ticaret zayıflamıştı. Hükümetin, sıcak savaşa girme tehlikesinden dolayı savunma masraflarını artırması devlet giderlerinin de artmasına sebep olurken; dış ticaretin zayıflaması ve üretimin yapılamaması devlet gelirlerinin azalmasına yol açmıştı. Hükümet, ekonomik dengelerin bozulması karşısında, bu dengeyi yeniden kurmak amacıyla yeni kaynaklar aramaya başlamıştı. Bunun için "*Millî Korunma Kanunu*" çıkarılmıştı. Toplumda oluşan bu karışıklıkta öncelikle iâşe sorunu çıkmış, bu durum özellikle dar gelirli vatandaşların sosyal ve kültürel hayatına yansımıştır.⁸⁸ Çünkü halkın yaşam düzeyini yükseltemedikten sonra kültürel anlamda halktan bir şey beklenemez. İşte II. Dünya Savaşı yıllarında Türkiye ekonomisinde, savaş tehlikesinden dolayı savaş ekonomisi uygulanmış, bu durumda halkın sosyo-kültürel faaliyetlerden kendini çekmesine neden olmuştur.

⁸⁴ BCA, 490.01/939.646.1, s. 10.

⁸⁵ Gümüşeli, 5 Temmuz 1947, Sayı: 523, s. 1.

⁸⁶ CHP Halkevleri Halkodaları 1940, Ankara, 1941, s. 16.

⁸⁷ Selim Deringil, Denge Oyunu, II. Dünya Savaşında Türkiye'nin Dış Politikası, İstanbul, 1994, s. 4-5.

⁸⁸ Günver Güneş, "Türkiye'de Savaş Ekonomisi Uygulamaları ve Toplumsal Yaşama Etkileri", *Türkler Ansiklopedisi*, 17, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 615-620.

Hicabi Ataç'ın 1948'de istifa etmesiyle birlikte Halkevi Başkanlığı'na Ahmet Sarginalp getirilmişti. Ardından 1950 yılı itibarıyla de Gümüşhane Halkevi Başkanlığını Mehmet Selçuk yürütmüştü.⁸⁹

Gümüşhane Halkevi'nin son dönem başkanlığını yapan Mehmet Selçuk döneminde Sosyal Yardım ve Spor Şubelerinden sorumlu kimse yoktu. Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi'nden Öğretmen Muhlis Yücel, Güzel Sanatlar Şubesi'nden Öğretmen Mehmet Temuçin, Köycülük Şubesi'nden Öğretmen Münir Erdem, Kurslar ve Halk Dersaneleri Şubesi'nden Öğretmen İhsan Kaya, Temsil ve Müze Şubesi'nden Öğretmen Seydi Köktürk, Temsil Şubesi'nden Belediye Muhasibi Necdet Gürpınar, Kütüphane ve Yayın Şubesi'nden ise İl Milli Eğitim Müdürü Yaşar Gürtuna sorumluydu.⁹⁰

Gümüşhane Halkevi'nde de olduğu gibi, Halkevleri ile ilgili diğer çalışmalar incelendiğinde, Halkevi yöneticilerinin genellikle bürokraside yer alan kişilerden oluştuğu görülmektedir. Bunda Halkevlerinin CHP'ye bağlı bir kurum olmasının da etkisi olmuştur. Ancak yakın dönemdeki kurumların tarihine bakıldığında, kadrosu bürokrattan oluşan kurumların fazla varlıklarını devam ettiremedikleri görülmektedir. 1946'da, ülkedeki bürokrat yapının değişmesiyle Halkevlerinin kapanışa doğru gitmesi ve Halkevlerinin sona ermesinde bu yapısının etkili olduğu görüşü ortaya çıkmaktaydı.

III- Gümüşhane Halkevi'nin Teşkilat Yapısı

Tam teşkilatlı bir Halkevinde 9 çalışma kolu vardı. Bunlar;⁹¹

- 1- Dil, Edebiyat Kolu,
- 2- Güzel Sanatlar Kolu,
- 3- Temsil Kolu,
- 4- Spor Kolu,
- 5- Sosyal Yardım Kolu,
- 6- Halk Dersaneleri ve Kurslar Kolu,
- 7- Kütüphane ve Yayın Kolu,
- 8- Köycülük Kolu,
- 9- Tarih ve Müze Kolu'dur.

24 Şubat 1933'de açılan Gümüşhane Halkevi ise ilk olarak aşağıdaki 7 şubeyle

⁸⁹ BCA, 490.01/834.294.1, s. 1.

⁹⁰ BCA, 490.01/834.294.1, s. 5.

⁹¹ Yalçın Orkun, "Halkevleri ve Halkodaları", *Ülkü Dergisi*, 1/11, Ulus Basımevi, Ankara, Kasım 1947, s. 39-41.

kurulmuştu.⁹²

- 1- Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi,
- 2- Güzel Sanatlar Şubesi,
- 3- Temsil Şubesi,
- 4- İhtimai Yardım Şubesi,
- 5- Kütüphane ve Neşriyat Şubesi,
- 6- Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi,
- 7- Köycüler Şubesi,

Gümüşhane Halkevi, 24 Şubat 1934'te⁹³ Spor Şubesi de açılarak Müzecilik Şubesi hariç⁹⁴ olmak üzere kuruluşunu tamamlamıştı. Müzecilik Şubesi ise 1938'de açılabilmişti. Müzecilik Şubesi'nin Halkevinin ilk yıllarında açılmamasındaki asıl neden, o yıllarda Gümüşhane İli içerisinde bir müzenin bulunmayışydı. Çünkü Müzeler Şubesi'nin amacı; Halkevlerinin bulunduğu yerde resmi müzeler varsa onları zenginleştirmeye ve eksikleri varsa tamamlamaya çalışmaktı.⁹⁵

Gümüşhane Halkevi'nin kuruluşunda kendine ait bir binası mevcut değildi. Geçici olarak bir bina kiralanmıştı. Ancak bu binanın Halkevinin ihtiyaçlarını göremeyecek kadar küçük olmasından dolayı, Halkevi için yeni ve daha müsait bir bina kiralanarak 1 Temmuz 1934'ten itibaren bu binaya taşınılmıştı.⁹⁶ Bu binanın iki-üç yüz kişi alacak kadar bir salonu ve bir de küçük okuma odası vardı.⁹⁷ Gümüşhane Halkevi, kendisine ait olan binaya ise eksiklerine rağmen 1941'de kavuşabilmişti.

Gümüşhane Halkevi kuruluşundan sonra şubelere aza kaydı işine önem vererek, Gümüşhane halkının halkevinin nimetlerinden istifadesini göz önünde bulundurmıştır. 1934'de Halkevine kayıtlı 14'ü bayan olmak üzere 233 aza varken,⁹⁸ 1936 ya gelindiğinde aza sayısı 350'ye çıkmıştı.⁹⁹ Bu suretle günden güne yeni azalarla kuvvetlenen şubeler, henüz kuruluş devresinde iken ayrı ayrı çalışmamış; ilk önce yapılması lazım gelen işler bütün azaların katılımıyla yapılan genel bir toplantıda belirlenerek, her şube için ayrı ayrı ve madde madde tespit edildikten sonra elbirliğiyle başarılmasına çalışılmıştı.¹⁰⁰ Kısa zamanda elde edilen neticeler Halkevinin yüzünü

⁹² BCA, 490.01/1010.897.1, s. 10; Gümüşhane Halkevi, s. 4.

⁹³ BCA, 490.01/1229.90.04, s. 6.

⁹⁴ V. Okay, *Cumhuriyetin 15 inci Yılında Gümüşhane*, s. 46.

⁹⁵ Y. Orkun, "Halkevleri ve Halkodaları", s. 39-41.

⁹⁶ BCA, 490.01/1229.90.4, s. 6.

⁹⁷ BCA, 490.01/1010.897.1, s. 10.

⁹⁸ *Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi*, Ulus Basımevi, Ankara, 1935, s. 135.

⁹⁹ BCA, 490.01/1010.897.1, s. 10.

¹⁰⁰ Gümüşhane Halkevi, s. 6.

ağartacak mahiyette olmuştur. Gümüşhane Halkevi kurulduğu günden 1938'e kadar geçen 5 yıl içerisinde nişan, evlenme, ziyafet, balo, müsamere, konferans ve resmi toplantı maksatları ile 112 toplantı yapmış ve bu toplantılara 22000 kişi iştirak etmişti.¹⁰¹

Gümüşhane Halkevi'ne 1935-1938 yılları arasında devam edenlerin cinsiyete göre dağılımı şöyleydi;¹⁰²

Kurulan şube adları:	1935			1936			1937			1938		
	Byn.	By.	Top.	Byn.	By.	Top.	Byn.	By	Top.	Byn.	By.	Top.
Dil Tarih E. Ş.	-	12	12	10	-	10	-	9	9	13	36	49
Temsil Ş.	5	14	19	4	14	18	4	18	22	12	23	35
Gösteri Ş.	8	17	25	4	21	25	4	21	25	11	30	41
Spor Ş.	-	132	132	-	130	130	-	124	124	8	67	75
Sosyal Yar. Ş.	2	30	32	2	31	33	3	39	42	24	5	29
Halk Der. K. Ş.	-	-	-	2	8	10	2	8	10	7	6	13
Kitap. Yay. Ş.	18	19	37	6	16	22	2	22	24	-	3	3
Köycüler Ş.	-	80	80	3	62	65	10	186	196	11	50	61
Müze ve S. Ş.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	3
Toplam	33	304	337	31	282	313	25	427	452	87	222	309

Tabloya bakıldığında halkevi faaliyetlerinde bulunan kadın sayısının az olduğu görülmektedir. Türkiye genelinde olduğu gibi Gümüşhane'de de kadınlar Cumhuriyetin ilk yıllarında sosyal hayata aktif olarak katılmamışlardı. Ancak ilerleyen yıllarda Cumhuriyetin sağladığı haklarla, her alanda öne çıkmaya başlayan kadınların sayısı halkevi faaliyetlerinde de artmaya başlamıştı.

1938 yılı itibarıyla Gümüşhane Halkevi'ne kayıtlı üyelerin mesleklere göre dağılımı ise şu şekildeydi;¹⁰³

Meslek Grupları	Bayan	Bay	Toplam
Hukukçu	-	2	2
Doktor	-	2	2
Eczacı	-	2	2
Mühendis	-	9	9

¹⁰¹ V. Okay, *Cumhuriyetin 15 inci Yılında Gümüşhane*, s. 46-47.

¹⁰² BCA, 490.01/985.817.2, s. 73, 16, 44, 49.

¹⁰³ BCA, 490.01/985.817.2, s. 16-17.

Öğretmen	44	94	138
G. Sanatlar	5	16	21
Çiftçi	-	14	14
İşyar (Memur)	-	38	38
İşçi	1	19	20
Sair (serbest) Meslek	25	37	62

Tabloya bakıldığında görülmektedir ki; Halkevine üye olanların çoğunluğunu öğretmenler ve memurlar oluşturmaktaydı. Daha öncede belirtildiği üzere, kadınların Halkevi içerisindeki etkinliklerinin azlığı dikkati çekmektedir.

Gümüşhane Halkevi ilk dönemlerde bina yetersizliğinden ve daha sonra yeni halkevi binası inşaatı dolayısıyla umulan derecede çalışmamıştı. Buna rağmen halkın Halkevi faaliyetlerine karşı ilgisi olmuştu. Halkevi elemanlarının hedefe ulaşmak için gayretli bir şekilde çalışmaları yanında; Halkevi, radyosu, müsamere salonu, kütüphanesi ve gazinosu ile halkın hizmetine sunulmuştu.

Halkevleri her altı ayda bir teftiş edilerek eksiklikleri üzerinde durulmuş, bu teftişler sonucunda, imkânlar bakımından yeterli durumda olup da, çalışmamış olan Halkevleri tenkit edilmişti. Burada amaç; çalışmayanları zorla çalıştırmak değil, halka hizmet veren idealist Halkevi çalışanlarının engellerini ortadan kaldırmak, yollarını açmaktır.¹⁰⁴ 3 Aralık 1942’de Gümüşhane Halkevi’ni teftiş eden CHP Erzincan Bölgesi Müfettişi ve Balıkesir Milletvekili Muzafer Akpınar, Gümüşhane Halkevi ile ilgili 8 maddelik raporunda şunları belirtmekteydi:¹⁰⁵

1- “Vilâyet Parti İdare Heyeti Halkevi ile az alakalıdır. Hükümet amir ve memurları ilgisizdir.

2- Parti İdare Heyeti hususi muhasebeden Halkevine tahsis edilen parayı verir, başka yardımı yoktur.

3- Halkevlerine verilen paradan vilâyet içindeki halkevlerine münasip miktarda verilebilmektedir.

4- Halkevi İdari Heyeti kendi işleriyle alakalıdır. Halkevi Başkanı Hicabi Ataç çok çalışmakta ve yakın alaka göstermektedir.

5- Halkevi şubeleri muhitin ihtiyaçlarına uygundur. Layıkıyla çalışamadığı için arzu edilen randıman alınamıyor.

¹⁰⁴ N. Toksoy, **Halkevleri**, s. 99.

¹⁰⁵ **BCA**, 490.01/998.855.2, s. 6.

6- *Halkevi muhitte fazla ilgi uyandıramıyor. Buna iklim ve coğrafi vaziyet mani oluyor. Halkın alakası azdır. Kütüphane çok iyi çalışıyor ve günden güne faaliyetlerini artırıyor.*

7- *Hesap, demirbaş eşya ve sair kayıt ve defterler muntazamdır.*

8- *Halkevi binası yenidir ve ihtiyacın çok fevkindedir.”*

Rapordan da anlaşıldığı üzere Halkevi Binası'nın yeni tamamlanmış olması şubelerin tam olarak çalışmaya başlayamamasına ve halkın ilgisini çekememesine neden olmuştu. Halkevi Kütüphanesi'nin kurulduğu ilk günden itibaren görevini layıkıyla yerine getirdiği görülmekteydi. Gümüşhane CHP yönetiminin maddi yardım dışında Halkeviyle ilgilenmemesine rağmen Halkevi Başkanı Hicabi Ataç üzerine aldığı sorumluluğu Gümüşhane'nin coğrafi ve iklim şartlarında yerine getirmeye çalışmaktaydı.

CHP İl Parti Yönetimi Halkevi ile ilgilenmemesine rağmen CHP parti programını halka yaymak adına Halkeviyle birçok ortak faaliyette bulunmuştu. CHP İl yönetimi 1944'de parti program ve çalışmaları üzerine, azaları aydınlatarak, parti prensiplerini halk arasında sevgi uyandıracak bir tarzda yayıp, benimsetmeye çalışmıştı. CHP il yönetimi bu amaçla kazalar ve köylere geziler yapmış her fırsatta parti ruhunu halka yaymak için, konferanslar vermiş Halkevinde belli zamanlarda toplantılar ve müsamereler yapılmıştı.¹⁰⁶

Ahmet Sargınalp döneminde Gümüşhane Halkevi'nde sinema makinesinin konulacağı yer bile hazır vaziyette olmasına rağmen Halkevinin bir sinema makinesi yoktu. Elektrik yüzünden 1949'a kadar sinema için herhangi bir girişimde bulunulmamış, halk o dönem için çok değerli olan bu vasıttan yararlanamamıştı. Gümüşhane'de yetmiş yaşında olup hiç sinema görmeyen yaşlılar olduğu gibi, yirmili yaşlardaki birçok genç de sinema görmemiş durumdaydı.¹⁰⁷ Başkan Ahmet Sargınalp Halkevine sinema getirebilmek için yoğun çaba göstermişti. En son Halkevi Başkanlığı yapan Ahmet Eymir sinema makinesinin gönderilmesini 25 Ocak 1950 de istemişti.¹⁰⁸ Bahsedilen mekânda halkın 1960-70'li yıllarda sinema izlediği bilindiği halde sinema makinesinin Gümüşhane'ye tam olarak ne zaman geldiğine dair bir bilgiye ulaşılamamıştır.

¹⁰⁶ BCA, 490.01/657.192.1, s. 67.

¹⁰⁷ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 207.

¹⁰⁸ BCA, 490.01/657.194.1, s. 31.

IV- Gümüşhane Halkevi'nin Mali Durumu

Gümüşhane Halkevi'nin kurulduğu ilk yıl olan 1933'de ki bütçe durumu şöyleydi:¹⁰⁹

Gümüşhane Halkevi'nin ilk kuruluşundaki senelik geliri;

Fasıl	Madde	Varidatın Nevi	Lira
	1	Vilâyet hususi idare yardımı	500
	2	Temsiller ve konserler hâsılatı	150
Toplam:			650

Gümüşhane Halkevi'nin ilk kuruluşundaki senelik gideri;

Fasıl	Madde	Sarfiyatın Nevi	Lira
	Daimi Masraf		
	1	Kira	200
	2	Müteferrika (küçük giderler)	55
	3	Kırtasiye	10
	4	Tenvir ve Teshin (aydınlatma ve ısıtma)	50
Toplam:			315

Fasıl	Madde	Varidatın Nevi	Lira
	Muhtelif Masraflar		
	1	Temsil ve konser masrafı	50
	2	Musiki Şubesi demirbaşı	50
	3	Edebiyat Şubesi demirbaşı	10
	4	Spor Şubesi demirbaşı	50
	5	Kütüphane Şubesi demirbaşı	50
	6	İçtimai Yardım Şubesi demirbaşı	50
	7	Kurslar	75
Toplam:			335

Gümüşhane Halkevi'nin temsil, balo vs. gelirlerinden başka, hususi idareden ve belediye bütçesinden de para ayrılarak gelirinin önemli kısmı oluşturulmuştu. 1934 senesi hususi vilâyet idare bütçesine konan 1200 liranın 250 lirası Halkevine

¹⁰⁹ Gümüşhane Halkevi, s. 13-14.

verilmişti.¹¹⁰ 1935’de yine idare bütçesinden Halkevi Binası için 2000 lira Halkevi için ise 100 lira yardım yapılmıştı.¹¹¹

28 Eylül 1935’de Gümüşhane Halkevi’ni teftiş eden Parti Müfettişi Kocaeli Milletvekili Ragıp Akcan; “*Gümüşhane Halkevi’nin genel durumunun bir varlık içinde olduğu görülmüştür. Ev çarşı ortasında kiralanmış eve elverişli bir binada bulunmaktadır mobilyası da zararsızdır. Parti yönetim kurulu evin çalışmasıyla ilgilidir ve evin yaşayabilmesi ve ilerlemesi için gerekli gelirin teminine bir önem vermiş ise de temin edebildiği gelir, evin ihtiyacını bitirebilir bir durumda görülememiştir.*”¹¹² demektedir. Rapordan da anlaşıldığı üzere Gümüşhane Halkevi’nin maddi durumu genel olarak bir varlık içerisinde gözüксе de temin edilen gelir, ihtiyaçlarını karşılayamayacak düzeyde idi.

1939’da hususi idare bütçesine konulan 3000 liranın 1700 lirası Merkez Halkevine, 600 lirası Bayburt Halkevine, 200 lirası Kelkit Halkevine, 500 lirası da Şiran Halkevine verilmişti. Yine 1939 belediye bütçesine konulan 650 liranın 50 lirası Merkez Halkevine, 356 lirası Bayburt Halkevine, 31 lirası da Kelkit Halkevine tahsis edilmişti.¹¹³

Umumi meclis ve belediyeler, Halkevlerine kendi imkânları dahilinde yardım yapmışlardı. Ancak bu yardımların masraflara göre az olması, Halkevinin ihtiyaçlarına yetmemişti. Bunun yanında Halkevlerine, özel idareden de yardım yapılmıştı. Özel idareden verilen bu paranın Gümüşhane’deki Halkevlerine dağılımı şu şekilde idi:¹¹⁴

Gümüşhane Halkevi’ne: 2000

Bayburt Halkevi’ne: 850

Kelkit Halkevi’ne: 650

1940 yılı hususi idare bütçesine konulan 2963 liradan, Merkez Halkevi için 1800, Bayburt Halkevi için 200, Kelkit Halkevi için 25, Şiran Halkevi için 50, Torul Halkodası için 350 lira verilmiştir. Yine 1940 belediye bütçesine konulan 1350 liradan, Merkez Halkevi için 100, Bayburt Halkevi için 1200, Kelkit Halkevi için 50 lira verilmişti.¹¹⁵ İlçe Halkevlerinin yeni açılmış olmasından dolayı, 1940 idari bütçesinden Merkez Halkevi’ne daha az ilçe Halkevlerine daha fazla yardım yapıldığı anlaşılmaktaydı.

¹¹⁰ BCA, 490.01/1496.98.1, s. 35.

¹¹¹ BCA, 490.01/1496.98.1, s. 23.

¹¹² BCA, 490.01/657.190.1, s. 83-84, 114.

¹¹³ BCA, 490.01/1496.98.1, s. 9,42.

¹¹⁴ BCA, 490.01/1496.98.1, s. 20.

¹¹⁵ BCA, 490.01/1496.98.1, s. 5-7, 13.

1941’de ise hususi idare bütçesine konulan 2100 lirandan, Merkez Halkevi için 1100, Bayburt Halkevi için 750, Şiran Halkevi için 100, Torul Halkodası için 150 lira verilmişti. Yine 1941’de belediye bütçesine konulan 225 liranın 200 lirası Bayburt Halkevine, 25 lirası ise Şiran Halkevine ayrılmıştı.¹¹⁶

1949’da halkevleri ve halkodaları için özel idare bütçesinden 9000 lira ayrılmıştı.¹¹⁷

Çok partili hayata geçiş ile birlikte halkevlerine olan maddi yardımlar önemli ölçüde azalmıştı. Bunun gerekçesi ise evlerin CHP’nin bir organı olarak görülmesiydi. Buna paralel olarak Halkevinin faaliyetleri azalmıştı.

1950’de Halkevinin kapatılmasına kadar Halkevi Başkanlığı yapmış olan Mehmet Selçuk döneminde Gümüşhane Halkevi binası CHP il, ilçe teşkilatı ve iki odası kiralanmış olarak Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü’nce ortak kullanılmıştı. Kira geliri Halkevinin mahalli gelir teşebbüslerinden biri idi. Kira gelirinden başka üyelere toplanan aidat, temsil ve balo hâsılatı, piyango tertiplerinden kazanılan ve seçimler için CHP emrine verilen aracın (jeep), boş zamanlarında Halkevi hesabına piyasada çalıştırılmasıyla elde edilen para Gümüşhane Halkevi’nin son dönemde mahalli gelirleri kısmını oluşturmaktaydı.¹¹⁸

V- Gümüşhane Halkevi Binası

17 Mart 1936’da Trabzon Belediye Başkanı Kadri Mesut Evren, Gümüşhane’ye gelerek yapmış olduğu toplantılar sonucu hazırladığı raporunda; *“Gümüşhane Halkevi binası kuruluştaki yüksek maksada kafi değildir. Bunu duyan Halkevi, Parti Reisi ve arkadaşları idare-i hususiyeden bir miktarını geçen seneden aldıkları ve bir kısmını da bu seneden alınan tahsisatla iyi ve beton bir bina kurmak kararını almışlardır. Binanın yerini de kararlaştırılmış ve proje ve keşfi de elde geçirilmiş olup yakında işe başlayacakları takdirle görülmüştür.”*¹¹⁹ demektedir. Bu tarihten kısa bir süre sonra Halkevi binası için çalışmalar başlamıştı.

İlk halkevi binasının yaptırılacağı arsa, Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Ataç’ın halkevi binası yaptırılmak kaydıyla bağışladığı arsa idi.¹²⁰ Bu arsa üzerinde 15

¹¹⁶ BCA, 490.01/1496.98.1, s. 4-5.

¹¹⁷ BCA, 490.01/1496.98.1, s. 1.

¹¹⁸ BCA, 490.01/834.298.1, s. 1-11.

¹¹⁹ BCA, 490.01/1010.897.1, s. 10.

¹²⁰ Hasan Fehmi Ataç’ın Halkevi binası için bağışlamış olduğu 4800 m² ebadındaki, o dönemin adıyla deveboynu mevkiinde bulunan bu arsa Halkevi binası yapmak için uygun görülmeyle yaptırılmamış, var olan bu arsa Hasan Fehmi Bey’in izni dâhilinde Gümüşhane’de amme hizmetlerinde kullanılmak

Nisan 1937’de bir takım keşifler yapıldı ve bedel olarak 12000 lira belirlendi. Bu paranın 6000 lirası 1936 ve 1937 yılı idari bütçesinden ve 3000 lirası 1936 yılı parti bütçesinden, kalan 3000 lira da Bayburt’ta yapılacak olan Halkevi binası için Üçüncü Umum Müfettişliği’nce gönderilen 20000 liradan tasarruf edilerek karşılanacaktı.¹²¹ Ancak Hasan Fehmi Bey tarafından bağışlanan bu arsa yapılan keşifler sonucunda Halkevi binası için uygun görülmeyle sonradan istimlak edilerek temin olunan daha müsait bir mevkide binanın inşa ettirilmesine karar verildi.¹²² Gümüşhane Hükümet Konağı yanında, vilâyet merkezinin en müsait mahallinde ve 1364 m² büyüklüğündeki arsanın Halkevi binası için daha müsait olduğu görüldü ve mahalli yardımlarla satın alınıp tapuya bağlandı.¹²³ Yeni yapılacak Halkevi bina plânı¹²⁴ Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Ataç tarafından 8 Ekim 1937’de Nafia Vekâleti’ne onaylatıldı.¹²⁵ Vekâlet tarafından onaylanan projeye göre; binanın keşif bedeli 55263 lira 798 kuruştur. Gümüşhane Halkevi Binası’nın yapılması için 14 Ekim 1937’de 10000 liralık bir yardım, CHP Genel Sekreterliği’nden gönderildi.¹²⁶ Ayrıca daha 20000 lira daha gönderilecekti ki, bu suretle partice yapılacak yardım toplamı 30000 lira olacaktı. Geri kalan kısmı ise mahalli kaynaklardan elde edilecekti.¹²⁷ 18 Ekim 1937’de Üçüncü Umumi Müfettiş Tahsin Uzer, yapılacak faaliyetleri yakından takip etmek için Gümüşhane’yi ziyaret ettiğinde halkevi binasıyla da yakından ilgilendi.¹²⁸

Gümüşhane Halkevi Binası ile ilgili çalışmalar 1938 yılının ilk inşaat mevsimi itibarıyla başladı. İlk iş olarak da Vilâyet Nafia Mühendislerinin yapmış olduğu zemin etüdü doğrultusunda 4 Mart 1938 tarihli bir rapor hazırlandı. Bu rapora göre; Gümüşhane Halkevi inşaatı için tecrübe çukurları açılmış bu çukurlara istinaden, binanın güney ve batı kısımlarına tesadüf eden ve evvelce dere yatağı olduğu anlaşılan arazide 6 metre inildiği halde sağlam zemine denk gelinememişti. Duruma göre, yapılması zaruri temel çalışması, inşaat için keşif bedeline 10000 lira daha ilave masraf çıkaracağı anlaşıldığından ve yine açılan tecrübe çukurlarına göre binanın on metre geriye çekilmesi halinde bir buçuk metreden sonra sağlam zemin olduğu için bu

üzere CHP’ye devredilmişti. 1941 yılında spor alanı yapılmak üzere Beden Terbiyesi Müdürlüğü’ne bağışlanmış ancak 1950’lere kadar herhangi bir girişimde bulunulmadığı için tekrar CHP’ye devredilmişti. (BCA, 490.01/1716.977.1, s. 1-5.)

¹²¹ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 228.

¹²² BCA, 490.01/1716.977.1, s. 46.

¹²³ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 220, **Gümüşeli**, 16 Eylül 1937, Sayı: 310, s. 2.

¹²⁴ Planlar için bakınız Belgeler Ek: 7.

¹²⁵ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 217-218.

¹²⁶ **Gümüşeli**, 14 İlkteşrin (Ekim) 1937, Sayı: 313, s. 1.

¹²⁷ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 214.

¹²⁸ **Gümüşeli**, 18 İlkteşrin (Ekim) 1937, Sayı: 317, s. 1.

masrafın yapılması gereksiz bulunmuştu. Bu durumdan dolayı İl Yönetim Kurulu 5 Mart 1938 gün ve 10 sayılı kararıyla inşaat mahallinin kuzeyine tesadüf eden yapı arsalarının dahi 2000 lira mukabilinde parti namına alınmasına karar vermişti.¹²⁹ Bu arsaların satın alınması, hem hükümet konağının yanında çirkin bir görüntü teşkil eden derme çatma çatıların ortadan kalkması, hem de şehrin imar ve güzelleştirilmesi bakımından da isabetli olmuştu.¹³⁰

Gümüşhane Halkevi'nin keşif raporuna göre 55.297 lira tutan Halkevi inşaatı usulüne göre 26 Ocak 1938'de müteahhit Sami Zarbun'a ihale edildi.¹³¹ Yapılacak Halkevi binası için gerekli olan malzeme tamamen hazır edilerek Ocak 1938'de bulunulmasından dolayı yılın ilk müsait havalarında temel atma töreninin yapılmasına karar verildi.¹³²

Gümüşhane Halkevi'nin temel atma töreni 23 Nisan 1938'de yapıldı.¹³³ 10 Haziran 1939'de Halkevi inşaatı bitme noktasına geldi.¹³⁴ Ancak 1 Ağustos 1939'da, İl Yönetim Kurulu Başkanı Muhsin Ataç Halkevi inşaatına dair raporunda; Müteahhit Sami Zarbun'un malzeme bedeli ve teminattan Halkevine 6981 lira borçlu olduğunu, ayrıca bina inşaatının da fenni şartlara uygun olmadığını CHP yönetimine bildirdi. Raporun devamında; Halkevi binasının pek yakında bütün işlerinin biteceği, bunların yapılacak keşfe göre gerçek para miktarının belirlenerek ikinci bir keşif raporu hazırlanması ve bunun için parti mimarlarından birinin gönderilmesi teklif edildiği belirtilmekteydi.¹³⁵

Bu durum inşaatın kesilmesine neden oldu. Halkevi binası, teslim gününden 7 aylık bir süre geçmesine rağmen teslim edilemedi. Bina ise Eylül 1939'da daha iki üç aylık işinin olduğu inşaat vaziyetinde kaldı. Ayrıca parti ve halk arasında birçok dedikodu ortaya çıkmıştı. Bu dedikodulardan bazıları, binanın yapılan aksamının da çok fena bir halde olduğu, bu nedenle müteahhide kesilmesi icap eden paranın kesilmediği ve müteahhit bünyesine ayrıca fazla para geçtiği şeklinde idi.¹³⁶

Durumun ciddiyeti CHP Genel Sekreterliğini harekete geçirdi. Öyle ki Erzincan Bölgesi Müfettişi ve Balıkesir Milletvekili Muzaffer Akpınar durumla

¹²⁹ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 211.

¹³⁰ Gümüşeli, 17 Mart 1938, Sayı: 325, s. 1.

¹³¹ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 212,195-197.

¹³² Gümüşeli, 17 Mart 193, Sayı: 325, s. 1.

¹³³ BCA, 490.01/1716.977.1; Gümüşeli, 7 Nisan 1938, Sayı: 326, s. 1.

¹³⁴ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 200.

¹³⁵ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 195-197.

¹³⁶ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 188-189.

ilgilenererek, inşaat vaziyetini tetkik ettirmek için bir mimarın gönderilmesini istedi.¹³⁷ Ancak o dönem parti mimarının görevine son verildiğinden yeni mimarın gönderilmesi uzun sürdü. Buna mukabil vilâyet mimarlarının keşif cetvellerini yeniden düzenlemesi istenilmişse de o dönem vilâyette gerçekleşen deprem nedeniyle mimarlar, hasara uğrayanların evlerinin keşif ve muayenesiyle meşgul olduklarından bu talebi karşılamaya imkan bulamadılar.¹³⁸ CHP tarafından gönderilecek mimar 1940 yılının yaz mevsimine doğru Gümüşhane'ye geldi. CHP müşavir mimarlarından olan A.Sabri Oran'ın, 1940' Gümüşhane Halkevi binasıyla ilgili incelemeler sonucu bir rapor hazırladı. Buna göre;

“...salon galerisiyle beraber 650-700 kişi alacak vaziyettedir. İdare kısmı, oda ve diğer aksamı kullanışlı bir şekilde tertip edilmiştir. Mimari ve harici şekil itibariyle cepheler pek iyi halledilmemiş, meydana nazır olan cephe çok dağınıktır. Halkevi binalarına mahsus ciddiyet ve asalet katiyen malik değildir. Bina kargır, tabanlar betonarme, salon kısmının çatısı betonarme, mürekkep giriş şeklinde yapılmıştır. Çatı örtüsü kiremittir. İnşaatla lüks malzeme kullanılmamış, malzeme ve işçilik evsafi orta derecedir. Pek çok yerlerde işçilik noksan ve hatalıdır. “ Bunlara bağlı olarak binanın ıslahı için 36 maddelik bir de liste hazırladı.¹³⁹

Gümüşhane Nafia Müdürünün 14 Mayıs 1940 tarihli halkevi binasıyla ilgili raporunda; müteahhitin taahhüdünü zamanında tamamlayamadığından, inşaatın teslim edilme tarihi olan 31 Ağustos 1938'den 15 Mayıs 1940'a kadar 619 günlük süre için günlük 5 lira hesabıyla 3095 lira para cezası kesildiği, Bundan başka müteahhidin kendisine inşaat başlangıcında senet mukabilinde teslim edilen ve malzeme bedeli 3384 lira 32 kuruş ile benzeri birkaç nedenden dolayı parti idaresine karşı toplamda 9260 lira borçlu olduğu anlaşılmakta idi.¹⁴⁰

Noksan ve düzeltilmesi zorunlu olan işlerin de tamamlanmasından sonra müteahhidin bu işle olan alakası kesilecekti. Ancak Müteahhit Sami Zarbun CHP Genel Sekreterliğine yazmış olduğu dilekçesinde; taahhüt ettiği inşaatı % 20 fazlasıyla tamamlamış olduğunu ve bu durumun kendisini 20 bin lira zarara soktuğunu bildirmiş, Halkevi idaresinin kendisini 9260 lira borçlu göstermesini de Halkevinin sehven yaptığını söyleyerek kendisinin hesaplarına göre 15 bin lira alacaklı olduğunu

¹³⁷ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 183.

¹³⁸ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 173,182.

¹³⁹ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 145-150.

¹⁴⁰ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 149-150.

belirtilmişti.¹⁴¹

Bu karışık durum genel sekreterliği epeyce uğraştırmıştı. Binanın geçici kabul işlemleri için Gümüşhane Nafia Müdürü Y.Ziya Kutsan, Trabzon Nafia Müdürü Mahmut Yonat, Trabzon'da bulunan ve Trabzon-İran transit yolunu yapmakla görevli Transit Yol Fen Heyeti Müdürü İngiliz Cramer'in (Kramer) bulunduğu bir heyet Gümüşhane'ye geldi. Heyet tarafından Gümüşhane Halkevi Binası ile ilgili keşifte belirlenen 17 maddelik noksanların binanın kesin kabul zamanına kadar tamamlanması şartıyla, 26 Haziran 1941 tarihinde bina geçici olarak kabul edildi.¹⁴²

20 Haziran 1941'de bu heyet tarafından yapılan geçici zabıtnameye göre inşaatın tutarı 57.193.02 liraydı. İnşaat müteahhidi Sami Zarbun'un bugüne kadar aldığı ücret 53 bin 221 lira¹⁴³ olduğuna göre müteahhidin 4272 lira daha alacaklı olduğu anlaşıldı. Müteahhidin bu alacağını alabilmesi için evvela belirlenen 17 maddelik eksikleri tanımlaması gerekiyordu.¹⁴⁴ Ancak Mayıs 1942'e kadar bu işler yapılmadı. Bu nedenle işlerin biran evvel tamamlanması için Erzincan Bölgesi Müfettişi Muzaffer Akpınar parti mimarlarından Cavit Tamkan'ı görevlendirerek eksiklerin tekrardan tespit ettirilmesini istedi. Sami Zarbun 'a da ihtar mahiyetinde bir yazı gönderdi. Bu ihtarnamede hesap ve binaya ait olan bu pürüzlü işin biran evvel bitirilmesini ve hesabın tasfiye edilerek binanın kesin kabulü ile partiye tesliminin zaruri olduğu bildirdi.¹⁴⁵

Gümüşhane Halkevi'nin inşaatına ait noksanlar ve bu yüzden idare heyeti ile müteahhit arasında çıkan ihtilaflar Halkevinin faaliyetlerini durdurmuştu. Binanın bu şekilde olmasından dolayı Halkevinde kütüphaneden başka çalışan şube yok gibiydi.¹⁴⁶ Bu durumun sebebi inşaat eksiklerine bağlı üç ana noktada toplanmakta idi:

1. Binanın suyu yoktur. Bir aralık yapılmışsa da yapılan askeriye binası yüzünden tahrip edilmişti.
2. Merdivenlerin parmaklıkları yoktu. Girip çıkma çok tehlikeli olmaktaydı.
3. Toplantı salonunda döşeme olmadığı için beton üzerine oturmak çok feci oluyor ve ısıtmak mümkün olmuyordu.

Gümüşhane Halkevi binasının noksanlarını görüşmek için İnşaat müteahhidi Sami Zarbun Ankara'ya gitti. Yapılan tetkikat sonucu, müteahhidin Halkevi inşaatından alacaklı olduğu anlaşılarak belirlenen 3000 lira kendisine verilip bina inşaatıyla olan

¹⁴¹ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 140-141.

¹⁴² BCA, 490.01/1716.975.1, s. 88-94.

¹⁴³ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 76.

¹⁴⁴ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 78-79.

¹⁴⁵ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 13-17.

¹⁴⁶ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 42, 54-55, 73.

ilişği kesildi.¹⁴⁷ Binanın mevcut noksanlar ise; parti tarafından tespit edilerek yaptırılması karar verildi. Bunun için parti mimarlarından Abdulkadir Asna 1944 baharında Gümüşhane'ye gönderildi.¹⁴⁸

Abdulkadir Asna'nın yapmış olduğu tetkikler sonucu inşaatın eksikleri tespit edildi. Bu eksiklerin tamamlanması için 7.213.34 liraya ihtiyaç vardı.¹⁴⁹ Bu para, parti tarafından 19 Ekim 1944'te gönderilerek 20 Ekim'de binanın 7.213.34 liralık eksik işleri Müteahhit Ali Balcı'ya ihale edildi.¹⁵⁰ 9 Haziran 1945'de binanın tüm eksiklikleri giderilerek tamamlandı.¹⁵¹

Gümüşhane Halkevi'nin kapatılmasından sonra, 5830 sayılı kanunla devlete intikal eden Gümüşhane Merkez Halkevi Binası, Hükümet Konağı (Sağlık, Bayındırlık, Tarım, Veteriner, Müftülük ve kira ile Özel İdare) olarak kullanılmak üzere tahsis edildi. Maliye Bakanlığı'nın 22 Kasım 1951 tarihli ve 3100-97/19419 sayılı yazısı üzerine 5830 sayılı kanunun 7. ve 13. maddelerine göre, Binanın Hükümet Konağı olarak kullanılması Bakanlar Kurulunca 25 Mart 1952'de kararlaştırıldı.¹⁵² Ancak bu karar uygulanmamış Gümüşhane Halkevi binası halkevinin kapatılmasından sonrada, sinema, tiyatro ve halkın kültürel faaliyetlerinde hizmet vermiş, 1969'dan 2000'e kadar eğitim işlerinde kullanılan bina ilk olarak İmam Hatip Lisesi daha sonrasında da kısa süreliğine ilkokul olarak kullanılmıştı. 2000'den itibaren de işlevinden uzak atıl bir vaziyette tutulmuştu. 2004'te tamir edilerek şehrin ihtiyacı olan kültür ve diğer sosyal hizmetler ile etkinliklerin yapılabileceği bir bina olarak kullanılmak istenmişse de keşif meblağı karşılanamamış bundan dolayı bu işlevi gerçekleştirilememiştir.¹⁵³

Gümüşhane'nin Merkez Karaer Mahallesi Zafer Caddesi üzerinde bulunan Gümüşhane Halkevi binasının eskimişliği, dayanıksızlığı ve her hangi bir hizmete uygun durumda bulunmaması nedeniyle, Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğünün 30 Mayıs 2006 tarih ve 21934 sayılı olurlarına istinaden yıkımı gerçekleştirilmiştir.¹⁵⁴

¹⁴⁷ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 177-182.

¹⁴⁸ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 167-178.

¹⁴⁹ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 160-168.

¹⁵⁰ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 138-139.

¹⁵¹ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 126.

¹⁵² BCA, 030.18.01/128.3.11, s. 1.

¹⁵³ Gümüşhane İl Özel İdaresi, İmar ve Kentsel İyileştirme Müdürlüğü Arşivi, 11.05 2004 tarih ve 839 sayılı belge.

¹⁵⁴ Gümüşhane İl Özel İdaresi, İmar ve Kentsel İyileştirme Müdürlüğü Arşivi, 30 05 2006 tarih ve 21934 sayılı belge doğrultusunda 24 04 2012'de Müdür Vekili Ömer Kutlu Oğur'un vermiş olduğu bilgiye istinaden.

1- Gümüşhane Halkevi Binası'nın Sorunları

a- Alt Yapı Sorunları

Gümüşhane Halkevi'nin önemli alt yapı sorunlarından birisi su problemiydi. Bina yapıldığı sırada su tesisatı yapılmış olsa da müteahhidin yapmış olduğu su borularının bozuk olması ve usulünce yerine konulmaması yüzünden boruların bazı kısımlarından dışarıya su fışkırmaktaydı. Bu durumun giderilebilmesi için yeniden yapılması gerekti. Tadilat masrafı olan 756 liranın CHP tarafından karşılanması ve yaptırılan iş miktarının daha sonra müteahhide ödenecek tutardan kesilmesi kararlaştırıldı.¹⁵⁵ Bu sorun bir aralık giderilmiş olsa da 1941 Eylül itibariyle Halkevi binasının arka tarafında 172. Alay tarafından bina yaptırılmak için açılan temellerden dolayı, Halkevine gelen su boruları tekrar tahrip oldu. Ve tekrardan su sorunu yaşanmaya başlandı.¹⁵⁶ Halkevi geçici bir süreliğine Gazipaşa İlkokulu'ndan almış olduğu su ile idare etmişse de, 1943'de yeni su boruları döşenmesine karar verildi. Gerekli olan 170 liralık tutar, Genel Merkez tarafından karşılanarak evin su sorunu giderildi.¹⁵⁷

Gümüşhane Halkevi'nin diğer bir sorunu ise elektrik sorunuydu. Gümüşhane Halkevi binasının elektrik ihtiyacı, gerekli durumlarda akümülatörler vasıtasıyla giderilmekte idi. Halkevi elektrik tesisatı ancak 1949'da yaptırılmış ve bu ihtiyaç ancak son dönemlerinde giderilebilmişti.¹⁵⁸

b- Mefruşat Sorunu

Yeni yapılan Halkevinin hiç eşyası yoktu. Müsamere ve konferanslara gelen halkın ayakta kaldığı ve Halkevinin hariçten sandalye temin etmeye çalıştığı görülmekteydi. Bu durumu önlemek için salon ve balkonun sandalye ihtiyacı olan 495 döner sandalyenin keşif bedeli olan 1648 lira Genel Merkez tarafından karşılanarak Halkevinin bu ihtiyacı giderildi.¹⁵⁹ 25 Aralık 1943'te konferans salonunda sandalyesinden başka eşyası yok gibi olan Halkevi, mefruşatı olmadığı için layık olduğu derecede faaliyet gösterememekteydi.

Bundan dolayı Gümüşhane Halkevi'ne mefruşat için yardım yapılması lüzumlu

¹⁵⁵ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 100-116.

¹⁵⁶ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 82.

¹⁵⁷ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 170-193.

¹⁵⁸ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 57-121.

¹⁵⁹ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 211-233.

görüldü. ¹⁶⁰ 1943'te Gümüşhane hakkında raporunu hazırlayan Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Ataç, Gümüşhane Halkevi'nin eşya sorununa değinerek merkezden bu ihtiyacın karşılanmasını talep etmişti. ¹⁶¹ Ayrıca Ataç; 1943'te mali sorunlar yaşayan Gümüşhane Halkevi'nin çalışan nadir kolları bulunduğunu, bu kolların ise Temsil Şubesi ile Kütüphanesi olduğunu belirtmişti. ¹⁶²

Milli Şef İsmet İnönü, 1943'te Gümüşhane Halkevi'ni ziyareti sırasında Halkevinin eşyalarının pek noksan olduğunu bizzat kendisi görmüş ve donanımı için yardım yapılması emrini vermişti. ¹⁶³

Eşya sorununu gidermek için Gümüşhane Halkevi tarafından gerekli olan eşya listesi çıkartılarak CHP Genel Merkezinden istenmiş, ancak verilen listedeki eşyaların lüks olduğu gerekçesiyle alınması uygun görülmemeyerek daha müsait bir zamana bırakılması uygun görülmüştü. ¹⁶⁴

Halkevi binasının yeni yapıp teslim alındığı 1940'lı yıllarda Gümüşhane Halkevinde bulunan mevcut eşya şu şekildeydi: ¹⁶⁵

5 masa, sandalye	2 okuma masası	1 dolap,
10 sigara sehpaı	1 fiş dolabı	1 halı
15 hasır masa	2 sabit kütüphane	3 Atatürk resmi
5 hasır koltuk	1 küre	3 İsmet İnönü resmi
4 soba	3 seyyar vestiyer	1 daktilograf
10 beyaz ve siyah perde	500 kişilik seyyar döner koltuk	Bayrak,vecizeler, ayna çerçevesi, kalemler, zımba.
1 piyano	1 barometre	
90 sandalye	1 saat	

Gümüşhane Halkevi'nin ihtiyacı olan eşyalar zamana bırakılarak peyder pey genel merkez ve halkın yardımlarıyla tamamlanmaya çalışılmıştı.

Gümüşhane Halkevi'nin son dönem başkanlarından olan Ahmet Sargınalp döneminde Halkevi binası şehrin bütün ihtiyaçlarını karşılayacak durumdaydı. Ancak yine de eksikleri bulunmaktaydı. Bu eksiklerden biride Gümüşhane Halkevi'nin kendisine ait bir sinema makinesinin olmayışı idi. Temsil salonunun, sahnesi 600 adet

¹⁶⁰ BCA, 490.01/657.192.1, s. 4.

¹⁶¹ BCA, 490.01/657.192.1, s. 1.

¹⁶² BCA, 490.01/657.192.1, s. 4.

¹⁶³ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 94.

¹⁶⁴ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 156-176.

¹⁶⁵ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 155.

sandalyesi ve diğer bütün malzemesi vardı, hatta sinema makinesinin konulacağı yer bile hazır edilmişti. Bir tek makinesi yoktu. Elektrik yüzünden 1949 yılına kadar sinema için herhangi bir girişimde bulunulmamıştı. Halk o dönem için çok değerli olan bu vasıttan yararlanamamıştı.¹⁶⁶

C- GÜMÜŞHANE HALKEVİ'NİN KAPATILMASI

Gümüşhane Halkevi, yörenin tarihini ve kültürel değerlerini ortaya çıkarmış ve bunların gelişmesinde etkili olmuştu. Ancak DP'nin iktidara gelmesiyle, diğer Halkevleri gibi Gümüşhane Halkevi için de zor günler başlamıştı.

Gümüşhane Halkevi, kendisine yöneltilen eleştiriler sonucunda maddi olarak sıkıntıya girmişti. Son dönem Gümüşhane Halkevi başkanlığı yapan Mehmet Selçuk, Halkevinin elde ettiği gelir ile şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonraki zamanlarda da halka geniş faydalar sağlayabileceğini düşünmekteydi. Ancak Ağustos 1950'de Halkevinin çalışan şubesi yok gibiydi. Esaslı olarak üç şube faaliyet göstermekteydi. Halkevi idaresi de çok zayıf olduğu gibi Genel Merkezce önerilen şubelerin azaltılması fikrinde bir mahsur görmemişti.¹⁶⁷ Çok partili hayata geçilmesiyle başka bir partinin iktidara gelme olasılığından dolayı, Halkevi etkinliklerine, özellikle memurların katılımında azalma başlamıştı.

14 Mayıs 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'nin iktidar olmasıyla birlikte Halkevlerinin kapatılması hakkında tartışmalar şiddetini artırmış, CHP Halkevlerini savunan konuşmalar yapmış ve onların parti ayrımı gözetmeksizin tüm gençlere ve tüm halka açık olduğunu vurgulamıştı. Fakat uzlaşmaya varılamamış, Halkevlerinin kapatılmasıyla ilgili olan 5830 sayılı yasa, 8 Ağustos 1951'de, toplam üye sayısı 468 olan mecliste 340 evet oyu almıştı. Yasa 11 Ağustos 1951 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren yasayla,¹⁶⁸ halk üniversitesi sayılan Halkevleri kapatılmıştı.

Halkevlerinin kapatılmasıyla birlikte Gümüşhane Halkevi binası ve eşyaları kanunla devlete intikal etmiş daha sonraki yıllarda çeşitli hizmetlerde kullanılmıştı.¹⁶⁹ Böylece ülkede tutunmuş, başarılı bir şekilde hizmet yollarını ve olanaklarını bulmuş, on sekiz yıllık deneyim kazanmış ve binlerce idealisti toplamış, yetiştirmiş olan Gümüşhane Halkevinin kapıları kapatılmıştı.

¹⁶⁶ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 207.

¹⁶⁷ BCA, 490.01/834.298.1, s. 1-11.

¹⁶⁸ TBMM ZC, IX/9, s. 700-707; Z. Arıkan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", s. 261.

¹⁶⁹ BCA, 030.18.01/128.3.11, s. 1.

II. BÖLÜM

GÜMÜŞHANE HALKEVİ'NİN ŞUBELERİ VE HALKEVİ'NİN FAALİYETLERİ

A- GÜMÜŞHANE HALKEVİ'NİN ŞUBELERİ

I- Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, İdari Yapısı ve Faaliyetleri

Kültür hayatımızın en mühim iki unsuru, dil ve tarihtir. Kültür kurumu olarak kurulan Halkevleri, bu önemli iki unsuru çalışmalarında temel almıştı. Halkevleri talimatnâmesine göre, bu şubenin başlıca görevleri; bulunduğu çevrenin bilgisinin artırılmasına ve parti prensiplerinin kökleşmesine, vatandaşlık bilincinin yükselmesine yarayacak mevzularda konuşmalar ve konferanslar düzenlemektir. Bununla beraber dil ve edebiyat konularıyla da meşgul olmak şubenin görevleri arasındaydı.¹⁷⁰ Bunların yanısıra şube, dil inkılâbının gelişmesine, derlemeler yapılmasına, edebi zevkin yayılmasına çalışırdı. Halkevlerinin çıkaracakları dergilerin editörlüğü de yine bu şubenin görevleri arasındaydı.¹⁷¹

Dil edebiyat şubesi çalışmaları; konferanslar, Türk dili derleme çalışmaları, edebiyat ve folklor, büyükleri anma ve yayın faaliyetleri olarak sınıflanabilir.¹⁷²

Gümüşhane Halkevi'nin ilk kurulduğu 1933 yılında Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi'nin Başkanlığını, Öğretmen Kemal Askeri Bey yapmaktaydı. Kemal Askeri Bey yönetimindeki şubenin komite üyeleri aşağıdaki kişilerden oluşmaktaydı:¹⁷³

Başkan: Kemal Askeri Bey (Öğretmen)

Aza: Fahri Bey (Öğretmen)

Aza: Sabri Bey (Öğretmen)

Dil, Tarih ve Edebiyat, Halkevlerinin en etkin çalışan şubesi olarak ortaya çıkmıştı. Dil birliğinin, ülke birliğinin en sağlam temeli olduğu görüşünden hareket eden CHP dilin yeni derlenen sözcüklerle Türkleştirilmesine, sadeleştirilmesine ve halka mal edilmesine büyük özen göstermişti.

Dolayısıyla bir toplumun kültürel yapısını yeniden kurmak için dil birliğinin oluşturulması gerekiyordu. Bunun için Mustafa Kemal Atatürk'ün de kurduğu ilk ve en

¹⁷⁰ Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi, Zerbamat Yayınevi, Ankara, 1940, s. 5.

¹⁷¹ Uluğ İğdemir, "Halkevleri ve Halkodaları", Atatürk ve Halkevleri, (Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler), Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı El Kitabı, 5, Ankara, 1974, s. 122.

¹⁷² Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi, s. 5-9.

¹⁷³ Gümüşhane Halkevi, s. 4.

önemli kurumlardan biri Türk Dil Kurumu (Türk Dili Tetkik Cemiyeti) olmuştu. Halkevleri de Türk Dil ve Tarih Kurumları ile sıkı bir ilişki içinde çalışmıştı.

Halkevleri, dil birliği amacı doğrultusunda yurdun dört bir yanında bulduğu ve derlediği kelimeleri bu kurumlara ileterek bir kanal görevi yapmış; 1932-1935 yılları arasında tam 40.000 yeni kelime Halkevlerince Türk Dil Kurumu'na iletilmiştir.¹⁷⁴ Türk Dil ve Türk Tarih Kurumları ve Halkevleri CHP'nin fikir üretme ve aktarma organları olarak görev yapmıştır. Türk Dil ve Türk Tarih Kurumları ideolojiyi üreten, Halkevleri ise bu ideolojiyi aktararak onlara yardımcı olan örgüt niteliğindedir.¹⁷⁵

Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Gümüşhane Halkevi'nin ilk kurulduğu yıl kendi içerisinde bir tasnif komisyonu oluşturarak dil birliğini sağlamak adına çalışmalar yapmıştı. Halkevi Başkanı Vehbi (Okay) Bey, aynı zamanda Vilâyet Söz Derleme Heyeti'nde aza idi. Bu suretle derleme heyetiyle sıkı bir temas temin edilebilmişti. Vilâyet ilkokul öğretmenlerinden gönderilen 1300 fiş, Halkevi Başkanı Vehbi Bey, Dil Edebiyat Şubesi Başkanı Kemal Askeri Bey ve Öğretmen Fahri Beylerden oluşan tasnif komisyonunda incelenip cemiyete gönderilmişti.¹⁷⁶ Oluşturulan bu komisyon 1933 yılı içerisinde vilâyetin tarihi ve halk edebiyatı araştırmalarına da başlamıştı.¹⁷⁷

Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi tarafından oluşturulan bu komisyonun çalışmaları sonucunda ortaya çıkarılan yabancı kelimelerin Türkçe karşılıklarına ait listeler ile yine komisyon tarafından yazılan Halkevi namına yapılan faaliyetlerin mahiyet ve değerini gösterir makalelerin, vilâyet gazetesi olan Gümüşeli gazetesinde günü gününe neşredilmesi sağlanmıştı.¹⁷⁸

Konferanslar, Dil Edebiyat Şubesi'nin önde gelen çalışmaları içinde yer almaktaydı. Bu konferanslarda amaç; daha çok ilgi uyandırmak ve daha fazla halk kitlesinin istifadesini sağlamaktı. Halkevi, daha fazla halka hitap etmek için, konferanslardan önce veya sonra kısa temsiller verip millî oyunlar oynatmak suretiyle, Temsil ve Güzel Sanatlar Şubeleriyle beraber etkinlikler düzenlemişti. Çünkü ne kadar fazla halk kitlesine ulaşırsa, hedefe o kadar yaklaşılaacağı düşünülmekteydi.

Halkevi tarafından düzenlenerek vereceği konferansların halkı ilgilendirecek içerikte olmasına dikkat edilecekti. Konferans verilmeden önce konferansçı tarafından yazılı bir örneği Halkevi başkanlığına verilecekti. Halkevlerinde konferansların teşvik

¹⁷⁴ Sinan Ergen, **Türkiye'de Halkevleri ve Elazığ Örneği**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2007, s. 32.

¹⁷⁵ Emre Kongar, **Atatürk ve Devrim Kurumları**, İş Bankası Yayınları, Ankara, 1981, s. 364.

¹⁷⁶ **Gümüşhane Halkevi**, s. 7.

¹⁷⁷ **Gümüşhane Halkevi**, s. 7.

¹⁷⁸ **Gümüşhane Halkevi**, s. 7.

edilmesinin bir amacı da konferansçı yetiştirmek olduğu için, konferans verenler arasında çevrelerinde ilgi uyandıran Halkevi azaları bulunmaktaydı. Bu azaların isim ve adreslerinin altı aylık Halkevi faaliyet raporlarında belirtilmesi istenilmişti.¹⁷⁹

Her Halkevinin vermesi gereken standart konferanslardan ayrı olarak Halkevleri yörelerine göre daha özel konular tespit ederek bu konularda da konferanslar düzenlerdi. Standart konferanslar Genel Merkezden belirlenirdi. İkinci kısmı oluşturan konuları Halkevleri kendileri belirlerken, birinci kısım konular sağlık, eğitim, edebiyat, hukuk, ziraat, teknik, ekonomi, güzel sanatlar, tarih ve devrim başlıklarından oluşmaktaydı.¹⁸⁰

Gümüşhane Halkevi'nin kuruluşuyla birlikte Cumhuriyet ve İnkılâp sevgisine ve Halk Fırkası programlarına uygun ilmi ve mesleki birçok konferans verilmişti. Gümüşhane Halkevi'nde 1933 yılı içerisinde verilen konferanslar şu şekildeydi:¹⁸¹

Tarih	Konferans ve Nutku Veren	Konferans ve Nutkun Konusu
11.01.1933	Maarif Müd. Vehbi (Okay) Bey	Himayeye Muhtaç Çocuklar
10.02.1933	Öğretmen Namık Bey	Tarihin Fecrinde Türk Milleti
10.02.1933	Öğretmen Kemal Askeri Bey	İnkılap Vazifeleri
10.02.1933	Öğretmen Sabri Bey	İnkılap Karşısında Gençlik
17.02.1933	Öğretmen Kemal Askeri Bey	Halk Bilgisi ve Türk Dili
24.02.1933	Halkevi Başkanı Vehbi (Okay) Bey	Halkevi Programı ve Şubelerin Yapacakları İşlerin Milli ve İçtimai Değeri
24.02.1933	Vali İ. Etem Bey (Bayburt'ta)	Halkın İçtimai ve Vatani Vazifeleri
24.02.1933	Öğretmen Kemal Askeri Bey	Kültürümüz
02.03.1933	Öğretmen Namık Bey	Tarihi Devirlerde Türk Milleti
09.03.1933	Baş Mühendis M. Kramer	Arzın Teşekkülü
17.03.1933	Binbaşı Fuat Bey	Zehirli Gazlar
23.04.1933	Öğretmen Kemal Askeri Bey	Çocuk ve Memleket
23.04.1933	Vali İ. Etem Bey (Bayburt'ta)	Çocuğa Karşı Cemiyetin Vazifeleri
18.08.1933	Vehbi (Okay) Bey (Bayburt'ta)	Mektep ve Cumhuriyet
18.08.1933	Vali İ. Etem Bey	Bilginin Lüzüm ve Ehemmiyeti

Tarih, edebiyat, siyaset, ekonomi gibi birçok alanda halkı bilgilendirmeye yönelik olan bu konferanslara daha sonraki yıllarda da devam edilmişti. Özellikle milli bayramlarda yapılan merasimleri hassasiyetle Halkevi gençliği idare etmiş, 23 Nisan, 30

¹⁷⁹ Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi, s. 5.

¹⁸⁰ CHP Halkevleri, Ankara, 1940, s. 10.

¹⁸¹ Gümüşhane Halkevi, s. 10.

Ağustos gibi milli bayramlarda Vali İbrahim Etem Bey, Kemal Askeri, Fuat ve Sabri Beyler tarafından muhtelif nutuk ve konferanslar verilmişti.¹⁸²

1935 yılında yapılan seçimler sonucunda şubenin komite üyeleri aşağıdaki gibi belirlenmişti:¹⁸³

Başkan: Lütfullah Kantek (Ortaokul Müdür Yardımcısı)

Aza: Özcan San (Gümüşeli gazetesinin Sahibi ve Yayın Yönetmeni)

Aza: Mehmet Atay

Dil ve Edebiyat Kolu'nun görevlerinden biri de, kütüphane veya yayın kolu ile çalışmalar birleştirilerek yörenin tarih, folklor, sanat, edebiyat, iktisat v.s. özelliklerine ait önemli araştırmaları yayınlamaktır.¹⁸⁴

1935'de şube, Gümüşhane tarihi üzerine ciddi çalışmalara başlamıştı. Gümüşhane'nin kuruluşu ve geçirdiği tarihsel devirler üzerinde halk arasında konuşulan bir takım hikâye ve bilgiler varsa da, bunların hiçbirisi bir araya toplanmamıştı. Şube bunları bir araya toplamaya ve belgelerle ortaya çıkarmaya çalışmıştı.¹⁸⁵ Aynı zamanda Halkevi zamanına kadar muhafaza edilmiş olan Gümüşhane'nin tarihsel eserleri ve tarihi değerlerini, ortaya çıkararak koruma altına almayı başarmıştı.¹⁸⁶

Daha sonraki yıllarda Gümüşhane'nin yerel tarihini içeren bu çalışma; Fransızca olarak ve Halkevlerinin kendi şehirlerinin tarihlerine ilişkin çalışmalarını içeren bir broşürde yayınlandı. Bu; Gümüşhane ilinin yanı sıra Kastamonu, Eskişehir, İzmir, Niğde, Isparta, Aydın, Adana, Erzurum, Ödemiş, Kadıköy, Konya, Tokat, Çorum, Maraş, Urfa, Mardin, Kütahya, Zonguldak, Bartın, Bafra, Amasya, Muğla Halkevlerinin şehir tarihleri de yayınlanmıştı.¹⁸⁷

1935'de şube halkın aydınlatılması için birçok konuda konferanslar vermişti. Örneğin 26 Eylül 1935 tarihinde; gündüz Öğretmen Azmi Bey tarafından "*Türk Dilinin Eskiliği ve Genişliği*" hakkında, gece de Maarif Müdürü Vehbi Okay Bey tarafından "*Türk Dilinin Güzelliği, Sadeliği ve Halk Türkçesi*" hakkında konferanslar verilmişti.¹⁸⁸ Şubece yine 29 Ekim 1935 Cumhuriyet Bayramı'nda, 26 Eylül 1935 Dil Bayramı'nda ve 1 Ocak 1936 yılbaşı'nda üç balo tertip edilmişti. 21 Ekim 1935'de bir toplantı yapılarak Mustafa Kemal Atatürk'e karşı yapılan suikast hareketi ve failleri

¹⁸² **Gümüşhane Halkevi**, s. 10.

¹⁸³ **BCA**, 490.01/985.817.2, s. 54; **BCA**, 490.01/1010.897.1, s. 10.

¹⁸⁴ **CHP Halkevleri ve Odaları'nın 1942 Çalışmaları**, Ankara, 1943, s. 4.

¹⁸⁵ **BCA**, 490.01/985.817.2, s. 29.

¹⁸⁶ **BCA**, 490.01/985.817.2, s. 29.

¹⁸⁷ O. Temizhan, **Halkevleri ve Halkevlerinin...**, s. 62.

¹⁸⁸ **BCA**, 490.01/985.817.2, s. 33.

eleştirilmişti. 18 Ekim 1935’de nüfus sayımı, 14 Ekim 1935’de Kızılay’ın kuruluşu, 12 Aralık 1935’de de tasarruf haftası münasebetiyle Halkevinde toplantılar yapılmış ve konferanslar verilmişti. 12 Aralık 1935’de Doktor Sabri Bey tarafından “*İçilecek Suların Evsafi*” hakkında konferans verilmişti.¹⁸⁹

17 Mart 1936’da¹⁹⁰ Trabzon CHP İl Yönetim Kurulu üyesi ve Belediye Başkanı Kadri Evren Gümüşhane’ye gelerek CHP, Halkevi Yönetim Kurulları ve Vali ile görüştüktan sonra, 17 Mart gecesi saat sekizde birinci konferansını, ertesi gün de akşamüzeri ikinci konferansını Halkevi salonunun alabileceği büyük bir kalabalık arasında vermişti.¹⁹¹ Kadri Evren’in inkılâp ve istiklâl konularında vermiş olduğu bu konferanslar derin ilgi ile bütün halk tarafından dinlenerek inkılâp ve istiklâlimizin heyecan ve sevgisini artırmış, halkın inkılâbımıza ve istiklâlimize olan bağlılığını güçlendirmişti. Kadri Evren, Halkevi olmayan noktalarda da konferanslar verilmek üzere Gümüşhane Maarif Müdürü Vehbi Okay’a talimat vermiş, bu tarihten kısa bir süre sonra Gümüşhane’nin Torul, Şiran ve Kelkit ilçelerinde bu görevi yerine getirmesini istemişti.¹⁹²

1938’de Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi’nin üyeleri aşağıdaki gibi belirlenmişti.¹⁹³

Başkan: Lütfullah Kantek (Öğretmen)

Aza: Ziya Öztürk (Öğretmen)

Aza: Necati Ergündüz (İlköğretim Müfettişi)

Aza: Necdet Gürpınar (Belediye Muhasibi)

Dil, Tarih Edebiyat Şubesi, 1938 yılı içerisinde 9 toplantı yapmıştı. Ayrıca sene içerisinde 6 konferans vermiş olan şubenin bu konferanslarına 874 kişi katılmıştı.¹⁹⁴ Konferanslar 4 ayrı yerde verilmekle birlikte, konuları “*bayrağımıza saygı ve boğucu gazlardan korunma yolları*” gibi tedbir alıcı ve koruyucu konular olmuştu.¹⁹⁵

Halkevlerinin genelinde olduğu gibi Gümüşhane Halkevi’nde de çok sayıda, boğucu ve zehirli gazlarla ilgili konferanslar verilmişti. Bu konferansların amacı; II. Dünya savaşında silahlardan çıkabilecek gazlara ve oluşturabileceği salgın hastalıklara karşı halkı hazırlıklı duruma getirmektir.

¹⁸⁹ BCA, 490.01/985.817.2, s. 34.

¹⁹⁰ BCA, 490.01/1010.897.1, s. 19-20.

¹⁹¹ BCA, 490.01/1010.897.1, s. 8.

¹⁹² BCA, 490.01/1010.897.1, s. 17.

¹⁹³ BCA, 490.01/985.817.2, s. 18-19.

¹⁹⁴ BCA, 490.01/985.817.2, s. 32.

¹⁹⁵ BCA, 490.01/985.817.2, s. 33.

Bu arada şubenin dil çalışmaları artarak devam etmişti. Türkçe, Osmanlı Devleti'nin azınlıklara dil konusunda hoşgörülü olması sonucunda Arapça ve Farsça'nın etkisinde kalmıştı. Halkevlerinin dil, edebiyat çalışmaları, millî dil vasıflarının kazandırılmasında önemli rol oynamıştı. Halkevleri 1930-1940 yıllarında, edebiyat hayatına büyük ölçüde yön veren kurumlar olmuştu.¹⁹⁶

Şube, çalışmalarında dil inkılâbını vatandaşlara anlatmaya çalışmış, dil araştırmaları ile meşgul olmuş ve vilâyet gazetesinde bununla ilgili yayınlarda bulunmuştu.

Şubenin dil çalışmalarındaki amacı, Türk dilini hak ettiği yüksek seviyeye çıkarmak, yani her türlü fikrî ve düşünceyi ifade etme kazanımını sağlamak olmuştu. Araştırma ve derleme çalışmaların amacı ise, halk dilinde yaşıyıp yazı dilinde kullanılmayan söz ve tabirler ile folklor (halk bilgisi) mahsullerini toplamak ve bu toplanan malzemeleri yayınlamaktı. Bir diğer amacı da, dönem itibarıyla yazı dilinde kullanılan yabancı sözlerin yerine Türkçe sözler bulmak ve konuşmada öz Türkçeyi yaymaktı.¹⁹⁷ Halkevlerinin Dil, Tarih Edebiyat Şubesi'nin, yapmış olduğu dil çalışmalarıyla aynı zamanda, ülke genelinde dil araştırmaları yapan Türk Dil Kurumu'na yardımcı olmuştur.

Gümüşhane Halkevi'nin Dil ve Edebiyat Şubesi, yöresindeki dil derleme araştırmalarında başarılı çalışmalar yapmıştı. Gümüşhane yerleşim yeri olarak geniş bir alana yayılmış olmamasına rağmen, kentin yerel dilinde, gelenek-göreneklerinde, halk edebiyatı ürünlerinde bir bütünlük yoktu. Bu amaçla 1938'de şube tarafından, bütün köy öğretmenlerine bulundukları muhitte halkın inanış, türkü, mani, şarkı, beyit kıtaları ve atasözleri gibi kültür öğelerini toparlayıp Halkevine göndermeleri için Kültür Müdürlüğü'nden talimat verilmesi istenmişti. Yine köy öğretmenlerinden bulundukları muhitte gerek sağ ve gerek ölmüş namı pehlivanların hayatlarını, yaptıkları işleri ve halk şairlerinin hayatlarıyla beraber söyledikleri destan ve koşmaları toplayıp Halkevine göndermeleri istenilmişti.¹⁹⁸

Gümüşhane Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi'nin bu girişiminin amacı; Gümüşhane genelinde, şehrin birçok dağınık yerinde bulunan kültür öğelerini bir araya toplamak ve muhafazasını temin etmeye çalışmaktı. Ayrıca 1938'de çıkarılması plânlanan Gümüşhane Halkevi Dergisi'nde, Gümüşhane yöresine ait bu kültür

¹⁹⁶ N.Toksoy, **Halkevleri**, s. 221.

¹⁹⁷ **Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi**, s. 5-6.

¹⁹⁸ **BCA**, 490.01/985.817.2, s. 12.

öğelerinin yayınlanması düşünülmüşse de, dergi için istenilen aylık 500 liralık yardım karşılanamayınca, halkevinin dergi çıkarması mümkün olmamıştı.¹⁹⁹

1939 yılı Dil, Tarih Edebiyat Şubesi için yine konferanslarla geçen bir yıl olmuştu. 19-23 Mart 1939 tarihleri arasında Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi'nin tertip ettiği program dairesinde, her akşam saat 21'de Halkevi salonunda *“Milli irade ve hâkimiyet, inkılâp ve CHP'nin tarihi ve hizmetleri”* konularında konferanslar verilmişti. Verilen bu konferanslar halk üzerinde derin bir alaka uyandırmıştı.²⁰⁰

Yapılan bu konferanslarla halkın aydınlanmakta olduğunu, Gümüşhane Milletvekili Y. Ziya Zarbun 26 Ekim 1939 tarihli raporunda şöyle dile getirmişti:

*“Partinin ve Halkevinin çalışma tarzı, Cumhuriyetin fazileti, hükümetin emir ve kanunlarına itaat ve hürmet içinde, kültür, ziraat vb. konularda halkı irşat için Halkevinde toplantılar yapılmasının yanı sıra pazar mahallerinde halk arasında, bayram günlerinde halka konferanslar verilmekte, köy ocakları vasıtasıyla köylere gazeteler gönderilmekte ve haftada iki gün de Halkevinde verilen konferanslarla halk aydınlatılmaya çalışılmıştır.”*²⁰¹

1940 yılında da Halkevinde bilhassa konferanslara önem verilmişti. Gümüşhane de o yıllar da meydana gelen deprem nedeniyle gerek Halkevi gerekse Parti ciddi çalışmalar yapmışlardı.²⁰²

7 Ekim 1940'da Konya Milletvekili Ali Rıza Türel ve 1941'de de Balıkesir Milletvekili ve Erzincan Bölgesi Müfettişi Muzaffer Akpınar Gümüşhane ve Bayburt'ta *“Cumhuriyet, Türk milletinin emniyet, istiklâl ve istikbali için CHP'nin gütmüş olduğu siyaset”* konularında konferanslar vermişlerdi. Bu konferans ve konuşmalar, halkın başta Milli Şef İsmet İnönü olmak üzere devlet büyüklerine karşı bağlılık ile duygusunu artırmıştı.²⁰³

1944'e gelindiğinde, dünyadaki savaş atmosferi ülkemize de olumsuz yönde yansımış, özellikle ekonomi alanındaki sınırlandırmalardan diğer Halkevleri gibi Gümüşhane Halkevi de etkilenmişti. Ekonomik sınırlamalar ve savaşın getirdiği bazı sıkıntılar, Halkevlerinin çalışmalarına engel olmuştu. Halkevi çalışanları bu zorluklar karşısında faaliyetlerini az da olsa devam ettirmeye çalışmıştı. Nitekim bu yıllarda

¹⁹⁹ BCA, 490.01/985.817.2, s. 12.

²⁰⁰ Gümüşeli, 23 Mart 1939, Sayı: 345, s. 4.

²⁰¹ BCA, 490.01/657.191.1, s. 168.

²⁰² BCA, 490.01/657.191.1, s. 155-163.

²⁰³ BCA, 490.01/1010.897.1, s. 1-7.

verilmiş olan konferanslar, hem halkı savaş seferberliğine hazırlamış olması hem de Halkevinin gayretli çalışmalarını halka yansıtması bakımından önemlidir.

Halkevlerinde verilen konferanslar, sadece halkı bilgilendirmekle kalmamış, asırlardır "*söz gümüşse sükût altındır*" diyen Osmanlı terbiyesinin tesiri altında kalan halk, artık kendisi konuşmaya başlamıştı. Nitekim Halkevi kürsüleri, ilk zamanlarda sadece Halkevi başkanlarının konuştuğu yer iken, zamanla her vatandaşın konuşabildiği bir kürsü hâline gelmişti.²⁰⁴

1945'de Dil, Edebiyat Şubesi'nin 23'ü erkek 2'si kadın olmak üzere 25 üyesi vardı. Şubenin 1945 yılındaki faaliyetlerinde; folklor bakımından devamlı ilgi çekmeye layık gelenekler tespit edilmiş, halk türküleri ve rakslarını koruma ve yayma bakımından Halkevinde folklor saatleri tertip edilmişti. Ayrıca Gümüşhane'yi tanıtmaya yardım edecek "*Gümüşhane*" adlı bir eser hazırlanmışsa da, maddi imkânsızlıklar sebebiyle bastırılmasına imkân bulunamamıştı.²⁰⁵

Gümüşhane Halkevi Edebiyat Şubesi 21 Temmuz 1946 seçim gününü aynı zamanda "Edebiyat Günü" ilân ederek İspir'in Ahpunuz Köyü'nden Aşık Hicrani ile doğuştan Bayburtlu olup uzun zamandan beri Gümüşhane'de ikamet eden Aşık Cemali'yi bir araya getirip aşıklar gecesi düzenlemişti. Bu iki aşığın atışmaları, Halkevi salonu dolduran dinleyiciler üzerinde derin birer heyecan ve ilham kaynağı olmuştu.²⁰⁶

II- Güzel Sanatlar (Ar) Şubesi, İdari Yapısı ve Faaliyetleri

Güzel sanatlar, bir milletin kültür seviyesinin en büyük ölçütünü oluşturur. Bu şube, çalışmalarıyla bulunduğu yerin kültür seviyesinin artırılmasında önemli olmuştu. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülkenin kültür seviyesi düşünüldüğünde, bu şubeye büyük görevler düştüğü daha iyi anlaşılabılır.

Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi'ne göre Güzel Sanatlar Şubesi'nin amacı; müzik, resim, heykel, mimari, güzel sanatlar alanında profesyonel veya amatör unsurları bir araya toplamak, genç kabiliyetleri korumak ve bunların yetişmelerini sağlamaktır. Şube, talimatnâmeye uygun olarak çalışmalarını müzik çalışmaları, millî rakslar, resim çalışmaları ve fotoğrafçılık olarak belirlemişti.²⁰⁷ Ayrıca bu şubenin görevleri arasında, halkın ulusal marşları ve şarkıları öğrenmesine yardım etmek, bunların ulusal

²⁰⁴ Halkevleri ve Halkodaları 1940, s. 4.

²⁰⁵ BCA, 490.01/1037.987.1, s. 31.

²⁰⁶ Gümüşeli, 25 Temmuz 1945, Sayı: 302, s. 1.

²⁰⁷ Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi, s. 9-13.

günlerdeki merasimlerde hep beraber bir ağızdan söylenmesini sağlamak yer almaktaydı.

Gümüşhane Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi'nin Başkanlığını 24 Şubat 1933'den 1938'e kadar Remzi Bey (Akagün)²⁰⁸ üstlenmişti.²⁰⁹ Aynı zamanda Remzi Bey, Halkevinin kuruluşundan 28 Kasım 1947 tarihine kadar bu kurumun İdare Memurluk görevini üstlenmişti. Güzel Sanatlar Şubesi'nin 1933 yılındaki idari yapısı şöyleydi:²¹⁰

Başkan: Remzi Akagün (Öğretmen)

Aza: Osman Bey (Öğretmen)

Aza: Sabri Bey (Tütün İnhisar Memuru)

Gümüşhane Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi'nin en çok ilgilendiği ve önem verdiği alan müzik olmuştur. Musiki ekibinin amacı; memlekette bir musiki havası yaratmaya çalışanları ve musikiye meraklı olanları yetiştirerek halkın müzik zevki seviyesini yükseltmektir. Güzel Sanatlar Şubesi, bulunduğu memleketin her türlü musiki ihtiyacını karşılamaya çalışmıştır. Bu amaca bağlı olarak kalıcı çalışmalar yapmıştır. Gümüşhane Halkevi'nin bu şubesinin musiki çalışmaları daha çok modern musiki alanında olmuştur.

Milli ve modern musiki esas tutularak amatörlerin yetiştirilmesine çalışıldığı Güzel Sanatlar Şubesi, kurulduğu 1933 yılı içerisinde, kız ve erkek 15 gence keman ve mandolin kursları vermeye başlamıştır.²¹¹ Ayrıca, İstiklal Marşı ve diğer marşların bayramlarda toplu olarak söylenmesini sağlamak için, halka ve gençliğe bu marşların öğretilmesi amacıyla musiki akşamları düzenlenmiştir.²¹²

Talimatnâme'ye göre Halkevlerinin müzik çalışmalarındaki, amacı; millî ruhun derinliklerinde zengin bir hazine olarak yaşamakta olan halk türkülerini garp tekniği ile işlemektir. Ayrıca bu eserleri sadakat ve itina ile toplayıp saklamanın yanında, yeni vücut bulmakta olan Türk müziğinde kulakları çok sesli müziğe alıştırmaktır.

²⁰⁸ **Remzi Bey (Akagün):** 1912 Gümüşhane doğumlu olup, Gümüşhane Merkez Gazipaşa İlkokulu öğretmenlerindendir. Remzi Bey Halkevinin bütün kollarında canla başla çalışmış, Halkevi bandosunun ve orkestrasının yıllarca şefliğini yapmış, Halkevi kütüphanesinin tertip ve tanziminde vazife almış, halkevinin bütün kültürel faaliyetlerini üstün bir başarı ile tertip ve idare etmiştir. Bütün Halkevliiler arasında derin bir samimiyet tesisine muvaffak olmuş ve Halkevi tarafından çok sevilen bir kişi olmuştur. (28 11 1947 tarihli ve 36 sayılı belge.)

²⁰⁹ 28 11 1947 tarihli ve 36 sayılı belge. (özel olarak elde edilmiştir. Belgeler kısmında mevcuttur.)

²¹⁰ **Gümüşhane Halkevi**, s. 5.

²¹¹ **Gümüşhane Halkevi**, s. 8.

²¹² **Gümüşhane Halkevi**, s. 8.

Talimatnâmede bu amaca ulaşmak için, birçok fırsatlardan yararlanılarak garp müziğinin bol bol dinletilmesi de yer almaktaydı.²¹³

Milli rakslar da şubenin musiki çalışmaları içerisinde bulunmaktaydı. Halkevleri Çalışma Talimatnâmesine göre; millî rakslara, yerli kıyafetlere, saza, türkülere karşı halk teşvik edilmeli ve Halkevlerinin müsamerelerinde bunlara genişçe yer verilmeliydi.²¹⁴

Güzel Sanatlar Şubesi'nin kurmuş olduğu musiki ekibinin bir görevi de Halkevinde verilen müsamerelerin müzik bölümünü hazırlamaktı. Ayrıca şube müzik geceleri düzenlerdi. Şube, müzik çalışmaları yaparken koro, bando, orkestra, radyo ve gramofon²¹⁵ gibi vasıtalardan da yararlanırdı. Gümüşhane Halkevi'nin kuruluşundan sonraki ilk 9 ay içerisinde, Güzel Sanatlar Şubesi tarafından 6 musiki konseri verilmişti.²¹⁶

1935 yılı içerisinde şubenin idari heyeti şu kişilerden oluşmaktaydı:²¹⁷

Başkan: Remzi Akagün (Öğretmen)

Aza: Kemal Kansu

Aza: Refik Bey

1935 yılı içerisinde Güzel Sanatlar Şubesi'nin 14'ü erkek 5'i kadın olmak üzere 19 üyesi vardı. Aynı yıl içerisinde 7 toplantı yapan şubenin toplantılarına 36 kişi katılmıştı.²¹⁸

Gümüşhane Halkevi'nin Güzel Sanatlar Şubesi'nde sadece Müzik Kolu faaliyetliydi. 1 Ekim 1935'te bu kol için 270 liraya bir piyano, 95 liraya bir cazbant takımı, 7 liraya da bir mandolin getirtilmişti.²¹⁹ Musiki kolunda keman, piyano ve mandolin dersleri verilmekteydi. Haftada üç gün saat 14'ten 16'ya kadar süren bu kurslara 17 genç devam etmişti. 1935 senesinde musiki dersi alan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı şu şekildeydi:²²⁰

²¹³ Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi, s. 10.

²¹⁴ Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi, s. 11.

²¹⁵ Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi, s. 10.

²¹⁶ Gümüşhane Halkevi, s. 8.

²¹⁷ BCA, 490.01/985.817.2, s. 73.

²¹⁸ BCA, 490.01/985.817.2, s. 73-74.

²¹⁹ BCA, 490.01/985.817.2, s. 30.

²²⁰ BCA, 490.01/985.817.2, s. 30, 75.

Ders	Kız	Erkek
Piyanoda Çalışanlar	5	-
Mandolinde Çalışanlar	-	2
Kemanda Çalışanlar	-	7
Armonide Çalışanlar	-	1
Cazda Çalışanlar	-	2
Toplam:	5	12

1935 senesinde birçok konser veren müzik kolu, sadece aralık ayı ve 1936 yılının Ocak ayında 7 tane musiki konseri vermişti.²²¹ Bu süreçte müzik kolu tarafından verilen konserler ve bu konserlere katılanların cinsiyete göre dağılımı ise şu şekildeydi;

S.	Tarih	Çalınan Parça	İstifade edilen araç	Gelenler		
				K	E	Toplam
1	03.12.1935	16	1keman, 1piyano	8	20	28
2	7.12.1935	16	1keman, 1piyano	12	28	40
3	12.12.1935	14	3keman, 1piyano ve caz	20	100	120
4	20.12.1935	16	3keman, 1piyano ve caz	15	25	40
5	28.12.1935	14	3keman, 1piyano ve caz	22	98	120
6	31.12.1935	25	3keman, 1piyano ve caz	30	35	65
7	04.01.1936	16	3keman, 1piyano ve caz	12	70	82

1936 yılında şubenin idare heyeti ise şöyleydi:²²²

Başkan: Remzi Akagün (Öğretmen)

Aza: Seydi Kökkan

Aza: Hale Kulaksız

Öğretmen Remzi Bey ve arkadaşları, her hafta piyano refakatinde keman ve mandolinden oluşan bir grupla konserler vermişlerdi. 17 Mart 1936'da Trabzon Belediye Başkanı Kadri Mesut Evren'in Gümüşhane Halkevi'ni ziyareti sırasında da, Halkevinde verilen konferans sonrası konser verilmiş ve konserin halk tarafından çok beğenildiği görülmüştü.²²³ Ayrıca bu dönem şubede 24 öğrenciye keman ve mandolin dersi verilmesinin yanı sıra, bu 24 öğrenci aynı zamanda sazda, koroda ve bir o kadarda fotoğrafçılıkta iyi durumdaydı.²²⁴

²²¹ BCA, 490.01/985.817.2, s. 30.

²²² BCA, 490.01/985.817.2, s. 54.

²²³ BCA, 490.01/1010.897.1, s. 10.

²²⁴ BCA, 490.01/1010.897.1, s. 10.

1936 yılı içerisinde 4'ü kadın olmak üzere toplam 18 üyesi bulunan Güzel Sanatlar Şubesi, yıl içerisinde 26 toplantı düzenlemiş, düzenlediği bu toplantılara 360 kişi katılmıştı.²²⁵

1936 yılı içerisinde 17 gence piyano, mandolin, keman dersleri vermeğe devam eden musiki kolu, aynı yıl 12 kişilik bir saz heyeti teşkil ederek 2474 vatandaşa 14 konser vermişti.²²⁶

1937'de Güzel Sanatlar Şubesi azalarından Hale Kulaksız görevi bırakmış, yerine Makbule Aktan göreve getirilmişti. 4'ü bayan olmak üzere 22 üyesi olan şube 1937 yılında 14 toplantı yapmış, toplantılara 82 kişi katılmıştı.²²⁷ Ayrıca yıl içerisinde piyano, keman, mandolin ve cazdan oluşan müzik aletleriyle 14 konser verilmiş, bu konserleri 1400 kişi dinlemişti.²²⁸

1938 yılına gelindiğinde şubenin idari yapısı şu şekilde değişmişti:²²⁹

Başkan: Seydi Köktürk (Öğretmen)

Aza: Fethi Daltaban (Emekli Öğretmen)

Aza: Fahri Ataç (Memur)

Aza: Remzi Akagün (Belediye Muhasibi)

Şube 1938 yılı içerisinde 2 toplantı yapmış, 5 konser, 2 çaylı dans ve bir nikâh merasimi hazırlamıştı.²³⁰ Şubenin 23'ü erkek 12'si kadın olmak üzere 35 üyesi vardı.²³¹

Gümüşhane Halkevi'nde piyano bulunmasına karşılık gerçek manada kullanılamamaktaydı. 30 Eylül 1937'de piyano için merkezden sonat, besteler ve piyano için gerekli parçalar gönderilmiş ve bundan sonra piyano kullanılmaya başlanmıştı.²³² 1938 yılı içerisinde 1200 lira sarf edilerek 12 kişilik bando ve orkestra sazları takımı alınmasından başka, bir müsait öğretmen de İstanbul Belediyesi Konservatuari'na gönderilerek müzik eğitimi alması sağlanmış, eğitim sonrası Halkevi musikisini idare edecek elit bir öğretmen olarak musiki heyetinin başına getirilmişti.²³³ 17 Mart 1938'de Halkevi tarafından yeni bir kurs açılarak gönüllülere piyano, keman ve mandolin dersleri verilmeye devam edilmişti.²³⁴

²²⁵ BCA, 490.01/985.817.2, s. 49-50.

²²⁶ BCA, 490.01/985.817.2, s. 52.

²²⁷ BCA, 490.01/985.817.2, s. 44-45.

²²⁸ BCA, 490.01/985.817.2, s. 45.

²²⁹ BCA, 490.01/985.817.2, s. 18.

²³⁰ BCA, 490.01/985.817.2, s. 34.

²³¹ BCA, 490.01/985.817.2, s. 17.

²³² BCA; 490.01/834.294.1, s. 47-49.

²³³ V. Okay, *Cumhuriyetin 15 inci Yılında Gümüşhane*, s. 47.

²³⁴ *Gümüşeli*, 17 Mart 1938, Sayı: 325, s. 1.

1938’de Halkevinin 12 kişilik bandosu bulunmasına karşın,²³⁵ bando faaliyetinde değildi. Bandoyu faaliyete geçirebilmek ve öğrenci yetiştirmek için ehliyetli bir şefin bulunup Halkevine gönderilmesi Genel Merkezden istenmekteydi. Muntazaman her gün ikişer saat çalışan bando takımının, 1939 yılında başarıya ulaştığı Gümüşeli gazetesinin 30 Mart 1939 tarihli haberinden anlaşılmaktadır. Bu habere göre; “*Gümüşhane Halkevi bandosunun çaldığı güzel havalar ile mebuslar güzel bir etkiyle şehirden ayrılmışlardır.*”²³⁶ Yine gazetede bir haberde; Halkevi bando çalışmaları başarılı sonuçlar verdiği belirtilmekteydi.

1940’dan sonra şubenin faaliyetlerine bakıldığında görülmektedir ki; şube münferit çalışmalardan daha ziyade, Temsil ve Dil Tarih Edebiyat Şubeleriyle birlikte faaliyetlerde bulunmuştu.

III- Temsil Şubesi, İdari Yapısı ve Faaliyetleri

Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi’ne göre; Halkevlerinde temsil verilmesinin başlıca amaçları şunlardı:²³⁷

- 1-Halkevlerinde canlı bir hayat ve hareket uyandırmak,
- 2-Şehir ve kasabaların tiyatro ihtiyaçlarını gidermeye yardım etmek,
- 3-Gençleri güzel ve serbest konuşmaya alıştırmak,
- 4-Tiyatro artisti olabilecek kabiliyetlerin kendilerini göstermelerine imkân vermek.

Talimatnâmeye göre Temsil Şubesi, bu maksatlara ulaşmak için tiyatro sanatına istekli olan kadın ve erkek azalardan bir veya birkaç tane tiyatro grubu oluştururdu. Halkevleri müsamerelerinde ancak CHP Umumi İdare Heyeti’nce tasvip edilen piyesler oynatılırdı.²³⁸

Halkevlerinin tiyatrodaki amacı elbette profesyonel aktör yetiştirmek değildi. Temel amaç; üyelerine tiyatro eğitimi vermek ve kişileri sosyal çevreye hazırlamaktı. Ancak tiyatro çalışmalarının sonuçlarına bakıldığında, Halkevlerinin pek çok profesyonel sanatçının yetişmesinde bir konservatuar işlevi gördüğü, göz ardı edilemez bir gerçektir.

²³⁵ BCA, 490.01/985.817.2, s. 23.

²³⁶ Gümüşeli, 30 Mart 1939, Sayı: 345, s. 1-2.

²³⁷ Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi, s. 13-15.

²³⁸ Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi, s. 14.

Gümüşhane Halkevi Temsil Şubesi'nin 1933 yılı idare heyeti şu kişilerden oluşmaktaydı:²³⁹

Başkan: Namık Bey (Lise Öğretmeni)

Aza: Sabri Bey (Öğretmen)

Aza: İhsan Bey (Öğretmen)

Temsil Şubesi, kuruluşunda Öğretmen Namık, Sabri ve İhsan Beylerden teşekkül edilmişti. Ancak Sabri ve İhsan Beylerin başka memleketlere gitmesi sonucu, Temsil Şubesi'nden sorumlu olarak yalnızca Namık Bey kalmıştı. Bir süre boş kalan diğer iki azalığa daha sonra Hususi Muhasebe Merkez Memuru Turgut Bey ile Tayyare Şubesi Kâtibi Salih Beyler seçilerek bu eksiklik giderilmişti.

Temsil Şubesi Başkanı Namık Bey'in görevini istenilen şekilde yerine getirmediği anlaşılmaktadır. Zira İdare Heyeti tarafından senede en az 6 temsil yapılması kararlaştırıldığı halde, Namık Bey Tarafından yalnızca 23 Nisan 1933'de "*İkizler*" piyesi yapılabilmmişti. Bu piyeste bazı gençlerin çok yüksek başarı gösterdiği memnuniyetle görülmüştü. Namık Beyin yapması gereken diğer temsiller ise Halkevi Başkanı Vehbi Bey'in çalışmaları sonucu, Temsil Şubesi'ne bağlı olmayan 14 kişilik bir gruba yaptırılmıştı. Oluşturulan 14 kişilik bu temsil gurubunun bir başarısı da, Cumhuriyet Bayramı'nda Vilâyet Komitesi namına "*Mavi Yıldırım*" piyesini temsil etmeleri idi.²⁴⁰ Bu durumdan dolayı, Namık Bey Temsil Şubesi Başkanlığını daha fazla yürütemeyeceği gerekçesiyle görevinden azledilmiş, yerine 15 Mart 1934'te Öğretmen Sabri Bey getirilmişti.²⁴¹ Bu sorunun giderilmesinden sonra Halkevinde ciddi bir kaynaşmanın mevcut olduğu görülmekteydi.

Öğretmen Sabri Bey zamanında Halkevinde yapılmak istenilen temsiller için en önemli sorun yer sorunu olmuştu. Halkevinde temsiller için 50 kişi alabilecek kapasitede bir mahfil bulunsa bile, temsillere ilgi gösteren halk için yeterli olmamaktaydı. Bu durum karşısında Halkevi İdaresi, temsilleri geniş halk kitlelerine gösterebilmek için belediye salonunu ve ilk mektep salonunu kiralamış, bunun yanı sıra gerektiği takdirde geniş bir çadır kurularak temsillerin bahçelerde gösterilmesi yoluna gidilebilecekti.²⁴²

Halkevlerinde oynanan piyesler, Parti Genel Sekreterliği'nce kabul edilip bastırılan veya tavsiyeye değer görülen piyeslerdi. Özel bir komisyon tarafından

²³⁹ Gümüşhane Halkevi, s. 5.

²⁴⁰ Gümüşhane Halkevi, s. 8.

²⁴¹ BCA, 490.01/956.701.1, s. 52-53, 57.

²⁴² BCA, 490.01/956.701.1, s. 50-51.

incelendikten ve resmi formalitesi de tamamlandıktan sonra Halkevlerine gönderilen bu piyeslerle, Halkevleri repertuarı meydana getirilmekteydi.²⁴³

Halkevi tiyatro kolu üyeleri zor şartlarda görevlerini yapmaya çalışmışlardı. Bu zorlukların en önemlilerinden biri de yetişmiş kadro, sahne ve oyuncu sıkıntısı olmuştu. dekor bakımından uzman sıkıntısı yaşanmıştı. Özellikle bayanların tiyatro da yer almak istememeleri, tiyatro çalışmalarında oyuncu sorunu çekilmesine sebep olmuştu. Tiyatro çalışmaları, daha önce hiç tiyatro oyunu seyretmemiş yerlerde gösterilmesinden dolayı, ilk olarak seyircinin kafasında oluşacak tiyatro anlayışı için çok önemliydi. Çünkü halkın bundan sonraki tiyatro çalışmalarına katılımının artmasında veya azalmasında, izleyecekleri bu ilk tiyatrolar etkili olacaktı. Bunun için Halkevleri tiyatro çalışmalarına büyük önem vermiş, uzman nitelikte olanlara temsil verdirmeye çalışmıştı.²⁴⁴

O dönem koşulları içinde değerlendirildiğinde, Halkevlerinin önemi yadsınamaz. Halkevleri aynı zamanda, kadınların toplum hayatında erkeklerle eşitliğini sağlayan medeni kanundan sonra, toplum hayatının üretkenliğinde etkin rol alarak, Mustafa Kemal Atatürk'ün kendisine verdiği hakların karşılığını verdiği yerler olmuştu. Osmanlı döneminde toplum hayatında ihmal edilen Türk kadını, Halkevleriyle kendisine yakışan çağdaşlık modeliyle sahnelerde yer almaya başlamıştı.

1935 yılı içerisinde yapılan seçimler sonucunda, Temsil Şubesi'nin idari yapısı aşağıdaki gibi değişmişti.²⁴⁵

Başkan: Fahri Akagün (Öğretmen)

Aza: Fahri Ataç

Aza: Şinasi Özdemir

1935 yılı içerisinde şubenin 8'i kadın 17'si erkek olmak üzere 25 üyesi vardı. Yıl içerisinde 3 toplantı yapabilen şubenin toplantılarına 25 kişi katılmıştı.²⁴⁶ Bu süreçle birlikte kadınların da temsil şubesinde etkin rol almaya başladığı görülmektedir. 29 Ekim 1935 Cumhuriyet Bayramı'nda "Çoban" piyesi sergilenmiş, iki kez tekrar edilen bu piyesi toplam 500 kişi izledi. Ayrıca 1935 yılı içerisinde "Tırtıllar" piyesinin hazırlıkları yapılmaktaydı.²⁴⁷

1936'da Başöğretmen Fahri Bey idaresinde olan Temsil Şubesi, geçen bir yıl

²⁴³ S. Ergen, **Türkiye'de Halkevleri ve Elazığ Örneği**, s. 41.

²⁴⁴ Nurhan Karadağ, **Halkevleri Tiyatro Çalışmaları (1932-1951)**, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988, s. 98, 145.

²⁴⁵ BCA, 490.01/985.817.2, s. 73.

²⁴⁶ BCA, 490.01/985.817.2, s.73.

²⁴⁷ BCA, 490.01/985.817.2, s. 31.

içerisinde sekiz temsil vermişti.²⁴⁸ 23 Nisan 1938’de verilecek müsamere için Mart ayından itibaren çalışmalar başlamış, ilk provalar Merkez Gazipaşa İlkokulu’nda yapılmıştı.²⁴⁹

1936’da 4’ü bayan olmak üzere toplam 25 üyesi olan Temsil Şubesi’nin, yıl içerisinde yapmış olduğu 3 toplantıya 62 kişi katılmıştı. Yine 1936 yılı içerisinde “İstiklal”, “Kozanoğlu” ve “Çoban” piyesleri temsil edilmiş, gösterilen bu temsilleri toplam 1605 kişi seyretmişti.²⁵⁰

1938 yılına gelindiğinde şubenin idari yapısı aşağıdaki gibiydi:²⁵¹

Başkan: Fahri Akagün (Öğretmen)

Aza: Abdi Öztürk (Memur)

Aza: Refik Güzelcik (Öğretmen)

Aza: Makbule Akhan (Öğretmen)

Aza: Necdet Kaymak (Muhasip)

Temsil Şubesi 1938 yılı içerisinde muhtelif zamanlarda 4 toplantı yapmıştı. Bu toplantılarda oynanmasına karar verilen oyunlar şunlardan oluşmaktaydı:

23 Nisan 1938’de “*Mete piyesi*”, “*Milli oyunlar*”,

5 Mayıs 1938’de “*Uğursuz Baskın piyesi*”, “*Muhafızlar piyesi*”,

19 Mayıs 1938’de “*Yurdum İçin piyesi*”, “*Milli oyunlar*”.

Temsil edilen bu piyesleri, 2268 kişi izlemişti.²⁵² Halkevlerinde verilen temsiller genellikle Türk İnkılâbı’nın halk tabanına yerleştirilmesinde etkili olmuştu.

23 Nisan 1938 Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Halkevinde coşkulu bir şekilde kutlanmıştı. Aynı akşam yeni Halkevi binasının salonunda, çocuklar için çok zengin bir programla balo tertip edilmişti. 24 Nisan akşamı da öğretmenler bir konserle beraber “*Kızıl Çağlıyan*” piyesini temsil etmişlerdi. 25 Nisan akşamı, yine Halkevi gençleri tarafından Halkevi salonunda bir konser verilmiş, ardından “*Yarım Orman*” isimli piyes temsil edilmişti.²⁵³

Temsil şubesi, 30 Ağustos 1938 Zafer Bayramı’nda, Cumhuriyet Bayramı’nda, İktisat Haftası ve Yılbaşı’nda gösterilmek üzere, 4 ayrı temsil çalışması yapmayı planlamıştı. Hatta bu temsillerden ikisinin kaza yâda nahiye merkezlerinde verilmesine

²⁴⁸ BCA, 490.01/1010.897.1, s. 10.

²⁴⁹ Gümüşeli, 17 Mart 1938, Sayı: 325, s. 1.

²⁵⁰ BCA, 490.01/985.817.2, s. 49-54.

²⁵¹ BCA, 490.01/985.817.2, s. 17-18.

²⁵² BCA, 490.01/985.817.2, s. 35.

²⁵³ Gümüşeli, 3 Mayıs 1938. Sayı: 332, s. 3.

çalışılmıştı.²⁵⁴

Gümüşhane Halkevi Temsil Şubesi 1938’de şubenin ihtiyacı olan projeksiyon makinesinin, muntazam sahne ve dekor fonlarının, meydan yerlerinde temsiller verebilmek için seyyar bir sahnenin, basit bir sinema makinesinin, sinema filmlerinin ve orijinal halk piyeslerinin tedarikine çalışmıştı.²⁵⁵

Halkevi Temsil Şubesi yılın farklı zamanlarında halkın eğlenmesi ve Halkevine bağlılıklarının devam etmesi için müsamereler düzenlemekteydi. Bunlardan biri de 14 Mart 1939’da yapılan müsameredir. Şehrin bütün memurları, Gümüşhane gençliği ve ailelerin katıldığı bu müsamere geç vakitlere kadar sürmüş, katılanlar çok güzel vakit geçirmişlerdi.²⁵⁶

24 Şubat 1942’de Gümüşhane Halkevi’nin kuruluş yıldönümü münasebetiyle Halka güzel bir gece yaşatma amacıyla olan Temsil Şubesi “*insan sarrafı*” adında iki perdelik güzel bir temsil vermişti. Bu çalışmada rol alan gençler çok iyi hazırlanmış olup, başarılarından dolayı halk tarafından sürekli alkışlarla takdir edilmişti.²⁵⁷

Halkevlerinin en çok faaliyette bulunan şubelerinden birisi olan Temsil Şubesi, aynı zamanda Halkevlerinin amaçlarını halka kavratmada en önemli rolü üstlenmişti. Şube, bu sorumluluğunu yapmış olduğu çalışmalarla halka yansıtmıştır. Şube 1943 yılının son üç ayı içerisinde “*Tırtıllar*”, “*Yuva*” ve “*Mete*” piyeslerini halka, öğrencilere ve askerlere ayrı ayrı göstermişti. “*Mete*” piyesinde rol alan Sadet Ataman, Necdet Gürpınar, Şahap Ataman ve Senem Atay rollerinde başarılı olmuşlardı. Bu temsillere gösterilen ilgiden kaynaklanan yığılmanın önüne geçmek için tedbirler alınması, halkın güzel sanatlara ve özellikle tiyatroya karşı olan ilgisinin bir göstergesi olmuştu. Sahnenin, dekorların, elbiselerin hazırlanmasında Ortaokul Fransızca Öğretmeni Sadet Ataman’ın ve Temsil Şubesi’nin bu çalışmasını başarıyla idare eden Özcan San’ın emekleri kayda değer olup Temsil Şubesi üyeleri köylerde toprak mahsulleri vergisi işleriyle görevli oldukları halde, 1943 yılının 30 Ağustos Bayramı için de “*Ana*” piyesini hazırlamaya başlamışlardı.²⁵⁸

II. Dünya Savaşı’nın en çetin geçtiği ve dünyanın büyük bir karanlık yaşadığı bu süreçte, Halkevlerinin yapmış olduğu bu etkinlikler yöre insanına, savaş dışı kalmış Türkiye’de farklı bir soluk olmuştur.

²⁵⁴ BCA, 490.01/985.817.2, s. 13.

²⁵⁵ BCA, 490.01/985.817.2, s. 13.

²⁵⁶ Gümüşeli, 28 Şubat 1942, Sayı: 410, s. 1.

²⁵⁷ Gümüşeli, 16 Mart 1939, Sayı: 344, s. 1.

²⁵⁸ Ş. Özden, “Gümüşhane Mektubu”

Gümüşhane Halkevi'nde sadece amatör oyuncular değil usta oyuncular da temsiller vermişlerdi. 19 Mayıs 1946 da hayır kurumları yararına, eski bir tiyatro sanatçısı olan ve genellikle Abdulhak Hamit'in eserlerini oynamakla tanınmış olan tiyatrocu Burhanettin Tepsi ve Seniha Tepsi, Gümüşhane Halkevi sahnesinde temsiller vermişlerdi.²⁵⁹

1949'da halkın Temsil Şubesi'ne olan ilgisinin arttığı görülmekte idi. Temsil Şubesi kendi içerisinde iki grup oluşturarak temsiller vermekteydi. Ülkü Dergisi'nin haberine göre; 1949 yılında Halkevinin birinci grup Temsil Şubesi üyelerinin hazırlamış olduğu "*Tarih Utandı*" adlı piyesi 14 Ağustos 1949 Pazar günü Halkevi salonunda oynanmış, gençlerin başarısı seyirciler üzerinde derin bir memnuniyet uyandırmıştı. İkinci grup Temsil Şubesi'nin üyeleri hazırladıkları "*Yarım Orman*" piyesi ile "*Efendimin Paraları*" adlı komediyi 18 Ağustos 1949'da yine Halkevi salonunda oynamışlar ve birinci grup gibi, halkın takdirini kazanmışlardı. Yine bu dönem de "*Paydos*" isimli piyes, öğretmenler tarafından hazırlanarak Halkevi salonunda temsil edilmesi düşünülmekteydi.²⁶⁰

Daha önce de bahsedildiği gibi, Halkevlerinin açılma sebeplerinde Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını yaymak esas amaçlardan birisi olmuştur. Temsil Şubesi, sergilemiş olduğu etkinliklerinde özellikle ilke ve inkılâpları anlatan piyesler seçmişti. Böylece Halkevi, Atatürk İnkılâpları'nı toplumun tabanına yaymada tiyatroyu etkin araç olarak kullanmıştır.

IV- İçtimai (Sosyal) Yardım Şubesi, İdari Yapısı ve Faaliyetleri

Halkevleri Çalışma Talimatnâmesine göre; Halkevlerinin bu şubesinin ilgileneceği konular şunlardı:²⁶¹

1-Kimsesiz okul çocuklarının elbise, yemek, yatmak ve bakımları ile ilgilenmek,

2-Tedavi kurumlarında yatırılarak bakılması zorunlu olan hastaları, mahalli hastanelere yada başka yerlere göndererek hastalıklarına çare aramak,

3-İşsizlerin iş bulmaları için yol göstermek ve zor durumda kalmış vatandaşların yardımına koşmak,

4-Bilhassa çocukların dilencilik etmemeleri için çareler aramak,

²⁵⁹ Gümüşeli, 19 Mayıs 1946, Sayı: 498, s. 1.

²⁶⁰ "Gümüşhane Halkevinde", *Ülkü Dergisi*, 3/33, (Ulus Basımevi), Ankara, Eylül 1949, s. 65.

²⁶¹ Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi, s. 20.

5-Cezaevindeki muhtaçları gözetmek,

6-Halkın sağlık bilgisini artırıp kuvvetlendirecek konferanslar verdirmek ve afişler hazırlayıp sıhhi filmler göstermek.

Halkevleri, çalışma talimatnâmesine göre bütün bu vazifeleri yapabilmek için kaynak aramak maksadıyla uygun zamanlarda balolar, gezintiler tertip edebilirdi. Temsil Şubesi bir yılda üç defayı geçmemek şartıyla Sosyal Yardım Şubesi için temsil verebileceği gibi, Güzel Sanatlar Şubesi de bu maksatla konser tertipleyeabilirdi. Ayrıca şube Halkevlerinin uygun yerlerine yardım kutuları asabilirdi. Bu kutuların asılması ve kullanılması, Genel Sekreterlikçe bir talimatnâme ile tespit edilmişti.²⁶²

Gümüşhane Halkevi'nin kurulduğu yıl olan 1933'de şubenin idari yapısı şöyleydi:²⁶³

Başkan: Cemal Bey (Orman Memuru)

Aza: Mustafa Bey (Nafia Başkatibi)

Aza: Refik oğlu Mehmet Bey (Tüccar)

Şube en ziyade ekonomik durumu iyi olmayan öğrencilerle alakadar olmuştu. Gümüşhane Halkevi'nin kuruluşundan itibaren ilk 9 aylık sürede, İçtimai Yardım Şubesi 19 öğrenciye elbise yardımında bulunmuş, 23 öğrenciye de sıcak öğle yemeği verilmesini sağlamıştı. Ayrıca kimsesiz yoksul köylülerin ücretsiz olarak muayenesini yapmaya çalışmıştı.²⁶⁴

1935 yılında şubenin idari yapısı şu kişilerden oluşmaktaydı:²⁶⁵

Başkan: Cemal Ataç (Orman Memuru)

Aza: Hicabi Ataç (Çiftçi)

Aza: Mehmet Yüce

1935'de 2'si bayan olmak üzere toplam 32 üyesi bulunan şubenin, yıl içerisinde yapmış olduğu 2 toplantıya 30 kişi katılmıştı. Aynı yıl içerisinde 38 ilkokul öğrencisine ayakkabı yaptıran şube, bundan başka merkez ve köylerde 25 yoksul hastayı baktırmış ve ilaçlarını temin etmişti. Bu hizmetlerin giderini ise Zafer Bayramı'nda ve 9 Eylül 1935'de şubenin düzenlediği balolardan temin etmişti.²⁶⁶

1936 yılında 2'si kadın olmak üzere toplam 33 üyesi bulunan şube, yıl

²⁶² Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi, s. 22.

²⁶³ Gümüşhane Halkevi, s. 4.

²⁶⁴ Gümüşhane Halkevi, s. 9.

²⁶⁵ BCA, 490.01/985.817.2, s. 73.

²⁶⁶ BCA, 490.01/985.817.2, s. 31.

içerisinde 3 toplantı yapmıştı. Bu toplantılara 80 kişi katılmıştı.²⁶⁷ 1936'da Orman Memuru Cemal Ataç Bey'in idaresinde olan şube, bütün köyleri dolaşarak ekonomik durumu iyi olmayan çocuklara kitap, kâğıt, kalem, elbise, ayakkabı ve ilaç yardımı yapmıştı.²⁶⁸ Aynı şekilde 16 çocuğa elbise, ayakkabı ve kitap, 70 kadına da manto dağıtmıştı.²⁶⁹

1937'de Sosyal Yardım Şubesi Başkanlığı'na Akif Ergündüz geçmişse de kısa süre sonra görevini Bayan Münire Nomer'e devretmişti. 1937'de Sosyal Yardım Şubesi'nin 3'ü kadın olmak üzere toplam 42 üyesi vardı.²⁷⁰

1938'de şubenin idari yapısı şu şekildeydi:²⁷¹

Başkan: Münire Nomer

Aza: Rusuhi Bozkurt (Matbaa Müdürü)

Aza: Kevser Ergündüz

Sosyal Yardım Şubesi 1938'den itibaren, Gümüşhaneli münevver kadınlarca yönetilen şube haline gelmişti. Geçen yılın aksine 1938'de şubenin 5'i erkek olmak üzere 29 üyesi vardı.²⁷² Şube yıl içerisinde 3 toplantı yapmıştı. Yapılan bu toplantılarda üç önemli karar alınmıştı. Alınan kararlardan ilki; şubenin daha iyi bir surette çalışmasının temini için aylık 500-750 liralık bir yardım geliri bulmaktı. İkincisi; bilhassa yaz aylarında hükümet veya belediye doktorunun, şubenin azalarıyla birlikte bir iki defa köyleri dolaşmasını sağlamaktı. Üçüncü karar ise; şube emrine bolca kinin, aspirin ve daha buna benzer ilaçların verilmesini temin etmek olmuştu.²⁷³

Bayan Münire Nomer başkanlığındaki İçtimai Yardım Şubesi, Gümüşhane Halkevi'nin en faal şubelerinden birisi olmuştu. Şube faaliyetlerinin çoğu, yoksul ve düşkünlerin parasız muayeneleriyle bunların bir kısmının ilaçlarını temin etmek üzerineydi. Ancak tek görevi bu değildi. Şube 1938 yılı içerisinde 5386 kilo yiyeceği okullardaki ekonomik durumu iyi olmayan öğrencilere dağıtmıştı. Şube tarafından yine aynı yıl 34 öğrenciye elbise, ayakkabı ve çamaşır alınmıştı. 100 liralık ilaç yoksul köylülere dağıtılmış, 385 yoksul köylü parasız muayene edilmişti. Yine yıl içerisinde şube tarafından 3 balo tertip edilmiş, bu balolara 500 vatandaş katılmıştı.²⁷⁴

Gümüşhane Halkevi Sosyal Yardım Şubesi'nin başkanlığına Bayan Münire

²⁶⁷ BCA, 490.01/985.817.2, s. 49.

²⁶⁸ BCA, 490.01/1010.897.1, s. 10.

²⁶⁹ BCA, 490.01/985.817.2, s. 23.

²⁷⁰ BCA, 490.01/985.817.2, s. 44.

²⁷¹ BCA, 490.01/985.817.2, s. 18.

²⁷² BCA, 490.01/985.817.2, s. 17.

²⁷³ BCA, 490.01/985.817.2, s. 12.

²⁷⁴ BCA, 490.01/985.817.2, s. 37.

Nomer'in getirilmesinden sonra İctimai Yardım Şubesi'nin faaliyetleri artmış, balo ve müsamerelerden elde edilen hâsılatla²⁷⁵ kasaba ve köylerdeki yoksul çocukların elbise, kitap, kalem ve defter gibi ihtiyaçları karşılanmış, 3200 çocuğa öğle yemeği dağıtılmıştı.²⁷⁶

1938 Şubat'ında yoksul çocukları giydirebilmek için merkez Gazipaşa İlkokulu, Bayan Münire Nomer başkanlığındaki İctimai Yardım Şubesi'ne müracaat etmişti. Yoksul çocuklar için şube bir kampanya başlatarak halktan yardım toplanmıştı. Yapılan bu yardımlarla kumaş, ayakkabı ve kasket alınmıştı. Şehrin genç terzilerinden Ali Öner, nakdi yardımdan başka elbiselerin bir kısmını parasız biçerek hakiki bir önderlik göstermişti. Bu vesile ile Gazipaşa İlkokulu'ndaki 34 yoksul talebeye elbise, lastik ayakkabı ve kasket giydirilmişti.²⁷⁷ İhtiyaçların gerçek yerlerine ulaşmasını sağlamak için bizzat Münire Hanım okulları gezerek yoksul çocukların tespitiyle ilgilenmişti.²⁷⁸

İctimai Yardım Şubesi Başkanı Bayan Münire Nomer, bu yardım faaliyetine gönülden katılan insanlara teşekkür babında Gümüşeli gazetesine bir mektup göndermişti. Bu mektubunda Münire Hanım; *“yoksul okul yavrularını giyindirmek hususundaki çalışmamıza omuz vererek yardımlarını esirgemeyen şehrimizin sayın halkına ve geceli gündüzlü dikişe iştirak eden sayın bayanlara himaye heyeti minnet ve şükranlarını sunar.”* demektedir.²⁷⁹

10 Mart 1938'de Merkez Gazipaşa İlkokulu'nda, Bayan Münire Nomer'in teşebbüsleriyle 50 yoksul öğrenciye öğle yemeği verilmişti.²⁸⁰ Bu yemeklerin kalitesi ve temizliğini ölçmek için Gümüşeli gazetesi çalışanları bir öğlen paydosunda ilkokula gitmişti. Başöğretmen Fahri Bey'i paydostan beş dakika evvel yemekhane için ayrılan sıcak bir odada hademelerin başında tabakların, çatal ve kaşıkların temizliği, yemeklerin soğumuş olup olmadığını kontrol etmekte olduğunu görmeleri, gazete çalışanlarını memnun etmişti. Gazete çalışanları ayrıca yemeklerin üç çeşit ve nefis olduğunu belirtmişlerdi.²⁸¹ Bu yemek faaliyeti devam ettiği müddetçe, bütün öğretmenlerin birer ana baba şefkatiyle diğer okul çalışanlarıyla birlikte çocuklara hizmet ettikleri açıkça görülmekteydi.

²⁷⁵ **Gümüşeli**, 13 İlkteşrin (Ekim) 1938, Sayı: 337, s. 1,4.

²⁷⁶ V. Okay, **Cumhuriyetin 15 inci Yılında Gümüşane**, s. 46; **Gümüşeli**, 13 İlkteşrin (Ekim) 1938, Sayı: 337, s. 1.

²⁷⁷ **Gümüşeli**, 10 Şubat 1938, Sayı: 322, s. 1.

²⁷⁸ **Gümüşeli**, 10 Şubat 1938, Sayı: 322, s. 1.

²⁷⁹ **Gümüşeli**, 10 Şubat 1938, Sayı: 322, s. 1.

²⁸⁰ **Gümüşeli**, 17 Mart 1938, Sayı: 325, s. 1.

²⁸¹ **Gümüşeli**, 17 Mart 1938, Sayı: 325, s. 1.

Bayan Münire Nomer başkanlığındaki İçtimai Yardım Şubesi, 1938 yılının Cumhuriyet Bayramı'nda ekonomik durumu iyi olmayan okul çocuklarından 60 tanesini daha sevindirmeyi amaçlamış, çocukları yaklaşan kışın amansız soğuktan korumak istemişti. Bu amaçla Halkevinde geceli gündüzlü çalışan yerli ve yabancı bütün hanımlar, bir hafta içerisinde 60 adet elbiseyi hazırlamıştı. Yine Gümüşhane'nin o dönem terzilerinden Ali Öner, bu 60 adet elbisenin yapımında Halkevine gerekli yardımı yapmıştı.²⁸²

Bayan Nomer'in, önlerine kattığı ekonomik durumu iyi olmayan çocuklarının ayakkabılarını kendilerine beğendirinceye kadar bizzat eliyle giydirmesi ve bilhassa yoksul bir çocuğun gönlünü hoş etmek için birkaç dükkân dolaşarak beş, on çift ayakkabıyı çocuğa giydirip çıkartması şefkatinin bir eseri idi. Bunun yanı sıra şehre bir saat uzaklıktaki yukarı şehir merkezindeki ekonomik durumu iyi olmayan okul çocuklarının elbise ölçülerini gözü önünde aldirmek için dar, uçurumlu ve çok tehlikeli yollardan otomobille geçmesi de cesaret ve fedakârlığın mükemmel bir örneğiydi.²⁸³ Bayan Münire Nomer yapmış olduğu faaliyet ve çalışmalarla Türk kadınının yüksek kabiliyet, fedakârlık ve zekâsını Gümüşhane insanına göstermiş, örnek olmuştu.

9 Mart 1939'da İçtimai Yardım Şubesi Başkanı Bayan Münire Nomer tarafından bir balo tertip edilmiş ve elde edilen hâsılatla civar köylere gidilerek ekonomik durumu iyi olmayan okul çocuklarının defter, kalem, kağıt gibi ihtiyaçları giderilmişti. Ayrıca Hükümet Doktoru Bay Nusret Tukcavul'da bu geziye katılarak yoksul hastaların muayenesini yapmış, ilaç bedeli bu hâsılattan temin edilmişti. Köylü bu insani yardım ve şefkatten çok memnun ve müteessir kalmıştı.²⁸⁴

7 Ocak 1940'dan itibaren Gümüşhane Halkevi'nde parasız diş tedavisi yapılmaya başlanmıştı. Seyyar Hastane Diş Doktoru İhsan Kulka tarafından, her hafta Salı günü sabahdan öğleye kadar parasız olmak üzere halkevinde diş muayenesi ve tedavisi yapılmaktaydı. Yoksul olanların ilaç masrafları da Halkevi tarafından karşılanmaktaydı.²⁸⁵

Gümüşhane Halkevi'nde sosyal yardım faaliyeti olarak, Ülkü Dergisi'nin 1941 Haziran'ında vermiş olduğu haber; *“Buradaki arkadaşlar 100 den fazla yoksulun muayene ve tedavilerini temin etmişlerdir.”* şeklindeydi.²⁸⁶ Haberden de anlaşıldığı

²⁸² **Gümüşeli**, 13 İlkteşrin (Ekim) 1938, Sayı: 337, s. 4.

²⁸³ **Gümüşeli**, 13 İlkteşrin (Ekim) 1938, Sayı: 337, s. 4.

²⁸⁴ **Gümüşeli**, 16 Mart 1938, Sayı: 344, s. 1.

²⁸⁵ **Gümüşeli**, 7 İlkkanun (Aralık) 1940, Sayı: 381, s. 3.

²⁸⁶ “Halkevleri ve Halkodaları Çalışmaları”, **Ülkü Dergisi**, XVII/100, Ulus Basımevi, Ankara, Haziran

üzere Gümüşhane Halkevi'nde sadece diş muayenesi değil, aynı zamanda hasta muayenesi de yapılmıştı.

1943 yılının Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında Halkevi Sosyal Yardım Şubesi'nin çalışmaları dikkat çekicidir. Sosyal Yardım Şubesi bu süre zarfında 1000 liralık bir yardım toplamış ve bunun dörtte üçü kimsesiz fakirlere ve muhtaç ailelere dağıtılmıştı.²⁸⁷ Fakirlere dağıtılan bu para Gümüşhane'nin tüccar ve zenginlerinden karşılanmıştı. Bu yardımları yapanlardan birisi Gümüşhane'nin hamiyetperver simalarından Ali Fuat Ataç'tı. Ali Fuat Bey birçok fakire buğday ve un yardımı yaptığı gibi, Kızılay ve Halkevine de maddi olarak yardımlarda bulunmuştu.²⁸⁸ Gümüşhane'nin bir diğer hamiyetperver insanı da Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Ataç'tı. Hasan Fehmi Bey yoksullara dağıtılmak üzere ofisten aldığı beş tona yakın buğdayın dağıtılması için Halkevi Sosyal Yardım Şubesi'nden yardım istemişti.²⁸⁹ 4780 kilo olan bu zahire, Halkevi tarafından 12 köy ve 8 mahalledeki 1455 yoksula dağıtılmıştı.²⁹⁰

1945'te de İçtimai Yardım Şubesi'nin çalışmaları göğüs kabartıcıydı. Şubat 1945'ten itibaren daha önce de yapıldığı gibi, merkez okullarında ki yoksul öğrenciler için hamiyetli Gümüşhane Halkı her gün bir evden yemek yardımı yapmakta bu suretle iki yüze yakın ekonomik durumu iyi olmayan ilkokul öğrencisi sıcak yemek yemektedir. Diğer yandan Gümüşhaneliler nakdi yardım da yapmaktaydı. Bu parayla çocuklara ayakkabı elbise ve okul eşyası alınmıştı. Yalnızca Gazipaşa İlkokulu'nda 56 çocuğa sıcak öğle yemeği verilmiş, 45 çocuğa da ayakkabı alınmıştı.²⁹¹

Gümüşhane 1940'lı yıllarda sağlık bakımından pek zayıf bir şehirdi. Merkezde 25 yataklı bir hastanesi mevcut olsa da 1941-1944 yılları arasında doktorsuz kalmış halk sağlık bakımından pek müşkül bir hale düşmüştü.²⁹² 1945 yılı itibariyle Devlet Hastanesinde doktor bulunsa bile hastane, halkın ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir durumda değildi. Bu durumun farkında olan Halkevi yönetimi halkın sıhhat durumuyla ilgilenerek, daha önceki yıllarda olduğu gibi 24 Ağustos 1948'de de Gümüşhane Halkevi'nde ücretsiz olarak hasta muayenesi yapmaya başlamıştı. Hükümet Doktoru Himmet Yeşilova'nın gönüllü olduğu bu faaliyet, 24 Ağustos'tan itibaren her Salı günü

1941, s. 367.

²⁸⁷ Ş. Özden, "Gümüşhane Mektubu".

²⁸⁸ **Gümüşeli**, 23 Mayıs 1943, Sayı: 436, s. 1.

²⁸⁹ **Gümüşeli**, 7 Mayıs 1943, Sayı: 435, s. 1, 4.

²⁹⁰ Ş. Özden, "Gümüşhane Mektubu".

²⁹¹ **Gümüşeli**, 3 Şubat 1945, Sayı: 470, s. 1.

²⁹² **BCA**, 490.01/657.193.1, s. 97.

saat 13-15 arası yapılmıştı.²⁹³

V- Kütüphane ve Yayın Şubesi, İdari Yapısı ve Faaliyetleri

Kütüphaneler halkın kültürel ve sosyal bilgisinin gelişiminde başlıca etkindir. Bu sebeple her Halkevinde bir kütüphane ve okuma odasının bulunması, Halkevinin kurulma şartlarından birisi sayılmıştı. Halkevleri çalışma talimatnâmesine göre; Halkevleri kendi kütüphane ve okuma odalarını, kendi binalarından ayrı yerde de açabilirlerdi. Bulunduğu yerde başka açık kütüphane varsa, okuma zevk ve ihtiyacını yayma bakımından bunlarla işbirliği yapabilirlerdi. Halkevleri kütüphanelerinde Türk İnkılâbı düşüncesine uymayan, realist düşünce dışında hurafeler içeren kitap ve mecmualara yer verilmezdi. Halkevine giren kitap ve mecmualar; Vekilliklerden, Türk Tarih Kurumu gibi umuma hizmet etmekte olan kurumlardan, CHP Genel Sekreterliği'nden gönderilen ve Halkevlerinin kendi bütçeleri ile alınanlardan oluşurdu. Halkevleri, köylerde okuma odaları açarak ve seyyar kütüphaneler tertip ederek hizmet alanını genişletmişti. Ayrıca Halkevlerinin bütün yayınlarını bastırmak bu şubenin göreviydi.²⁹⁴

1- Gümüşhane Halkevi Kütüphanesi

Halkevi, bulunduğu yerde halk kütüphanesi bulunsa dahi, kendi kütüphanesini kurmak zorundaydı. Birçok yerde Halkevi kütüphaneleri amacına ulaşmış, hatta bulundukları yerlerin halk kütüphanesi görevini üstlenmişti.²⁹⁵

Gümüşhane Halkevi'nin kurulduğu dönemde Gümüşhane'de kütüphane de mevcut bulunmaktaydı. İlk başlarda vilâyet okuma odası olarak tesis edilen bu müessese, 24 Şubat 1933'de Halkevine devredilmişti. 1933'de 160 cilt kitap Halkevine devredildikten başka, Halkevinin faaliyete başladığı ilk 9 ay içerisinde 153 yeni kitap daha eklenmesiyle mevcut kitap sayısı 313'e ulaşmıştı. Kitapların yanı sıra Ülkü Dergisi, Hâkimiyeti Milliye, Cumhuriyet, Vakıf, Akşam, Kadro, Akbaba gazete ve mecmualarına da abone olunmuştu. Bu dergiler ve mecmualar Halkevine gelmekte ve okunmaktaydı.²⁹⁶ Halkevinin kurulduğu yıl olan 1933'de şubenin idari yapısı şu kişilerden oluşmaktaydı:²⁹⁷

²⁹³ Gümüşeli, 28 Ağustos 1948, Sayı: 566, s. 2.

²⁹⁴ Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi, s. 24-26.

²⁹⁵ Yaşar Karayalçın, Kütüphanelerimize Umumi Bir Bakış, Güney Matbaacılık, Ankara, 1952, s. 9.

²⁹⁶ Gümüşane Halkevi, s. 9.

²⁹⁷ Gümüşane Halkevi, s. 4.

Başkan: Lütfullah Bey (Öğretmen)

Aza: Baha Bey (Maarif Başkâtibi)

Aza: Tahsin Bey (Öğretmen)

1935’de ise şubenin idari yapısı şu şekilde değişmişti:

Başkan: Vehbi Okay (Maarif Müdürü)

Aza: Baha Vural

Aza: Şakir Ömer

1935’de 18’i bayan olmak üzere toplam 37 üyesi bulunan şubenin, yıl içerisinde yapmış olduğu 8 toplantıya 190 kişi katılmıştı.²⁹⁸ 1935’de Halkevi Kütüphanesi’nin 930 cilt kitabı mevcut olmakla birlikte okuyan sayısı 576 kişiydi.²⁹⁹ CHP’den gönderilen gazete ve mecmualardan başka, Kültür Müdürlüğü’nden de Kurun ve Akşam gündelik gazeteleri abone olunarak temin edilmekteydi.³⁰⁰

1935’de Gümüşhane’yi teftiş eden Kocaeli Milletvekili Ragıp Akcan yazmış olduğu raporunda; “*Evin kütüphanesinde okunmak için hemen hemen kitap yok gibidir. Kütüphanede okumak için kitaplarının pek az olmasından okuyucuların istekleri yerine getirilememekte olduğundan gerekli kitapların gönderilmesini rica ediyorum. Eve devam edenlerle gazete ve kitap okuyucuların sayıları çoktur.*”³⁰¹ demektedir. Akcan Halkevi Kütüphanesi’nin kitap ve materyal bakımından eksik olduğunu rapor etmekteydi. Bu tarihten kısa bir süre sonra, kütüphanenin eksiklerinin giderilmesine çalışılmıştı.

1936’da Halkevi Kütüphanesi’nde her nevi gazete mevcuttu.³⁰² “Uyanış Mecmuası’nın” eksik olan birkaç sayısı talep edilmişti. Gelen gazete ve dergiler takip edilerek eksik olan ve gelmeyen sayılar merkezden istenmekteydi.³⁰³

1937’de şubenin idari yapısı şöyleydi:³⁰⁴

Başkan: Fethi Dalataban

Aza: Rukiye Birben

Aza: Refik Güzelcik

1937’de şubenin 2’si bayan olmak üzere 24 üyesi vardı. Yıl içerisinde 3

²⁹⁸ BCA, 490.01/985.817.2, s. 73-74.

²⁹⁹ Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi, Ulus Basımevi, Ankara, 1936, s. 119.

³⁰⁰ BCA, 490.01/985.817.2, s. 33.

³⁰¹ BCA, 490.01/657.190.1, s. 83-84, 114.

³⁰² BCA, 490.01/1010.897.1, s. 10.

³⁰³ BCA, 490.01/834.294.1, s. 57.

³⁰⁴ BCA, 490.01/985.817.2, s. 44.

toplantı yapan şubenin bu toplantılarına 56 kişi katılmıştı.³⁰⁵

1938’de şubenin idari yapısı şu şekilde değişmişti:³⁰⁶

Başkan: Nuriye Okay

Aza: Baha Vural

Aza: Cemal Ataç

1938’de kütüphanedeki mevcut kitap sayısı 2000’e yakındı.1938 yılı içerisinde 1 defa toplanan şube, yıl içerisinde 840 vatandaşın muhtelif eserleri okumasını temin etmişti. Kütüphanedeki kitapların çoğunun ciltsiz olduğunu belirten şube yönetimi, 1938 yılı içerisinde bu kitapların ciltleme işiyle meşgul olacağını belirtmekteydi. Şube, muhtelif eserlerle okuyucuların bir kısım ihtiyaçlarını karşılamış olsa bile, vatandaşları yakından ilgilendiren meyvecilik, arıcılık, hayvan yetiştirme ve ziraat usulleri gibi eserlerin daha fazla okunması için, çok sayıda bulundurulması gerektiğini düşünmekteydi.³⁰⁷ Ayrıca bir memur ve bir odacısı bulunması bakımından resmi bir kütüphane gibi görev yapmıştı.³⁰⁸

Gümüşhane Halkevi’nde mevcut bulunan bazı eserlerin isimleri şöyleydi:³⁰⁹

D.baş No:	Eser Adı:	D.baş No:	Eser Adı:
?	Nutuk	156	Çengel Hikayeleri
760	Kadınlarımız	813	Abdülhak Hamid’in Hayatı Ve Eserleri
761	Oğullarımız	812	Ahmet Haşim’in Hayatı Ve Eserleri
?	Her Ay (Dergi)	811	Yahya Kemal’in Hayatı Ve Eserleri
1357	Atatürk	822	Liza
610	Borçlar Kanunu	793	İnsan
28	Bağlamlar Kanunu	942	L’énéide
27	Borçlar Kanunu Şerhi	1173	Sanatkarlar
662	Türk Ceza Kanunu	1129	Roman Ve Hikâye
663	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu	1179	Edebiyat Ve Sanat Bahisleri
1257	Kafes Arkasında	576	Keloğlan Masalları
612	Türk Ceza Kanunumuz Üzerinde İnceleme	818	Hayat Yoldaşı
611	Tasarruf	817	Kröyçer Sonat

³⁰⁵ BCA, 490.01/985.817.2, s. 45.

³⁰⁶ BCA, 490.01/985.817.2, s. 18.

³⁰⁷ BCA, 490.01/985.817.2, s. 12-13, 39.

³⁰⁸ V. Okay, *Cumhuriyetin 15 inci Yılında Gümüşhane*, s. 47.

³⁰⁹ BCA, 490.01/834.294.1, s. 51-80.

D.baş No:	Eser Adı:	D.baş No:	Eser Adı:
564	Kaşıkçılar	816	Pompenin Son Günleri
1244	Fermanlı Deli Hazretleri	592	Siella
563	Atlı Ases	1154	Edebiyat Ve Edebiyat Tarihi El Kitabı
1243	İstanbul Efendisi	1302	Yirminci Asır Flozofları
897	Kızılıcık Dalları	1644	El Topu Oyunu
1186	Yaprak Dökümü	1645	Gülle Cimlastığı Ve Oyunları
966	Gazi'nin Gizli Ordusu	1656	8. Adliye Ceridesi
965	Meçhul Asker	1657	9. Adliye Ceridesi
883	Demirelin Hikayeleri	1658	10. Adliye Ceridesi
969	Terbiye Müsahabeleri	1650	Türk Gençliğine Havacılık Dersleri
754	Çocuk Hayata Nasıl Hazırlanmalı	1638-1642	Broşür (Türk Tarih Kurumu Sergisi)
769	Genç Kalınız	1667	Broşür (Halkevleri Faaliyetleri)
962	Hayatın Sonbaharı	101	Kastamonu Tarihi
957	Nikbin Olunuz	1181	Genç Romancılarımızın Eserleri
609	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tadilleri Hakkında İzahat	787	Semaver
1373	Fuzuliye Dair	967	Eski Resimler

Gümüşhane Halkevi Kütüphanesi'nde bulunan mevcut kitaplar zümrelere göre ayrılarak tasnif ve tespit edilmiş durumda iken, kitapların tasnifi 17 Haziran 1937'de alınan “*Halkevleri Kütüphane Rehberine*” göre değiştirilmişti.³¹⁰ Buna göre:

- a) Umumi eserler,
- b) Felsefe,
- c) Dinler,
- d) Sosyal bilimler,
- e) Filoloji,
- f) Nazari ilimler,
- g) Tatbiki ilimler,
- h) Güzel sanatlar,
- i) Edebiyat,
- j) Tarih ve Coğrafya,

³¹⁰ BCA; 490.01/834.294.1, s. 47-49.

k) Diğer eserler, şeklinde değiştirilmiş ve beynelmilel ve modern bir tasnif olarak düşünülmüştü.³¹¹

Gümüşhane Halkevi Kütüphanesi'nden 1935, 1936 ve 1937 yıllarında faydalanan okuyucuların, hangi alanlarda eserler okuduğu ve okuyucuların mesleklere göre dağılımı aşağıdaki gibiydi;³¹²

Gümüşhane Halkevi'nde Okunan Kitaplar ve Sayılarının Yıllara Göre Değişimi				
Okunan Kitaplar	1935	1936	1937(1-6)	1937(6-12)
	Okuyucuların Sayıları			
Edebiyat	41	50	58	61
Tarih	62	20	23	20
Coğrafya	38	7	11	-
Felsefe	3	4	1	3
Müsbet ve Tabii İlimler	15	30	18	14
Dil	96	44	61	-
Sosyal İlimler	57	26	38	2
Ar (Güzel Sanatlar)	3	7	9	-
Sair Kitaplar	29	27	32	6
Gazete ve Mecmua	232	130	120	712
Toplam	576	345	371	818
Toplam Kitap Sayısı:	930	973	1122	1651

Okuyucuların Mesleklerine Göre Dağılımı				
Meslek	1935	1936	1937(1-6)	1937(6-12)
	Okuyucuların Sayıları			
Öğrenci	83	46	50	141
İşyar (Memur)	178	4	18	-
Öğretmen	20	21	20	16
Subay	3	-	-	-
Çiftçi	16	3	8	4
İşçi	82	5	11	57
Serbest Meslek	195	2	9	-
Toplam	577	81	116	218

Kütüphaneleri en çok kullanan örgencilerdir. Bu noktadan hareketle Halkevleri, vatandaşları daha çok öğrencilik yıllarında onlara uygun ders çalışma

³¹¹ BCA; 490.01/985.817.2, s. 26, 28.

³¹² BCA; 490.01/985.817.2, s. 3, 43, 48, 53, 72.

ortamları sağlayarak kendisine çekmişti. Birçok şehir, kasaba ve köy kütüphaneyi Halkevi ile tanımış, gazete ve dergi okumak için bile olsa halk kütüphanelerden yararlanmış ve okuma alışkanlığı edinmişti. Kültürü ve bilgiyi yazılı olarak saklayan ve ileten en önemli öğeler olan kitaplar kütüphanelerde halka sunulması ve belli bir düzeyde olsa da bu kültürü edinmesi amaçlanmıştı.³¹³ Halkevi Kütüphanesi'ne çok sayıda okuyucunun gelmesi, halkın kütüphaneye karşı ilgisinin iyi olduğunu göstermekteydi. Gümüşhane Halkevi Kütüphanesi'nin 1938 yılındaki durumu ve okuyucuların istatistiği şu şekildeydi;³¹⁴

Muvazzaf Memur Âdedi		Bir Sene İçinde Alınan Kitaplar				Kitapların Dil Üzerine Sayıları			Bütün Kitapların İlimi grup ve Sayısı							
Memur	1	Hükümetten meccanen verilen				Türk Dili		Yabancı Dillerde	Toplam	Türkçe Edebiyat	Tarih Coğrafya	Riyazi İlimler	Tabii İlimler	Felsefe İçtimaiyat	Tıbbı, Sıhhi Eserler	
Hademe	2					Türk Harfleriyle	Arap Harfleriyle									
Okuyucuların meslekleri üzerine sayısı	25	4	390	419	1516	184	60	1760	221	205	19	37	287	56		
		Okuyucu Öğrenciler							E	40	23	5	2	-	-	
		Okuyucu Öğrenciler							K	-	-	-	-	-	-	
		Okuyucu Öğretmenler							E	8	6	-	1	1	-	-
		Okuyucu Öğretmenler							K	-	-	-	-	4	1	-
		Okuyucu Sivil, Asker, Memur ve Zabıtlar							E	3	3	1	8	7	5	-
		Okuyucu Sivil, Asker, Memur ve Zabıtlar							K	-	-	-	-	-	-	-
		Okuyucu Sivil, Asker, Memur ve Zabıtlar							E	4	4	-	1	1	2	-
		Okuyucu Sivil, Asker, Memur ve Zabıtlar							K	-	-	-	-	-	-	-
		Okuyucu Diğer Meslek Sahipleri							E	55	36	6	1	9	7	-
		Okuyucu Diğer Meslek Sahipleri							K	-	-	-	-	-	-	-
		Okuyucuların Toplamı							E	55	36	6	1	9	7	-
		Okuyucuların Toplamı							K	-	-	-	-	4	1	-
Okuyucuların Toplamı							T	55	36	6	1	13	8	-		

³¹³ Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi, s. 176.

³¹⁴ BCA; 490.01/834.294.1, s. 46.

2	-	2	-	-	-	2	-	-	-	109	Ziraat Ticaret ve İktisadiyat
2	-	2	-	-	-	2	-	-	-	85	Hukuk ve Kanunlar
19	2	17	-	2	-	3	2	3	-	393	Bedii Eserler
134	-	134	-	4	-	6	-	-	-	122	Hikaye ve Masallar
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	228	Diğer Eserler
287	7	281	-	18	-	40	7	19	-	1760	<i>Toplam</i>
552	2	550	-	58	-	78	2	-	-	414	Siyasi ve İçtimai Gazete ve Mecnualar

Gümüşhane Halkevi Kütüphanesi, günlük gazete ve mecmua bakımından oldukça zengindi. Günlük gazetelerin yanı sıra aylık olarak Türkiye'nin farklı bölgelerinde çıkarılan birçok Halkevi dergisi de mevcut bulunmaktaydı. 1938 yılında Gümüşhane Halkevi Kütüphanesi'nde bulunan gazete ve mecmuaların isimleri aşağıda tabloda gösterilmiştir.³¹⁵

1938 yılında Gümüşhane Halkevi'nde okunan siyasi ve içtimai gazete ve mecnualar					
Sayı	Neşriyat	Sayı	Neşriyat	Sayı	Neşriyat
1	Resmi Gazete	19	İnan	37	Ar
2	Ulus	20	19 Mayıs	38	Aylık B.
3	Yurt	21	Dıranaz	39	Gündüz
4	Ekonomi P.	22	Çığır	40	Karınca
5	Kara Göz	23	Enformasyon B.	41	Bozok
6	Son Yarım Ay	24	Türk Şairleri	42	Yücel
7	Ülkü	25	Havacılık	43	Çoruh
8	Taşan	26	İstanbul B. B.	44	Doğuş
9	Kaynak	27	Hukuki Bilgiler	45	Karaca Dağ
10	Ulu Dağ	28	Gümrük Bülteni	46	Derme
11	İnanç	29	Uyanış	47	Erciyeş
12	Taşpınar	30	Orta Yayla	48	Yeşil Ay
13	Ün	31	Türk Spor	49	Altan
14	Yeni Türk	32	Gol Spor	50	Maliye M.
15	Halk Bilgisi Haberleri	33	Varlık	51	İdari M.

³¹⁵ BCA, 490.01/985.817.2, s. 27.

16	Fikirler	34	Yeni Kültür	52	Bayındırlık İşleri D. Yönetmelik K.
17	Konya	35	Akbaba	53	Bayındırlık İşleri D. Fenni K.
18	Muğla	36	Her Ay	54	Adliye Ceridesi M.

Yeni yapılan Halkevi binasının kütüphane kısmı 5000 cilt kitap alabilecek şekilde yapılmıştı. 1943 yılı itibariyle Gümüşhane Halkevi'ne ait 3000 adet kitap vardı.³¹⁶

Gümüşhane Halkevi'nin 1950 yılında ki kitap sayısı 4312³¹⁷ olmasına karşılık, Halkevi kapatıldıktan sonra 3500 civarındaki kitap bir süre öğretmen okulunun bünyesinde barındırılmış, Gümüşhane İl Halk Kütüphanesi'nin 1963 de açılmasından sonra bu kitaplar Halk Kütüphanesine aktararak şu andaki mevcut Gümüşhane İl Halk Kütüphanesi'nin temelini oluşturmuştu.³¹⁸ Ancak günümüzde bu kitapların çoğunun mevcut kütüphanede bulunamaması da ayrı bir eleştiri konusudur.

2- Gümüşhane Halkevi Neşriyatları

Gümüşhane Halkevi Kütüphane Yayın Şubesi kurulduğu günden itibaren üç adet broşür yayımlayabilmişti. Bunlar;

- 1- Onuncu Yıl Gümüşhane Halkevi,
- 2- Gümüşhane'nin İktimai İdari ve İktisadi Durumu,
- 3- Hava ve Zehirli Gaz Tehlikelerinden Korunma Çareleri isimli broşürlerdir.³¹⁹

“Onuncu Yıl Gümüşhane Halkevi” adlı broşür 1933'de İl Vilâyet Matbaası'nda basılmış 14 sayfadan ibarettir. İçeriğinde Gümüşhane Halkevi'nin kuruluşu ve kurulduğu ilk altı aylık çalışma raporu bulunmaktadır. Gümüşhane Halkevi'nin tesis edilebilen kollarının ilk altı aylık faaliyetleri anlatılmaktadır.³²⁰

“Gümüşhane Vilâyeti'nin İktimai İdari ve İktisadi Durumu” adlı broşür 1936'da Ortaokul Tarih Öğretmeni İ. Namık Tağudar tarafından yazılmış ve Gümüşhane Vilâyet Matbaası'nda basılmıştır. Broşür 19 sayfadan ibaret olup

³¹⁶ Ş. Özden, “Gümüşhane Mektubu”.

³¹⁷ BCA, 490.01/834.298.1, s. 5.

³¹⁸ 07 Mayıs 1936 Gümüşhane doğumlu Yusuf oğlu Sy. İbrahim AYKAÇ ile 24 Nisan 2012.tarihinde Gümüşhane'de yapılan röportajdan.

³¹⁹ V. Okay, Cumhuriyetin 15 inci Yılında Gümüşhane, s. 47.

³²⁰ Gümüşhane Halkevi, s. 1-14.

“Gümüşhane’nin 1936 yılındaki Beşeri Hali, Halkın Konuşması ve Mahalli Şive, Halk Türküleri ve Oyunlar, Milli Oyunlar, Halk Şairleri, Halkın Tabayı ve Temayülleri, Nüfus, Kültür İşleri, Sıhhat İşleri ve İktisadi Vaziyet” konu başlıklarını içermektedir.³²¹

“Hava ve Zehirli Gaz Tehlikelerine Karşı Korunma Çareleri” adlı broşür 1938’de Gümüşhane İlbalığı Hava Tehlikelerinden Korunma Komisyonu Neşriyat Şubesi’nin 1. sayısı olarak çıkmış, Vilâyet Matbaası’nda basılmıştır. 21 sayfa olan broşürde; zehirli gazlar türlerine göre tanıtılarak bu tarz tehlike anlarında halkın neler yapacağı konusunda uyarılar bulunmaktadır.³²²

Gümüşhane Halkevi’nin yayınlatabildiği tek kitap ise Vehbi Okay tarafından yazılmış olan “Cumhuriyetin 15 inci Yılında Gümüşhane” isimli eserdir.³²³

3- Halkevi Radyosu

1934’de Halkevi salonunda Alman malı ve 1929 model bir radyo varsa da Halkevi bundan yeterince faydalanamıyordu. Bunun için son model ve kuvvetli bir radyo almak istenilmiş, CHP Kâtibi Umumiliği’ne başvurularak uygun görülen bir makinenin gönderilmesi talep edilmişti.³²⁴ Ancak radyo makinesi o dönemde Gümüşhane’de elektrik olmamasından dolayı akümülatörlü olmak zorundaydı. Fakat Kâtibi Umumiliğin elinde akümülatörlü radyo bulunmadığından³²⁵bu tarihte gönderilememişti. İlk zamanlar eski radyoyla idare eden Gümüşhane Halkevi istenilen radyoya 1936 yılında kavuşmuştu. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi’nin radyo almak için yoğun çabaları olmuştu. 185 liraya alınan radyo 6 lambalı ve Philips marka bir radyo idi.³²⁶ Radyo Halkevine olan ilgiyi artırmıştı. Halkevi Gazinosu kurulduktan sonra gazinonun vazgeçilmez unsuru olmuştu.

Halkevlerinin halk kitlelerine seslenerek fikir ve düşünceleri yaymak üzere kullandığı araçlardan biri de hoparlörlerdi. Bazı Halkevlerinin dışına kurulan hoparlör tesisatı ile Ankara Radyosu’nun yayınları halka dinlettirilirken, ayrıca Halkevi tarafından hazırlanan kısa konuşmalar ve öğütler de yayınlanmaktaydı. 1944’te

³²¹ İ. N. Tağudar, **Gümüşhane Vilâyeti Coğrafi, Tarihi ...**, s. 1-19.

³²² **Hava Ve Zehirli Gaz Tehlikelerine Karşı Korunma Çareleri**, Gümüşhane İlbalığı Hava Tehlikelerinden Korunma Komisyonu Neşriyat Şubesi, Sayı: 1, Gümüşhane Vilâyet Matbaası, Gümüşhane, 1938, s. 1-21.

³²³ Orhan Özacın, **CHP Halkevleri Yayınları Bibliyografyası 1932-1951**, Ankara, 2001, s. 63.

³²⁴ **BCA**, 490.01/1229.90.4, s. 6.

³²⁵ **BCA**, 490.01/1229.90.4, s. 1-5.

³²⁶ **BCA**, 490.01/1010.897.1, s. 10; **BCA**, 490.01/985.817.2, s. 22, 23, 33.

Gümüşhane Halkevi Gazinosu'na yeni ve daha büyük bir salon radyosu ve hoparlör alınarak Ankara neşriyatı saati saatine halkın istifadesine sunulmuştu.³²⁷

- **Vilayet Gazetesi Olan Gümüşeli'nin Durumu**

Gümüşeli gazetesi Gümüşhane'nin ilk resmi vilâyet gazetesidir. 25 Şubat 1929'da çıkarılan, gazete ilk yıllarda haftalık olarak her Pazartesi ya da her perşembe günleri neşredilmekteyken, 1940'dan sonra 15 günde bir çıkarılmaya başlanmıştı. Gazetenin yayın yönetmenliğini aynı zamanda sahibi olan Sabri Özcan San yapmaktaydı. Gazete, Gümüşhane halkının aydınlanmasında önemli bir görev üstlenmiş, okunması için bütün köylere kadar gönderilmişti.³²⁸ Gümüşeli gazetesi Halkevine ait hareketleri ve Halkevinden verilen bütün yazıları memnuniyetle ve günü gününe neşrederek Halkevine ait bütün işlerin ifasını adeta kendisine bir vazife saymış, Gümüşhane Halkevi'nin yayın organı gibi görev yapmıştı.

VI- Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, İdari Yapısı ve Faaliyetleri

Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi'ne göre; Halkevlerinde Halk Dershanesi ve Kurslar Şubesi, halkın bilgisini yükseltecek her türlü okuma, yazma ve yetiştirme hareketlerinin ilerleyip genişlemesini sağlamak ve korumak maksadıyla açılmaktaydı. Halk dershaneleri ve kurslar arasında en başta Türkçe okuma yazma çalışmaları gelmekteydi. Bunun yanında açılan kurslar arasında fizik, kimya gibi müspet ilimlerin herkesçe bilinmesi gereken kısımları ile dikiş, ütü, kola, şapkacılık, çiçekçilik, mahalli ihtiyaç ve imkânlara göre muhasebe, bağcılık, arıcılık, motorculuk ve elektrikçilik gibi pratik hayat sahasında kullanılacak kurslar da vardı. Bu kursların okul tarzında devamlı değil, netice alınabilecek şekilde kısa devreli olmaları tercih edilirdi. Halkevi dershane ve kurslarından mezun olanların diplomaları, Halkevi azalarının hazır bulunduğu bir törenle verilirdi. Şube içerisinde bu işlerden anlayanlar, kendilerine hiçbir ücret ödenmeden bu kursları fahri olarak yaparlardı. Halk Dershaneleri Şubesi'nin idaresi altında bu kurslar diğer şubeler tarafından da verilebilirdi.³²⁹ Bazı Halkevlerinin açıldığı ilk yıllarda bu şube oluşturulamamıştı. Bu nedenle Halkevlerinde bu şubenin görevini genellikle Dil ve Edebiyat Şubesi ile Güzel Sanatlar Şubesi üstlenirdi.³³⁰ Aslında

³²⁷ **Gümüşeli**, 6 Mayıs 1944, Sayı: 451, s. 1.

³²⁸ **BCA**, 490.01/657.190.1, s. 44.

³²⁹ **Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi**, s. 22-23.

³³⁰ **Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi**, s. 22-23.

şubelerin hepsi halkı yetiştirmek amacıyla görev yaptıklarından dolayı, Halk Dershaneleri görevini üstlenmiş durumdaydı.

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi Gümüşhane Halkevi'nin kuruluşundan itibaren vardı. Şubenin ilk kuruluşundaki idari yapısı şu şekildeydi: ³³¹

Başkan: Vehbi Bey (Maarif Müdürü)

Aza: Nuri Bey (Öğretmen)

Aza: Fahri Bey (Maarif Katibi)

Aynı zamanda Halkevi Başkanı olan Maarif Müdürü Vehbi Bey idaresindeki şube Şubat 1933'den itibaren Fransızca kursu açmıştı. Her gün ikişer saat ders vermiş olan kursa, tüm halka açık olmasına karşın Ağustos 1933'e kadar 9 kişi devam etmişti. ³³² Haziran 1933'de de bir biçki dikiş kursu açılmış, devam ettiği 3 ay boyunca 14 kadın bu kursa katılmıştı. ³³³ Halkevinin biçki dikiş kursuna katılıp diploma alan kadınlar, İhtimai Yardım Şubesi'nin ekonomik durumu iyi olmayan öğrenciler için yaptırdığı elbiseleri karşılık beklemeden dikerek Halkevine bir bakıma teşekkür etmiş, katkı sağlamış oluyorlardı.

Halk Dershanesi ve Kurslar Şubesi'nin en önemli amacı toplumdaki okur yazar oranını artırmaktı. Maarif idaresi ve Halkevi tarafından kadınlara mahsus bir B dershanesi ile hiç okur yazar olmayan kadınlar için bir de A dershanesi açılmıştı. Yapılan sınavdan başarılı olan 35 kadına A kursu diploması verilmişti. 30 Ağustos 1933'e denk gelen Zafer Bayramı'nda da Maarif idaresi tarafından B kursundan diploma alan 15 kadın Halkevi tarafından davet edilerek diploma merasimi yapılmıştı. Bu merasime okuma yazma öğrenen 50 hanım da katılmıştı. ³³⁴ Diploma merasiminden sonra 70 kişilik bir çay ziyafeti verilmiş, bu ziyafete Vali, İl Halk Fırkası Başkanı ve Halkevi Başkanı katılmıştı. Bu çay münasebetiyle hanımlara Halkevlerinin programı ve hanımların Halkevine karşı görevleriyle Halkevine gösterilen alakanın önemi hakkında, Vali ve Halkevi Başkanı Vehbi Bey tarafından konferanslar verilmişti. ³³⁵ Gümüşhane için önemli olan bu toplantıda, Gümüşhane kadınları Cumhuriyet yönetiminin kendilerine verdiği mevki ve haklarını öğrenme fırsatı bulmuşlardı.

1935'de şubenin idari yapısı şu şekilde değişmişti: ³³⁶

Başkan: Mehmet Kumbayır

³³¹ Gümüşhane Halkevi, s. 4.

³³² Gümüşhane Halkevi, s. 11.

³³³ Gümüşhane Halkevi, s. 11.

³³⁴ Gümüşhane Halkevi, s. 11.

³³⁵ Gümüşhane Halkevi, s. 12.

³³⁶ Gümüşeli, 29 Şubat 1935, Sayı: 243, s. 2.

Aza: Ömer Öztürk (Başöğretmen)

Aza: Cemal Çiftçi

Bu yılda 2'si bayan olmak üzere 10 üyesi bulunan şubenin yıl içerisinde yapmış olduğu 4 toplantıya 23 kişi katılmıştı.³³⁷

1938'e gelindiğinde şubenin idari yapısı şu şekildeydi:³³⁸

Başkan: İhsan Kaya (Öğretmen)

Aza: Cemal Çiftçi (Öğretmen)

Aza: Zehra Barış

1938 yılında şubenin, 6'sı erkek 7'si bayan öğretmen olmak üzere toplam 13 üyesi vardı.³³⁹ Yıl içerisinde şube iki kez toplanabilmişti. Yapılan bu toplantılarda;

1- *“Halk dershanelerinde okuyan vatandaşlara parasız olarak dağıtmak üzere, Türk Tarihini ve Türk İnkılâbını hülâsa eden kitapları tedarik etmek,*

2- *Muhitin en ziyade yetiştirdiği mahsul meyve olduğundan, meyvecilik hakkında vatandaşlara iyi ve fenni bilgiler temin edecek parasız kitaplar tedarik etmek,*

3- *Lisan kurslarında kullanılmak üzere Fransızca ve Almanca metotlar tedarik etmek.*” hususlarında kararlar alınmıştı.³⁴⁰

Gümüşhane Halkevi Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi'nin faaliyetleri 1938'de artarak devam etmişti. 1 Ekim 1938'den itibaren A, B kısımlarını ihtiva eden birer dershane açılmasından başka, aynı tarihten itibaren pazar günleri öğleden sonra saat 14.00 dan 16.00'a kadar devam eden dil kursları açılmıştı. Aynı yıl Gümüşhane'nin bir meyve şehri olmasından dolayı meyvelerin cinslerinin ıslahı ve iyi ambalajlanması için ziraat öğretmeni tarafından bir ay devam eden bir kurs açılmıştı. Köylere kadar hizmet götürme düşüncesinde olan şube, okulu olmayan köylerde kış mevsiminde dersaneler açmaya çalışmıştı.³⁴¹

Halkevlerinde Türkçe okuma yazma kurslarından sonra en fazla ilgi gören kurslar yabancı dil, biçki dikiş, müzik, çiçekçilik, şapkacılık, stenografi³⁴² kursları olmuştur. Kurs konuları yörelere göre değişkenlik göstermiştir. Örneğin; Aydın Halkevi konservecilik, Tekirdağ Halkevi bağcılık, Bursa Halkevi ipek böcekçiliği, Erzurum,

³³⁷ BCA, 490.01/985.817.2, s. 49-50.

³³⁸ BCA, 490.01/985.817.2, s. 18-19.

³³⁹ BCA, 490.01/985.817.2, s. 17.

³⁴⁰ BCA, 490.01/985.817.2, s. 12.

³⁴¹ BCA, 490.01/985.817.2, s. 14.

³⁴² **Stenografi:** Alfabenin harfleri, noktalama işaretleri, kelimeleri yerine semboller ve kısaltmalar kullanan çabuk yazma sistemi. Yazılar yakın, küçük ve dar yazıldığı için bu adı almıştır. Stenografi, meclis oturumlarında, mahkeme duruşmalarında, iş görüşmelerinde oldukça yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

Gümüşhane, Kars ve Ağrı Halkevinde de dokumacılık kursları açılarak halk, çevrenin özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda yetiştirilmekteydi.³⁴³

Bu doğrultuda 1942’de Gümüşhane Halkevi’nde el dokumacılığı kursu açılmıştı. Kursa katılanlardan 15 kişinin dokumacılığı çok iyi öğrenmiş durumda olup hemen hemen bir kurs açabilecek yeterliliğe gelmiş oldukları görülmekteydi. Kursa devam eden diğer 105 öğrenci ise üç sınıfa ayrılmıştı. Her sınıf her gün daha iyi daha verimli çalışmaktaydı. Bütün halk giyim ihtiyacını temin için dokumacılık öğrenmeğe ilgi göstermekteydi. Her gün muntazaman devam eden kurs neticesinde yetiştirilmiş olan 120 öğrencinin muhtelif köylere dağılması ve dokuma sanatını Türk köylüsüne öğretmesi amaçlanmıştı.³⁴⁴ 1943’de Gümüşhane’yi teftiş eden Trabzon Bölgesi Müfettişi Seyhan Milletvekili Kemal Çelik, Gümüşhane Halkevi dokumacılık kursundan çıkanlara tezgâh ve iplik verilmesini genel merkezden talep etmişti. Senenin ekseriyetle kış aylarında işsiz kalan Gümüşhane halkı dokuma işlerinde çalıştırılarak hem emeğini kıymetlendirmiş hem de milli iktisadın kalkınmasına katkıda bulunmuştu.³⁴⁵ 1944 yılı raporlarından anlaşılmaktadır ki; gönderilen bu tezgâhların halk adına çok faydalı olmuş, sayısının artırılması gerektiği düşünülmüştü.³⁴⁶

Gümüşhane Halkevi Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi zaman zaman açmış olduğu “Türkçe, Matematik, Vatandaşlık Bilgisi” gibi kurslarla örgün öğretim veren okullara yardım etmiş, milli eğitime destek amacını da kendi bünyesinde barındırmıştı.

Değişik yıllarda açılan kursların bazıları şöyleydi:

25 Temmuz 1942’de ortaokulda Matematik ve Türkçeden bütünlemeye kalanlar için açılmış kurslar.³⁴⁷

7 Mayıs 1943’de açılmış olan ve haftanın pazartesi çarşamba ve cuma günleri eğitim veren Fransızca ve Vatandaşlık Bilgisi eğitim kursları.³⁴⁸

Orta derecedeki okul öğrencilerinin bilgilerini biraz daha takviye etmek maksadıyla 11 Aralık 1948’de Matematik kursu açılmıştı. (Bu kurs birinci sınıflar için hafta içi pazartesi günleri saat 14-16 arası, ikinci sınıflar için pazar günleri saat 9-11 arası ve üçüncü sınıflar için yine Pazar günü saat 13-15 arası verilmişti.)³⁴⁹

Gümüşhane Merkez ile Torul kazası arıcılığa pek müsait bir mevkiydi. Halk

³⁴³ O. Temizhan, **Halkevleri ve Halkevlerinin...**, s. 90.

³⁴⁴ **Gümüşeli**, 28 Şubat 1942, Sayı: 410, s. 1.

³⁴⁵ **BCA**, 490.01/657.192.1, s. 124, 133.

³⁴⁶ **BCA**, 490.01/657.193.1, s. 105.

³⁴⁷ **Gümüşeli**, 25 Temmuz 1942, Sayı: 417, s. 1.

³⁴⁸ **Gümüşeli**, 19 Haziran 1943, Sayı: 438, s. 2.

³⁴⁹ **Gümüşeli**, 11 İlkkanun (Aralık) 1948, Sayı: 575, s. 2.

kendi usullerince arı beslemekte ve kara kovan denilen yöntemi kullanmaktaydı. Özellikle bu merkezlerde fenni arıcılığın geliştirilmesi bir zorunluluk olarak görülmüştü.³⁵⁰ 1947’de Gümüşhane’de fenni arıcılığın kurulması için Ziraat Bakanlığı’ndan gönderilen arıcılık uzmanı İsmail Hakkı Arıcı tarafından bir hafta müddetle Halkevinde bir kurs açılmıştı. 7 Temmuz 1947 tarihinde başlamış olan bu kurs, her gün saat 14’den 16’a kadar devam etmişti.³⁵¹

Gümüşhane kadını için daha önceki yıllarda olduğu gibi 1947’de de bir biçki dikiş kursu açılmıştı. Eylül ayında çalışmalarına başlayan kurs o dönemin ders yılı sonuna kadar devam etmişti.³⁵²

Halkevinde açılan kursların, kişileri daha sonra bir meslek sahibi yapacak mahiyette olması veya sahip olduğu meslek hayatında nitelikli, Halkevlerinin halk eğitiminde önemli bir işlevi idi.

VII- Müze ve Sergi Şubesi, İdari Yapısı ve Faaliyetleri

Bu şubenin görevi; milli, mahalli tarihle, tarihi mevzular üzerindeki hakikatleri yazılar ve konferanslarla geniş halk kitlelerine duyurmak, mahalli tarih hakkında kendi muhitlerinde yapılacak araştırmalarla yeni vesikalar elde etmeye ve bunları ilmi şartlarda uygun olarak yayınlamaya çalışmaktır. Şube, bölgesindeki tarihi eserleri korumak, Halkevinin kurulduğu yerde müze varsa arkeolojik eserlerle müzeleri zenginleştirmek ve eksiklerini tamamlamakla da yükümlüdür.³⁵³

Gümüşhane Halkevi’nin ilk kuruluşunda Müzecilik Şubesi olmasa da Halkevi idaresi bu eksiği giderebilmek için çalışmalar yapmış, 1938’de Gümüşhane bünyesinde bulunan bazı tarihi eserler getirilerek Halkevi Müzesi oluşturulmuştur.

1938’de şubenin idari yapısı şu şekildedir.³⁵⁴

Başkan: Vehbi Okay (Maarif Müdürü)

Aza: Talat Demirel (Mühendis)

Aza: Senihan Gürkan (Öğretmen)

1938’de 2’si erkek 1’i bayan olmak üzere toplam 3 üyesi bulunan şube yıl içerisinde 1 toplantı yapmış, yapılan bu toplantıda; “*köylerde bulunan öğretmenlerin ve köy münevverlerinin tarlalarında ve sair yerlerde ellerine geçirdikleri tarihi taş,*

³⁵⁰ BCA, 490.01/657.193.1, s. 98.

³⁵¹ Gümüşeli, 5 Temmuz 1947, Sayı: 523, s. 1.

³⁵² Gümüşeli, 27 Eylül 1947, Sayı: 533, s. 1.

³⁵³ Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi, s. 29.

³⁵⁴ BCA, 490.01/985.817.2, s. 18.

kiremit, tuğla, küp, bakır para ve buna benzer eşyaları zedelemekten Halkevine göndermelerinin kültür direktörlüğünce temini”³⁵⁵ kararını almıştı. Bu karar doğrultusunda muhtelif yerlerden 8 parça eski eser getirilerek evin müzesine konulmuş,³⁵⁶ böylece Gümüşhane Müzesi’nin temelleri atılmıştı.

Müzecilik Kolu’nun başkanlığına 1940’ta Öğretmen Fahri Akagün getirilmişti.³⁵⁷ Fahri Bey döneminde, Halkevlerinin 10. Yılı münasebetiyle 1941’de müştereken oluşturulan folklor ve etnografya müzelerine iştirak için Halkevi müzesinde mevcut bulunan eserlerin listesi istenmişti. Buna göre Gümüşhane Halkevi Müzesinde mevcut bulunan eserler şunlardı:³⁵⁸

- 1- İki adet küp
- 2- Yarım taş büst (taş)
- 3- Mezar taşı
- 4- Bir hayvan başı (taş)
- 5- Çakmaklı bir tüfek
- 6- Beş adet ceviz sedef işlemeli Rum-Ermeni kiliselerinden alınan din merasimi kürsüleri (ebatları çok büyük)

VIII- Köycülük Şubesi, İdari Yapısı ve Faaliyetleri

Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi’ne göre; Köycülük Şubesi’nin esas vazifesi, köylerin sosyal, sıhhi, bedeni gelişmelerini ve köylü ile şehirli arasında karşılıklı sevgi ve saygı duygularının kuvvetlenmesini sağlamaktır. Şehir ve köy halkının kaynaşmasını sağlamak için şube, yakın köylerdeki halka imkân olduğu kadar kır bayramları düzenlerdi. Halkevi mensuplarına göre; köylüler ne zaman Halkevi azalarının ziyaretlerini zevkle beklerse Halkevinin bu şubesi o zaman muvaffak olmuş sayılırdı.³⁵⁹ Ayrıca Köycülük Şubesi, Halkevinin Halk Dershaneleri ve Kurslar ve İçtimai Yardım Şubeleriyle birçok ortak çalışma yapmaktaydı. İmkân olan köylerde köylüyü okutmaya çalışmak, 15 günde bir yazı bilmeyen köylülerin mektubunu yazmak ve İçtimai Yardım Şubesiyle birlikte hasta köylülerin tedavileri ile meşgul olmak şubenin görevleri arasındaydı.³⁶⁰ Köycülük Şubesi’nin faaliyetleri bahar aylarında artmaya başladılar.

³⁵⁵ BCA, 490.01/985.817.2, s. 13.

³⁵⁶ BCA, 490.01/985.817.2, s. 41.

³⁵⁷ BCA, 490.01/939.646.1, s. 10.

³⁵⁸ BCA, 490.01/956.701.1, s. 26-27.

³⁵⁹ Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi, s. 26.

³⁶⁰ Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi, s. 27-28.

Çünkü zirai ve sıhhi bilgilerin bahar döneminde köylüye verilmesinin daha uygun ve verimli olacağı göz önünde bulundurulurdu.

Çalışma Talimatnâmesine göre; bütün köy öğretmenleri ve eğitmenleri hayat ve varlıklarını köylünün yükselmesine adanmış olmalarından dolayı, Köycülük Şubesi'nin tabii azalarıydı. Şube, tertip edilen seyyar sergilerle köylüye yerli mallarını tanıtmaya, onların görgü ve bilgi seviyelerini yükseltmeye çalışmıştı. Şube, diğer şubelerle olduğu gibi Temsil Şubesi'yle de iş birliği yaparak ve beraber temsiller vererek, karagöz, kukla oyunlarını oynatarak, milli rakslar (folklor oyunları ve danslar) oynanarak köylerde neşenin artmasına çalışırdı.³⁶¹

Gümüşhane Halkevi ilk kurulduğunda Köycülük Şubesi'nin idari yapısı şu şekildedeydi:³⁶²

Başkan: Sait Bey (Öğretmen)

Aza: Naci Bey (Tahsil Memuru)

Aza: Hüseyin Bey oğlu Hicabi Bey

Her ne kadar Halkevinin kurulduğu 24 Şubat 1933'de Köycülük Şubesi'nin başına Orta Mektep Müdürü Sait Bey getirilmişse de kendisi 7 ay süren görev süresi boyunca iş görmeğe muvaffak olamadan, idari ve öğretmenlik vazifelerinin çokluğundan bahis ile 3 Ağustos 1933'te istifa etmiş, 28 Ağustos 1933'te istifası kabul edilmişti.³⁶³

1933 yılı içerisinde Köycülük Şubesi'nin başına Belediye Başkanı Muhsin Ataç, azalığına da Mustafa Ataç ve Ahmet Yücel Beyler getirilmişti³⁶⁴ Muhsin Ataç Döneminde şube faaliyetlere başlamıştı. İhtimai Yardım Şubesi'yle birleşerek 1936'a kadar köylerde incelemelerde bulunmuştu.³⁶⁵

1935'de 80 erkek üyesi bulunan şubenin yıl içerisinde yapmış olduğu 2 toplantıya 50 kişi katılmıştı. Daha çok İhtimai Yardım Şubesi'yle birlikte faaliyette bulunan şube, 1935 yılı içerisinde yoksul köylülerden 10 kişinin meccanen muayenesini temin etmiş ve ilaçların ücretsiz tedarikini sağlamıştı. Yine aynı yılın Ramazan ayı içerisinde şube tarafından ekonomik durumu iyi olmayan 60 kişiye ekmek temin edilmişti.³⁶⁶

1936'da 3'ü bayan olmak üzere 65 üyesi bulunan şubenin yıl içerisinde yapmış

³⁶¹ Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi, s. 29.

³⁶² Gümüşhane Halkevi, s. 4.

³⁶³ Gümüşhane Halkevi, s. 12.

³⁶⁴ BCA, 490.01/985.817.2, s. 73.

³⁶⁵ BCA, 490.01/1010.897.1, s. 10.

³⁶⁶ BCA, 490.01/985.817.2, s. 23, 73-74.

olduğu 3 toplantıya 26 kişi katılmıştı.³⁶⁷ Yıl içerisinde köylere 3 gezi düzenleyen şube bu gezilerde köylüye üç temsil, iki söylev ve iki konser verilmesini sağlamıştı.³⁶⁸

1938 yılına gelindiğinde şubenin idari yapısı şu şekilde değişmişti:³⁶⁹

Başkan: Akif Ergündüz (Doktor)

Aza: Tefik Küçüköner (Dış Doktoru)

Aza: Basri Özkan (Doktor)

Aza: Ahmet Özden (Avukat)

1938’de 50’si erkek 11’i kadın olmak üzere toplam 61 üyesi bulunan şube, yıl içerisinde 5 toplantı yapmış, yapılan bu toplantılarda;

1- *“Köylülerin dünü ve bu günü daha iyi anlayabilecekleri temsiller köy meydanlarında senede birkaç defa temsil edilmeli,*

2- *Köylülere çocuğun ne demek olduğunu ve ona nasıl ehemmiyet verilerek lazım geldiği öğretilmeli,*

3- *Köylerde harp tehlikelerinden ve bilhassa boğucu gazlardan ve vatandaşların yardımlarının neden ibaret olduğu öğretilmeli,*

4- *Köylülerin dertleri ile yakından alakadar olunmalı ve bunların dertlerine çare aranmalı.”* şeklinde kararlar alınmıştı.³⁷⁰

Tüm bunların yapılabilmesi için Halkevinin bütün kollarının Köycülük Şubesi’yle birlikte çalışması gerekmektedir. Köycülük Şubesi 1938’ekadar yapmış olduğu gezileri sıklaştırma kararı almış, köylünün hayati dertleriyle yakından ilgilenmek için tedbirler almıştı. Buna göre 385 hasta köylünün parasız muayenesi yapılarak, gerekli ilaçları alınmıştı.³⁷¹

Halkevlerinin inkılâpçı karakterini yansıtan etkinliklerinin önde geleni olan Köycülük Şubesi’nin taşıdığı önem, hizmetlerin köye götürülmesi, çalışmaların köyde yapılmasından kaynaklanıyordu. Köye yönelik organizasyon faaliyetlerinde en çok kullanılan yöntem ise yüz yüze iletişim ve toplum önderlerinden yararlanmaktı. Dolayısıyla Köycülük Şubesi’nin etkinlikleri tam anlamıyla bir halkla ilişkiler çabasıydı.³⁷²

1943’te Köycülük Şubesi’nin Başkanlığını Başöğretmen Ömer Öztürk

³⁶⁷ BCA, 490.01/985.817.2, s. 49,50.

³⁶⁸ BCA, 490.01/985.817.2, s. 23.

³⁶⁹ BCA, 490.01/985.817.2, s. 18.

³⁷⁰ BCA, 490.01/985.817.2, s. 13.

³⁷¹ BCA, 490.01/985.817.2, s. 12-14, 40.

³⁷² Şevket Gedikoğlu, “Halkevlerinde Köycülük ve Eğitim”, **Atatürk ve Halkevleri, (Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler), Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı El Kitabı**, 5, Ankara, 1974, s. 165.

yürütmekteydi. Ömer Öztürk zamanında başarılan işler kısaca şöyleydi: Köylünün hükümetle olan işlerinin yürütülmesi için gerekli olan dilekçeleri yazılmış, işlerini takip edemeyen köylülerin işleri takip edilmiş, yoksul köylülere ilaç bulmak yolunda Sosyal Yardım Şubesi ile iş birliği yapılmıştı.

Köylünün ihtiyaçlarını karşılayıp onları aydınlatarak ilerlemesini sağlayan Köycülük Şubesi, amacına ulaşmakta zorluklar ve engellerle de karşılaşmıştı. Ancak şube çalışanları köylünün dileklerini gerçekleştirmek için, yılmadan ellerinden geleni yapmaya çalışmışlardı. Ömer Bey köylerde tifüse rastlanması üzerine köylere doktor göndermiş, köylülerin ücretsiz muayenesini sağlamıştı. Tifüse neden olan iyi temizlenememe sorunu henüz çözülememiş olsa da bunun çareleri aranmıştı. Toprak mahsulleri vergisi dolayısıyla köylere gönderilen bütün kontrol, tahmin, ölçü ve ambar memurlarıyla bekçiler Halkevi salonunda toplantıya çağırılarak onlara bit ve tifüsle savaşmak için gerekli bilgiler verilmişti. Ayrıca Neşriyat Şubesi tarafından bastırılan tifüs afişleri köylere dağıtılmıştı.³⁷³

Ayrıca köy konferansçılarının sayısı çoğaltılmıştı Köycülük Şubesi, köylünün yükseltilmesinde almış olduğu sorumluluğu bilerek köylünün sadece tarım ve hayvancılık alanındaki gelişimini değil, vermiş olduğu konferanslarla eğitim ve kültürel kalkınmasını da sağlamıştı. Aydınlar köylere kadar giderek köylü ile şehirli arasındaki kaynaşmayı sağlamıştı. Şube, köylünün eğitim ve kültür alanındaki eksikliklerini gidererek milletin efendisi olma yolunda ısk tutmuştu.³⁷⁴

IX- Spor Şubesi, İdari Yapısı ve Faaliyetleri

Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi'ne göre; spor ve beden terbiyesi faaliyetleri Halkevlerinin bu şubesinin göreviydi. Halkevleri, kendi mensuplarına ve arzu edenlere kapalı veya açık salonlarında jimnastik, eskrim, güreş, yürüyüş, salon oyunları ve milli rakslar gibi beden terbiyesi spor faaliyetlerini yaptırabilirdi. Dersler Halkevi'nin bu şubesinde çalışan kişilerce veya okulların beden eğitimi öğretmenleri vasıtasıyla verilirdi.³⁷⁵ Halkevlerinin diğer şubeleri fikir terbiyesiyle ilgilenirken, bu şube beden terbiyesiyle ilgilenmişti. Fikir ile beden, *"sağlam kafa sağlam vücutta bulunur"* atasözünden de anlaşılacağı gibi birbirinden ayrılamaz bir bütündür. Bunun için her

³⁷³ Ş. Özden, "Gümüşhane Mektubu".

³⁷⁴ U. İğdemir, "Halkevleri ve Halkodaları", s. 125.

³⁷⁵ Halkevleri Çalışma Talimatnâmesi, s. 16.

ikisine de eşit değerde önem verilmesi gerektiğinden Halkevleri şubeleri arasında Spor Şubesi yer almaktaydı.

Halkevlerinin gençliğe önem vermesi üzerine, Gümüşhane Halkevi tarafından lazım gelen teşebbüslerde bulunulmuş ve Gümüşhane Halkevi'nin Spor Şubesi 24 Şubat 1934'de³⁷⁶ kurulmuştu.

Halkevi Spor Şubesi'nin ilk kuruluşundaki idari yapısı şu isimlerden oluşmaktaydı:³⁷⁷

Başkan: Sami Zarbun (Tüccar, Müteahhit)

Aza: Şükrü Bey

Aza: Ahmet Sargıncı

Aza: Şefik Yılmaz

Aza: Abdi Öztürk

1935'de 132 erkek üyesi olan şubenin yapmış olduğu 4 toplantıya 180 kişi katılmıştı.³⁷⁸

Gümüşhane Halkevi Spor Şubesi'nin en önemli amaçlarından biri futbolun muhitteki gelişimini sağlamaktır.³⁷⁹ Tarihi kayıtlara bakıldığında Gümüşhane'de ilk futbol kulübünün 1930'lu yıllarda kurulduğu anlaşılmaktadır.³⁸⁰ Gümüşhane'de "*Altı Ok*" ve daha sonra Halkevi yönetiminin destekleriyle "*Altı Ok Spor'a*" rakip olarak 1934'te "*Sümer Spor Kulübü*" kurulmuştu.³⁸¹ Bu iki spor kulübü yörede futbol adına ilk çalışmaları yapmışlardı. Halkevi Spor Şubesi bu iki takımı da idare etmekteydi.³⁸² "*Altı Ok Spor Kulübü'nün*" 75, "*Sümer Spor Kulübü'nün*" ise 55 üyesi vardı. Ancak "*Sümer Kulübü*" ikinci bir takım olarak faaliyette bulunmaktaydı.³⁸³

Bu iki spor kulübünün kurulmasındaki en önemli amaç; Gümüşhane gençliğini her türlü kötü cereyanlara karşı korumak, gençlerin yüksek moral sahibi olmalarını sağlayarak sporla organize etmek ve bu suretle de Halkevinin amaçlarına daha yararlı bir hale getirmeye çalışmaktır.³⁸⁴

Spor Şubesi 1934 yılının Mayıs ve Haziran aylarında "*Altı Ok Spor*

³⁷⁶ BCA, 490.01/1229.90.4, s. 6.

³⁷⁷ BCA, 490.01/985.817.2, s. 73.

³⁷⁸ BCA, 490.01/985.817.2, s. 74.

³⁷⁹ BCA, 490.01/1229.90.4, s. 7.

³⁸⁰ İltan Öğretmek, "Gümüşhane'de Sporun ve Spor Teşkilatının Tarihçesi ve Gelişimi", **Geçmişte ve Günümüzde Gümüşhane Sempozyumu**, Ankara, 1991, s. 693-706.

³⁸¹ BCA, 490.01/1229.90.4, s. 6.

³⁸² BCA, 490.01/1010.897.1, s. 10.

³⁸³ BCA, 490.01/985.817.2, s. 32.

³⁸⁴ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 247.

Kulübü'nün” faaliyetlerini program ve iltizam altına alarak haftada ikişer gün belirli zamanlarda idmanlar ve cuma günleri de maç yapılmasını temin etmişti. Ayrıca Halkevi tarafından “*Altı Ok Spor Kulübü*” için iki kat forma diktirilmişti.³⁸⁵

“*Altı Ok*” ve “*Sümer*” takımları arasında 29 Haziran 1934 Cuma günü saat 16.00 da Halkevi spor meydanında bir kupa maçı yapılmış neticesinde 4’e karşı 5 gol atan “*Altı Ok Spor*” galip gelerek kupayı almıştı.³⁸⁶

Halkevi’nin yıllık gelirinin az olmasından dolayı, 1935 yılının ilk altı ayı içerisinde birçok kişinin spor takımlarına yardımları sağlanmıştı. Bu yardımlarla büyük işler başarılmış, yalnız sporcuların ihtiyaçları için 150 lira harcanmıştı.³⁸⁷

Oluşturulan bu spor kulüplerini daha cazip ve faal bir hale koymak için bir spor meydanı gerekliydi. Halkevi Başkanı Vehbi Okay Bey’in çalışmalarıyla, Harşit nehri kıyısında Ali Ataç Bey’e ait olan kumluk saha spor faaliyetleri için tesis edilmişti.³⁸⁸ 1935’de bu arazi bir kat daha genişletilmiş ve seyirciler için 5 tane 15’er kişilik tribün yaptırılmıştı.³⁸⁹ Ancak bu arsanın özel mülk olmasının günün birinde Halkevini ve kulüpleri müşkülât içerisine sokacağı düşünüldüğünden, bu meydanın spor sahası olarak istimlâkine mecburiyet duyulmaktaydı. İstimlâk ile beraber, Harşit Nehri’nin taşmalarından kaynaklı zararları engellemek için dere tarafına 150 metre uzunluğunda bir kargir duvar yapmak ve meydanın alt tarafındaki kumluğa yüzme havuzu yaptırmak gençlik namına bir gereklilik olarak görülüyordu.³⁹⁰ Bu işlerin yapılabilmesi için Halkevi Başkanı Vehbi Okay Bey 3 Haziran 1935’de Cumhuriyet Halk Fırkası Başkanlığı’na verdiği öneride, gerekli olan masrafı 8000 lira olarak hesaplamış ve gerekli olan paranın devlet bütçesinden karşılanarak bir an evvel yapımına başlanmasını istemişti.³⁹¹ Ancak bu paranın karşılanması kolay olmamıştı. CHF’nin temel düşüncesi; I. Dünya Savaşı’nda işgâle uğrayan, İstiklal Savaşı’ndan sonra yeniden kurulan ve gün geçtikçe Cumhuriyet’in feyizleriyle ilerleyen Gümüşhane’de gençlik teşkilatına ve gençliğin ihtiyaçlarına mümkün olan bütün yardımları yapmaktı.³⁹² Ancak zamanın şartlarında bütün illerin ihtiyaçlarının merkezden karşılanamayacağı bir gerçektir. Bunun için istenilen 8000 liralık para merkezden gönderilememişti. Bundan dolayı yapılacak

³⁸⁵ BCA, 490.01/1229.90.4, s. 6.

³⁸⁶ BCA, 490.01/1229.90.4, s. 6. (Maçın hatırası olarak çekilen fotoğraf için bakınız: Fotoğraf ve Resimler, Ek:25)

³⁸⁷ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 247.

³⁸⁸ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 247.

³⁸⁹ BCA, 490.01/985.817.2, s. 32.

³⁹⁰ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 247.

³⁹¹ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 247.

³⁹² BCA, 490.01/1716.977.1, s. 246.

işler plânlanarak, vilâyet bütçesinden Spor Kolu'na yapılan yardımlar ve halk tarafından yapılan yardımlarla peyder pey meydana getirilmeye çalışılmıştı.³⁹³

Vilâyet bütçeleri, halk tarafından yapılan yardımlar ve dönemin Gümüşhane Valisi Ferit Nomer Bey'in büyük çabalarıyla, 1938 sonlarına doğru³⁹⁴ Gümüşhane spor faaliyetleri için kendine ait güzel bir sahaya kavuşmuş, ismi de “*Milli İnkılâp Stadı*” konmuştu.

Spor Şubesi'nin 1938'de ki idari yapısı şu şekildeydi:³⁹⁵

Başkan: Sami Zarbun (Tüccar, Müteahhit)

Aza: Şükrü Altan (Öğretmen)

Aza: Osman Koyun (Öğretmen)

Aza: Sait Aydın (Öğretmen)

Aza: Cemil Akın (Öğretmen)

1938'de 8'i kadın, 67'si erkek olmak üzere toplam 75 üyesi bulunan Spor Şubesi, yıl içerisinde 5 toplantı yapmıştı.³⁹⁶ Aynı yıl iki futbol maçı tertip edilmiş, yapılan bu maçları 857 vatandaş izlemişti.³⁹⁷ Bu gibi faaliyetlerle sporun muhitte gelişimini sağlama amacı büyük oranda başarıya ulaşmıştı.

Halkevi Spor Şubesi kurulduğu yıldan 1938'e kadar spor faaliyeti olarak sadece futbol ile ilgilenmişti. Bu tarihten itibaren futbolun yanı sıra voleybol ve avcılıkta da faaliyetlerde bulunulmuştu. Bu spor alanlarında 35 genç çalışma yapmaya başlamıştı.³⁹⁸ 1938'de diğer sporlara da ehemmiyet verilmekle beraber en ziyade avcılık sahasında ilerleme kaydedilmişti. 30 kişilik bir avcılık kulübü oluşturulmuş, üç kola ayrılan avcılar münferit ve toplu olarak av yapmaya sevk edilmişti.³⁹⁹

Halkevinin destekleriyle varlıklarını sürdüren “*Altı Ok*” ve “*Sümer*” spor kulüpleri 1940'lı yıllarda varlıklarını devam ettirememişlerdi. Bu durumun nedeni, Gümüşhane Halkevi'nin bina inşaatından kaynaklı faaliyetlerinin durması ve doğal olarak mali durumunun sekteye uğramasıydı. Daha sonraki süreçte Gümüşhane'de spora, özellikle futbola olan sevgiye paralel olarak 30 Ocak 1945'de mavi, kavuniçi renklere sahip Gümüşhane Gençlik Kulübü kuruldu.⁴⁰⁰ Bu takımın Bayburt Sporla

³⁹³ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 242,244-246.

³⁹⁴ *Gümüşeli*, 7 Nisan 1938, Sayı: 326, s. 1.

³⁹⁵ BCA, 490.01/985.817.2, s.18.

³⁹⁶ BCA, 490.01/985.817.2, s.17, 21.

³⁹⁷ BCA, 490.01/985.817.2, s. 36.

³⁹⁸ BCA, 490.01/985.817.2, s. 23.

³⁹⁹ BCA, 490.01/985.817.2, s. 14.

⁴⁰⁰ İ. Öğretmek, “Gümüşhane'de Sporun ve Spor Teşkilatının Tarihçesi ve Gelişimi”, s. 693-706.

yaptığı maçlar ilgi çekici olmaktaydı.⁴⁰¹

Spor Şubesi kurulduğu ilk yıllarda futbolun gelişimi için faaliyet gösterse de diğer spor dallarındaki gelişmeler 1940'lı yıllarda görülebilmektedir. 3 Temmuz 1942 de Halkevine spor malzemeleri alınmış ve Halkevi demirbaş listesine eklenmişti. alınan malzemeler şunlardı.⁴⁰²

- 1- 4 adet tüfek ve taklidi
- 2- 5 adet demir
- 3- Minder
- 4- Tahta kalas
- 5- Atlama direği
- 6- Tahta kutu

Bu malzemelerden tüfekler Rize Halkevi'nden gönderilmişti. Şehirde atıcılık sporunun gelişmesi amaçlanmıştı. Diğer malzemelerden minder, kalas ve atlama direği salon sporları için gerekli olan malzemelerdi. Direkler ve tahta kutular ise bir voleybol sahası oluşturulmak içindi. Halkevi bahçesinde kutuların içerisi çimento ile doldurularak demirler sabit hale getirilmiş, bu şekilde bir voleybol sahası oluşturulmuştu.⁴⁰³

Gümüşhane yöresinin kış şartları bölge insanının yapısını etkilemekteydi. Kış, Gümüşhane'de Türk kayakçılığının gelişmesinde önemli bir etken oluşturmaktaydı. Bölgede kayakçılığa bakıldığında, Cumhuriyet sonrası bireysel birkaç faaliyet dışında kayakçılığın yaygın bir spor olarak geliştiği söylenemez. kayakçılığın gelişimi ise Halkevinin çalışmaları sonucunda olmuştu. Şubat 1939 da Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından Gümüşhane ve Erzurum bölgeleri arasında düzenlenen 18 km.'lik kayak yarışı, beklenenden çok ilgi uyandırmıştı. 25 sporcunun katıldığı bu müsabakada birinciliği Erzurum Gücü, ikinciliği Erzurum Halkevi kazanırken, Gümüşhane pek başarılı olamamıştı. Bir başka yarış olan Kop dağından iniş yarışına Gümüşhane'den ve Erzurum'dan 20 sporcu katılmış yine birinciliği Erzurum Gücü kazanmıştı.⁴⁰⁴

30 Nisan 1946'da Halkevine 5 takım yeni kayak malzemesi gönderilmişti. Bu kayak malzemeleri arasında kayak potini, rüzgâr ceketi, kayak eldiveni ve kayak

⁴⁰¹ 01 Ekim 1935 Gümüşhane doğumlu Ahmet oğlu Sy. Yılmaz ÖRKMEZ ile 24 Nisan 2012 tarihinde Gümüşhane'de yapılan röportajdan.

⁴⁰² BCA, 490.01/1122.95.3, s. 7-8, 11.

⁴⁰³ BCA, 490.01/ 1122.95.3, s. 5.

⁴⁰⁴ M. Küçükuşurlu, M. Okur, **Erzurum Halkevleri**, s. 132.

tozluğu gibi malzemeler bulunmaktaydı.⁴⁰⁵ Gümüşhane Halkevi kayakçılık alanında birçok faaliyet göstermişti. Kayak merkezi olarak Gümüşhane'nin Zigana Dağı kullanılmaktaydı.⁴⁰⁶

Muzaffer Demirhan kayak sporunda Gümüşhane'nin yetiştirdiği en bilinen yeteneklerden biriydi. 1932'de Gümüşhane'nin Yayladere Köyünde doğan ve kayak dalında 107 kez milli olan Muzaffer Demirhan, Gümüşhane'de kayağın temsilcisi, Türkiye'de ise kayağın simgesi haline gelmişti.⁴⁰⁷

B-GÜMÜŞHANE HALKEVİ'NİN FAALİYETLERİ

I- Gümüşhane Halkevi'nin Düzenlediği Tören ve Kutlamalar

Halkevlerinin milli bayramlarda ve özel günlerdeki kutlama programlarını Halkevi'nin Dil Edebiyat Şubesi hazırlamaktaydı. Bu şube havanın müsait olduğu zamanlarda kutlama şenliklerini, Halkevi önünde bulunan Gümüşhane'nin bugünkü adıyla Zafer Meydanı olarak bilinen alanında yaparak halkın daha fazla katılımını sağlamaya çalışmaktaydı. Milli bayramlar, törenler ve bütün halka seslenilmek istenilen konferanslar bu meydana yapıldı. Bu kutlamaların birkaçına ait fotoğraflar ekler kısmında mevcuttur. Gümüşhane Halkevi bütün milli bayramların kutlamasını yapmış, ancak tamamı kayda alınamamıştır. Belgeler ışığında belirlenebilen tören ve kutlamalar şunlardır;

1- Halkevlerinin Kuruluş Yıldönümü Kutlamaları

19 Şubat 1932'de yurttta büyük bir coşkuyla kurulan Halkevleri, önemli işlevleri sonucunda halkın sevgisini kazanan kurumlar olmuştı. Gümüşhane Halkevi'nde kuruluş yıldönümleri, bütün Halkevlerinde olduğu gibi sevinç ve coşku içinde geceli gündüzlü kutlanmıştı.

Örneğın Halkevlerinin 4. yıl dönümü münasebetiyle 23 Şubat 1936 Pazar günü Gümüşhane Halkevi'nde bir toplantı yapıldı. Maarif Müdürü Vehbi Okay tarafından bir konuşma yapıldıktan sonra “İstiklal” piyesi temsil edildi. Temsilden başka İstiklal Savaşına ait bir canlı tablo gösterilmiş, perde aralarında musiki heyeti de bu parlak

⁴⁰⁵ BCA, 490.01/ 1122.95.3, s. 5.

⁴⁰⁶ 01 Ekim 1935 Gümüşhane doğumlu Ahmet oğlu Sy. Yılmaz ÖRKMEZ ile 24 Nisan 2012 tarihinde Gümüşhane'de yapılan röportajdan.

⁴⁰⁷ İ. Öğretmek, “Gümüşhane'de Sporun ve Spor Teşkilatının Tarihçesi ve Gelişimi”, s. 693-706.

toplantının neşesini bir kat daha artırmıştı.⁴⁰⁸

Halkevlerinin 5. yıldönümü münasebetiyle Gümüşhane Halkevi'nde 21 Şubat 1937'de bir program düzenlendi. Saat 13.00 da olan merasim saat 16.00 da davetlilerin Halkevi salonunda toplanmasıyla birlikte başlayabildi. İlk önce radyodan Ankara'da yapılan tören ve nutuklar dinlendi. Ardından Gümüşhane Halkevi Başkanı tarafından Halkevi'nin iki yıllık çalışmaları değerlendirilerek o yılki çalışma planı dinleyicilere anlatıldı. Müteakiben saz heyeti bir konser verdi. Ve o günün gecesinde de balo tertip edildi.⁴⁰⁹

Hicabi Ataç döneminde Halkevlerinin açılışının 14. yıldönümü münasebeti ile Gümüşhane Halkevi'nin her tarafı Türk ve parti bayrakları ile süslenmiş, Halkevi bir bayram havası içine girmiş ve bütün yurttaşlara kutlu bir gün yaşatmıştı. Merasimin başlama saati olan 15'te memurlar, öğretmenler, vatandaşlar, kadınlar, erkekler, köylüler ve şehirliler salonda yerlerini aldıktan sonra, radyoda Ankara'dan verilen nutuklar dinlendi. Sonrasında Halkevindeki törene İstiklâl Marşı ile başlandı. Müteakiben Kütüphane ve Yayın Şubesi Başkanı Milli Eğitim Müdürü M. Celâl Gürsoy tarafından *"Halkevlerinin kuruluşu ve Gümüşhane Halkevi'nin bir yıllık çalışması"* etrafında bir konuşma yapıldı. Konuşma sonrasında Güzel Sanatlar Şubesi'nin Müzik Kolu halk türküleri konseri verdi. Dil Edebiyat Şubesi üyelerinden Nüfus Müdürü Süleyman Sungur yazmış olduğu bir kaç manzum eserini okuduktan sonra, Güzel Sanatlar Şubesi'nin köylerden ve kasabadan getirdiği halk oyunu ekipleri yerli sazlarla mahallî horon oyunları sergilediler. Daha sonra Gümüşhane Halkevi Temsil Şubesi'nin hazırladığı *"İstiklâl"* piyesi temsil edildikten sonra törene saat 20.00'da son verildi. Ayrıca bu bayram dolayısı ile Millî Şef İsmet İnönü'ye Gümüşhane Halkevi'nin saygısını ifade eden bir telgraf gönderildi.⁴¹⁰

2- Lozan Antlaşması ve Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin Yıldönümü Kutlamaları

Cumhuriyetin temel değerlerini halka anlatmayı görev bilen Halkevleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin başarı kazandığı siyasi gelişmeleri de kutlamaktaydı. Gümüşhane Halkevi de diğer Halkevlerinde olduğu gibi, 24 Temmuz 1923'de⁴¹¹

⁴⁰⁸ *Gümüşeli*, 27 Şubat 1936, Sayı: 273, s. 1.

⁴⁰⁹ *BCA*, 490.01/956.701.1, s. 37-38.

⁴¹⁰ *BCA*, 490.01/956.701.1, s. 18.

⁴¹¹ Ali Naci Karacan, *Lozan Konferansı ve İsmet Paşa*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1943, s. 23

imzalanan Lozan Antlaşması ve 20 Temmuz 1936'da⁴¹² imzalanan Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin yıldönümlerini kutlamıştı.

Gümüşhane Halkevi'nde 21 Temmuz 1942'de Montrö Boğazlar Sözleşmesi, 24 Temmuz 1942'de de Lozan Antlaşması'nın yıldönümleri birbiri ardına kutlanmıştı. Kutlamalara vali, vilâyet müdürleri, memurlar, alay komutanı ve subaylar, öğretmenler, emniyet mensupları ve kalabalık bir halk kitlesi katılmıştı. Törenlerden evvel Gümüşhane Halkevi misafirlere Halkevi Gazinosu'nda ikram verilmesinin müteakibinde Tarih Öğretmeni Tarhan Toker her iki merasimde alaka uyandıran ve heyecanla dinlenen birer konferans vermişti. Tarhan Toker 24 Temmuz 1942'deki konferansını şu cümlelerle sonlandırmıştı.⁴¹³

“...Türk, Boğazların temelini Anafartalar'da attı; duvarlarını Lozan'da yaptı; kapısını da Montrö'de astı ve kilitledi. Bu kutsal anahtarlar bugün Anafartalar önünde o günün destanlarını dinleyerek gözleri Akdeniz'in enginlerinde bekleyen Türk ordusuna verilmiştir. Bu kapıları ancak onun muzaffer eli açar ve kapar.”

Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi milli bayramları, bu günlerin anlam ve önemine yakışır bir şekilde kutlamaktaydı. Özcan San, Sadet Ataman ve Tarhan Toker, 23 Nisan, 19 Mayıs ve 30 Ağustos gibi milli bayramlarda nutuklar ve konferanslar vermekteydiler. Özellikle Lozan zaferinin 20. yıldönümü Halkevinde müthiş bir organizasyonla kutlanmıştı. Yapılan bu kutlamada Sevr ve Lozan ayrı ayrı tablolar halinde seyircilerin gözleri önünde canlandırılmıştı. Sevr'i temsil eden harita bir manga süngülü asker tarafından parçalanmış ve bu haritanın yerine Lozan haritası indirilmişti. Özgür ve bağımsız Türkiye haritası üzerinde İsmet İnönü'nün resmi belirmiş, sonrada bulutlar arasında Mustafa Kemal Atatürk'ün silueti gözükmüştü. Bu güzel ve manalı gösteri seyircilerin milli heyecanını coşturmuştu.⁴¹⁴

Lozan zaferinin 20. yıldönümü münasebetiyle Halkevinde bir de konferans verilmişti. Konferansı veren Tarhan Toker konuşmasına şu cümlelerle başlamıştı;

“Sayın dinleyenlerim, bu gün, bu çatı altında yalnız Lozan Zaferinin XX. Yıldönümünü kutlamak için değil, yüreklerimizdeki Türklük ve ebedilik davasının ateşini körüklemek, millî birlik bağlarını daha fazla kuvvetlendirmek için toplanmış bulunuyoruz. Böyle mutlu bir günde, bütün Türklerin kalbi ancak Tanrının karşısında veya bir mabette duyulan hislerle ile dolar, tasar. Böyle mutlu bir günde Türk, tarihini

⁴¹² Mehmet Gönübol, Cem Sar, **Olaylarla Türk Dış Politikası**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1987, s. 124.

⁴¹³ **Gümüşeli**, 25 Temmuz 1942, Sayı: 417, s. 1.

⁴¹⁴ Ş. Özden, “Gümüşhane Mektubu”.

tekrar için fırsat bulur ve görür ki, kendi milleti, hiçbir millette mevcut olmayan meziyetlere ve üstün vasıflara sahiptir. Böyle mutlu bir günde, Türkün kendine güveni artar. Sanki yeni bir hayatın eşiğinde imiş gibi, Türk, topyekûn millet olarak mücadele iradesini, yaşama ve yaşatma cehdini tarihinin yaman çarkında biler. Ve geleceğe daha büyük bir güvenle bakar...”

Toker daha sonra Lozan zaferine gelinceye kadarki durumu özetleyerek Sevr Antlaşması ile Türklere Anadolu’da yaşama hakkı tanınmadığını vurgulamış, Lozan Antlaşması ile birlikte elde edilen başarıyı madde madde izah etmişti. Halk tarafından dikkatlice dinlenen konferans halkın ufkunu açmış, halka tarih bilinci aşılamıştı.⁴¹⁵

3- Dil Bayramı Kutlamaları

Türk dilini özleştirmek için yapılan dil çalışmaları, ilk olarak 26 Eylül 1932’de⁴¹⁶ Dil Kurultayı’nın toplanmasıyla başlamıştı. Dil Bayramı ilk kez 1932’de kutlamaya başlanmıştı. Ulusal değerleri ve halkın bu konuda eğitimini önemli ilke edinen Halkevleri, bu kutlamalarda aktif olarak yer almıştı.

Gümüşeli gazetesinin haberine göre; 26 Eylül 1937 Pazar günü saat 17’de Halkevinde büyük bir kalabalıkla dil bayramı kutlanmıştı. Törene İstiklal Marşı ile başlanmış, müteakiben Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Başkanı Lütfullah Kantek Türk dilinin bütün dillerden zengin olduğunu vurgulayarak, eski ve yeni Türkçe arasındaki farkları izah eden bir konferans vermişti. Maarif Müdürü Vehbi Okay da dil ve milli dilin önemini, Türk dilinin devrimlerini ve Türk dilini yabancı dillerin akımlarından korumak için teşkil edilen Dil Kurumu’nun bir önceki yıl çalışmalarını ve elde edilen sonuçlarını açıklamakla, güneş dil teorisinin esasını anlatan bir konferans vermişti. Tören güzel bir konser ile sonlandırılmıştı.⁴¹⁷

4- 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Cumhuriyetin 10. yıl dönümü Gümüşhane’de oldukça coşkulu bir şekilde kutlanmıştı. 10. yıl münasebetiyle Gümüşhane Halkevi aktif çalışmalarda bulunmuştu. Halkevi ve bütün binalar bayraklarla süslenmiş, 3 gün boyunca bayrak asmak ve her evde en az bir fener yakmak zorunlu tutulmuştu. Yapılacak törenlere iştirak için

⁴¹⁵ **Gümüşeli**, 31 Temmuz 1945, Sayı: 441, s. 1,2; **Gümüşeli**, 9 İlkteşrin (Ekim) 1945, Sayı: 442, s.1,2; **Gümüşeli**, 29 İlkteşrin (Ekim) 1945, Sayı: 443, s. 1,2.

⁴¹⁶ Osman Kemal Kayra, “Birinci Türk Dili Kurultayı’ndaki Tezler- Müzakere Zabıtlarına Genel Bir Bakış”, **V Uluslararası Türk Dili Kurultayı**, Ankara, 20-26 Eylül 2004, s. 104.

⁴¹⁷ **Gümüşeli**, 30 Eylül 1937, Sayı: 322, s. 4.

merkeze yakın köyler olan Haşere (Yeşildere), Canca, Beşkilise (Mescitli), Harova, Kodil (Dibekli), Mavrangel (Çamlıköy), Akçakale ve Tekke köylerinden atlı veya yaya gelmek üzere halk davet edilmişti.

Bayram günü Gazipaşa İlkokulu salonunda, Halkevi Başkanı Vehbi Bey idaresinde ki Halkevi Temsil Şubesi üyeleri tarafından “*Mavi Yıldırım*” piyesi temsil edilmişti. Hayatlarında ilk defa bir temsil izleme imkanı bulan bir çok insan piyesten çok memnun kalmıştı. Bayram günü yine memurlar mahfelinde, Fuadiye Gazinosu’nda ve Cumhuriyet Otel’inde hazır bulunan halka Halkevi tarafından “Cumhuriyet ve İnkılâp” esasları hakkında konferanslar verilmişti. Günün akşamında ise Halkevi başkanı Vehbi Bey, Defterdar Akif Bey ve Belediye Başkanı Muhsin Beylerin tertip ettiği bir balo verilmiş, halk bu organizasyondan çok memnun kalmıştı.⁴¹⁸

Cumhuriyetin 14. yıl dönümü olan 1937’deki Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, parlak ve olgun bir programla şehir, kasaba ve köylerde bütün halkı ilgilendiren bir coşkunlukla kutlanmıştı. 28 Ekim 1937 sabahı şehrin süslemesiyle işe başlanarak tüm şehir Türk bayraklarıyla donatılmıştı. 29 Ekim sabahı il ve ilçe merkezlerinde saat 9 da, köylerde ise saat 10 da yapılan törenden sonra, Cumhuriyet meydanlarında toplanan atlı, yaya askerler ve öğrenciler, halk safları önünde sıralanarak bayram kutlamasını gerçekleştirmişlerdi. Cumhuriyet Bayramı’nı kutlama programında yazılı olduğu üzere Cumhuriyet sevgisini artıracak kısa konuşmalar yapılmış, resmi geçit ile törene son verilmişti.⁴¹⁹

Cumhuriyet Bayramı’nın 14. yıldönümü münasebetiyle Halkevi idarecileri tarafından birçok konferans verilmişti. Maarif Müdürü Vehbi Okay tarafından “*Cihan Harbinin Son Günlerinde Yurdun Elim Durumu*”, “*Cumhuriyetin 14. Yılında Varlığımızın Mukayesesi*”, “*Saltanatın Milli Bünyemizde Açtığı Yaralar*”, “*İstiklal ve İnkılâp Savaşımız*” ve “*Cumhuriyetin Feyizleri İle Kültürel Kalkınma*” konularında, Orta Okul Müdür Yardımcısı Lütfullah Kantek tarafından da “*Cumhuriyet Devrinde Yurdun ve Ulusun Elde Ettiği Varlıklar*” konusunda konferanslar verilmişti. Gümüşhane il merkezinde verilen bu konferanslardan başka Bayburt, Kelkit, Şiran, Torul ilçeleri yanı sıra birçok köyde de benzeri konferanslar düzenlenmişti.⁴²⁰

Cumhuriyet Bayramı’nın 14. yılı münasebetiyle Gümüşhane Halkevi Temsil Şubesi tarafından merkezde “*Gavur İmam*” Torul ilçesinde de “*Kızıl Çağlayan*”

⁴¹⁸ BCA, 490.01/956.701.1, s. 55-57.

⁴¹⁹ BCA, 490.01/1144.15.1, s. 12.

⁴²⁰ BCA, 490.01/1144.15.1, s. 13.

piyesleri oynanmıştı. 29 Ekim ve 30 Ekim akşamları Gümüşhane’de balolar düzenlenmiş, 29 Ekim’de yapılan resmi baloya 200 kişi katılmıştı. Balo çok cazip, nezih ve neşeli olarak geç vakte kadar devam etmişti.⁴²¹

Cumhuriyet Bayramı’nın 15. yıl dönümü yine benzer bir coşkunlukta kutlanmıştı. Halkevi üyeleri tarafından muhtelif konuşmalar yapılmış ve konferanslar verilmişti. Halkevi Sosyal Yardım Şubesi bayramda giyinmeleri için 50 yoksul çocuğa elbise ve ayakkabı dağıtmış, Sosyal Yardım ve Köycülük Şubelerinden kurulu bir heyet 20 km. mesafedeki Pirahmet Köyü’ne giderek köylüler ile bayramlaşmış, halka şeker ve sigara dağıtmışlardı.⁴²²

II- Halkevi Gazinosu

Gümüşhane Halkevi binası yapılırken bina içerisinde halkın istediği zaman toplanabileceği ve faaliyetlerde bulunabileceği bir de gazino yapılmıştı. Gümüşhane Halkevi Gazinosu binanın teslim alınma tarihi olan 26 Haziran 1941’den⁴²³ itibaren açık olsa da, gazinonun bazı eksiklerinden dolayı halk tarafından rağbet görmüyordu. Bu eksikliklerin en önemlileri; Halkevi Gazino’su döşemesinin beton olmasından dolayı soğuk olması ve Halkevinin merdiven parmaklıklarının olmayışından dolayı özellikle gece saatlerinde giriş çıkışlarının tehlike arz etmesiydi. Bu nedenle yapılan incelemeler sonunda Halkevi Gazinosu’nun döşemelerinin tahtaya çevrilmesi ve merdiven parmaklıklarının yapılması için gerekli olan para 945 lira 34 kuruş olarak belirlenmişti. Erzincan Bölgesi Müfettişi Muzaffer Akpınar’ın yardımlarıyla bu para CHP tarafından karşılanarak eksikler kısa sürede tamamlanmıştı.⁴²⁴ Eksilerinin tamamlanmasından sonra 1942 Temmuz’undan itibaren Halkevi Gazinosu açılmıştı.⁴²⁵

Gümüşhane Halkevi Gazinosu temiz ve modern bir yapı olup bir kültür ocağı ve aynı zamanda bir aile salonuydu. Salonunda gazete, gramofon ve radyo gibi araçları olduğu gibi, pinpon (masa tenisi) gibi salon sporu da vardı. Bahçeye aileler için masalar konmuş ve güneşlikler yapılmıştı.⁴²⁶ 1943 yılında yapılan yeni düzenlemelerle, bahçe kısmı çocukların oynayabileceği şekilde düzenlenmiş bir çocuk parkı da eklenmişti. Bu sayede Gümüşhane halkına, Halkevinde aileleriyle birlikte güzel zaman

⁴²¹ BCA, 490.01/1144.15.1, s. 13.

⁴²² BCA, 490.01/1144.15.1, s. 9.

⁴²³ BCA, 490.01/1716.976.1, s. 56.

⁴²⁴ BCA, 490.01/1716.975.1, s. 46-71.

⁴²⁵ Gümüşeli, 25 Temmuz 1942, Sayı: 417, s. 1.

⁴²⁶ Gümüşeli, 25 Temmuz 1942, Sayı: 417, s. 1.

geçirebilecekleri bir ortam hazırlanmıştı.⁴²⁷

Ailelerin daha rahat ve hoş zaman geçirmesini sağlamak ve Halkevine olan ilgiyi artırmak düşüncesinde olan Gümüşhane Halkevi İdaresi, 1943'ten itibaren her on beş günde bir Halkevi Gazinosu'nda müzikli, cazlı, neşeli aile geceleri düzenlemeye başladı. Aileler tarafından büyük ilgi gösterilen bu gece toplantılarından başka gündüzleri de aileleri Halkevine yakın tutmak için taraçalar hazırlanmış, yeni gazete ve mecmualar hazır bulundurulmuştu.⁴²⁸

Halkevi Gazinosu'nun yapmış olduğu bu faaliyetlerle Gümüşhane Halkevi, Gümüşhane halkının, ailelerin ve memurların çokça rağbet ettiği, günün gelişmelerinden haberdar olduğu, müzik ve ajans ile Türkiye ve dünya ile bağlarını koparmadığı, kültürel olarak sürekli gelişen insanların yetiştiği bir yer haline gelmişti.

III- Gümüşhane Halkevi Gezileri

Gümüşhane Halkevi'nin şubeleri çeşitli zamanlarda, il içi ve il dışı geziler düzenledikleri gibi, bazen de başka bir ilin Halkevi üyeleri Gümüşhane'yi ziyaret etmekteydi. Diğer Halkevlerinden Gümüşhane'ye yapılan gezilerdeki amaç, Halkevlerinin birbiriyle tanışıp kaynaşmasını sağlamaktır. Gümüşhane Halkevi tarafından daha çok köylere yapılan gezilerdeki amaç ise köylüyle Halkevini buluşturmak ve köylünün bilinçlenmesini sağlamaktır. Bu gezilerden bazıları şunlardır:

Gümüşhane Halkevi Şubeleri, 23 Nisan 1938'den sonraki haftalarda Gümüşhane ilçelerinin bazılarında geziler tertip etmişlerdi. İlk önce Torul'a hareket eden Temsil Şubesi ve Güzel Sanatlar (Ar) Şubesi, 26 Nisan'da ilçeye ulaşmıştı. Torul halkına müsamereler düzenleyen şubeler, bando eşliğinde halkın güzel vakit geçirmesini sağlamıştı. Halkevi Temsil ve Güzel Sanatların (Ar) başkanları ile birlikte gezi planının ikinci durağı Kelkit idi. Kafile 30 Nisan Pazar günü Gümüşhane'den Kelkit'e hareket etmiş ve geçtiği bütün yol üstü köylerde muhtelif marşlar çaldıktan sonra saat 14.00'da Kelkit'e varmıştı. O akşam Temsil kolu gösteri, şiir, bando marşları ve ince saz konseriyle Kelkit halkına çok eğlenceli ve faydalı bir gün yaşatmıştı. Ertesi gün Köse Nahiyesi'ne hareket eden kafile, Köse'de bando ile nahiye müdürünün toplamış olduğu halk kitlesine İstiklal Marşı ve diğer marşlar çalmıştı. Ardından bu vesile ile Temsil Komitesi Başkanı İstiklal Marşı'nın manası, mahiyeti ve bu marş'a karşı gösterilmesi lazım gelen hürmeti kasabalıya anlatma imkanı bulmuştu. Daha sonra

⁴²⁷ **Gümüşeli**, 4 Mayıs 1943, Sayı: 436, s. 1.

⁴²⁸ **Gümüşeli**, 6 Mayıs 1944, Sayı: 451, s. 1.

yola çıkılmış saat 16'da Gümüşhane'ye dönülmüştü.⁴²⁹ 25 Temmuz 1942'de de bu geziye benzer bir gezi köylere düzenlendi. Bu geziye yine Gümüşhane Halkevi'nin Dil Tarih ve Temsil şubesi katılmıştı.⁴³⁰

Bu faaliyetlerin haricinde 17 Temmuz 1945'de, komşu Erzurum Halkevi Gösteri Kolu'ndan 30 kişilik bir kabile Gümüşhane'ye geldi. Kabileye Erzurum Halkevi'nden Kültür Müşaviri Murat Uraz başkanlık etmekteydi. Gelen misafirler şerefine bir kır ziyafeti tertip edilmiş, o günün gecesinin geç saatlerine kadar Gösteri Şubeleri milli oyunları oynamışlardı. Ertesi günün sabah saatlerinde Erzurum Halkevi kafilesi ilk ve ortaokulları ziyaret etmiş ve gösterilerde bulunmuştu. Gece saatlerinde Gümüşhane Halkevi salonunda "*Hisse-i Şay'a*" isimli piyesi oynayan Erzurum Halkevliler, Gümüşhane halkına hoş vakit geçirttikten sonra 19 Temmuz sabahı Kelkit'e gitmek üzere Gümüşhane'den ayrılmışlardı.⁴³¹ Kelkit'te tetkikler yapan, yardımlar ve gösteriler düzenleyen Erzurum Halkevlilerin bu hareketi diğer Halkevlerine örnek olmuş ve halk tarafından derin bir sempati ile karşılanmıştı.⁴³²

16 Şubat 1946'da Halkevi Güzel Sanatlar (Ar) ve Temsil Kolları 35 kişilik bir kabile halinde Torul'a gitmiş ve bir temsil vermişlerdi. Torul Halkevi'nin vermiş olduğu akşam yemeğinde bulunarak Halkevleri arasında kaynaşmaya vesile olmuşlardı.⁴³³

IV- Gümüşhane Halkevi'nde Kadın ve Kadına Verilen Önem

Eski Türk tarihine bakıldığında, Türk kadınının daima erkeğiyle omuz omuza yürüdüğünü görmek mümkündür. Bunun içindir ki Cumhuriyet rejimi seneler içerisinde, Türk kadınına ezeli yüksek cevher ve kabiliyetini tekrar kazanmasını temin etmiştir.

Zira bir milletin yükselmesi, o milletin kadınının yükselmesi ile başlar. Terbiye, vicdan, namus hislerinin kökleri ana kucağında filiz verir. Toplumsal yaraların iyileşmesi mutlak suretle kadın eliyle yapılmalıdır.⁴³⁴

Bu düşünce doğrultusunda Gümüşhane kadınları, Gümüşhane Halkevi'nin destekleriyle Cumhuriyetin kadına bahsettiği tüm sosyal ve siyasi haklara kavuşmuştu. 10 Şubat 1934'de yapılan seçimde Vilâyet Umumi Meclisi'ne bir kadın üye

⁴²⁹ **Gümüşeli**, 3 Mayıs 1938, Sayı: 332, s. 3.

⁴³⁰ **Gümüşeli**, 25 Temmuz 1942, Sayı: 417, s. 1.

⁴³¹ **BCA**, 490.01/833.291.2, s. 94; **Gümüşeli**, 21 Temmuz 1945, Sayı: 481, s. 1.

⁴³² **BCA**, 490.01/833.291.2, s. 94; **Gümüşeli**, 21 Temmuz 1945, Sayı: 481, s. 1; M. Küçükuşurlu, M. Okur, **Erzurum Halkevleri**, s. 92-93.

⁴³³ **Gümüşeli**, 23 Şubat 1946, Sayı: 492, s. 1.

⁴³⁴ **Gümüşeli**, 13 İlkteşrin (Ekim) 1938, Sayı: 337, s. 1-2.

seçilmişti.⁴³⁵ Gümüşhane Halkevi Türk kadınının sosyal yaşam içerisinde ki değerinin farkında olarak, 1938'de Sosyal Yardım ve Kütüphane Şubelerinde birer bayan görevlendirmişti. İctimai Yardım Şubesi Başkanlığına Bayan Münire Nomer getirilmişti. Uzun bir zaman geçmeden bu atamanın isabet ve kıymeti kendini göstermişti. O dönem Halkevindeki canlılık incelendiğinde, bu durumun Bayan Nomer'in mevcudiyetinden kaynaklandığı görülebilmektedir.

Münire Nomer'in çocuklara gösterdiği yüksek şefkati ve çalışma azmi Gümüşhane kadınına örnek olmaktaydı. Münire Nomer'in Ekonomik durumu iyi olmayan çocuklarla bizzat ilgilenmekteydi.⁴³⁶ Bayan Münire Nomer yapmış olduğu faaliyet ve çalışmalarla Türk kadınının yüksek kabiliyet ve zekâsını, Gümüşhane kadınına göstermişti.

Münire Nomer'in Gümüşhane Halkevi ve sosyal hayatında yapmış olduğu faaliyetler Gümüşhane kadınına örnek teşkil etmişti. Ayrıca Gümüşhane Halkevi'nde kadınlara yönelik açılan okuma yazma kursları ile Türk kadınının cahilliği giderilmeye çalışıldığı gibi, açılan biçki dikiş kursları kadınların yeteneklerini fark etmelerini sağladı.

Gümüşhane kadınının geri kalmaması için okur yazarlık düzeyinin artırılması gerekiyordu. Bunun için Maarif İdaresi ve Gümüşhane Halkevi tarafından kadınlara mahsus bir B dershanesi ile okuryazar olmayan kadınlar için bir de A dershanesi açılmıştı. Yapılan sınavdan başarılı olan 35 kadına A kursu şahadetnamesi verilmişti. 1933 yılı Zafer Bayramında da Maarif İdaresi, B kursundan Diploma alan 15 kadın Halkevi tarafından davet edilerek Diploma merasimi yapılmıştı. Bu merasime okuma yazma öğrenen 50 hanım da katılmıştı.⁴³⁷ Diploma merasiminden sonra 70 kişilik bir çay ziyafeti verilmiş, bu ziyafete Vali, Halk Fırkası Başkanı ve Halkevi Başkanı da katılmıştı. Bu çay münasebetiyle Halkevlerinin programı, hanımların Halkevine karşı görevleri ve Halkevine gösterilen alakanın önemi hakkında, Gümüşhane Valisi ve Halkevi Başkanı Vehbi Bey tarafından ayrı ayrı konferanslar verilmişti.⁴³⁸ Gümüşhane için önemli olan bu toplantıda, Gümüşhane kadını Cumhuriyetteki mevki ve haklarını öğrenme fırsatına bulmuşlardı.⁴³⁹

⁴³⁵ V. Okay, **15inci Yılda Gümüşhane**, s. 47.

⁴³⁶ **Gümüşeli**, 13 İlkteşrin (Ekim) 1938, Sayı: 337, s. 4.

⁴³⁷ **Gümüşhane Halkevi**, s. 11.

⁴³⁸ **Gümüşhane Halkevi**, s. 12.

⁴³⁹ V. Okay, **15inci Yılda Gümüşhane**, s. 50.

III. BÖLÜM

İLÇE HALKEVLERİ VE HALKODALARI

A- BAYBURT HALKEVİ

I- Bayburt Halkevi'nin İdari ve Teşkilat Yapısı

Bayburt Halkevi'nin açılış merasimi 22 Şubat 1935'de büyük bir coşku ve heyecanla yapılmıştı.⁴⁴⁰ Bayburt Halkevi'nin şubeleriyle birlikte ilk kuruluşundaki idari yapısı aşağıdaki gibiydi:⁴⁴¹

Halkevi Başkanı;

R. Akkoyunlu
Kitapsaray ve Yayın Şubesi;

Hüsnü Güner

Dil Tarih Edebiyat Şubesi;

Orta Okul Müdürü M. Kemal Bey

Güzel Sanatlar (Ar) Şubesi;

Varidat Kâtibi Selahattin Bey

Temsil Şubesi;

Öğretmen Cemal Perker

Spor Şubesi;

Zühtü Gemici

Seyfi Vural

Çiftçi Reşat Çakır

Sosyal Yardım Şubesi;

Tüccar Yakup Kefeli

Müftü Kazım Köklü

Sağlık Memuru Şevket Öz

Bayburt Halkevi'nin ilk kurulduğu yıl olan 1935'te Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Köycüler Şubesi, Müze ve Sergi Şubeleri açılmamıştı. Halkevinde Halk Dershaneleri olmasa bile evdeki okuma odaları isteklileri okutabilecek bir durumdaydı.⁴⁴²

⁴⁴⁰ BCA, 490.01/956.701.1, s. 43.

⁴⁴¹ BCA, 490.01/985.817.2, s. 68.

⁴⁴² BCA, 490.01/657.190.1, s. 74-75, 101.

Bayburt Halkevi'nin yeni açılmış olmasına rağmen az çok bir varlık içinde olduğu anlaşılmaktadır. İlk kuruluşunda Halkevinin ihtiyacını giderebilecek bir binası mevcut değildi. Daha sonra kaymakamlıktan ilçe ortasında Çoruh suyu üzerinde Halkevi olmaya elverişli bir bina Halkevi tarafından kiralanmıştı. Ancak binanın ihtiyacını temin eder mahiyette mobilyası yoktu. CHP yönetim kurulu Halkevinin çalışmasına önem vermiş, kendisini yaşatacak ve ilerlemesi için gerekli olacak gelirin teminine çalışmıştı. Bu doğrultuda 1000 lira kadar bir para temin etmiş ise de yeni açılmış ve ihtiyaç içinde bulunan eve bu para yeterli olmamıştı. 1936'da Gümüşhane ve Bayburt'a istiklâl ve inkılâp konularında konferanslar vermek üzere gelen CHP Trabzon İl Yönetim Kurulu Üyesi Belediye Başkanı Kadri Mesut Evren, hazırlamış olduğu raporunda kaymakamlıktan yeni kiralanan Bayburt Halkevi Binası için şunları söylemekteydi.⁴⁴³

“Yeni açılmış olan Bayburt Halkevi şehrin ortasından geçen Çoruh deresinin kenarında Belediyeye ait olup Halkevi namına kira ile tutulan ve kirası belediyeden Halkevine yapılan yardım parası ile karşılanan eski bir oteldir. Üst katları kullanılmaktadır. Başkan odası, şubeler odaları ve genişçe bir salonu vardır. Ancak bina pek eskidir.”

Bayburt Halkevi Şubelerinin yönetim kurulunu oluşturan kişiler, işlerinin ehli ve görevlerini yürütüp yükseltecek kabiliyette kişilerdi. Her şube kendi varlığını gösterecek şekilde çalışma amacını gütmüştü. Ancak yeni açılmış olan eve elverişli bir bina bulunamamasından dolayı çalışma varlıklarını ileriye götürememişlerdi. Bu sebeple kaymakamlıktan yeni kiralanan binaya geçmeleriyle kendilerine çalışma ortamı sağladığı söylenebilir. 1936 yılı içerisinde Bayburt Halkevi'nin üye sayısı 108'di. Üyeler arasında 15 kadar okuma yazma bilen vardı. Memurların sayısı azdı.⁴⁴⁴

Bayburt Halkevi'ne 1935-1936 döneminde üye olanların mesleklerine ve cinsiyetlerine göre dağılımı şöyleydi:⁴⁴⁵

⁴⁴³ BCA, 490.01/1010.897.1, s. 11.

⁴⁴⁴ BCA, 490.01/657.190.1, s. 74-75, 101.

⁴⁴⁵ BCA, 490.01/985.817.2, s. 68.

Şubeler	Av.	Dr.	Öğrt.	Tüccar	İşçi	Çiftçi	Byn	Bay	Top.
Dil, Tarih Edb. Ş.	-	-	1	-	2	-	-	3	3
Ar Şubesi	-	-	-	-	5	-	-	5	5
Temsil Ş.	-	-	1	1	2	-	-	4	4
Spor Şubesi	-	-	4		20	1	-	25	25
Sosyal Yardım Ş.	-	-	-	7	5	-	-	12	12
Halk D. ve Kurslar Ş	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kitapsarayı ve Yayın	-	-	1	-	1	-	-	2	2
Köycüler Ş	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Müze ve Sergi Ş.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam:	-	-	7	8	35	1	-	51	51

Tablodan anlaşıldığı üzere, Bayburt Halkevi'ne ilk açıldığı dönemde memurlar pek ilgi göstermemiş, öğretmenlerden daha ziyade işçiler alaka göstermişti. Halkevine üye kadınlar ise meslek gurupları içerisinde değildi.

Bayburt Halkevi'nin genel olarak üye sayısı azdı. Şubelerinin bazılarında üye sayısı çok yetersizdi. Her bir şubenin en az üç üyeli olması gerekirken Dil, Tarih Edebiyat, Güzel Sanatlar (Ar), Temsil, Kitapsarayı ve Yayın Şubeleri'nin üye sayısı birer kişiydi.⁴⁴⁶ Bu durum Bayburt Halkevi'nin Halkevleri amacına uygun olarak çalışmadığını göstermekteydi. Genel merkezce incelenen raporlar doğrultusunda, Bayburt Halkevi daha esaslı çalışması gerektiği konusunda uyarılmıştı. Bayburt Halkevi Başkanlığı ise bu durumun sebebini Halkevinin bir yapı içerisinde girmesinden dolayı salonda yapılan bazı onarım çalışmalarının, Halkevi çalışmalarını olumsuz etkilediğini belirterek 1936 senesinin ikinci altı ayı içerisinde Halkevleri amacına uygun olmayan bu durumun düzeltilebileceğini taahhüt etmekteydi.⁴⁴⁷

Bayburt Halkevi kuruluşunun ikinci yılı olmasına rağmen, daha sandalye gibi önemli ve elzem eşyaları dahi tedarik edememişti. Bu durumun Üçüncü Umum Müfettişliğine bildirilmesinin ardından, Bayburt Halkevi'ne sandalye, okuma masası, dolap vesair gibi mefruşat masraflarına karşılık olarak 1.000 lira gönderilmiş, Halkevinin mefruşat ihtiyacının önemli bir kısmı bu suretle karşılanmıştı.⁴⁴⁸

1936'da Bayburt Halkevi'nde Köycülük Şubesi de açılarak şube sayısı 7'ye çıkarılmıştı. 1936'da Halkevinin şube yöneticileri şu şekilde değişmişti:⁴⁴⁹

⁴⁴⁶ BCA, 490.01/985.817.2, s. 65-66.

⁴⁴⁷ BCA, 490.01/985.817.2, s. 66-67.

⁴⁴⁸ BCA, 490.01/1714.967.1, s. 115.

⁴⁴⁹ BCA, 490.01/1010.897.1, s. 11.

Temsil Ş:	Öğretmen Behçet Bey
Köycülük Ş:	Hakim Necati Araş
İçtimai Yardım Ş:	Doktor Kamil Alptuna
Dil Tarih Edebiyat Ş:	Ortaokul Müdürü Mahmut Kemal Yanbey
Kütüphane ve Neşriyat Ş:	Öğretmen Cemal Perker
Spor Ş:	Öğretmen Seyfi Vural
Güzel Sanatlar Ş:	Salah Özker

1936'da bir senesini dolduran Bayburt Halkevi'nin kayıtlı üye sayısı 127 olup her hafta aile toplantıları yapılmaktaydı.⁴⁵⁰

Haziran 1937'den itibaren Bayburt Halkevi Başkanlığı'nı Tevfik Bölen⁴⁵¹ yapmaktaydı. Eylül 1939'da da Bayburt Halkevi Başkanlığı görevine Kazım Köklü⁴⁵² getirilmişti.

1939'da Bayburt Halkevi'ni teftiş eden Erzincan Bölgesi Müfettişi ve Kocaeli Milletvekili Muzaffer Akpınar, müfettişlik bölgesi dâhilindeki kazalar içerisinde Bayburt'u Halkevini yaşatabilecek yegâne memleket olarak görmekteydi.⁴⁵³ Raporunun devamında; nüfuslu ve varlıklı olan Bayburt Halkevi'nin 1939'da binasız olduğu halde bandosuna varıncaya kadar kurulmuş olduğunu ve Halkevinin 7 kolla çalışmalarını sürdürmekte olduğunu belirtmekteydi.⁴⁵⁴

1940'a doğru ise Bayburt Halkevi'nin durumu içler acısı hale gelmişti. 1940-1942 yılları arasında birçok kez Halkevi başkanı değişmişti. Bu süre içerisinde sırasıyla Necmettin Esin, Hüsamettin Develi, Osman Umar ve Selahattin Tuncer Halkevi başkanlığı yapmıştı.⁴⁵⁵ 1942 yılında Bayburt Halkevi Başkanlığı'na çok çalışkan ve ahlaklı bir kişi olarak bilinen Osman Elmas getirilmiş, ancak askere alınmasından dolayı Halkevi işleri Orta Okul Öğretmeni Zakir Güren tarafından idare edilmişti.⁴⁵⁶ Bayburt Halkevi'nin bu şekilde sık sık başkan değiştirmesi yönetimde istikrarın sağlanamamasına ve doğal olarak Halkevinin faaliyet gösterememesine neden olmuştu.

1940 yılına doğru Bayburt Halkevi, Philips Şirketi'nden 4070 lira borç

⁴⁵⁰ BCA, 490.01/1010.897.1, s. 12.

⁴⁵¹ **Tevfik Bölen:** 1880 Bayburt doğumlu olup rüştiye mektebi mezunuydu. Ticaret ve ziraatla uğraşmaktaydı. (BCA, 490.01/939.646.1. s. 32.)

⁴⁵² **Kazım Köklü:** 1909 Bayburt doğumluydu. Tahsil durumu orta sekizden terkti ve Müftülük yapmaktaydı. Asıl mesleği noterlikti. (BCA, 490.01/939.646.1. s. 28.)

⁴⁵³ BCA, 490.01/998.855.2, s. 12.

⁴⁵⁴ BCA, 490.01/998.855.2, s. 12.

⁴⁵⁵ BCA, 490.01/1217.43.1.

⁴⁵⁶ BCA, 490.01/998.855.2, s. 9.

karşılığında bir sinema makinesi ve amplifikatör⁴⁵⁷ tesisatı satın almıştı. Bu parayı da makineyi çalıştırarak ödemeyi plânlamıştı. Ancak Halkevinin inşaat halinde olmasından ve yeterince tesisatın bulunmayışından dolayı makine istenildiği gibi kullanılamamıştı. Bu durum sebebiyle para kazanamamış, şirkete olan borç Halkevini hayli sıkıntıya sokmuştu. Philips Şirketi'ne olan borç daha sonra Genel Merkez tarafından gönderilen para ile kapatılabiliyordu.⁴⁵⁸ Halkevi inşaat halinde iken dahi yaz mevsimde çalıştırılabilen makine, kışın soğuk havalarda çalıştırılamamıştı. Bütün olumsuzluklara rağmen Bayburt Halkevi'nde birçok film gösterilebilmişti. Bu filmlerden bazıları şunlardı:⁴⁵⁹

- Donanmamızın Malta Seyahati
- Yardım Sevenleri Tanıyalım
- 1940 Cumhuriyet Bayramı
- Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Güney Doğu Seyahati
- Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Marmara Gezisi
- 1940 İzmir Fuarı
- Ankara Diyarbakır Hattının Açılışı
- Hatay'ın Kurtuluşu

1949'da Bayburt Halkevi Başkanlığı görevini Kemal Kutlu üstlenmişti. Kemal Kutlu döneminde Bayburt Halkevi'nde dikkati çeken en önemli gelişme, Türkçe okuma yazma kurslarının açılmasıydı.⁴⁶⁰

II- Bayburt Halkevi Şubelerinin Faaliyetleri

Bayburt Halkevi Şubeleri tam anlamıyla bir bütünlük göstermemekteydi. Buna rağmen Halkevi Şubelerinin yapmış olduğu faaliyetlere halk büyük ilgi göstermişti. Bayburt Halkevi'nin kurulduğu 1935 yılı içerisinde, Halkevinin faaliyet raporlarından anlaşıldığı kadarıyla, Halkevinde 12 adet temsil yapılmıştı. Bu temsillerin her ne kadar 6'sı eve bağlı olmayan örgütlerce yapılmış olsa da katılanların toplam sayısı 1250 kişiyi bulmaktaydı. Yine 1935 yılı içerisinde 9 konferans verilebilmiş, Bayburt halkından 950 kişi bu konferanslara katılmıştı. Ayrıca büyük çaplı konser, sinema, oyun gibi organizasyonlar yapılmış, bu organizasyonlara 550 kadın ve 350 erkek olmak üzere 900

⁴⁵⁷ **Amplifikatör:** Müzik sistemlerinde yükseltici olarak kullanılır. Kaynak cihazlardan (sinema, pikap gibi) çıkan ses sinyallerini güçlendirerek hoparlörlere gönderme görevini üstlenen cihaz.

⁴⁵⁸ **BCA**, 490.01/1217.43.1, s. 19.

⁴⁵⁹ **BCA**, 490.01/1208.7.1, s. 1-7.

⁴⁶⁰ **BCA**, 490.01/ 1055.1050.4, s. 10.

kadar katılım sağlamıştı. Yine 1935 yılı içerisinde iki adet şölen ve kongre tertip edilmişti. Bayburt Halkevi'nde tabi olarak resmi bayramlar büyük bir coşku içerisinde kutlanırken, bu kutlamalar halk tarafından yoğun bir ilgi ile karşılanmıştı.⁴⁶¹ Güzel Sanatlar Şubesi'nin Musiki Kolu, yapılan bu etkinliklerde iki keman ve bir flüt ile müzik ihtiyacına hizmet etmeye çalışmaktaydı.⁴⁶²

Bayburt Halkevi Kütüphanesi'nden 1935 yılı içerisinde 164 kitap, gazete ve dergiden faydalandığı bildirildiği halde, Kütüphane içerisinde kaç adet kitabın mevcut bulunduğu belgeler dâhilinde belirtilmemiştir.⁴⁶³ Kütüphaneden yararlanan kişilerin mesleki nitelikleri ve okunan eserlerin kategorileri aşağıdaki gibiydi:⁴⁶⁴

Okunan Kitaplar	Toplam	Okuyanların Meslekleri	Toplam
Edebiyat (roman, şiir,hikaye)	12	Öğrenci	70
Tarih	7	İşyar (Memur)	1
Coğrafya		Öğretmen	20
Felsefe	1	Subay	2
Müspet (pozitif) ve Tabii ilimler	3	Çiftçi	3
Dil	1	İşçi	19
Sosyal İlimler(ekonomi,eğitim)	2	Serbest meslek	5
Ar (Sanat)	3		
Sir (özel, hususi)kitaplar	15		
Gazete ve Mecmua	120		
Toplam:	164		120

Spor faaliyetleriyle yakından ilgilenen Halkevi Spor Şubesi, 1936'da atlı spor takımlarını organize etmekteydi. Spor Şubesi'nde atlı sporlar ciritçiler ve biniciler kolu olarak ayrılmıştı. Bu kolda 20 atlı, saha olarak hazırlanan yerde her hafta muntazaman çalışmalar yapmakta, Bayburt için bir hayat hareketi göstermekteydiler. Bu kolun doğal olarak eğer takımları için masrafları çok olmaktaydı.⁴⁶⁵

Futbol için bir sahasının olmamasından dolayı spor olarak futboldan daha ziyade kayakçılık ön plandaydı.⁴⁶⁶ Kayak sporu ilk kez 1937'de ilçede teşkil edilmiş,

⁴⁶¹ BCA, 490.01/985.817.2, s. 70-71.

⁴⁶² BCA, 490.01/1010.897.1, s. 12.

⁴⁶³ BCA, 490.01/985.817.2, s. 66.

⁴⁶⁴ BCA, 490.01/985.817.2, s. 69.

⁴⁶⁵ BCA, 490.01/1010.897.1, s. 12.

⁴⁶⁶ BCA, 490.01/998.855.2, s. 12.

teşkilatın kuvvetlenmesi için çalışılmıştı.⁴⁶⁷ 1946'da Spor Şubesi'ne 20 çift buz pateni gönderilerek Halkevi gençliğinin kış sporlarına yönlendirilmesine gayret edilmişti.⁴⁶⁸ Bu çalışmaların ilerleyen yıllarda olumlu sonuçlar verdiğini Gümüşeli gazetesinden takip etmek mümkündür. Gümüşeli gazetesinin haberine göre; 1947'de yapılan müsabakalarda Bayburt'tan Mustafa Özdemir kayakta Türkiye birincisi olmuştu.⁴⁶⁹

Bayburt Halkevi'nin Temsil Şubesi'ne mensup gençler, 1946'da güzel çalışmalar yapmışlardı. Temsil şubesi tarafından "*İnsan Sarrafi*" komedisi ile, "*İstiklal*", "*Yaşayan Ölü*" ve "*Zoraki Tabip*" piyesleri üstün bir başarı ile temsil edilmişti. Temsil Kolu bu piyesleri köylerde de tekrarlamıştı. Ayrıca aynı etkinlik dâhilinde Halkevi salonunda Halkevi Başkanı tarafından "*Türkiye Ormanları*" ve "*Bayburt Savaşları*" konulu konferanslar verilmiş, ilgiyle dinlenmişti.⁴⁷⁰

Bayburt Halkevi, Halkevlerinin 15. yıldönümünü zengin bir gösteri programı ile kutlamıştı. Bütün şubelerin iş birliğiyle hazırladığı bu kutlama programına Temsil Şubesi "*Vatan ve Vazife*" piyesi ile, Güzel Sanatlar (Ar) Şubesi ince saz kısmı mahalli türkülerle, Dil Edebiyat Şubesi çevredeki şairlerin deyiş ve konuşmalarıyla, Spor Şubesi ise boks gösterisiyle katılmışlardı. Halkevi salonunda yüzlerce insanın katıldığı bu kutlama programı zevk ile izlenmişti.⁴⁷¹

Bayburt Halkevi 1947'de seri konferanslar vermeye başlamıştı. Halkevinin Dil, Edebiyat Şubesi tarafından 1947 Mart ve Nisan ayları boyunca devam eden konferansların üçüncü ve dördüncüsü, Nisan ayına denk gelmişti. Nisan'da verilen "*Ailede Çocuk Eğitimi*" ve "*Hayvanlardan insanlara geçen Hastalıklar*" konulu bu iki konferans, kalabalık bir dinleyici kitlesi tarafından alaka ile dinlenmişti. Konferansların müteakibinde dinleyicilere koro heyeti tarafından mahalli şarkılar söylenmiş ve milli oyunlar oynanmıştı.⁴⁷²

1948'de Toprak Bayramı'nın 8. yıl dönümü münasebetiyle, Bayburt Halkevi'nin Köycülük ve Temsil Şubeleri bir gezi tertiplemişlerdi. Toprak Bayramı'nı köylüler arasında kutlamak amacıyla yapılan bu gezide, bucak merkezine kadar yol üzerindeki köylere de uğranarak bando ile milli havalar çalınmış, törene katılmak isteyen köylüler de Halkevi kafilesiyle bucak merkezine gitmişlerdi. Etraf köylerden gelen kalabalık bir halk, daha sabahın erken saatlerinde bucak merkezini doldurmuş ve

⁴⁶⁷ BCA, 490.01/657.190.1, s. 27.

⁴⁶⁸ BCA, 490.01/1122.95.3, s. 2-3.

⁴⁶⁹ Gümüşeli, 5 Nisan 1947, Sayı: 517, s. 1.

⁴⁷⁰ "Halkevlerimizde", *Ülkü Dergisi*, 10/100, 1 Nisan 1940, s. 16.

⁴⁷¹ Gümüşeli, 8 Mart 1947, Sayı: 515, s. 1.

⁴⁷² Gümüşeli, 5 Nisan 1947, Sayı: 517, s. 1.

şenlikler başlamıştı. Şenlikler, bandonun çaldığı İstiklal Marşı ile başlamış, bundan sonra Halkevi Başkanı tarafından “*Toprak Bayramının Önemi, Yurda ve Köylüye Sağlayacağı Faydalar*” üzerine bir konuşma yapılmıştı. Ayrıca köylülerin bu kanunla ilgili soruları cevaplandırılmıştı. Söz alan köylülerden birisi kürsüye gelerek, “bu kanunun sağlayacağı faydalar karşısında duyduğu sevinci” belirtmişti. Konuşmalardan sonra davul ve yerli sazlarla milli havalar çalınmış ve oyunlar oynanmıştı. Temsil kolu bir ortaoyunu oynamış ve halk büyük bir ilgi ile seyretmişti. Geziye katılmış bulunan bir askeri doktor da bucak içerisindeki hastaları muayene etmişti. Halkevinin bu gezisi köylüler tarafından içten bir ilgi ile karşılanmıştı.⁴⁷³

Temsil Şubesi 1948’de bir program çerçevesinde başarılı temsiller verdi. Program dâhilinde “*Alparslan*” piyesi ve “*Sahte Vali Teftişte*” komedisi temsil edilmişti. Temsilden başka Bayburt halk şairlerinden parçalar ile, Halkevi ince saz heyetinin iki kısım halinde çaldığı Bayburt halk türkülerinden parçalar söylenmişti. Temsilin halktan gördüğü büyük ilgi karşısında Halkevi gençleri temsillerini iki gece tekrarlamışlardı.⁴⁷⁴

1950’de Bayburt Halkevi’nde dikkati çeken en önemli gelişme Türkçe okuma yazma kurslarının açılmasıydı. 4 Şubat 1950’den 6 Nisan 1950’ye kadar devam eden kurs için Öğretmen Celal Günay, Mehmet Sevil ve Perihan Fırat görevlendirilmişti. Türkçe okuma yazma kursları, gerek kadın gerekse erkek vatandaşlara iki ayrı kurs halinde açılmış, kadınlar için açılan kurs çok büyük rağbet görmüştü. Bu duruma sebep olarak 1950’de Bayburt’ta açılan Akşam Kız Sanat Okulu gösterilebilir.⁴⁷⁵

Dönem itibariyle Bayburt şair ve âşıklarıyla nam salmış bir ilçedir. Kendine özgü birçok şiir ve türküsü bulunan Bayburt’ta Talmacıklı Hilmi Ekşi tarafından yazılan ve Ülkü Dergisinin Temmuz 1942 sayısında yayınlanan “*Bayburt Destanı*” dönemi ve Halkevi’ni anlatması bakımından önemlidir. Bu eser şu şöyledir:

⁴⁷³ “Halkevleri ve Halkodalarında”, *Ülkü Dergisi*, 2/10, Temmuz, 1948, s. 45.

⁴⁷⁴ “Halkevlerinde Halkodalarında”, *Ülkü Dergisi*, 2/15, Mart 1948, s. 46.

⁴⁷⁵ *BCA*, 490.01/1055.1050.4, s. 7-10.

“BAYBURT DESTANI

*Dinleyin bayanlar, dinleyin baylar,
Kendi dili methin eder Bayburdun.
Anılsın her yerde bu yurt destanı,
Söylesin ulusu, ili Bayburdun.*

*Cennet gibi dört köşesi bezenmiş,
Her tarafa telefonlar uzanmış,
Büyük harpte türlü namlar kazanmış,
Böyle bir sahibi vardır Bayburdun.*

*Her günü ilçebay bir köye gider,
Devirir dağları beton yol eder,
Çobansız koyunu kurtlar pay eder,
Böyle bir amiri vardır Bayburdun.*

*Gayetle güzeldir kışlalar düzü,
Subayları sanki Zühre yıldızı,
Talim, terbiyede gece, gündüzü,
Askerleri gonca güldür Bayburdun.*

*Mektep binasıdır Şehitler Dağı,
Ortasından çağlar Çoruh Irmağı,
Bütün selvi kavak sol ile sağı,
Ankara'dan doğar günü Bayburdun.*

*Halkevinden gelir radyonun sesi,
İğlere hoş bakar belediyesi,
Yapıldı çeşmeler, köprü, hepsi,
Kazım, köklü başkanındır Bayburdun.*

*Halkevi, hükümet hep karşı karşı,
Mermerden yüksektir yontmalı taşı,*

*Kefeli 'dir bütün işlerin başı,
Böyle bir mimarı var Bayburdun.*

*Milletin fikrine nurlar aşılamış,
Halkevinde çalışmalar başlamış,
Eski hahul saray bizi haşlamış,
Uyanmış kocası, genci Bayburdun.*

*Günde bin araba çarşıya koşar,
Hesap etsen buna akıllar şaşar,
Devrolan paralar yüz bini aşar,
Arpası, buğdayı, malı Bayburdun.*

*Erzincanlı verir üzümle soyma,
Gümüşane satar kah ile elma,
Çoktur arazisi, halk ile dolma,
İstanbul'a benzer yeri Bayburdun.*

*Hilmi, mert Bayburt'a kurban, kul olur,
Daha memleketim çok şeref bulur,
Umarım mevladan vilâyet olur,
Gelir Ankara'dan emri Bayburdun."*

Bayburt 1942: Talmacıklı Hilmi Ekşi ⁴⁷⁶

⁴⁷⁶ "Bayburt Destanı", **Ülkü Dergisi**, 2/19, 1 Temmuz 1942, s. 12.

III- Bayburt Halkevi Binası

Gümüşhane'nin Bayburt İlçesi ve çevresindeki birçok vilâyette modern Halkevleri yapılması meselesi Başbakan İsmet İnönü'nün 1935'deki doğu gezisi sırasında ele alınmıştı. İsmet İnönü buralara ayrılacak parayı tespit ederek seyahati sırasında ilgili notlar almıştı. Bölgede Halkevi yapılması işini yakından takip eden Üçüncü Umum Müfettişi Tahsin Uzer, 10 Ekim 1936'da Başvekâlet Müsteşarı Kemal Gedeleş'e yazdığı bir yazıda halkevi için ayrılan bütçenin gönderilmesini ve biran önce işe başlanılmasını istemişti.⁴⁷⁷

Bu yazıya 7 Kasım 1936'da gönderilen cevapta, Doğu Anadolu'da Artvin, Bayburt, Erzurum, Erzincan ve Kars'ta birer Halkevi yaptırılmasının kararlaştırıldığını, Bayburt Halkevi projesinin yapıldığını ve mahallince işe başlayabilmek için bazı arsa ve bina mübadelesi işi ile uğraşılmakta olduğu belirtiliyordu. Halkevinin bedeli olan 20.000 liranın 10.000 lirasının mahallince toplanması, diğer 10.000 liranın ise Genel Merkezce temin edilmesi düşünülmüştü.⁴⁷⁸

Bayburt Halkevi binasının yapılacağı arsa vakti ile Türk Ocakları'ndan CHP'ye devredilen arsa olup 550 m² idi. Belediyece bu arsa üzerinde bulunan birkaç dükkânın 16 Ekim 1935'de istimlakî kararlaştırılmıştı.⁴⁷⁹

Bayburt Halkevi için bir plân hazırlanmış ve bu plân Gümüşhane Halkevi planı ile birlikte Hasan Fehmi Ataç tarafından Nafia Vekâleti'ne onaylatılmıştı. Bu plân dâhilinde Halkevi yapım işi, 20.000 liralık ödenek üzerinden 16.653 lira ile inşaat müteahhidi Yakup Kefeliye ihale edilmişti.⁴⁸⁰

Plân dâhilinde çalışılarak 24 Eylül 1937'de Bayburt Halkevi binasının temel atma töreni yapıldı.⁴⁸¹ Temel atma kısmı bitmişken Üçüncü Umum Müfettişi Tahsin Uzer; "*Bayburt halkı için bu bina kafi değildir*" değerlendirmesinde bulunmuş, binanın temeli atılmış olmasına karşın yetersiz olacağı düşüncesinden tevsi karar vermişti. Bu karar dolayısıyla 53.000 liralık yeni bir proje hazırlanmıştı. Verilen bütçe ile plân birbirini tutmadığı için Bayburt Halkevi'nin ikmalî ve bina inşaatı uzun yıllar sürmüştü.⁴⁸²

Gümüşhane Mebusları raporlarında; "*Bayburt Halkevi pek geniş ve lüks*

⁴⁷⁷ BCA, 030.10/70.459.1, s. 20-25; BCA, 490.01/1714.967.1, s. 121.

⁴⁷⁸ BCA, 030.10/70.459.1, s. 314, 18.

⁴⁷⁹ BCA, 490.01/1714.967.1, s. 109, 114-117.

⁴⁸⁰ BCA, 490.01/1714.967.1, s. 57, 62.

⁴⁸¹ BCA, 490.01/1714.967.1, s. 67.

⁴⁸² BCA, 490.01/1714.967.1, s. 24-27.

tutulduğundan mevcut tahsisatı ile hemen yarısı bile yapılamamış, büyükçe bir tahsisata ihtiyaç duyulmaktadır.” demektedirler.⁴⁸³ Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Ataç'ın 17 Ocak 1938 tarihli raporuna göre de; Bayburt Halkevi binası partice yapılan yardım ve mahallince elde edilen para ile yapılamayacağından başka ikmal tedbirlerini düşünmek gerekmişti.⁴⁸⁴

Nitekim Merkezden gönderilen 20.000 lira ve halktan toplanabilen 4.000 küsur lira ile 1939'da inşaat yeni plân dâhilinde yarısına kadar yapılabilmiş, inşaatın bitirilebilmesi için en az 20.000 liraya daha ihtiyaç duyulmuştu. Bayburt halkının binanın bitirilebilmesi için çok güzel işler çıkardıkları ve binayı Bayburt için canı gönülden istedikleri de bir gerçektir. Halkevi için lazım gelen kum, taş, kireç vs. gibi malzemelerin taşıma işini Bayburt halkı ücretsiz olarak karşılamıştı.⁴⁸⁵

Bayburt Halkevi'nin yapılacak kısımları için ihtiyaç olan diğer 20.000 lira, 1939'da Genel Merkezce gönderildi.⁴⁸⁶ 1940 yılı inşaat mevsimi ile beraber Bayburt Halkevi İdare Heyetince geri kalan işler parçalar halinde yaptırılmaya çalışılmıştı.⁴⁸⁷ 1941 Ekim itibarıyla halkevi inşaatının büyük kısmı bitirilebilmişti.

İnşaat süresi boyunca durmuş olan Halkevi faaliyetleri 1941 yılından itibaren yeniden canlandırılmaya çalışılmıştı. Ancak temsil salonu gibi Halkevinin önemli kısımları tamamlanamadığı için, Temsil Şubesi'nin faaliyete geçmesi biraz daha zaman aldı.⁴⁸⁸

25 Aralık 1943'te Gümüşhane milletvekilleri raporlarında; *“Bayburt Halkevi binası inşaatı noksandır. Bilhassa konferans salonu istifade edilecek durumda olmadığı gibi tehlikeli bir vaziyet arz etmekte olduğu görülmüştür. Binanın mahalden ikmali mümkün olmayacağına göre merkezden yardım edilmek suretiyle ikmali inşası zaruridir. İnşaatı noksan kalan bu bina gün geçtikçe harabiyete yüz tutacak neticede daha büyük paranın sarfını mucip olacağından tamamlanması elzemdir.”*⁴⁸⁹ diyerek Genel Merkezi uyarmışlardı.

Bayburt Halkevi binasının birçok eksiklerine rağmen idari kısımlarının tamamının yapıldığı dikkati çekmektedir. Halkevi idari kısmının üç odası da CHP tarafından kullanılmaktaydı. Halkevinin büyükçe bir salonunun olmasına rağmen,

⁴⁸³ BCA, 490.01/657.190.1, s. 1.

⁴⁸⁴ BCA, 490.01/657.190.1, s. 30-31.

⁴⁸⁵ BCA, 490.01/1714.967.1, s. 25.

⁴⁸⁶ BCA, 490.01/1714.967.1, s. 15-21.

⁴⁸⁷ BCA, 490.01/1714.968.1, s. 48.

⁴⁸⁸ BCA, 490.01/1715.972.1, s. 287, 293.

⁴⁸⁹ BCA, 490.01/657.192.1, s. 4.

salonun bir dönem ambar olarak kullanılması Halkevi binasının gereğince kullanılmadığını göstermekteydi.⁴⁹⁰

Sadece idare kısmı ikmal edilmiş olduğu anlaşılan fakat esas gayeyi sağlayacak olan toplantı salonu gibi önemli unsurları yarım kalan Bayburt Halkevi inşaatının tamamlanması için, uzun süren bir duraklama devresinden sonra yeniden harekete geçildi⁴⁹¹ ve 26 Ağustos 1947’de inşaatı tamamlanma işi Müteahhit Necati Alp’e ihale edildi.⁴⁹² Yeni müteahhidi tarafından yapılan bina Ağustos 1949’da tamamlandı.⁴⁹³ Ve kısa bir süre sonra faaliyete geçti. Bayburt Halkevi binası kısa bir süre faaliyette bulunabildi. Ancak Halkevlerinin kapatılmasından sonra 17 Mart 1952 tarihinde, hazineye intikal ettirilmiş olan bina, 24 Mart 1953 tarihinde İcra Vekilleri Heyeti tarafından, sinema salonu hariç olmak üzere Askeri Hastane olarak kullanılması karar verildi.⁴⁹⁴

B- KELKİT, ŞİRAN VE TORUL HALKEVLERİ’NİN GENEL DURUMU

1939’da Kelkit ve Şiran’da Halkevi 1940’da da Torul’da halkodası kurulmuştu. Fakat maddi imkânsızlıklar bu merkezlerde Halkevi faaliyetlerinin yapılamamasına neden olmuştu. 1939’da Kelkit ve Şiran ilçelerinde Halkevi binaları olmadığından ve bina kiralamak gibi maddi imkana sahip olunmadığından, toplantılar belediye salonlarında ya da kahvehanelerde yapılmaktaydı.⁴⁹⁵ Bu durum Halkevlerinin hiç faaliyet gösterememesine neden olmuştu.

1941 yılının birinci altı aylık çalışma devresinde, CHP il yönetimi Kelkit ve Şiran’a giderek buralarda kira karşılığında birer bina tedarik etmiş, bu durum Halkevlerini küçük oranda faaliyete sevk etmişti. Torul’da ise müsait bir bina teminine çalışılmış ancak kaza merkezinde ki bina eksikliği, müsait binaların da ordunun kullanımında olmasından dolayı herhangi bir netice elde edilememiştir.⁴⁹⁶ Ayrıca CHP il yönetimi, Genel Merkezden Kelkit ve Şiran da birer Halkevi binası yapılmasını ve vilâyet bünyesindeki Halkevlerine birer radyo gönderilmesini talep etmişti.⁴⁹⁷ Ancak bu

⁴⁹⁰ BCA, 490.01/1715.972.1, s. 142.

⁴⁹¹ BCA, 490.01/1715.972.1, s. 96.

⁴⁹² BCA, 490.01/1715.972.1, s. 99-101, 115.

⁴⁹³ BCA, 490.01/1715.972.1, s. 16.

⁴⁹⁴ BCA, 030.18/131.23.7, s. 1.

⁴⁹⁵ BCA, 490.01/657.191.1, s.168.

⁴⁹⁶ BCA, 490.01/657.191.1, s. 92.

⁴⁹⁷ BCA, 490.01/657.191.1, s. 120.

talepten de bir netice alınamamıştı.

1940 yılında Halkevlerini Teftiş eden Erzincan Bölgesi Müfettişi ve Balıkesir Milletvekili Muzaffer Akpınar, hiçbir faaliyette bulunmayan bu merkezlerdeki halkevlerinin halkodasına dönüştürülmesini daha faydalı bulmaktaydı. Muzaffer Akpınar raporunda Kelkit ve Şiran Halkevleri için şu yorumu yapmaktaydı:⁴⁹⁸

“ Bölgem dâhilinde Erzincan, Erzurum, Gümüşhane ve Bayburt’tan başka şehirlerde Halkevinin yaşayamayacağına kani olduğum için bunların halkodasına kalbi muvafık olur. Bu mütalaayı verirken duyduğum acıyı ve ızdırabı tarif edemem. Memleketin her tarafında kalkınma siyasetinde büyük rol oynayacak olan Halkevlerinin kapatılmasından mütevellit zararı şimdilik faidesiz ve randımansız ismen yaşayan Halkevlerinin halka telkin ettiği zararlar mukayese ediyorum da kapatılmasını daha ehven buluyorum. Şarkın hususiyetleri göz önünde tutulursa garp memleketlerimizle kabili kıyas olmadığı tezahür eder.”

II. Dünya Savaşı’nın Türkiye’ye en önemli olumsuz etkisi genç ve çalışkan nüfusun uzun süre askere alınmasıdır. 1942’de Kelkit, Şiran Halkevleri ve Torul Halkodası azalarının yarısından fazlasının askerde bulunmasından dolayı, istenilen faaliyet temin edilememekteydi. Yalnız kütüphaneler halka açıldı ve istifade edinilebilir vaziyetteydi.⁴⁹⁹

1943 yılı CHP birinci altı aylık çalışma raporuna göre; Kelkit ve Şiran Halkevleri ile Torul Halkodasının belli başlı çalışması gözükmemektedir.⁵⁰⁰ 1944 yılına ait raporlarda da yine Kelkit, Şiran ve Torul Halkevlerinde “göze batır bir faaliyet görülmemiştir”⁵⁰¹ açıklaması yapılmaktaydı.

Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Ataç 25 Aralık 1943 tarihli raporunda Kelkit, Şiran ve Torul Halkevleriyle ilgili olarak şunları söylemekteydi: “Kelkit, Şiran ve Torul Kazalarında elverişli bina mevcut olmaması sebebiyle Halkevleri faaliyet gösterememektedirler. Bu kazalarda küçük tipte olsa birer Halkevi binası inşası hem Halkevlerinin faaliyeti hem de bu merkezleri süslemesi bakımından çok yerinde olacaktır.”⁵⁰² Ancak bina yapmak için bir girişimde bulunulmamıştı. 16 Ocak 1948 tarihli Mebus raporlarında da; “Kelkit, Şiran ve Torul İlçelerinde Parti ve Halkevleri

⁴⁹⁸ BCA, 490.01/998.855.2, s. 10.

⁴⁹⁹ BCA, 490.01/657.191.1, s. 19.

⁵⁰⁰ BCA, 490.01/657.192.1, s. 151.

⁵⁰¹ BCA, 490.01/657.192.1, s. 80.

⁵⁰² BCA, 490.01/657.192.1, s. 4.

binaları yoktur. Bucaklarda bu merkezler kahvelerin bir köşesinden ibarettir."⁵⁰³ denilmekte ve bu merkezlerin sadece ismen var oldukları vurgusu yapılmaktaydı.

C- KELKİT HALKEVİ

Kelkit Halkevi 19 Şubat 1939'da açıldı.⁵⁰⁴ İlk kuruluşunda Temsil Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Kütüphane ve Yayın Şubesi, Köycülük Şubesi gibi beş ana bölümün açık olduğu bilinmekle birlikte, bu şubelerin faaliyetleri ve idari heyetleri hakkında bilgi bulunmamaktadır. Kelkit 1940 yılı itibarıyla 1.990 mahalli nüfusa sahipti. Halkevine üye olanların sayısı ise 150'idi.⁵⁰⁵

Kasım 1939'da Kelkit Halkevi Başkanlığını Ziya Öztürk yapmaktaydı. 1887 Erzurum doğumlu olan Ziya Bey ortaokul mezunuydu. Öğretmen olan Ziya Bey, Bu yıllarda Maarif Memurluğu ve Başöğretmenlik görevlerinde de bulunmuştu.⁵⁰⁶

19 Şubat 1940'da Halkevlerini Teftiş eden Erzincan Bölgesi Müfettişi ve Balıkesir Milletvekili Muzaffer Akpınar, raporunda Kelkit Halkevi'nin iyi olmayan durumunu şöyle anlatılmaktaydı:⁵⁰⁷

" Burada Halkevi ismi dört kolla çalışır. Fakat bu çalışmaların hiç kimse farkında değildir. Ortada parti idare heyetinde olduğu gibi ne Halkevi Başkanı nede idare heyeti vardır. Hatta Halkevinde çalışacak eleman dahi yoktur. Çarşıda büyük bir kahve vardır. Her türlü oyun oynanır memleketin yegâne kahvesidir. Orası hem Köycülük hem İçtimai Yardım hem de Kitapsarayı Kollarını ihtiva eden Halkevi ve Parti binası diye takdim edilmektedir ki Parti toplantı ve içtimasını da burada yaptık. Halkevi Reisi olarak başlarında sağır, Başmuallim ve Maarif Memuru Ziya namında; ihtiyar Allahlık bir zat vardır. Memlekette bitekte öğretmen vardır. Memur zat Halkevinin kaç kolla çalıştığını bilmemekte ve kendisinin nizamnâmeğe göre Halkevi Reisi olup olamayacağını tayin edememektedir. Eğer talimatnâmesine uygun hareket edebilirlerse burada da halkodası açmak bu zavallıları da Halkevi külfetinden kurtarmak demek olur."

Muzaffer Akpınar 1942 yılı Temmuz ve Aralık aylarında vermiş olduğu raporlarında ise:

⁵⁰³ BCA, 490.01/657.193.1, s. 5.

⁵⁰⁴ CHP Halkevleri Halkodaları 1940, s. 19; CHP 1939'da Halkevleri, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara, 1939, s. 23.

⁵⁰⁵ CHP Halkevleri Halkodaları 1940, s. 19.

⁵⁰⁶ BCA, 490.01/939.646.1, s. 26.

⁵⁰⁷ BCA, 490.01/998.855.2, s. 11.

“ Kelkit Kazasının gerek parti ve gerekse Halkevi teşkilatı insanın asabını bozacak kadar atıl ve kabiliyetsizdir. Çalışmak yoktur. Alaka yoktur. Binadan bahsediyorlar bunlar binada olsa çalışmazlar. Daha önce kendilerine utandıracak bir çok sözler söyleyerek çalışacaklarına söz almıştım, bu defa gittiğimde kahvehanenin kapısına (HALKEVİ) tabelası asmışlar. İçerde tavla oynuyorlar.”⁵⁰⁸ demekle Kelkit Halkevi’nin faaliyette bulunmamasından şikayet etmekteydi.

Tüm bu raporlardan anlaşılmaktadır ki Kelkit Halkevi kurulduğu günden itibaren ismen var olmuş faaliyetleri yok denecek kadar az olmuştur. Bu durumun önemli nedenlerinden biride Kelkit Halkevi’nin 1942 yılına kadar kira da olsa kendine ait bir binasının olmayışydı. Kelkit Halkevi için müstakil bir binanın kiralanması 1943 yılını bulmuştu.⁵⁰⁹ Kiralanan bina ise ilçenin 1 km. kadar dışındaydı. Halkevinin ilçe merkezine uzak seçilmesi yazın sıcak havalarda sorun olmasa da kış aylarında gidip gelinmesi açısından oldukça zorluk oluşturmuyordu. Halkevinin müdavimleri öğlen paydosunda evine kadar gidemeyen hükümet memurlarıydı. Öğleyn dinlenme, çay ve kahve içmekle vakit geçirilmekteydi. Akşam hükümet daireleriyle birlikte Halkevi kapatılıyordu.⁵¹⁰ Bu durum Halkevinin rağbet görmemesine neden oluyordu.

23 Eylül 1946’da manifaturacı Süleyman Değer, Şükrü Saraçoğlu’na bir mektup yazarak Kelkit Halkevi’nde Halkevlerinin çalışma şekline aykırı olarak kumar oynanmakta olduğunu şikâyet etmişti. Bunun üzerine Muzaffer Akpınar bölgeye gelerek incelemelerde bulundu. Yaptığı incelemeler sonucunda kumar şeklinde en ufak bir harekete rastlamadığını belirtmekteydi.⁵¹¹

26 Kasım 1948’de Trabzon Bölgesi Müfettişi Ahmet Eymir de raporunda; Kelkit Halkevi faaliyetlerinin sönük olduğunu vurgulamış, canlanması için gereken tedbirlerin alındığını belirtmişti.⁵¹²

D- ŞİRAN HALKEVİ

Şiran Halkevi 22 Şubat 1939’da açıldı. Şiran Halkevi ilk kuruluşunda Temsil Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinden teşkil edilmişse de,⁵¹³ kuruluşunda ki idari heyeti ve şubelerin faaliyetleri hakkında

⁵⁰⁸ BCA, 490.01/998.855.2, s. 10.

⁵⁰⁹ BCA, 490.01/834.294.1, s. 42.

⁵¹⁰ BCA, 490.01/834.294.1, s. 16.

⁵¹¹ BCA, 490.01/834.294.1, s. 16, 21-22.

⁵¹² BCA, 490.01/657.193.1, s. 1.

⁵¹³ CHP Halkevleri Halkodaları 1940, s. 27.

bilgi bulunmamaktadır.

1940 yılı itibariyle Şiran'ın mahalli nüfusu 638 olmakla birlikte, Halkevine üye olanların sayısı 95'dir.⁵¹⁴ Bu yıl içerisinde Şiran Halkevi Başkanlığını Mustafa Yeniçeri yapmaktaydı. 1889 Şiran doğumlu olan Mustafa Bey ilkokul mezunuydu ve çiftçilik yapmaktaydı. 1925 yılında CHP'ye üye olmuş 1933-1936 tarihleri arasında Şiran Belediye Başkanlığı yapmıştı.⁵¹⁵

1940'da meydana gelen deprem Şiran Halkevi adına tutulmuş olan binayı yıkmış, evrak ve kayıtlar enkaz altında kalmıştı. Depremden sonra Halkevine uygun bir yer bulunamamış faaliyete geçirilememişti. Bu nedenle bir baraka yapılması düşünülmüştü. Ancak bunun için de en az 70-80 liraya ihtiyaç vardı. Bu paranın Genel Merkezce gönderilmesiyle bir baraka temin edilerek Halkevinin faaliyete geçirileceği taahhüt edilmişti.⁵¹⁶

19 Şubat 1940'da Halkevlerini Teftiş eden Erzincan Bölgesi Müfettişi ve Balıkesir Milletvekili Muzaffer Akpınar, raporunda Şiran Halkevi'nin durumunu şu sözlerle anlatmaktaydı:⁵¹⁷

“Özenerek açılmış olan Halkevi Temsil, Spor, Halk Dershaneleri ve İktisadi Yardım olmak üzere dört kolla açılmıştır. Bu işle de Parti işiyle olduğu gibi muhatap Kaymakamdır. İzahat istedim, Temsili hiç tecrübe etmedik ve zaten ne oynayacak yerimiz nede bu işi becerecek elemanımız yoktur. Spor, senede iki defa at koşturuyoruz ve halk spora çok meraklıdır. Bir telefonla civar köylerden bin kişi toplamak mümkün dür. Halk Dershaneleri muallim noksanlığından temin edilemiyor. İktisadi Yardım Kolunda da bir doktor vardı oda çekti gitti dediler. İşte Şiran Halkevi'nin yaşatmak istediği vaziyet neşeleri kırılmasın diye daha mütevazı çalışarak faydalı olmaları için halkodası açmak çok yerinde bir tedbir olur.”

Muzaffer Akpınar'ın faaliyet görmediği merkezlerin halkodasına dönüştürülmesi önerisi kabul edilmemişti ve Gümüşhane ilçelerinde bulunan, çalışmaktan yoksun olan İlçe Halkevleri kapatılıncaya kadar varlıklarını sürdürmüşlerdi.

1942'de Şiran Halkevi'nin Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi'nin Başkanlığını, Merkez Mitat Paşa Okulu öğretmenlerinden Kemal Sungur yapmaktaydı. Kemal Bey Şiran Halkevi'nde birçok kurs açmasının yanı sıra Temsil Şubesi'nde de

⁵¹⁴ CHP Halkevleri Halkodaları 1940, s. 27.

⁵¹⁵ BCA, 490.01/939.646.1, s. 21, 23.

⁵¹⁶ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 234-235.

⁵¹⁷ BCA, 490.01/998.855.2, s. 10.

temsil vermek gibi üstün başarılarla bulunmuştu.⁵¹⁸

31 Aralık 1942’de ilçeyi tekrar ziyaret eden Muzaffer Akpınar yapmış olduğu incelemeler sonunda daha önce otel olarak kullanılan bir binanın Halkevi olarak kiralandığını ve zaten fazlaca faaliyeti olmayan Halkevinin yeterli olduğunu belirtmişti. Halkevinin muhit üzerinde fazla etki bırakmadığını, halkın cahil ve Halkeviyle alakasız olmasından dolayı bu eksikliğin giderilmesi için gece kursları açılmasını önermişti. Halkevinin ihtiyaçlarını da dikkate alan Muzaffer Akpınar, Halkevinin akümülatörlü radyolardan birine sahip olsa da bozulduğundan yeni bir radyo gönderilmesini Genel Merkezden istemişti.⁵¹⁹

E- TORUL HALKEVİ

CHP’nin Torul’da mütevazı şartlarda bir halkodası açma düşüncesi, 1939 yılının sonlarına doğru oluşmuştu. Genel Merkezden Şubat 1940’da çıkan izin ile Torul’da bir halkodası oluşturulması düşünülmüş,⁵²⁰ nihayetinde Torul Halkevi 25 Şubat 1940’da halkodası olarak kurulmuştu. İlk kuruluşunda Torul’un 1.055 mahalli nüfusu vardı ve halkodasına üye olanların sayısı 55’ti.⁵²¹ İlk kuruluşunda halkodası başkanlığını Öğretmen Cemal Perker yapmaktaydı.⁵²²

Erzincan Bölgesi Müfettişi Muzaffer Akpınar, 1941-1942 teftiş devresinde Torul Halkodası’nı da teftiş ederek şu notları almıştı:⁵²³

“Bu kazada halkodası vardır. Şimdiye kadar idare heyetinin hiç alakası yoktur. Bilakis söndürmeye uyuşturmaya çalışıyorlardı. Yeni idare heyeti halkodasıyla alakadar ve faaliyetleri artırmaya çalışmaktadır. Hükümet amir ve memurlarıyla birlikte halkodasına yardım ediyorlar. Halkodasının yaşaması ve gelişmesi için idare heyeti tarafından yeni ilgilenilmektedir. Halkodasının sorumluluğunu üzerine alan idare heyeti vazifesinin ehlidir. Halkodası muhite kâfidir. Halkodası yeni idare heyeti tarafından canlandırılmaya başlamıştır. Halka çok faydalı olacaktır ve iyi intibah bırakacaktır. “

Torul İlçesi’ndeki halkodasının Halkevine çevrilmesi icap etmiş ise de, binasızlık yüzünden bu gereklilik 1942’e ertelenmişti.⁵²⁴ Torul Halkodası adının

⁵¹⁸ BCA, 490.01/834.294.1, s. 45.

⁵¹⁹ BCA, 490.01/998.855.2, s. 1-2, 9.

⁵²⁰ BCA, 490.01/956.701.1, s. 29-34.

⁵²¹ CHP Halkevleri Halkodaları 1940, s. 28.

⁵²² CHP Halkevleri Halkodaları 1940, s. 84.

⁵²³ BCA, 490.01/657.192.1, s. 165.

⁵²⁴ BCA, 490.01/956.701.1, s. 25.

Halkevine çevrilmesi kararı 1944’de kabul edilmiş⁵²⁵ ve bu yıl içerisinde Torul Halkodası Halkevine dönüştürülmüştü.

1946’da Torul Halkevi üç oda bir salondan ibaretti. Odalardan biri kütüphane olarak, biri parti idare heyeti, bir diğeri de Halkevi idare heyeti tarafından kullanılmaktaydı. Ufak bir de salonu bulunan Halkevinin bu salonunda biric oyunlari oynanmakta, her nevi toplantılar yapılmaktaydı. Salondan bölünerek okuyuculara ve gelen misafirlere çay ikramı yapılmak üzere, küçük bir çay ocağı da yapılmıştı.⁵²⁶ Tüm bu hizmetleri Torul Halkevi’nde çalışan müstahdemler yapmaktaydı. Çalışanlara verilen ücretlerin yanı sıra kazanç vergisinin yatırılmamasından dolayı Torul Halkevi’ne 83 liralık haciz gelmişti. Halkevi bu karara böyle bir verginin varlığından haberdar olmadığını bildirerek itiraz etse de sonuç çıkmamış, 83 liralık borç Genel Merkeze gönderilerek yatırılmıştı.⁵²⁷

Trabzon Bölgesi Müfettişi Ahmet Eymir, 26 Kasım 1948 tarihli raporunda Torul Halkevi hakkında şunları söylemekteydi:

*“Burada parti ve Halkevi kahvehanenin köşesine sıkışmıştır. Bina yoktur ki faaliyet intizar olsun. Torul, transit yolu üzerinde işlek ve güzelce bir kasaba ve partimizin kuvvetli bulunduğu bir yerdir. Belediye arsasını temin ediyor. Mahallî yardımlar da yapılacaktır. Halk ta taş, kum taşımağa amadedir. Küçük tipteki Halkevlerinden bir tanesinin bu kasabada yapılması için 35.000 lira yardım yapılması uygun olur.”*⁵²⁸ Esasen büyük kurultayca alınan karar gereğince yeni yapılacak Halkevleri inşaatlarına yardım edilmemekte, daha ziyade yapılmakta olan Halkevlerinin maddi durum müsaade ettiği sürece tamamlanması düşünülmekteydi. Bu cihetle Torul İlçesi’ne yardım yapılmamıştı.⁵²⁹

F- HALKODALARI

Bir yerde Halkevi açılabilmesi için belirli şartlar vardı. Ancak bazı kırsal kesimler bu şartları sağlamaktan yoksundu. En az üç şube açma şartını sağlayamadıkları gibi, üye sayısı az, bina ve gelirleri de yoktu. 1940’lı yıllara gelindiğinde CHP köylerde yeterince yandaş sağlayamadığı, köyler için hedeflenen değişikliklere ulaşamadığı

⁵²⁵ BCA, 490.01/834.294.1, s. 39.

⁵²⁶ BCA, 490.01/1545.282.1, s. 4.

⁵²⁷ BCA, 490.01/1545.282.1, s. 4,5-7.

⁵²⁸ BCA, 490.01/657.193.1, s. 3.

⁵²⁹ BCA, 490.01/657.193.1, s. 1.

izlenimine varmıştı. Bu nedenlerden dolayı buralarda Halkevlerinin görevini yapacak kurumlara ihtiyaç olduğu düşünülmüştü. Bunun adı da halkodası olarak belirlenmişti.

İsmet İnönü Cumhurbaşkanı olduğunda nüfusu az olan yerlerde Halkevi yerine halkodası adıyla ona benzer daha küçük birimler açılmasına karar vermesi, bu kuruluşların üstlendikleri etkinlikleri yurt düzeyine yayma açısından yeni bir hamlenin başlangıcı olmuştu. CHP'nin 29 Mayıs 1939'daki Beşinci Kurultayı'nı açan İsmet İnönü, parti örgütünün *"Halkevlerinin vatanın siyasi, kültürel ve içtimai tekâmülünde verimli çalışmalarını her suretle teşvik"* etmesini isteyecekleri üzerinde durmuştu. Kurultayda bu amaçla Halkodaları açılmasına karar vererek,⁵³⁰ 20 maddeden oluşan Halkodaları Talimatnâmesi hazırlanmış ve 19 Şubat 1940'da 141 halkodası açılmıştı.⁵³¹ 1950 yılına gelinceye kadar sayıları 3500'ü bulmuştu. Bu süreç içerisinde Halkodalarından bazıları Halkevlerine dönüştürülmüştü.⁵³²

1944' kadar Gümüşhane köylerinde 45 halkodasının açılması için faaliyetler başlamış, CHP 1944 yılında açılacak olan 45 halkodasının bina ve inşaat işleriyle yakından ilgilenmiş ve açılış törenlerini yapmıştı.⁵³³ Yapılması kararlaştırılan her halkodası için CHP tarafından 700 lira verilmiş, bu yardımlarla birlikte 1944 yılı itibarıyla Halkodaları inşaatları köy merkezlerinde yapılmaya başlamıştı. Ancak yapı malzemesi pahalı olduğundan gönderilen miktar bir halkodasının tamamlanmasına yetecek seviyede değildi. Gümüşhane köylerinde oturan halk, verimsiz ve dağlık bir arazi yapısına sahip oldukları için yoksuldu. Dolayısıyla köylü yapılan halkodasının inşa masraflarını karşılayamaz durumdaydı.⁵³⁴

22 Şubat 1948'de Gümüşhane'deki halkodası sayısı 69'u bulmuştu.⁵³⁵ Belgeler dâhilinde tespit edilebilen Gümüşhane merkez ve ilçelerinde açılan Halkodaları şöyleydi:

I- Merkez Halkodaları

1945'de Haşara (Yeşildere) Köyü'nde bir halkodası açılmıştı.⁵³⁶ Yine aynı yıl Gümüşhane'nin Kovans Bucağı'na bağlı Kabaköy'de bir halkodası bulunmaktaydı. Kabaköy Halkodası'nın Başkanlığını Bakkal Arif Çelik üstlenmişti. Kabaköy

⁵³⁰ Z. Arıkan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", s. 272.

⁵³¹ Ş. Zeyrek, *Türkiye'de Halkevleri ve Halkodaları (1932-1951)*, s. 183.

⁵³² T. Çavdar, "Halkevleri", s. 882.

⁵³³ BCA, 490.01/657.193.1, s. 144.

⁵³⁴ BCA, 490.01/657.193.1, s. 95.

⁵³⁵ "Halkevleri Halkodaları", *Ülkü Dergisi*, 2/15, 7 Mart 1948, s. 5.

⁵³⁶ BCA, 490.01/657.190.1, s. 162.

Halkodasının küçük bir okuma odası ve 30 adet kitabı vardı.⁵³⁷

1948 yılına gelindiğinde Gümüşhane'nin Kale Bucağında bir halkodası yapılmaya başlanmış bu halkodası için CHP Trabzon Bölgesi Müfettişi Ahmet Eymir, 26 Ekim 1948 tarihli raporunda şunları söylemekteydi: *“Gümüşhane'nin Kale Bucağı 30 pare köyü ve 13000 nüfusu ihtiva ediyor. Burada bir Halkevi'ne başlanmış ve natamam kalmıştır. Bucak ve Halkevi Başkanı Osman Alemdar ideal bir partici, uyanık ve uyuracak kabiliyette bir adamdır. Demokrat Parti'nin bu bucakta binası vardır. Bizim yoktur. Halkevinin idare kısmı ile birlikte tamamlanması için 1500 liraya ihtiyaç vardır. Lütuf buyrulmasını diliyorum.”*⁵³⁸ Ancak Genel Merkezden gelen cevapta bu merkezde bir halkodası yaptırıldığıının ilk defa duyulduğu belirtilmiş, dolayısıyla yardım talebi geri çevrilmişti.⁵³⁹ Yine Kale Bucağı'yla birlikte Veyserni, Beşkilise (Mescitli) ve Mavrangel (Çamlıköy) Köylerinde halkodası inşaatına başlanmış, ancak ekonomik sıkıntılar sebebiyle bitirilememişti.⁵⁴⁰

II- İlçe Halkodaları

1943 yılında Gümüşhane'nin Torul İlçesine bağlı Harşit ve Kürtün nahiyelerinde birer bina tedarik edilmişti. Bu merkezlerde kiralanın binaların 4 odasından biri Halk Partisi tarafından kullanılmakta, diğer ikisi misafir için yapılmış yatakhane, biri de halkın okuma ihtiyacını karşılamak için okuma odası olarak kullanılmaktaydı. Harşit ve Kürtün nahiyelerinde açılan bu evler her ne kadar halkodası gibi gözükse de halkodası olarak kurulmadı. Halkın kendiliğinden kurduğu köy konağına benzer merkezlerdi. Masrafları halk tarafından karşılanmaktaydı. Halk bu evlere birer radyo ile ihtiyacı karşılayacak masa, sandalye v.s. almıştı. Halkevleri tarafından sadece halkodası bulunan merkezlerle gazete, dergi, kitap gibi ihtiyaçlar gönderildiği için bu okuma odası şeklinde kurulan evlere gazete dergi v.s. gönderilmiyordu. İşesi hazır olan bu merkezlerin gazete, dergi ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması için halkodasına çevrilmesine karar verilmiş, 1944 yılının ilk açılış devresinde bu karar kabul edilmişti.⁵⁴¹

7 Aralık 1948'de CHP Torul İlçe İdare Kurulu'nun yapmış olduğu toplantı sonucunda Torul'a bağlı Şadı, Söğüteli, Çayırçukur ve Coloşana Köylerinde nüfus,

⁵³⁷ BCA, 490.01/834.294.1, s. 8, 10.

⁵³⁸ BCA, 490.01/657.193.1, s. 3.

⁵³⁹ BCA, 490.01/657.193.1, s. 1.

⁵⁴⁰ BCA, 490.01/1716.977.1, s. 210.

⁵⁴¹ BCA, 490.01/834.294.1, s. 39-41.

eleman ve bina imkânları mevcut olduğundan halkodası yapılmasına karar verilmişti. Köy halklarının kültürüne devamlı ve iyi hizmetler görebileceği ve idame masraflarının mahallince karşılanabileceği düşünülmüştü. Karar Genel Merkez tarafından 10 Şubat 1949'da onaylanarak bu Halkodalarının 20 Şubat'ta törenle açılmasına karar verilmiş, ilk ihtiyacı olan malzemeler de yine bu tarihte gönderilmişti. Gönderilen malzemeler arasında 1 adet talimatnâme, 27 adet piyes (her birinden ikişer tane), 24 adet kitap, resim, defter, makbuz ve 2 adet de bayrak bulunmaktaydı.

Gümüşhane'nin Torul ilçesine bağlı Yağlıdere Köyü'nde (İstavri, Yağlıdere, İstilos, Utku, Baladan, Kurum ve Varenli Köylerine bucak merkezi) bir halkodası açılması için 23 Aralık 1949'da CHP Torul İdare Kurulu bir toplantı düzenledi. Bu toplantıda Yağlıdere Köyü'nde iki göz bir binanın halkodası teşkilatı için kullanılabilmesi ve elemanlarının da mevcut olmasından dolayı halkodasının açılması uygun görülmüştü.⁵⁴² 17 Nisan 1950'de açılmış ve başkanlığına da Mevlüt Gürses getirilmişti. Halkodasının ilk kuruluşunda lazım gelen Bayrak, Parti Bayrağı, Ebedi Şef Mustafa Kemal Atatürk ve Milli Şef İsmet İnönü'nün resimleriyle evrak vs. aynı gün halkodasına gönderilmişti. Yağlıdere halkı köy merkezinde bir halkodasının kurulmasını sevinçle karşılamış, yapılan hizmetten memnun kalmışlardı.⁵⁴³

1945 de Bayburt'un Balahor Köyü'nde açılması düşünülen halkodası, nüfusun azlığından dolayı yine Bayburt'un Hasat Köyü'ne verilmişti.⁵⁴⁴

1947'de Bayburt'un Hart Bucağına bağlı Çerçi Köyü'nde ve Bayburt'un Maden bucağında bir halkodası olduğu anlaşılmaktaydı. Çerçi Köyü Halkodası Başkanlığı'nı Muhtar Zihni Özkan yapmaktaydı. Halkodasının küçük bir okuma odası ve 82 kitabı vardı. Maden Bucağı Halkodası Başkanlığı'nı ise Fahri Güveli yapmaktaydı. Maden Halkodası'nın 12 kitabı bulunmaktaydı.⁵⁴⁵

1945'de CHP Kelkit İlçe Başkanlığı'ndan Pöske'de (Yeniyol) bir halkodası açılması teklif edilmişse de, nüfusun azlığından dolayı idare kurulunca kabul edilmeyip yerine aynı ilçenin Bandula (Eskiyol) Köyü'nde halkodası açılmasına karar verilmişti.⁵⁴⁶

Kelkit'in Köse, Ginderek (Öbektaş), Eleç (İlaç), Posus (Salyazı) bucaklarında ve Köylerinde 1948 yılı itibarıyla mahalli teşekküller ve parti çalışmalarıyla yontma

⁵⁴² BCA, 490.01/956.701.1, s. 3-6.

⁵⁴³ BCA, 490.01/956.701.1, s. 1.

⁵⁴⁴ BCA, 490.01/956.701.1, s. 23.

⁵⁴⁵ BCA, 490.01/834.294.1, s. 1, 12.

⁵⁴⁶ BCA, 490.01/956.701.1, s. 12.

taştan birer abide değerinde halkodası bina inşaatı başlamış, çatıları dahi yapılmıştı. Ancak eksiklerin giderilmesi için 1500 liraya daha ihtiyaç vardı. Bu para karşılanamadığından çalışmalar yarım kalmıştı.⁵⁴⁷

⁵⁴⁷ **BCA**, 490.01/657.194.1, s. 38.

SONUÇ

Mustafa Kemal Atatürk ve çevresindeki inkılâpçı kadro bağımsız bir Türkiye kurarak büyük bir rejim değişikliği sağlamış ve çok uluslu, çok dinli kozmopolit bir imparatorluk yapısından üniter bir ulus devletine geçiş yapmıştı.

Milli Mücadele'nin başarıyla sonuçlanmasının ardından Mustafa Kemal Atatürk'ün gerçekleştirmiş olduğu inkılâplarla Türk milliyetçiliğinde artık teori devri kapanmış ve uygulama devri başlamıştı. Milli ve çağdaş bir devlet kurma yolunda önemli siyasi, iktisadi ve sosyal reformlar gerçekleştirilirken, toplumun derinliklerine kadar kök salmış olan kurumlar ortadan kaldırılmış olmasına rağmen, halkın ümmetten millete, tebaadan vatandaş bilincine kavuşturulması kolay olmamıştı.

Türk milletinin yeni rejimi benimsemesi ve bu rejimin gereklerine ayak uydurabilmesi için öncelikle yapılması gereken Halkçılık ve Cumhuriyetçilik İlkeleri doğrultusunda halkın yönetimde etkin hale getirilmesiydi. Bunun gerçekleştirilebilmesi için ise onlara sadece bir takım siyasal haklar tanımak yeterli değildi. Çünkü uzun yıllar boyunca cahil kalan halk, sahip olduğu hakların öneminin ve bu hakların ne surette kullanılacağına farkına varabilecek bilgi birikimine sahip değildi.

1930'lu yıllara gelindiğinde yaşanan birtakım tecrübeler rejimin ve dolayısıyla CHP'nin halkla olan ilişkilerini yeniden gözden geçirmesine sebep olmuştur. Bir taraftan SCF ile çok partili hayata geçiş denemesinin başarısızlıkla sonuçlanması, pek çok alanda gerçekleştirilen inkılâplarının geniş halk kitleleri tarafından henüz benimsenmediğine işaret etmekteyken diğer taraftan, Menemen Olayı'nın yaşanması mevcut rejime ve inkılâplara karşı gerici ayaklanmaların gerilerde kalmadığını göstermişti. Ayrıca, yüzlerce yıllık bir imparatorluk tecrübesinden gelen geleneksel toplumun hem yeni ve çağdaş bir anlayışla millet seviyesine yükseltilmesi hem de çağdaşlaşma sürecini idrak etmesini temin edecek yeni kurumlara ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu ihtiyaca binaen Mustafa Kemal Atatürk, ilke ve inkılâplarını geniş halk kitlelerine anlatmak ve benimsetmek, bütün bir milleti bu idealler doğrultusunda kaynaşmış bir kitle haline getirmek, özellikle gençleri zararlı fikir akımlarının tesirlerinden korumak, halk arasında yeni bir coşku ve heyecan uyandırmak istemişti.

Bu çerçevede, halkı yeni rejimin ilkeleri doğrultusunda yeniden şekillendirmek amacıyla Halkevleri kurulmuştu. Köksüz ve yapay birer kurum olmaktan ziyade dönemin siyasi, iktisadi ve sosyokültürel gelişmelerinin zorlaması neticesinde, 1931 yılında gerçekleştirilen CHP'nin Üçüncü Büyük Kurultayı'nda kurulma kararı alınan Halkevleri, ilk olarak 19 Şubat 1932'de 14 il merkezinde açılmıştı.

Kurulma talimatı doğrudan Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilen halkevlerinin, kuruluş aşamasında yurt içinde ve yurt dışında bulunan pek çok kurum ve kuruluştan istifade edilmiş, özellikle milli bilincin uyandırılması açısından çok önemli işlevler görmüş olan Türk Ocakları'nın birikimlerinden yararlanılmıştı. Kuruldukları 1932'den kapatıldıkları 1951'e kadar tüzel kişilikleri olmaksızın CHP'nin bir kültür kolu olarak faaliyet gösteren halkevleri, kısa sürede hem nicelik hem de nitelik olarak büyük bir gelişme göstermişti. Halkevlerinin kısa sürede gösterdiği gelişimde CHP'nin bu kuruluşları başarılı kılabilmek adına devletin bütün imkânlarını seferber etmesinin büyük payı vardı.

Dokuz çalışma şubesiyle sosyal ve kültürel hayata hitap eden bütün faaliyetleri gerçekleştirmeye çalışan Halkevleri, Mustafa Kemal Atatürk'ün Halkçılık ilkesinin de uygulamaya döküldüğü başlıca kurumlar olma özelliğini taşımaktadır. Gerçek manada sınıfsız bir toplum öngören Mustafa Kemal Atatürk'ün halkçılık ilkesi doğrultusunda yaş, cinsiyet, meslek ve sosyal statü ayırt etmeksizin bütün bir halka hitap ederek kurulması öngörülen halkevleri, "Halkın Evi" olarak kurulmuş ve milyonlarca kişiyi çatısı altında buluşturmaya başlamıştır.

Ülkedeki halkevleri zincirinin bir parçası olarak 24 Şubat 1933'te açılışı yapılan Gümüşhane Halkevi'nin kuruluşunda ve gelişimde dönemin başlıca dinamik unsuru olan öğretmenlerin büyük katkısı olmuş ve Halkevi'nin idari kadroları büyük oranda onlar tarafından oluşturulmuştur. Ayrıca pek çok Halkevinde olduğu gibi Gümüşhane Halkevi'nde de üyelerin önemli bir kısmını memurlar ve öğretmenler oluşturmuştur.

Gümüşhane Halkevi, ilk başta 7 şube ile çalışmaya başlamıştır. Daha sonra iki şubesi daha açılmış ve dokuz şubeye ulaşmıştır. Şubelerden Tarih ve Müze Şubesi geç açılmasından dolayı, diğerlerine göre faaliyetleri daha az olmuştur.

Kısa sürede şehrin başlıca kültür merkezi haline gelen Gümüşhane Halkevi'nin en faal şubesi Dil, Tarih ve Edebiyattı. TTK ve TDK ile işbirliği içerisinde çalışmalarını yürüten bu şube, her iki kurum tarafından Türk tarihi ve kültürüyle ilgili yapılan çalışmaları, bunların sonuçlarını Gümüşhanelilere anlatmak ve benimsetmek amacıyla pek çok konferans vermiştir. Dilde sadeleşme çabalarına da önemli ölçüde katkı sağlayan şube, kuruluşunu takip eden ilk bir yıllık süre içerisinde 1300 kelime fişi derlemiş ve bunların tamamını TDK'ya göndermiştir. Bunun yanı sıra halk arasında yüzyıllardan beri yaşatılmakta olan milli kültüre ilişkin öğeleri araştırmış ve yüzlerce mani, atasözü, masal, mahalli türkü, bilmece, deyim, adet ve inanışı derleyerek

toplamaya çalışmıştır. Gümüşhane Halkevi'nin Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, halkı her açıdan aydınlatmaya yönelik sağlıktan spora, tarihten ekonomiye pek çok farklı alanda verdiği yüzlerce konferansın yanı sıra, edebiyat alanında yetenekli olan gençleri de desteklemiştir.

Halkevinde faaliyet gösteren bir diğer önemli şube de Güzel Sanatlar Şubesi olmuştur. Şube, güzel sanatların halka sevdirebilmesi için büyük çaba sarf etmiş ve özellikle müzik alanında faaliyet göstermiştir. CHP Genel Sekreterliği'nin direktifleri doğrultusunda halkı çok sesli müziğe alıştırmak için pek çok konser veren Güzel Sanatlar Şubesi, müziğe yetenekli gençler yetiştirmek için de pek çok kurs açmıştır. Gümüşhane Halkevi, kendi bünyesinde bando takımı kurabilen az sayıdaki Halkevinden biri olmuştur.

Halkevinin faaliyette bulunduğu dönemin bir gereği olarak, çalışmalarını daha çok ekonomik durumu iyi olmayan çocukların barınma, yeme, giyinme ve okul harcamaları gibi ihtiyaçlarını karşılamaya yönlendirilen şube Sosyal Yardım Şubesi olup çocuklara okuma imkânı sağlamıştır. Gümüşhane Halkevi Sosyal Yardım Şubesi, sağlık alanında da Halkevinde açtığı muayenehane vasıtasıyla yüzlerce yoksul vatandaşın ücretsiz olarak muayene edilmesini sağlamış ve sağlık alanındaki hizmetlerini köylere kadar ulaştırmıştır.

Yürüttüğü faaliyetlerle Gümüşhane Halkevi'nin en başarılı şubelerinden biri olan Temsil Şubesi, tiyatro sanatının yüksek telkin gücünden yararlanmak suretiyle Gümüşhane halkına Atatürk ilke ve inkılâplarını aktarmaya çalışmıştır. Sahnelenen oyunlarda daha çok yeni rejimin kazanımları, Türk Tarih Tezi, bir takım toplumsal aksaklıklar ve Cumhuriyet öncesinin çarpık eğitim sistemi gibi konular işlenmiştir. Bunun yanında özellikle II. Dünya Savaşı yıllarında bu şube, etkinliklerini halkın savaş psikolojisini olumlu yöne çevirmede araç olarak da kullanmıştır.

Spor Şubesi yaymış olduğu beden terbiyesiyle, beden ve fikir olarak sağlıklı nesiller yetiştirmeye çalışmıştır. Spor Şubesi ata sporlarımızın canlılığını yeniden kazandırmanın yanında, modern spor anlayışının kentte yerleşmesini sağlamıştır. Yapılan etkinlikler sonucunda, genç nesil sürekli zinde tutularak çevik ve zeki sporcular yetişmesine öncülük etmiştir. Ayrıca yapılan spor karşılaşmaları, Gümüşhane'nin sosyal yaşamına canlılık ve hareketlilik katmıştır.

Gümüşhane Halkevi, Halkevinin asli görevlerinden olan halk eğitimine ağırlık vermiştir. Örgün eğitimin eksikliklerini, halk eğitimiyle gidermeye çalışmıştır. Bunun

için Halkevi, okuma yazma bilmeyen kadınlarımız için okuma yazma, kursları düzenlemiştir.

Halk Dershanesi ve Kurslar Şubesi, açmış olduğu kurslarla halkın kendi becerilerini geliştirmelerini sağlamıştır. Bu becerilerin geliştirilmesi onların meslek hayatının şekillenmesine yardımcı olmuştur. Halkevi, sadece pratik beceri vermekle kalmamış, sanatın türlü dallarında çalışmalar yapmıştır. Şube, özellikle değişen dünya şartlarında gelişmeleri yakalayabilmek için okuma yazma kurslarına ağırlık vermiştir. Okuma yazma kurslarından başka yine şubece verilen dokumacılık kursu, halkın kendi ihtiyacını karşılayabilecek elbiseyi kendisinin yapmasını sağlamış, bunun yanı sıra iyi eğitim almış öğrencilerin köylere kadar gönderilmesiyle köylülerimizin dokuma sanatını öğrenmeleri sağlanmıştır.

Gümüşhane Halkevi yetişkinlerin eğitiminde araç gereç olarak, kitaplar ve kütüphaneleri kullanmıştır. Halkevleri kütüphanelerinin okuyucu sayısı her yıl artmıştır. Gümüşhane Halkevi'nin sürekli açık bulunan kütüphanesi ve halkodaları vasıtasıyla okuma odaları, gençleri okumaya yöneltten çalışmaların yanında, halkın memleket sorunlarının tartıştığı bir yer olmuştur. Kütüphaneler, aynı zamanda öğrenciler için de birer araştırma yeri olmuştur. Dil, Tarih Edebiyat Şubesi Gümüşhane'nin tarihini, kültürünü aydınlatan kitaplar hazırlayarak, kent kültürünün tanıtılmasını ve gelecek nesillere aktarımını sağlamıştır. Ancak bu kitapların bir kısmı basılabilmiş bir kısmı maddi imkânsızlıklar yüzünden basılamamıştır.

Tarih ve Müze Şubesi, Türkiye'nin önemli tarih merkezlerinden olan Gümüşhane'nin tarihi birikimini gün ışığına çıkarmış, bu kültürel mirasının gelecek nesillere aktarılması için muhafazasını temin etmiştir.

Gümüşhane'de kurulan diğer Halkevleri ise, merkeze uzak yerlere Halkevinin aydınlanma ışığını götürmesi amacıyla açılmıştı, Ancak imkânları elvermediğinden faaliyette bulunamamışlardır.

Gümüşhane Halkevi'nin getirdiği aydınlanma hareketi, Gümüşhane halkının düşünsel yapısını derinden etkileyerek sosyal ve kültürel hayatında önemli gelişmelere zemin oluşturmuştur. Gümüşhane Halkevi'nin kültürel alanda kente ve ülkeye en büyük hizmeti, amatör olarak yetiştirmiş olduğu sanatçı, edebiyatçı, yazar ve sporcuları Cumhuriyet ilkeleri ışığında yönlendirerek, geleceğin idealist neslini yetiştiren temeli atmış olmasıdır. Gümüşhane, Halkevinin yaymış olduğu ışıktan yararlanarak insanların fikir hayatını aydınlığa çevirmeyi başarmış önemli merkezlerimizden olmuştur.

Gümüşhane Halkevi'nin faaliyetlerinin en önemli ortak noktası, diğer Halkevlerinde olduğu gibi hedef alınan kitlenin toplumun tek kesimini oluşturmamasıdır. Halkevi çalışanları, yapılan faaliyetlerde toplumun her kesimine mesaj ve bilgi iletmeyi temel amaç olarak almıştır. Temsil Şubesi, vermiş olduğu temsillerle belki profesyonel tiyatrocı yetiştirmemiş ama kişileri sosyal çevreye hazırlamış ve tiyatro kültürünü Gümüşhane halkına tanıtmıştır. Bu şube, vermiş olduğu temsillerde aynı zamanda Cumhuriyetin temel ilkelerini yörenin en uzak yerlerine kadar götürmüştür.

Gümüşhane Halkevi, halk eğitimi davasına inanmış ve bunun heyecanını duyan kişilerin oluşturduğu bir kurum olmuştur. Nitekim bu dava insanları, ellerinde bulunan imkânlar dahilinde hazırladıkları çalışmalarla, zor şartlarda çalışarak, az zamanda çok şey yapmayı başarmışlardır. Sonuçta Halkevi, dilcileri, tarihçileri, edebiyatçıları, sanatçıları bir arada toplayarak, ulusal kültüre son derece önemli katkılarda bulunmuştur.

Bu önemli katkılara rağmen çok partili hayata geçiş ile birlikte Halkevlerinin CHP ile arasında sıkı bağ, DP'nin Halkevlerini çok fazla eleştirmesine neden oldu. siyasetin etkisinden nasibini alan Halkevleri 1951'de DP çalışmaları sonucunda ülke genelinde kapatıldı.

EKLER

BELGELER

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Gümüşane ve Bayburt Parti ve Halkevlerinde yapılan görüşmelerden alınan bilgiye dair rapordur.

Gümüşane:

1-Parti ilyönkurulu belediye dairesinde ayrılmış bir kısımdır. Parti işleri bu memleket ahalisinden alışkan bir arkadaş olduğu görülen Süleyman Daltabanın başkanlığında iyi bir ahenk içinde yürümektedir.

2-Halkevi kira ile tutulmuş yeni ve müstakil bir binadadır.iki, üçyüz kişi alacak bir salonu ve bir de küçük mütalâa odası vardır. Halkevinin yedi şubesi açılmıştır:

1-Güzel sanatlar-resim:Muallim remzi her hafta arkadaşlarıyla piyano refakatında keman ve mandolinden mürekkebi bir gurupla konserler vermektedir. konferans gecesi de bu suretle konser verilmiş ve halk tarafından çok beğenildiği görülmüştür.Bu şubede 24 talebeye keman ve mandolin dersi verilmektedir. bu şubede 24 arkadaş sazda ve koroda,bir o kadar da fotoğrafçılıkta kayıtlıdır

2-Spor şubesi Gümüşanenin iki kulübünü idare etmektedir.

3-Sosyal yardım şubesi;Orman memuru Bay cemalin idaresindedir.bütün köyleri dolaşıp fakir çocuklara kitap,kâğıt,kalem,elbise,ayakkabı ve ilaç vermektedir.

4-Temsil şubesi,başmuallim Fahri ve arkadaşları tarafından yürütülmektedir.bir senede sekiz kadar temsil verilmiştir.

5-Dil ve Edebiyat şubesi,orta mekteb müdür muavini Lutfullah tarafından yürütülmektedir.

6-Kütüphane ve neşriyat şubesi,kültür direktörü Vehbi okay rıyasetindedir.800 cilt kadar kitapları ve her nevi gazeteleri vardır.şube eve iyi bir radyo getirtmiştir.

7-Köycülük şubesi,Belediye reisi Muhsin ataç ve arkadaşlarıyla yürütülmektedir.İçtimai yardım kolu ile birleşip köylerde alâkalı tetkikler yapmaktadıradırlar.

Bu yedi şube onbeşer arkadaştan mürekkebi olup tam teşekküllüdür. evin bütün aza kaydı 350 dir.

Ek 1: 17 Mart 1936'da Gümüşane'ye gelen Trabzon Belediye Başkanı Kadri Mesut Evren'in Gümüşane Halkevi hakkındaki raporu.

B; V

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİG Ü M Ü Ş H A N E :C.H.P. Erzincan Bölgesi Müfettişi,
Balıkesir Mebusu Muzaffer Akpınar:Bölgede Halkevi Vaziyeti

Bölge dahilinde iki üç kaza istisna edilirse diğerlerinde Halkevleri açılmış gördüm. Halkevleri nizamnamesine geye maksatlarına varabilmekten çok uzak olan bu Evlerin bu günkü fâidesiz vaziyetlerinden dolayı mevcudun bir kaçını istisna ederek diğerlerinin kapanması (Acı olmakla beraber) muvafık bulurum. Vilayetlerin hiç birisi kaza Halkevlerine bes para yardım etmemektedir. Halkevleri çok perisandır. İsmen yaşamaktadırlar. Belediyeler zaten kendileri muhtaç. Halk için den fakirdir. Halkevleri halkın evleri gibi fakir ve muhtaçtır. Bu vaziyette faal ve müfit olabilmekten çok uzaktırlar.

G Ü M Ü Ş H A N E Halkevi:

Bölge dahilinde mevcut Evlerin hepsine faik çalışması vardır Toplantılar konferanslar verilmekte ve yeni yapılan binadan istifade etmektedirler. Yalnız Halkevinin altında mevcut büyük bir salonu gazino halinde kullanmakta ve halkın oyun ihtiyacına cevap verecek bir toplantı veri halinde istimal etmektedirler. Muvafık olamayacağını söyledim. Halkın toplantısı için memlekette bu ihtiyacı karşılayacak bir yer bulunmadığından bu hareketin zaruri olduğundan ve halk da bu vesile ile Halkevine alıştırma bakımından faydalı gördüklerinden bahsettiler. Halkevinin bugünkü faaliyeti temin eden Maarif müdürü Vehbi idi Karşıya tayin edilip gittikleri için bakalım Halkevi bundan sonra da aynı faaliyette çalışacaktır. Bina inşaatında her yerde olduğu gibi burada da Valiler zamanından kalma hesapsız kitapsız sarfiyatla müteahhit arasında ihtilaf vardır. İdare heyeti bu işi halledecek vaziyette değildir. Mühassıs bir mühendis tarafından hem projeleri kontrol ve hem de hesapları tetkik edilerek kabulü kat'isinin o suretle yapılması çok lazımdır. Bu iş için 35 numaralı ve 30/11/1939 tarihli tel yazımla vaki ricamı tevî ederim.

K E L K İ T Halkevi:

Burada Halkevi ismi 4 kolla çalışır fakat bu çalışmanın hiç kimse farkında değildir. Ortada Parti İdare Heyetinde olduğu gibi ne Halkevi reisi ve ne de İdare heyeti vardır. Hatta Halkevinde çalışacak eleman dahi yoktur. Çarşıda büyük bir kahve vardır her türlü oyun oynanır memleketin yegane kahvesidir. Orası hem köyçülük hem içtimai yerim ve hemde Kitapsaray kollarına ihtiva eden Halkevi ve Parti binası diye tavsım edilmektedir ki Parti toplantı ve içtimainı da burada yaptık. Halkevi reisi olarak başlarında sakır Başmuallim ve Maarif memuru Ziya namında ihtiyar allahlık bir zat vardır. Memlekette bir tek öğretmen vardır. Memur zat Halkevinin kaç kolla çalıştığını bilmemekte ve kendisinin nizamnameye göre Halkevi reisi olup olamayacağını ta'vin edememektedir. Eğer talimatnamesine uygun hareket edebilirlerse burada da Halkodası açmak bu zavallıları da Halkevi kulfetinden kurtarmak demek olur.

Ek 2: 1940'ta Gümüşhane Halkevlerini teftiş eden, CHP Erzincan Bölgesi Müfettişi ve Balıkesir Milletvekili Muzaffer Akpınar'ın Gümüşhane Halkevleri

hakkındaki raporu.

DEYİRLİ İLİ HALKEVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ CUMHURİYET ARŞİVİ Gümüşhane Halkevi (1-6-1936 Tarihindeki kayıtlara göre) No : 1										
Kurulan Şubelerin Adları	Halkevine Kayıtlı Üyelerin Mesleklerine Göre Sayısı									
	Avukat	Doktor	Öğretmen	Tecmen	İşçi	Çiftçi	G. Sanatlar	Bayan	Bay	Yekûn
Dil, Tarih, Edebiyat...	1	-	6	2	-	-	1	10	-	10
Ar	-	-	8	2	4	-	4	4	14	18
Gösterit	-	-	10	5	10	-	-	4	21	25
Spor	-	1	14	75	32	4	4	-	130	130
Sosyal yardım	1	1	5	20	6	-	-	2	31	33
Halk dersaneleri ve kurslar	-	-	8	-	2	-	-	2	8	10
Kitapsaray ve yayın	-	-	10	6	6	-	2	6	16	22
Köycüler	1	1	21	20	10	10	2	3	62	65
Müze ve sergi	-	-								
Genel yekûn										
Komitelere										
Komite Adı	Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Dil, Tarih, Edebiyat	Lutfullah Kuntak	Özcan Sam	Mehmet Altay							
Ar	Ramzi Akagün	Seydi Kökkan	Hale Kufakay							
Gösterit	Fahri Akagün	Fahri Altay	Seydi Cahsin Kuntak							
Spor	Sami Zarlum	Ahmet Sarıgünalp	Keskin yılmaz	Abdi Öztürk						
Sosyal yardım	Cemal Altay	Mehmet Güne	Hale Altay							
Halk dersaneleri ve kurslar	Ömer Öztürk	Cemal Özkırımlı	Mehmet Kumlama							
Kitapsaray ve yayın	Nehli Altay	Bahar Kırıl	Sakir Öner							
Köycüler	Mahsin Altay	Mustafa Altay	Ahmet Güne							
Müze ve Sergi										

Gümüşhane Halkevi Başkanı
S. İ. Akagün

Ek 3: Gümüşhane Halkevi'nin 01 Ocak 1936 tarihli kayıtlarına istinaden hazırladığı rapor. 1936 yılı Komite üyeleri ve Halkevine kayıtlı üyelerin mesleklerine

göre dağılımını göstermektedir.

DEVLET ARŞİMLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

21 / 9 / 1945

C. H. P.
GÜMÜŞANE
Halkevi Reisliği
Sayı: 53

C.H.P. Genel sekreterliğine
Ankara

3609

C. H. P. Genel Sekreterliği	
34108	1 Ekim 1945
Eki:	

- 12/9/945 tarih ve 5/2669 sayılı yazı karşılığıdır.
- 1- Halkevimizin Dil ve Edebiyat şubesinin 23 çü erkek ve 2 si kadın olmak üzere 25 üyesi vardır.
 - 2- Çevremizde Folklor bakımından devamlı ilgiyi çekmeye lâyık gelenekler ve görenekler tesbit edilmektedir.
 - 3- Halk türküleri ve rakıslarını koruma ve yayma bakımından Halkevimizde folklor saatları tertip edilmektedir.
 - 4- Gümüşanemizi tanıtmaya yardım edecek Gümüşane adlı bir bir eser hazırlanmış isede maddi imkânsızlıklar dolayısıyla şimdilik tabına inkân görülemediği
 - 5- Yerli kıyafetler ve elişlerine ait kolleksiyonlar henüz tertip edilmiştir. Bu kolleksiyonların tertibine çalışılmakta olduğunu saygılarımla arz ederim.

Halkevi Başkanı

Hicabi Ataç

Hicabi Ataç

Yayın Çağları '9

2.10.1945

Reşat

490	01								
-----	----	--	--	--	--	--	--	--	--

23 Haziran 1947

26

Ek 4: Gümüşhane Halkevi Başkanı Hicabi Ataç tarafından 21 Eylül 1945'de CHP Genel Sekreterliğine gönderilen ve Halkevinin hangi alanlarda çalışmakta

olduğunu bildiren raporu.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
C. H. P.
GÜMÜŞANE VİLÂYETİ
İdare Heyeti Reisliği
Sayı: 181

9 / I / 944

Özü: İki nahiyyede Halkodası
açılması ve Torul kaza Hal
dası adının Halkevine çev-
rilmesi hakkında :

C.H.P Genel sekreterlik yüksek makamına

20/X/I943 tarih ve 5/60743 sayılı yüksek emirleriniz karşılığıdır :

I - Torul kazasına bağlı Harşit ve Kürtün nahiyyelerinde Halkodasına elverişli birer bina tedarik edilmiş ve Halkın teberrüü ile birer Radyo ve ihtiyaca kâfi masa, sandalye ve sair ihtiyaçların şimdiden temin edildiği ve bi iki nahiyyede birer Halkodasının açılması kaza parti idare heyetinin teklifi üzerine idare heyetimizce de memnuniyetle uygun görüldüğü,

II - Torul kaza Halkodası adının da Halkevine çevrilmesi idare heyetimizce uygun görüldüğünden gereğinin yapılmasına emir ve müsaadelerinizi derin saygılarımla arz ederim.

V. Parti İdare Heyeti Reisi
Fikri Ataç

TAKİ

*Elceb
Zinnice*

Belirli Dersane

1828

16 Mart 1944

Alkan

C. H. P. Genel Sekreterliği	
ST. 4244	16 MART 1944
N.	ERİ:

39

Ek 5: 9 Ocak 1944'te CHP İl İdare Heyeti tarafından Genel Sekreterliğe gönderilen yazı.

C. H. P.
G Ü M Ü Ş A N E
Halkevi Reisliği
Sayı : 36

28 / II / 1947

Adı soyadı: Remzi Akagün
Doğumu : 1328
Doğum yeri: Gümüşane
Memuriyeti: Merkez Gazipaşa ilkokulu öğretmeni

Yukarıda adı ve soyadı yazılı Merkez Gazipaşa ilkokulu öğretmeni Remzi Akagün on altı yıl fahri olarak halkevimizin Güzel sanatlar şubesi başkanlığını ve halkevi idare memurluğunu yapmıştır. Kendisi: Halkevimizin bütün kollarında canla, başla çalışmış, Halkevi bandosunun ve orkestrasının yıllarca şefliğini yapmış, Halkevi Kütüphanesinin tertip ve tanziminde vazife almış, Halkevinin bütün kültürel faaliyetlerini üstün bir başarı ile tertip ve idare etmiştir. Bütün halkevliler arasında derin bir samimiyet tesisine muvaffak olmuş, ve halkevimiz mensupları tarafından sevilmiştir. Bu kere talebi üzerine işbu bonservis kendisine verilmiştir.

Halkevi başkanı
Hicabi Ataç

Ek 6: Remzi Akagün adına yazılmış, 28 Kasım 1947 Tarihli ve 36 sayılı özel olarak elde edilen belge.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Genel Sekreterliği
Sayı: 7/29864

Ankara: 11.3.1950

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

H.E. Başkanlığına

Bayburt
Gümişane

22/2/1950 tarih ve 29220 sayılı yazımıza ektir :

27/12/1949 tarih ve VII/3173 sayılı genelge gereğince açmış olduğunuz Türkçe Okuma ve Yazma Kursuna ait öğretmen ücreti ile kurs masrafı olan 400 liralık ödenek İl İdare Kurulu Başkanlığına, size verilmek üzere, gönderilmiştir .

Ödeneğin Başkanlığınızca takip edilerek vaktinde alınmasını ve sözü geçen genelge gereğince mahalline sarfedilmesini ehemmiyetle rica ederim .

Çevrenizdeki okuma ve yazma bilmeyen vatandaşlarımız için son derece hayırlı olan bu sahadaki çalışmalarınızdan iyi sonuçlar almanızı, bunun için de kursa devam işine önem vermenizi diler, sevgilerimi sunarım .

[Signature]

C.H.P. Genel İdare
Kurulu Üyelerinden
Bursa Milletvekili

[Signature]
Fahri Dik

Not :

Kurs çalışmalarınız Millî Eğitim Bakanlığı teşkilâtınca ve Parti Müfettişlerimizce teftiş edilecektir .
Kurs sonunda da yeni bir genelge ile başarı göstererek belge alanların listesi istenecektir .

4

Ek 7: Bayburt Halkevi'nde açılan okuma yazma kurslarının masraflarını karşılamak için gönderilen 400 lirayı gösterir belge.

77

T. C. BAŞVEKÂLET Yazı İşleri Müdürlüğü Şube :		M 3359	Dosya işaretleri
T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ			
Gelen	Taribi	Üçüncü Umumi Müfettişliğe	
Evrakın	Numarası		
Müserrev		16/10/1936 tarihli ve 1032 numaralı şifre	
Tesvir tarihli			
Mübeyyiz		telgrafnameilerine cevaptır :	
Tebyiz tarihi	7-11-1936	Yüce Başbakan tarafından Umumi Müfettiş-	
Muhabele edenler	6	lik bölgesinde yaptırılması tensip ve nakden yar-	
Sadın	Umumi	yardım edileceği vaad buyrulan Halkevleri	
No.	3682	hakkında cereyan eden muamele üzerine yapılan	
Merbuh		tetkikat neticesini aşağıda arz ediyorum :	
Sevk tarihi	9-11-36	I- Umumi Müfettişlik bölgesinde Artvin,	
Muhayyid imzası	Hanım	Bayburt, Erzurum, Erzincan ve Karşıa birer	
		Halkevi yaptırılması tekarrür etmiştir . Her	
		biri hakkında cereyan eden muamele de şudur :	
		Artvin : Burada yapılacak Halkevinin	
		projesi Parti İlyönkurul Başkanlığınca hazır-	
		lanmış ve Parti merkezine gönderilmiştir .	
		Keşif bedeli olan 45,000 liradan 15,000 lira-	

Başvekilat Matbaası

10

030	10				70	459	1
-----	----	--	--	--	----	-----	---

Ek 8: 1936'da Bayburt'ta Halkevi binası yapılması için Üçüncü Umumi Müfettişliği'nce alınan kararı gösteren belge.

No 32 23.8.950

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Gümüşhane

HALKEVİ

İÇİNDEKİLER

- I — Bina durumu
- II — Demirbaş durumu
- III — Bütçe ve kadro durumu
- IV — Kitaplık ve yayım durumu
- V — Mahalli gelir teşebbüsleri
- VI — Sahne durumu
- VII — Çalışma kolları ve elemanlar
- VIII — Halkevleri ve Odalarının müstakbel idaresi hakkında düşünceler
- IX — Halkevlerine yapılan müdahale, şikâyet ve istekler.
- X — Ülkü dergisi hakkında

Dikkat : Bu anket çizelgesi doldurulduktan sonra bir nüshası doğruca Genel Sekreterliğimize, ikincisi C. H. P. II Idare Kurulu Başkanlığına gönderilecektir.

Ek 9: 23 Ağustos 1950'de Gümüşhane Halkevi Başkanı Mehmet Selçuk tarafından hazırlanan, Gümüşhane Halkevinin durumunu gösteren raporu.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

1 — Halkodasının adı	Maden bucağı
2 — İl	İzmir
3 — İlçesi	Bayburt
4 — Bucak	Maden
5 — Ocağı	Hararlı Kö. - gü. kö. - rev. kö. - H. macur
6 — Başkanın adı ve soyadı	Fahri Güneli
7 — Başkanın meşgul olduğu iş	Köy başkanı
8 — Binanız kaç odalıdır?	3 odalı salon
9 — Odalarınız kaç kişi alır?	amer kişi
10 — Binanız merkezden gönderilen plâna göre mi yapılmıştır?	Hayır
11 — Binanın yapıldığı yıl	1945
12 — Bina ahşap mı, kâğıt mı?	Kâğıt duvar
13 — Bina partiye tapulu mudur?	Hayır
14 — Bina köy malı mı, kiralık mı?	Köy malı
15 — Ayrı okuma yeriniz var mı?	Hayır
16 — Kaç sandalyeniz var?	100
17 — Oturma sıralarınız var mı?	" "
18 — Kaç masanız var?	" "
19 — Kaç kitabınız var?	12
20 — Kitap dolabınız var mı, sayısı?	100
21 — Radyonuz varsa markası ve tipi	" "
22 — Çalgı âleti olarak neleriniz var?	" "
23 — Gramafonunuz var mı?	" "
24 — Spor âleti olarak neleriniz var?	" "
25 — Aydınlatma işini nasıl ve ne ile yapıyorsunuz?	gazla ile
26 — Isıtma işini ne ile yapıyorsunuz?	gali ile
27 — Bütçe yaptınız mı, bu yıl için ne kadar paranız vardır?	100

Doldurulduğu yer tarih 28/10/1947

Bayburt maden bucağı
H. P. Başkanı Fahri Güneli
T. Güneli

Ek 10: 28 Ekim 1984'te Bayburt Maden Bucak Halkodasının durumunu bildiren rapor.

27/9/1934

3
22

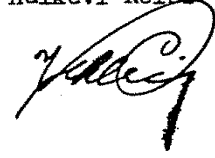
Gümüşhane Halkevi

Sayı: 47 DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.F.Kâtibi umumiliği Yüksek Makamına

Halkevi Reisliği vazifesinin tarafımdan ifası için Gümüşhane C.H.F.İ.heyetinin hakkımda gösterdiği itimada, prensiplerimize olan bağlılığım notasından, layık olmak üzere hemen iki senedenberi elinden geldiği kadar çalıştım. Fakat Halkevleri talimatnamesine göre Reislerin Fırka idare heyeti arasından seçilmesi lâzımgeldiğinden, halkevi şubelerinden köycülük şubesine mensup bir aza olarak çalışmak üzere Reislikten affımı Vilâyet F.İ.heyetinden rica ederek vazifeden ayrıldığımı ve şimdiye kadar olduğu gibi Halkevine karşı candan bağlı kalarak çalışacağımı aneder, derin saygılarımı sunarım, Efendim.

Eski Halkevi Reisi

25/10/1934
Dosya ya
Cv - A

C. H. F.	
Kâtibe Umumi'î	
4. T. Evvel 1934	
№	47693

51

Ek 11: 27 Eylül 1934'te Gümüşhane Halkevi Başkanı Vehbi Bey'in (Okay) CHF üyesi olmadığı gerekçesiyle Halkevi başkanlığı görevinden çekildiğini bildiren yazı.

1937 Cumhuriyet Yıl Dönümünün Kutlama Programı

1 — Cumhuriyet bayramı bu yıl da pek ziyade renkli, ışıklı ve sesli olacaktır. Bu esasa göre bütün devlet daireleri, kırsallar, polis ve jandarma karakolları, okullar, ürel müesseseler, bankalar, evler, mağazalar, gazino, otel, ve emsali yapılar; çam veya meşe yaprakları, bayraklar ve beyaz kırmızı kordelalarla süslenecaktır. Buna ait hazırlık bayramdan enaz iki gün evvel ikmâl edilmiş olacak ve 28/10/1937 günü saat 12 de süsleme işi bitmiş bulunacaktır. Her daire ve müessesisenin mesul müdür ve başkanı bu günden itibaren noksanlarını saptayarak temin edecektir.

2 — Hükümet konağının ön ve yan cepheleri yukarıki izahat dairesinde süsleneceğinden her daire kendisine ait odaların cephelerini mümkün olduğu kadar süslemek mecburiyetindeedir.

3 — Taklar Aşağıda yazılı müesseseler tarafından kurulacaktır:
A — Merkez jandarma karakolu tarafından Daltabanda jandarma karakol binasının önünde... (karakol komutanı şimdiden hazırlık yapacaktır)

B — Ticaret odası tarafından köprübaşı polis karakolunun önünde... (karakol komiseri bizzat takip ederek şimdiden hazırlığa başlayacaktır)

C — Halkevi namına, halkevinin önünde yapılacak tak başkan tarafından şimdiden ihzar ettirilecektir.

D — Cumhuriyet alanının giriş ve çıkış yerleriyle hükümetin bahçe kapısı önlerinde de üç tak kurulacaktır bu taklar belediye reisi tarafından yaptırılacaktır.

4 — 29 ilkteşrin sabahında Gümüşeli Gazetesi; inkılâp ve istiklâlimizin büyük değer ve önemini anlatacak konular ve yazılarla hususî bir nüsha halinde çıkarak meccanen dağıtılacaktır.

5 — Köylerde 29 ilkteşrin günü saat 10 de bütün halk Cumhuriyet alanlarında toplanacaklardır tam saat 10 da köyün en yaşlı adamı bayrağı önceden hazırlanmış olan direğe çekcektir bu sırada halk cephesi sancağa karşı ikişer ikişer dizili ve başları açık olmak üzere hazır ol vaziyetinde duracaklardır bayrak çekme merasımının sonunda okulu olan köylerde öğretmenler, Cumhuriyetin feyizleri, istiklâl ve inkılâp savaşlarımızın önemli sonuçları hakkında birer konferans vereceklerdir. Bundan sonra halk birbiriyle bayramlaşacaktır. Daha sonra millî oyunlar ve danslarla eğlentilere devam edilecektir. [Programın köylerde tatbiki için merkez jandarm B. K. şimdiden gerekenlere icab eden emirleri verecek ve Cumhuriyet alanlarının temizletilmesi, etrafının dallar ve bayraklarla süslenmesi ve alanı olmiyan köylerde bu maksada elverişli birer alan hazırlattırılarak neticesi bir raporla makama bildirilecektir.]

6 — Nahiye müdürleri beşinci maddedeki izahat dairesinde kendilerine bağlı köylerde bayram tören ve şenliklerini yaptırarak bayramın sonuncu günü akşamı mufassal bir raporla Tören ve şenliklerin nerelerde tatbik edildiğini ve hangi köylerde kimler tarafından konferanslar verildiğini bildirecek ve verilen konferansların bir örneği bu raporla birlikte vilâyet makamına yollayacaklardır..

7 — Her yerde davul, zurna, bando ve sazlardan istifade edilecektir.

Ek 12: 29 Ekim 1937 Cumhuriyet Bayramında Gümüşhane Halkevinin aktif görev aldığını gösteren kutlama programı.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

25/3/1942

45621

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

27 Mart 1942

Halkevi Reisliğine

iki suret : Halkevi bir Vekiliye ve 1 adet.

Bayburt
Söğütözü

Talozan Halkevine sureti merbut tahriratla gönderilen , isimle-
ri aşağıda yazılı (5) film orada (3) hafta gösterildikten
sonra Halkevinize gönderilecektir . Bunları aldığınızı bildirme-
nizi ve sinemanızda (3) hafta gösterdikten sonra tekrar Genel
Sekreterliğe iade etmenizi rica eder, sevgiler sunarım.

H.R.T.

26.11.11

Filmin Metrosu	Film Nr.	Kısım	Filmin ismi
225	342	1	1940 Söğütözü Fuarı
290	344	2	"
225	345	3	"
295	186	1	Cumhuriyetin 10. Yılında
315	368	1	19 Mayıs 1940

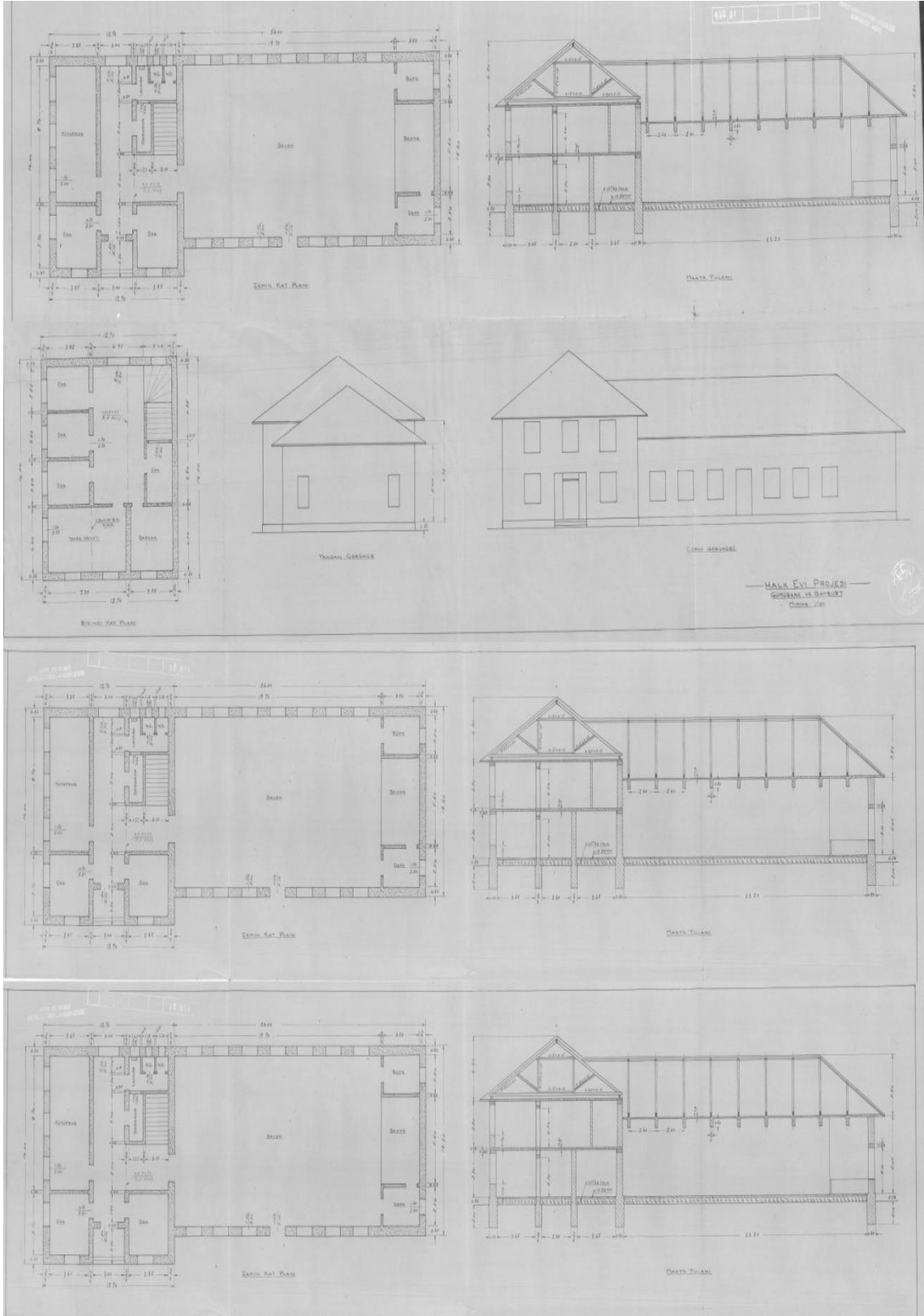
Dikkat :

Kilidin alt kenarında iki kertik vardır. Harfleri bu iki kertik ara-
sında (Villa) kelimesini yazacak şekilde sıralayınız ve kolları
çekerek açınız icabında aynı şekilde kapatınız .

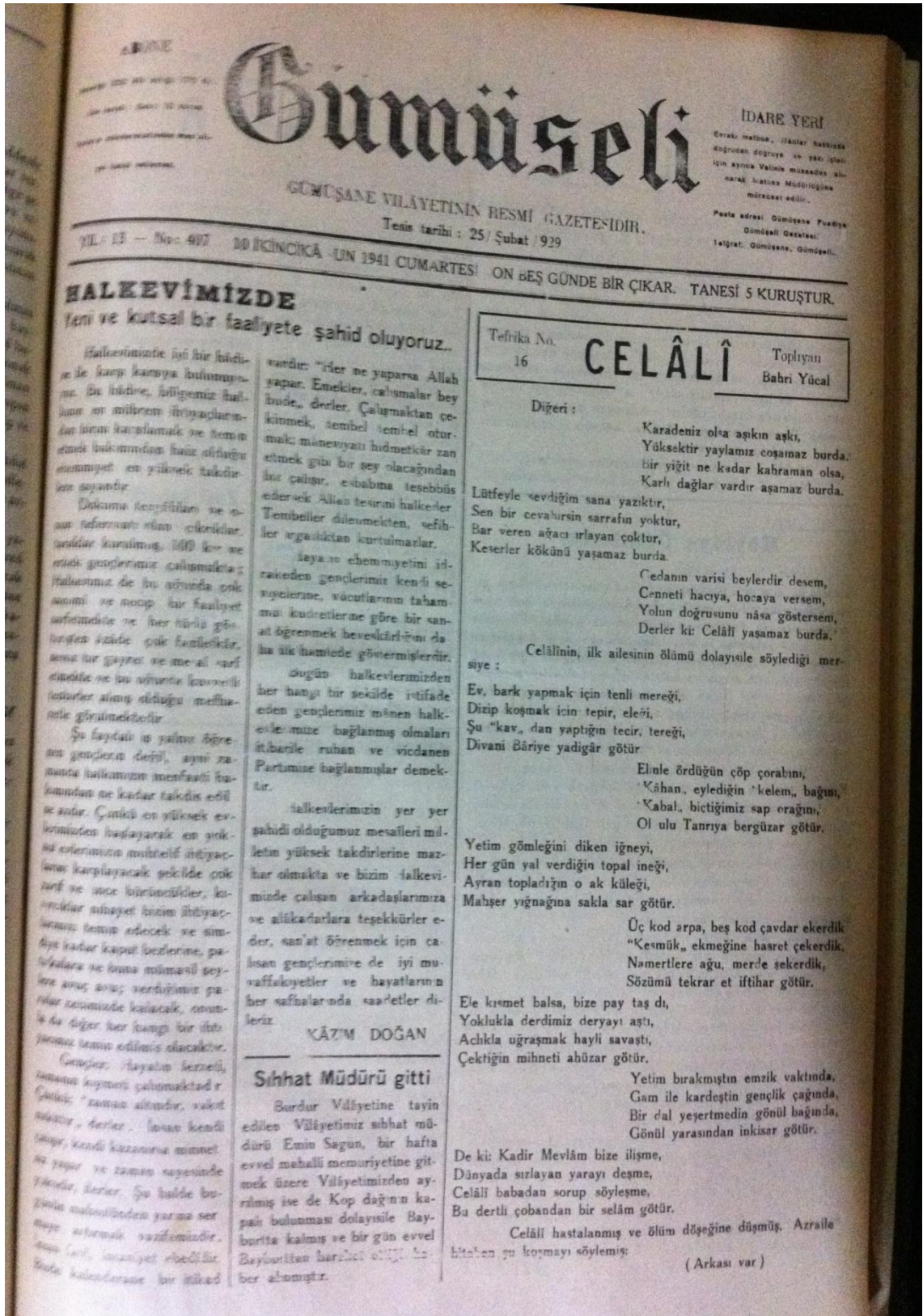
Fise İşlenmiş

430	01			1208	7-1
-----	----	--	--	------	-----

Ek 13: Bayburt Halkevi'nde gösterilmesi için Genel Sekreterlikten gönderilen
flimlerin bazıları.

Ek 14: Gümüşhane Halkevi binasının planları.

Ek 15: Gümüşane Halkevi ile ilgili Gümüşeli gazetesinin 10 Ocak 1941 tarihli haberi.

Gümüşeli

GÜMÜŞANE VİLÂYETİNİN RESMÎ GAZETESİDİR.

Tesis tarihi : 25/ Şubat / 1929

İDARE YERİ

Evrakı matbu , ilânlar hakkında doğrudan doğruya ve yazı işleri için ayrıca Valinin müsaadesi alınarak Matbaa Müdürlüğüne müracaat edilir .

Posta adresi Gümüşane Paşadive Gümüşeli Gazetesi.

Telgraf: Gümüşane, Gümüşeli..

No: 410
28 ŞUBAT 1942 CUMARTESİ
ON BEŞ GÜNDE BİR ÇIKAR.
TANESİ 5 KURUŞTUR.

et, ilkbahar ziraat işlerine ehemmiyet veriyor..

şadığımız yalnız eessir olduğumuz a diğer memle- tu gibi memleke- gürdüğü iktisadi de salim fikirle, e çalışmak, bu- yorsak kıymetli, bereketli topra- işlemek ve ona k zorundayız. Zi- dığının anahtarı tam zamanında rağı işlemesi ve in işte çiftçilikte

orluk vaziyetleri- sagorta; toprağı nümü iyi almak- aşvekilimiz Refik uğurdaki maddi, t korumak ve bü- v, güçlükleri yen- in en mühim ted- bertlerin kârını baharlığın, Türk

sa vatanın etrafındaki harp va- ziyetine nazaran en büyük, en değerli, en şayanı takdir hiz- metlerdir.

Tohumlukların köylüye a- vans olarak dağıtılacağı 1942 yılında 1941 e göre daha fazla mahsul getirenlere, aradaki fazla fark için fiatın % 20 si nisbetinde bir prim verileceği gibi, patates ekimi için dönüm başına 2 lira bir prim ödene- ceği ve şimdiden millî korun- ma sermayesinden iki milyon altıyüz bin lira tohumluk için ayrıldığını hükümet ilân et- miştir.

Hükümetimiz köylümüzün yazlık ekimini desteklemek uğ- runda çok mühim gayretler sarfetmekte, ziraat seferberli- ğinin tam yerine gelebilmesi i- çin mühim kararlar almak ih- tiyacını duymaktadır. Çiftçimiz için en büyük vazife karınca gibi çalışmak, kârı kendine ise millete olduğunu

Halkevimizde san'at..

halkevimizde Açılmış o- lan el dokumacılığı kursu çok büyük bir faaliyetle devam et-mekte, bunlardan on beşi çok iyi öğrenmiş, hemen hemen bir kurs açabilecek liyakata gel- mis oldukları mefharetle görül- mektedir. Diğer 105 öğrenci- ler ise üç sınıfa ayrılmış, her sınıf her gün daha iyi, daha verimli inkişaf etmekte ve bü- tün halk geyim ihtiyacını te- min için dokumacılık öğrenme- ğe tehalük göstermekte olduk- ları her gün muntazaman de- va eden kurs neticesinde yet- tişmeleri muvakkak olan 120 öğrencinin muhtelif köylere dağılması ve dokuma sanatını Türk köylüsüne öğretmesi ba-

Durmadan çalışan bir müessese..

Geçen hafta halkevlerimi- zin yıl dönümü münasebetile Halkevimiz güzel bir temsil ver- miş ve bize çok iyi bir gece yaşatmayı temin etmiştir. Bu temsil "İnsan Sarrafı" namında iki perdelik bir komedi olup Halkevimizin temsil kolu tara- fından temsil edilmiş, vazife a- lan gençler rollerinde çok iyi muvaffak olmuş, asli zekâ ve liyakatlarının eseri olan bu mu- vaffakiyetleri halk tarafından sürekli alkışlarla takdir edil- miştir.

kımından şu kıymetli tedbirleri alan İktisat Vekâletinin değerli alâkaları yüksek takdirlerle yad edilmektedir.

Ağır Ceza reisimiz

Vilâyetimiz ağır ceza reisi Abidin Zeki Varan Gireson a- ğır ceza reisiliğine tayin edildi ğinden mahalli memuriyetine

liğine tayin edilen Niğde Vilâ- yeti ağır ceza reisi Emin Ay- gen de bir hafta evvel Vilâye- timize gelerek vazifeye başla-

Ek 16: Gümüşhane Halkevi'nde açılan dokumacılık kursu ile ilgili Gümüşeli gazetesinin 28 Şubat 1942 tarihli haberi.

Ek 17: Gümüşane Halkevinin münevver kadınlarının çalışmalarından bahseden 13 Ekim 1938 tarihli Gümüşeli gazetesinin haberi. Resimdeki; 1938'de Sosyal Yardım Şubesinin başkanlığına getirilen Münire Nomer.

Ek 18: Lozan Antlaşması'nın 20. yıl dönümü münasebetiyle Halkevinde yapılan kutlamalarının 31 Temmuz 1943 tarihli Gümüşeli gazetesine yansması.

Devlet ADLİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

ABONE

Bonafide: 300 Altı ayhâ: 175 Kr.

İlan ücreti: Bahri 3 kuruş

İlanlara müdârecatından mes'ûl.

yet kabul edilemez.

GÜMÜŞANE İLBAYLIĞININ RESMÎ GAZETESİDİR

Tesis Tarihi 25 / Şubat / 929

İDARE YERİ

Tahriri işler için Mektupçuluğa
müracaat edilir.

Posta adresi: Gümüşane, Fındıklı

Gümüşeli Gazetesi.

Telegraf Gümüşane, Gümüşeli.

YIL: 9 — No: 315 29 İlkteşrin 1937 CUMA HER PERŞEMBE ÇIKAR TANESİ 5 KURUŞTUR

29 İlkteşrin Bayramı; Türk'ün Varlığını, İstiklâlini Ebedileştiren Bu Büyük Günün 14.cü Yıldönümü Necip Türk Ulusuna Kutlu Olsun.

Cumhuriyette Doğu

İşte 18 yıl önce Erzurum şahikalarından yükselen kurtuluş gökremesi sahibinin Doğuda bugünkü büyük eseri

Yüzyılın celâdet tarihini göğsünde taşıyan Doğu diyarında; binbir harbin akan kanile yoğrulmuş bu mahşeri cidalde her kavgada yaralanan bu gazi topraklarda, binlerce hadisin tarih yapıtlarına bürünmüş bu kahraman yatağında, Atatürk dünyasının bu kocaman vatan parçasında millet, devlet, hükümet bakımından göze çarpan büyük bir faaliyetle kalkınma, genişleme ve yükselme hareketi vardır.

Kahraman ordumuzun Doğuda karargâh ittihaz ettiği yerler diğer askeri mıntakalarda olduğu gibi bayındırlıkla, medeniyet asârile, tam yüksek manasile ışıqlanmış ve halkın terakki ve inkişafı yolunda her vakit nümune imtisal olmuştur. Son Doğu manavraları Türk Ordusunun bu kıymetli uzvunun da kudret ve hamasetini göstermiştir.

Doğuda Ordu müttakayı hayatımız olduğu kadar genişleme ve ilerleme işlerimizde de yegâne istinadımızdır.

Denilebilir ki geç te, güç te olsa Cumhuriyet idaresi en verimli ve feyizli tecelliyatını Doğuda göstermeğe başlamıştır.

Asırların ihmâl ettiği bu kah-

En Büyük bir Barikad, En Büyük bir Ordusu Olan Yıkarak
Cumhuriyetin Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk

ramanlar diyarının medenî kısı-
veye bürünmesi ve tam asrî bir
çehre ile görünmesi için Cum-
huriyet hükûmeti maddî ve ma-

nevi hiç bir fe-lakârlığı esirge-
memiştir,

Dört milyon liradan fazla
inşaat hesap farkını göze a-

larak şarka uzanıp giden demir yolunun Erzurum ve Erzincan'dan da başlaması bu fedakârlığın en canlı misalidir. Divrikiden sonra Erzincan doğru fıratı takibeden demir yolu Kemah - Atma boğazları gibi en çetin kayalar de deşen bir an evvel batıya doğruya bağlamağa adeta mücadele halinde yürüten en büyük eserdir.

Bu granit dağların genç Türk mühendisleri elile ve Türk kazması ile delinip geçildiğini görmek, temasına doylanmayacak kadar iltî bir manzaradır. 937 yılı içinde Erzurumla Divriği arasında açılan tüneller, yapılan köprüler Türk mühendisleri, Türk teknisyenleri için ta haşra kadar iftihar edilecek bir ilim ve irfan davasıdır.

Kemahla Erzurum arasında bugün çalışan amelenin miktarı 15000 i mütecavizdir. Bu inşaat için günde verilen ve o diyar halkının eline geçen 50.000 liradır.

938 Eylülünde Erzincan 939 Eylülünde yataklı, yemekli vağonlarla Erzuruma varacak o-

TAHSİN UZER

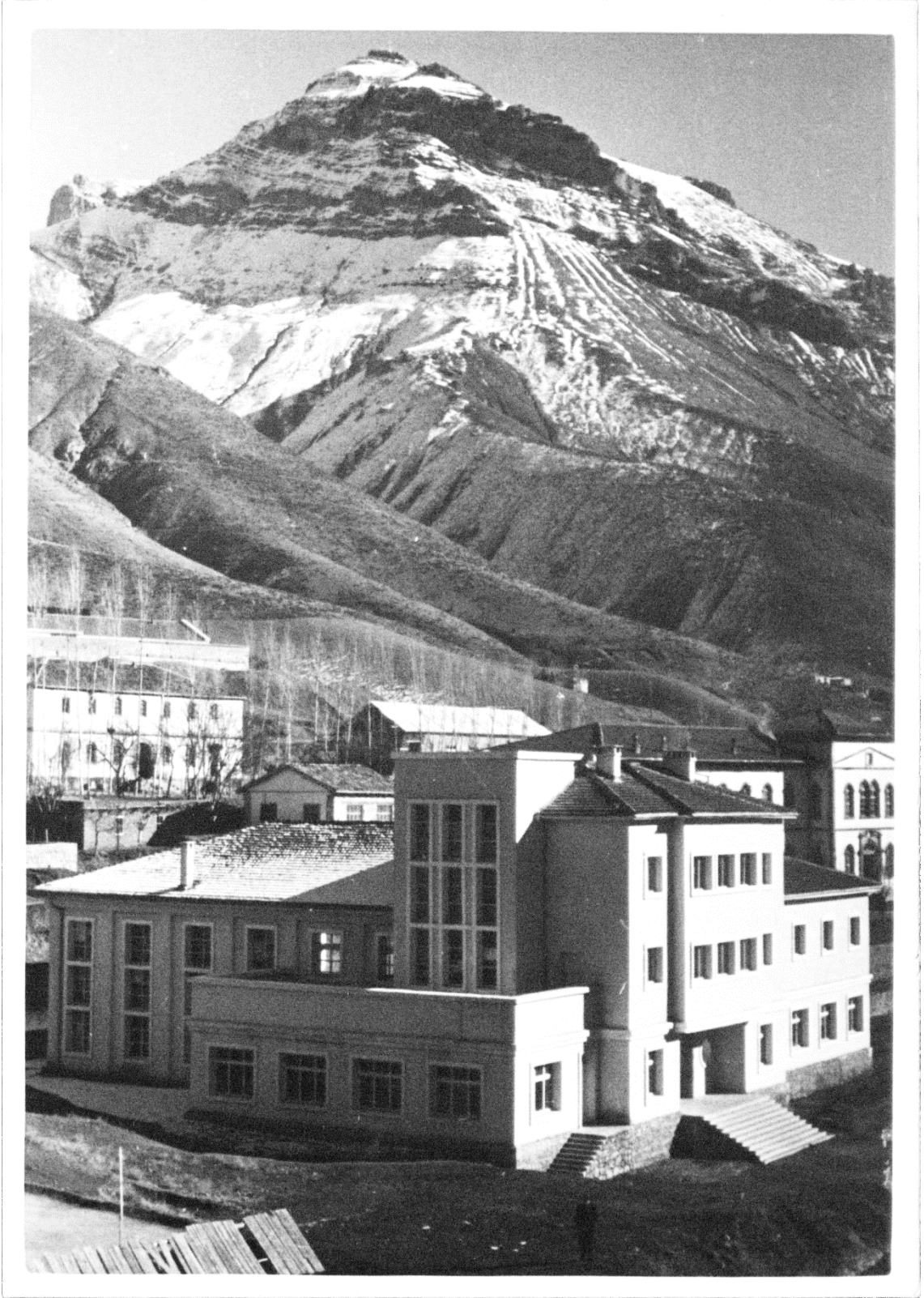
Sonr. altıncı sayfa

Bu Nüsha Parasızdır.

400 001

Ek19: 29 Ekim 1937 Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla özel olarak çıkarılan ve halka ücretsiz dağıtılan Gümüşeli gazetesi.

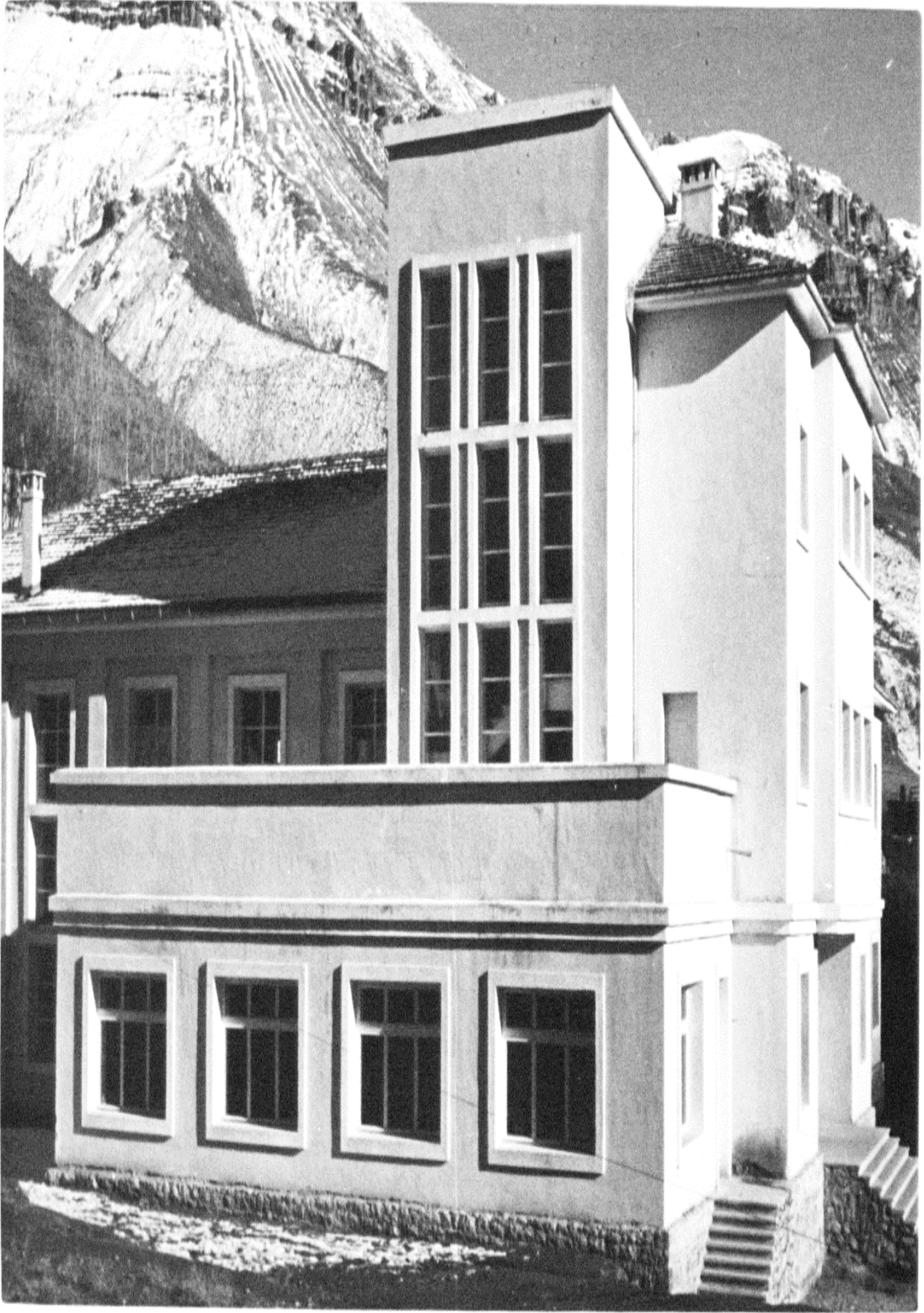
FOTOĞRAF VE RESİMLER

Ek 20: Gümüşhane Halkevi Binası (1943)

Ek 21: Gümüşhane Halkevi bina inşaatı (1939)

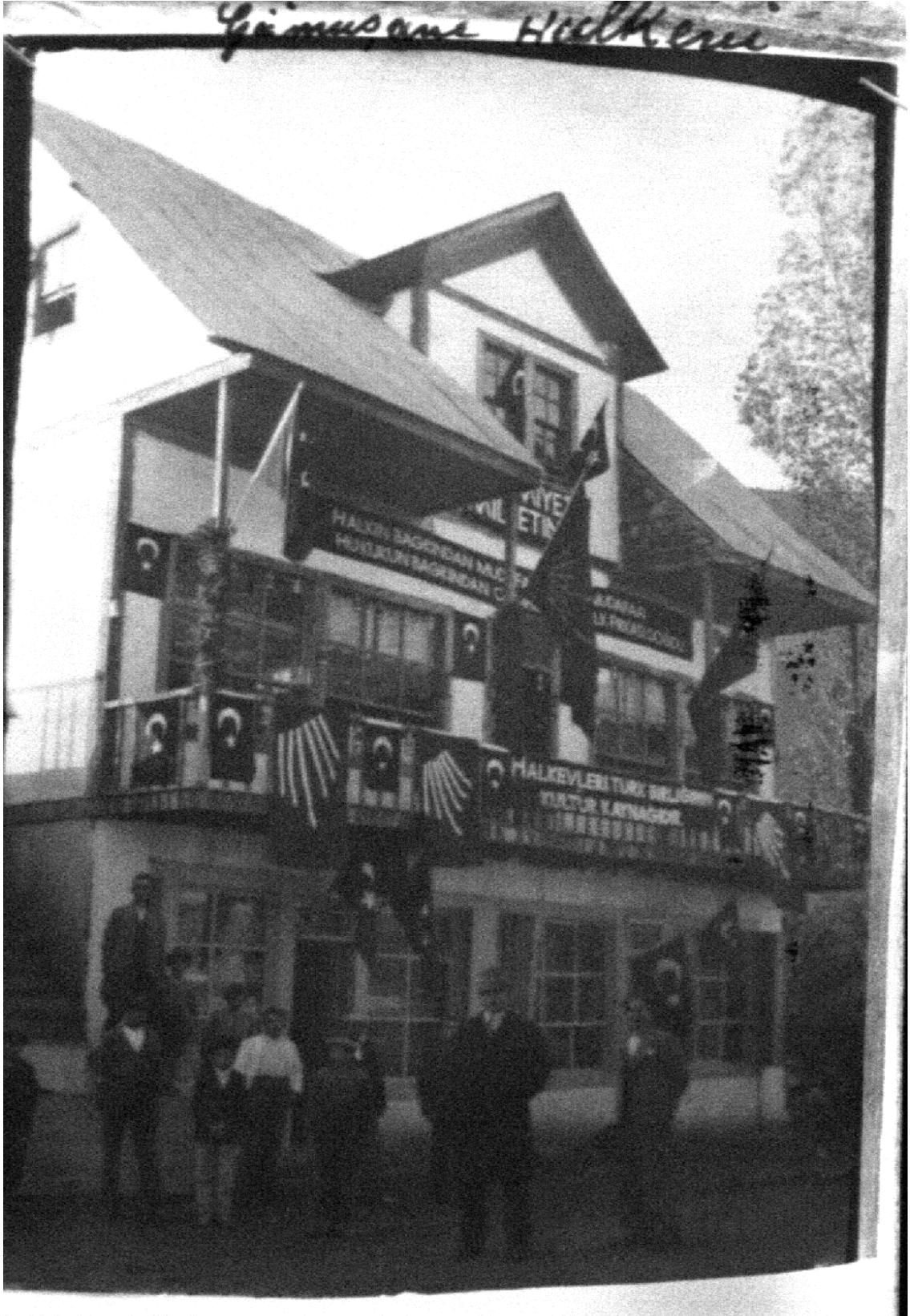
Ek 22: Gümüşhane Halkevi Binası (sol cephe) (1943)

Ek 23: Gümüşhane Halkevinin 23 Nisan 1938’de yapılan temel atma töreni.

Ek 24: Gümüşhane Halkevinde yaptırılan ve özel günlerde kullanılan portatif tak (giriş kapısı)

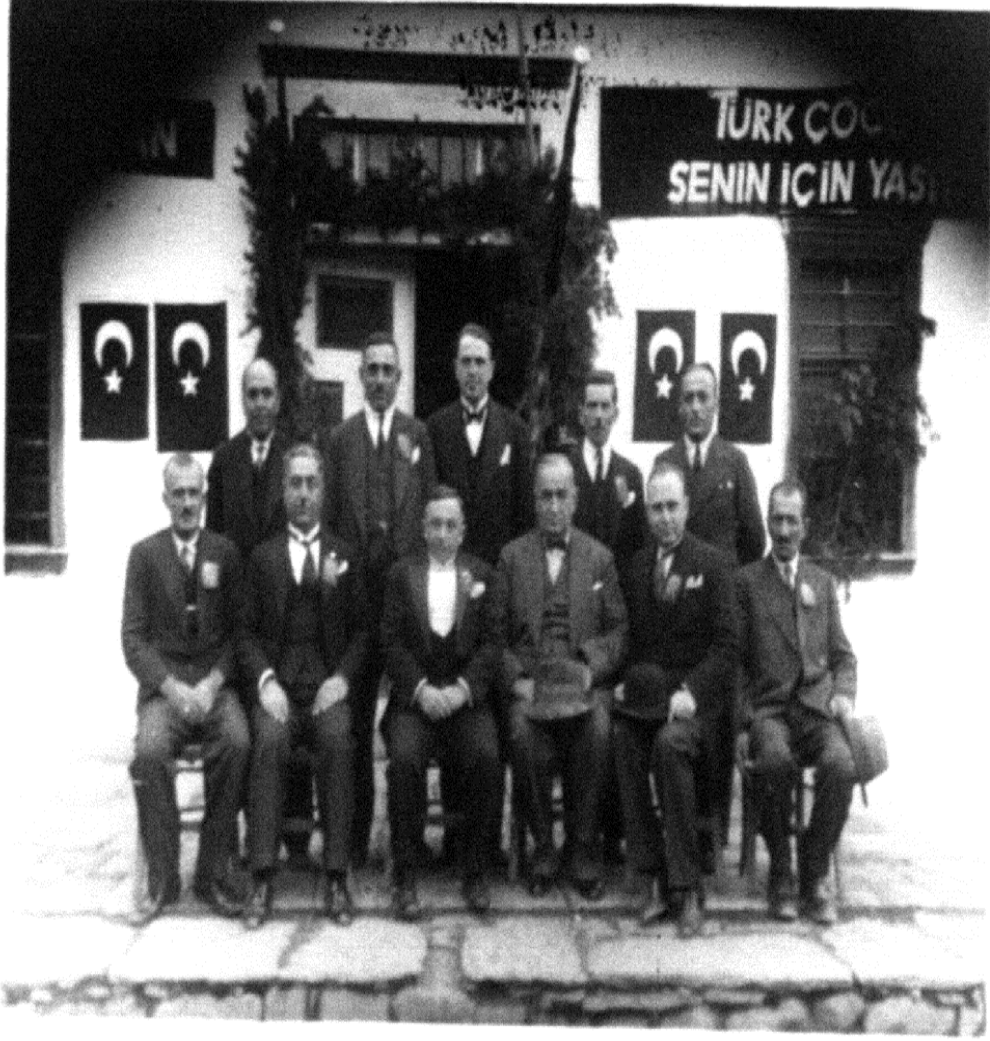
Ek 25: 1933'te kiralık olarak kullanılan Gümüşane Halkevi binası

Ek 26: Gümüşhane belediye çarşısı 1933 (günümüzde Cumhuriyet Caddesi)

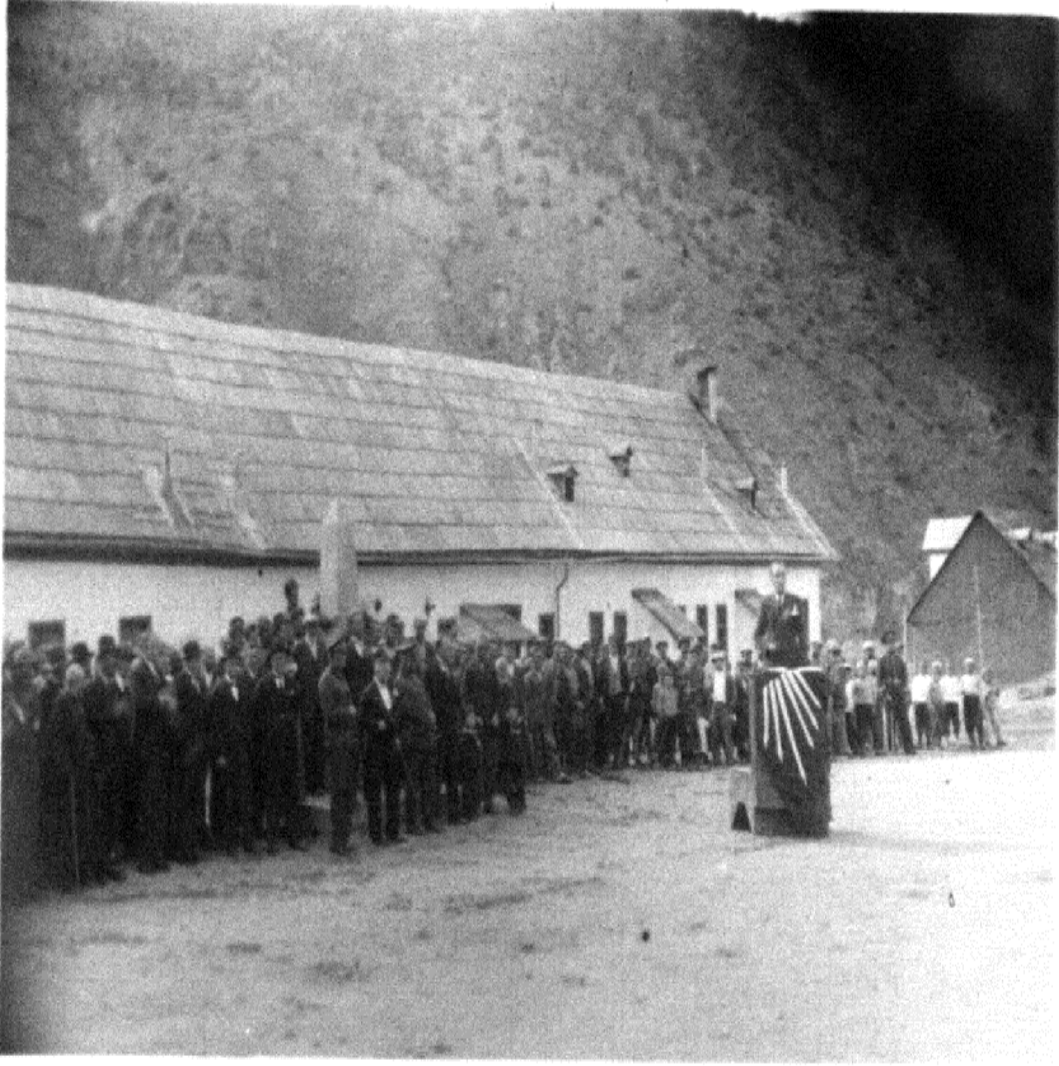
Ek 27: 29 Ekim 1937 Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında çekilmiş Gümüşhane Halkevi İdari Heyeti.

Ek 28: 29 Ekim 1937 Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında çekilmiş Gümüşhane Halkevi İdari Heyeti.

Ek 29: 29 Ekim 1937 Cumhuriyet Bayramı kutlamaları

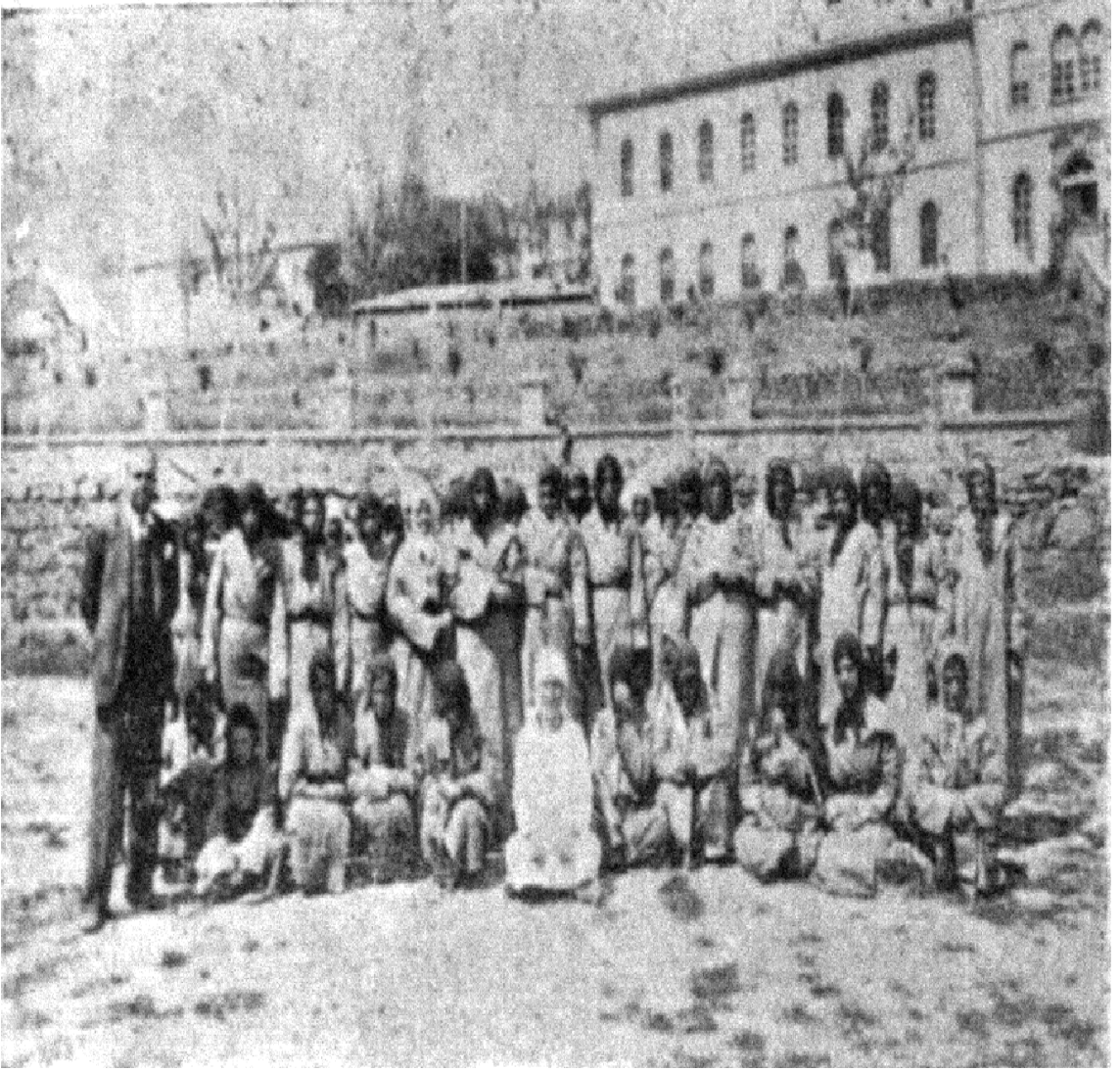
Ek 30: Halka verilen konferans, 29 Ekim 1937 Cumhuriyet Bayramı kutlamaları.

Ek 31: Resmigeçit töreni 29 Ekim 1937 Cumhuriyet Bayramı kutlamaları.

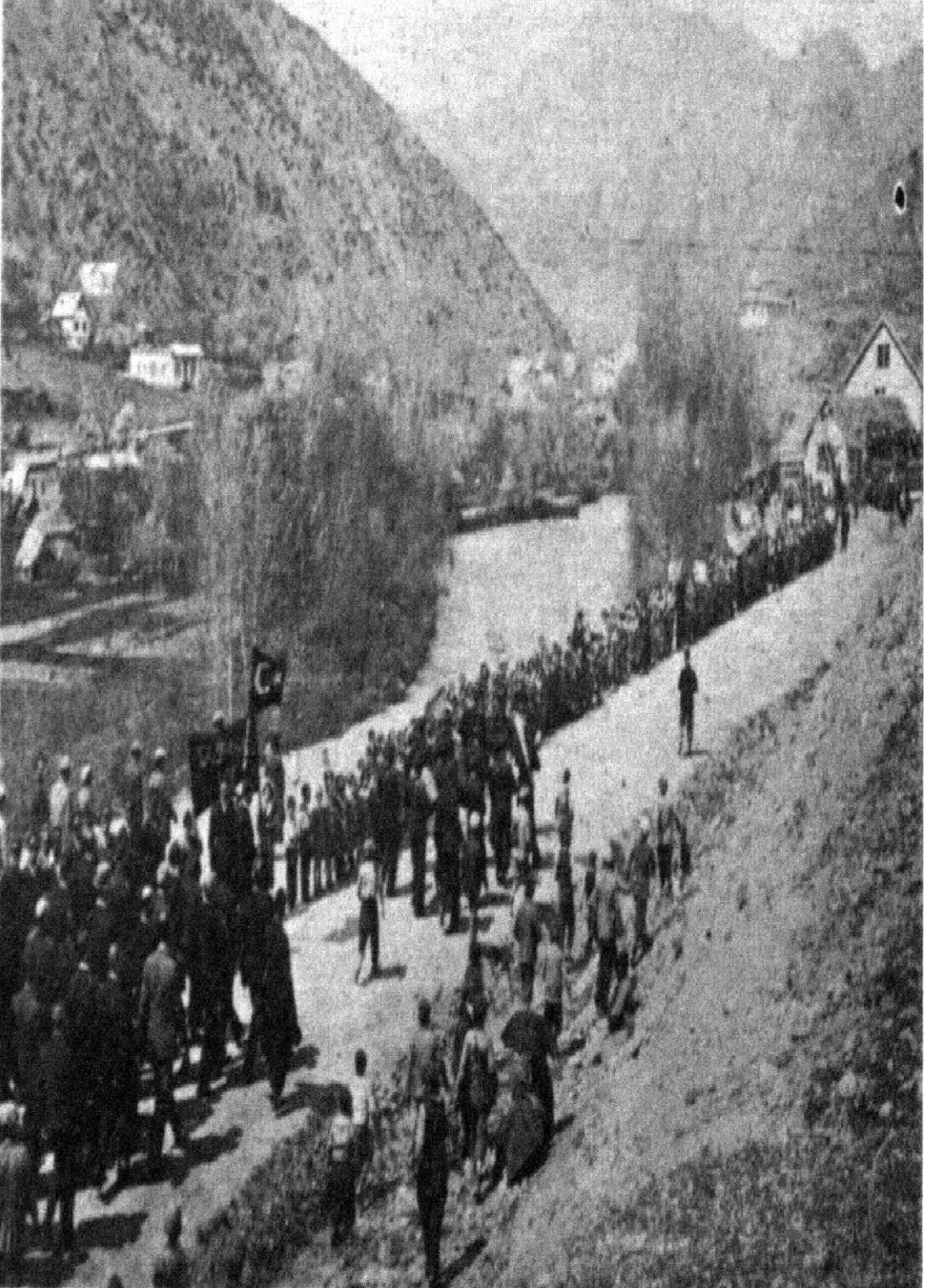
Ek 32: Sosyal Yardım Şubesi Başkanı Bayan Münire Nomer ile üye Nuriye Okay Pirahmet köyünde.

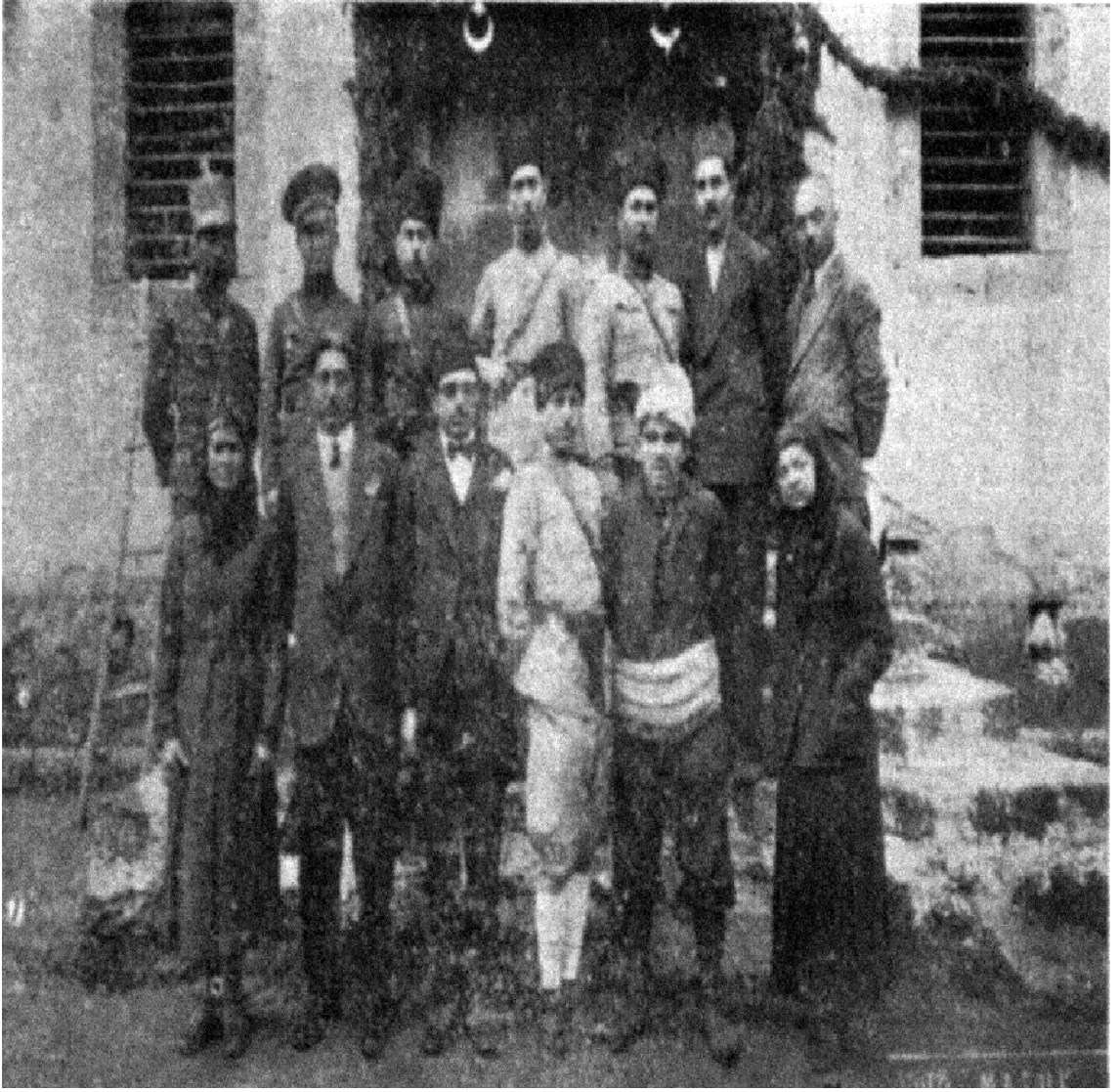
Ek 33: 1935 yılında Halkevi kadınlarınca yoksullara manto dağıtılırken

Ek 34: Gümüşhane Halkevi'nin 1936 yılında Bayburt Halkevi'nde verdiği konser ve müsamerelerden sonra, verilen ziyafete gelenler.

Ek 35: Bayburt Halkevi'nin Gümüşhane Halkevi'ne yaptığı ziyaret sırasında Gümüşhane Halkevi'nce yapılan karşılama.

Ek 36: Gümüşhane Halkevi Temsil Şubesi'nin "Mavi Yıldırım" piyesinden bir fotoğraf.

Ek 37: Gümüşhane Halkevi Temsil Şubesi'nin "Akın" piyesinden bir fotoğraf.

Ek 38: Gümüşhane Halkevi Temsil Şubesi'nin "İstiklal" Piyesinden bir fotoğraf.

Ek 39: Altı Ok ve Sümer takımları arasında 29 Haziran 1934 Cuma günü saat 16.00'da Halkevi spor meydanında yapılan kupa maçı. Neticede 4'e karşı 5 gol atan Altı Ok Spor galip gelerek kupayı almıştır. Maç hatırası olarak çekirilen fotoğraf.

Ek 40: Altı Ok ve Sümer takımları arasında 29 Haziran 1934'te oynanan maçtan başka bir kare.